www.psikeart.com

psikeart

rüya

Sessiz ve güvenli delilik
AYHAN EĞRİLMEZ

Hayırdır inşallah
MURAT KEMALOĞLU

Tut ki düşmüşsün
İNCİ DOĞANER

Gerekli tüm cesaret düşlerde
SİBEL ERENTAY

Ölünce uyanırsın
İSMAİL GEZGİN

Rüyadaşım, rüyalaşalım mı seninle?
AHMET İNAM

Ontolojik açıdan rüya ve gerçek
CENGİZ GÜLEÇ

Homo oniricus ya da rüya by citations
MEHMET ALİ KILIÇBAY

Dişil direnişin dili
HANDE ÖĞÜT

Rüyaya dalmak
TUBA AKYOL

"En güçlü silahınız renklerdir"
GÜLTEN İMAMOĞLU

Rüya oyunları
HAYDAR ERGÜLEN

Çok yaşa sen Freud!
GÜROL TONBUL

MAYIS-HAZİRAN 2011
ISSN 1306-7044
SAYI 21 / 2011

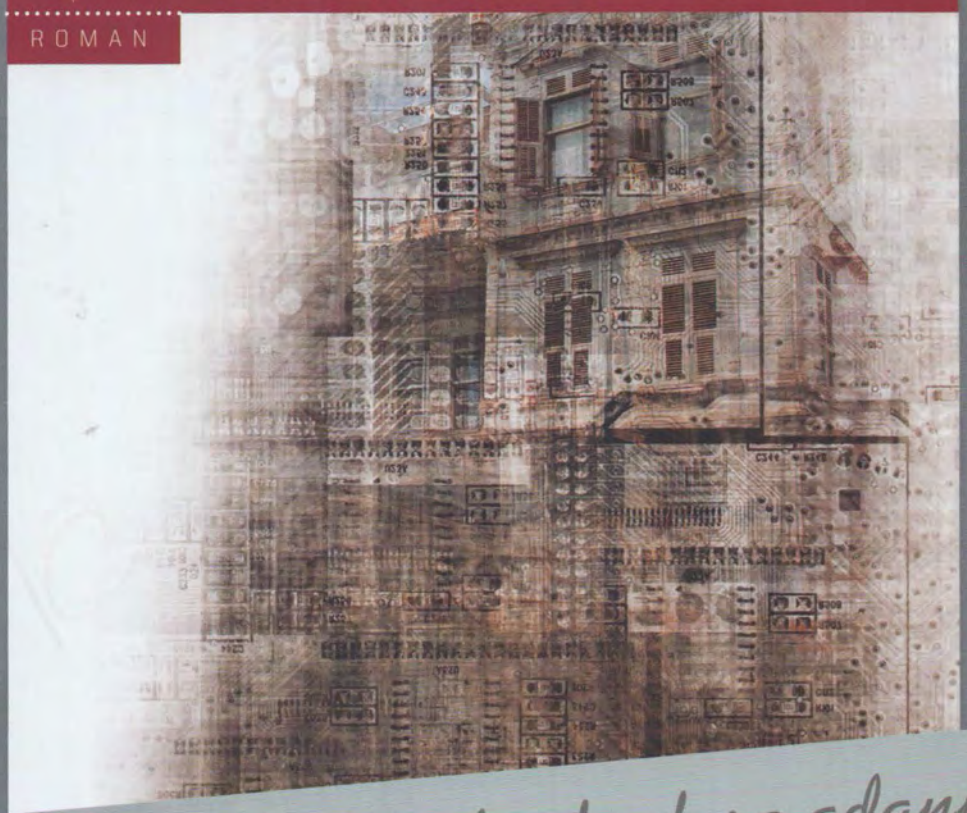
art Dergi

LEVENT METE

şizofreni müzesi

art Kitap

ROMAN

Ateşin düştüğü yerde olanlara adanmıştır

art Kitap

Yönetim Yeri
Karabaş Mah. Cumhuriyet Caddesi Menekşe Apt. No: 172/1-2 Merkez/İzmit
Tel: (0262) 331 50 87 Faks: (0262) 331 50 88

İrtibat Bürosu
Rumeli Caddesi, No: 3/4 Nişantaşı/İstanbul
Tel: (0212) 296 93 00 Faks: (0212) 247 15 91

Dünyayla Dost Teknoloji

Bugüne kadar ürettiğimiz ürünleri yan yana koysak dünyanın çevresini 3 kere dolaşırdı.
Sektörümüzün ihracat şampiyonluğunu 11 yıldır koruyor, Türkiye'nin LCD TV ihracatının % 80'ini gerçekleştiriyoruz.
Ülkemizi dünyada en iyi şekilde temsil etmenin motivasyonuyla yatırımlarımıza ara vermeden devam ediyoruz.
Dünyanın 127 ülkesinde yaşayan milyonlarca aile için ürettiğimiz Dost Teknolojilerin kullanılmasından gurur duyuyoruz.

dost teknoloji

VESTEL

ZORLU | www.vestel.com.tr 444 4 123

İÇİNDEKİLER

5 **Psikeart'tan**
M. EMİN ÖNDER

6 **Sessiz ve güvenli delilik**
AYHAN EĞRİLMEZ

10 **Rüyaların dili**
SUNAR BİRSÖZ

16 Rüya
Bilinçdışının anahtarı mı?
KEMAL SAYAR

18 **Rüyaların dili olsa...**
ŞEHMUS AY

24 **Hayırdır inşallah**
MURAT KEMALOĞLU

28 Gelin düşlerinizi canlandıralım: Moreno'cu açı
Tut ki düşmüşsün
İNCİ DOĞANER

34 **Alice'in kusursuz rüyası**
LEVENT METE

40 **Gerekli tüm cesaret düşlerde**
SİBEL ERENTAY

44 Toplumsal rüya olarak mitoslar
Ölünce uyanırsın
İSMAİL GEZGİN

48 **Rüyadaşım, rüyalaşalım mı seninle?**
AHMET İNAM

50 Ontolojik açıdan rüya ve gerçek
Damladaki okyanus ve kelebeğin rüyası
CENGİZ GÜLEÇ

60 **Homo oniricus ya da rüya by citations**
MEHMET ALİ KILIÇBAY

64 **Dişil direnişin dili**
HANDE ÖĞÜT

72 **Rüya deplasmanı**
küçük İSKENDER

74 **Herkesin rüyası kendine benzer**
YAŞAR SÖKMENSÜER

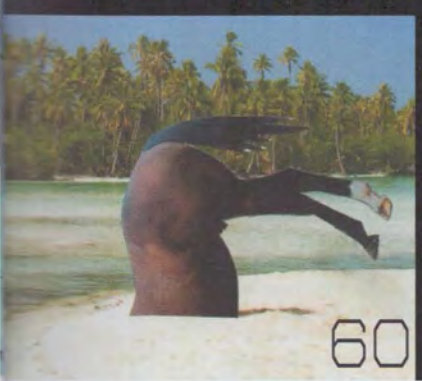

78 **Rüyaya dalmak**
TUBA AKYOL

80 Ressam Gülten İmamoğlu
"En güçlü silahınız renklerdir"
Söyleşi: ASLI KAPROL BOYRAZ

84 **Düş, düşlem, sanat**
FİGEN ABACI

88 **Rüya oyunları**
HAYDAR ERGÜLEN

92 **İçinden sinema geçen 13 rüya**
TAN TOLGA DEMİRCİ

100 **Çok yaşa sen Freud!**
GÜROL TONBUL

106 Delilik
Ah bütün sevgilim ve sevgililerim ah
LALE MÜLDÜR

108 **Ballı süt**
DENİZ GEZGİN

112 Uranüs aşkına
Uyanmadan hemen önce gezegen
HANDE KOÇAK

118 **Küfür ile şiir arasında üşümek**
SUKUTÎ SONDEM

122 Rüya ve müzik
Sembolik bir dünyanın iki dili
TUĞÇE ISIYEL

124 **Denizcinin düşü**
CANSU ZEHRA

128 Beraber ve solo rüyalar
İpsiz uçurtma
TARHAN GÜRHAN

134 **Rüyalar gerçek olsa sana güller verirdim**
LEVENT TOKUÇOĞLU

136 **Rüyakatür**
SUKUTÎ SONDEM

psikeart
MAYIS - HAZİRAN 2012 Sayı 21

Art Psikiyatri Tedavi Eğitim Araştırma Yayın ve
Kurumsal Danışmanlık Tic. Ltd. Şti. adına
Sahibi ve Genel Yayın Yönetmeni
Prof. Dr. M. Emin Önder

Yayın Koordinatörü ve
Yazı İşleri Müdürü (Sorumlu)
Ercan Yaşa
ercanyasa@psikeart.com

Kreatif Direktör/Tasarım
Sibel İlkin Uçuran

Katkıda Bulunanlar
**Tuba Akyol, Ali Alışır,
Hakan Atalay, Nesli Keskinöz Bilen,
Ayhan Eğrilmez, Sibel Erentay,
Haydar Ergülen, Yavuz Erten,
İsmail Güzelsoy, Selim Kahvecioğlu,
Hande Koçak, Levent Mete,
Serkan Mumcuoğlu, Kemal Sayar,
Figen Şakacı, Ayumi Takano,
Umut Tanyolu, Meltem Yakın Üldes**

Kapak Resmi
Gizem Çimen

Reklam Satış ve Pazarlama
Ayşe Eroğlu, Pınar Darcan, Doğa Aksak
(0554) 879 08 70, (0554) 541 47 48

Abone Sorumlusu
Semiha Başar - İstanbul
semihabasar@psikeart.com
Günnur Altan - Kocaeli
gunnurdinc@psikeart.com

Stratejik Pazarlama Danışmanlığı
ProjectZones
www.theprojectzones.com

Yönetim Yeri
Karabaş Mah. Cumhuriyet Caddesi
Menekşe Apt. No: 172/1-2 Merkez/İzmit
Tel: (0262) 331 50 87 Faks: (0262) 331 50 88

İrtibat Bürosu
Rumeli Caddesi, No: 3/4 Nişantaşı/İstanbul
Tel: (0212) 296 93 00 Faks: (0212) 247 15 91
www.psikeart.com **info@psikeart.com**

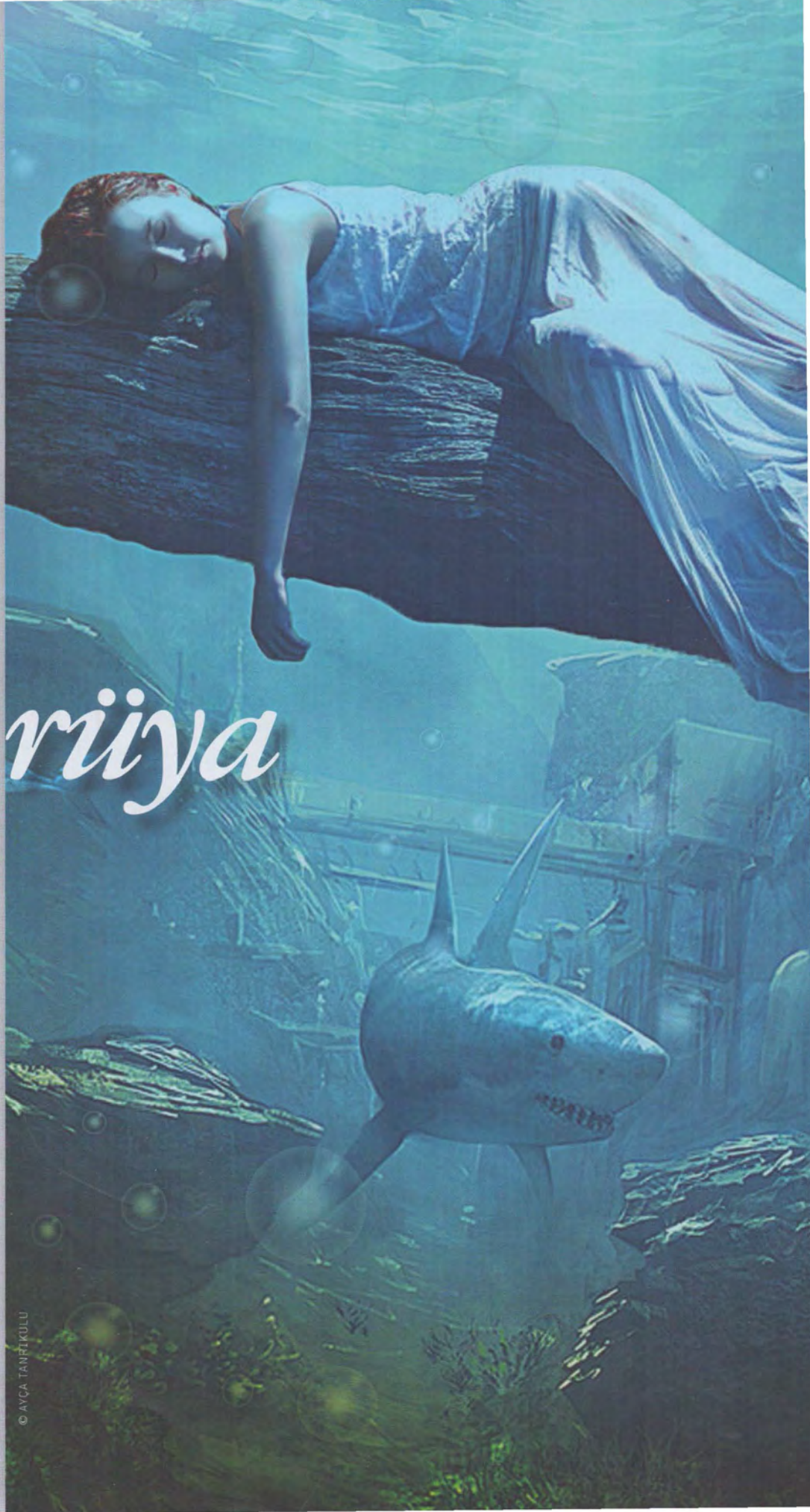
Baskı
Özgün Ofset Yeşilce Mah. Aytekin Sokak
No: 21, Seyrantepe, 4. Levent/İstanbul
Tel: (0212) 280 00 09

Yayın Türü
Yerel, süreli

Dağıtım
Yay-Sat

Her hakkı saklıdır. Yazıların sorumlulukları yazarlara aittir. İki ayda bir çıkar. Bu dergide yer alan yazı, fotoğraf ve çizimlerin elektronik ortamlar da dahil olmak üzere bir kısmının veya tamamının yayımlanması ve çoğaltılması yazılı izne tabidir. Bu dergi, Basın Meslek İlkeleri'ne uymaya söz vermiştir.

Nisan - 2012'de basılmıştır.

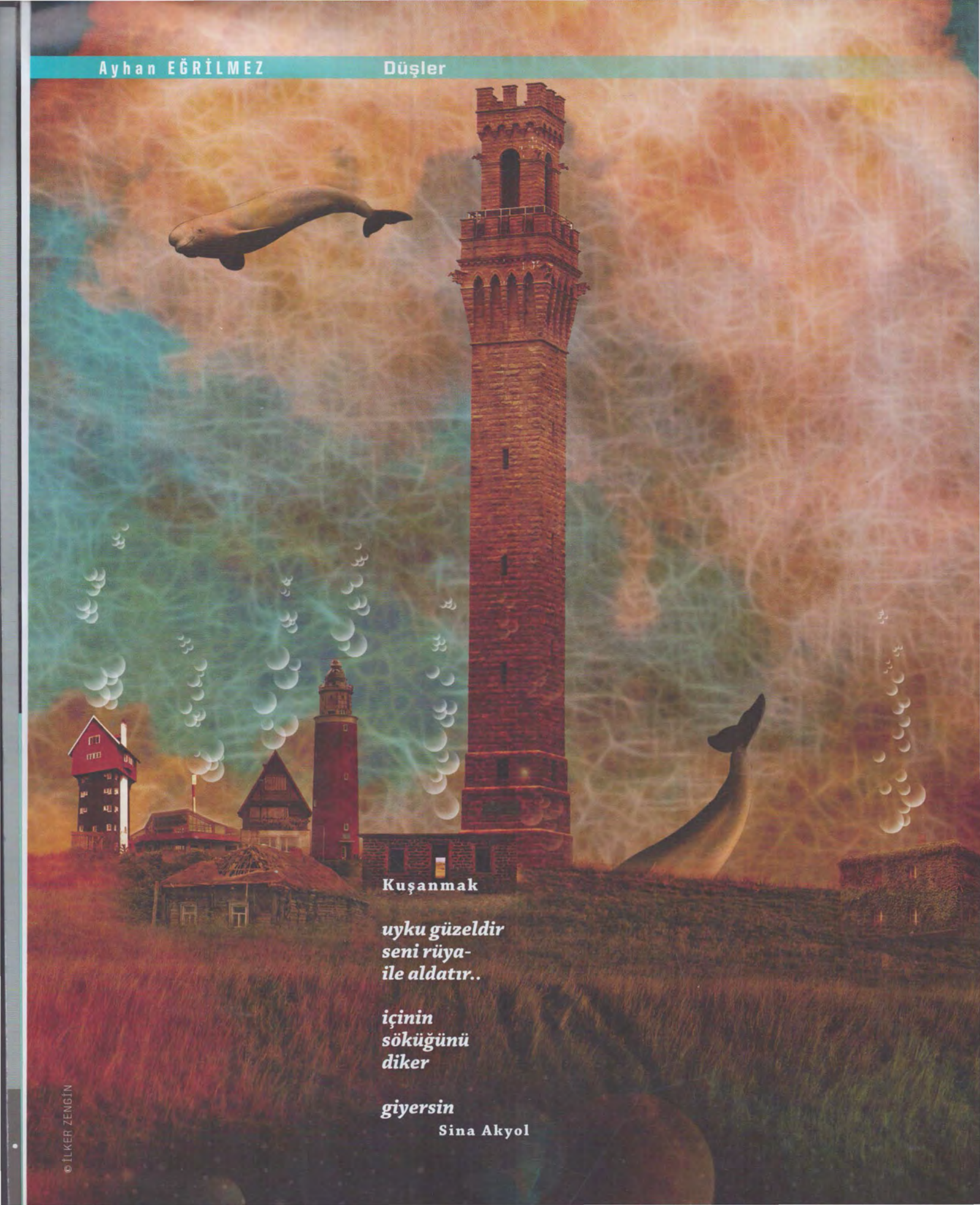
M. EMİN ÖNDER

Tarih boyunca insanlar rüyayı yaşamlarında hep öncelikli bir yere koymuşlardır. Rüya tabirleri kitapları kitapçıların raflarında her daim yer bulmuştur. Kişilerarası iletişimin sürdürülmesinde görülen rüyaların anlatımı her zaman önemli olmuş ve rüyalarla ilgili birçok soru insanların zihnini meşgul etmiştir.

Rüyadan söz edebilmek için uykunun fizyolojisine ait bilgiler bizim için önceliklidir. Uyku ile ilgili yapılan fizyolojik çalışmalar, uykunun iki ana evreden oluştuğunu ve bu evrelerin REM ve NREM olarak adlandırıldığını göstermektedir. NREM psikolojik ve fizyolojik aktivitenin en az yaşandığı bir uyku dönemidir. İsmini hızlı olmayan göz hareketlerinden alır. NREM dört evreyi içerir. Uyanıklık ile tam uyku arasındaki geçiş dönemi birinci evredir. EEG'de K kompleksleri ve iğciklerin görüldüğü evre ikinci evre, delta dalgaların görüldüğü ve yavaş dalga uykusu olarak isimlendirilen evre ise NREM uykusunun üçüncü ve dördüncü evrelerini oluşturur. Yaşlılık döneminde ve depresyon gibi bazı psikiyatrik bozukluklarda NREM süresinin azalması söz konusudur. REM ise uykuda beynin aktif hale geçmesidir ve bu dönem uykunun rüya evresi olarak da bilinir.

REM, adını göz hareketlerinin ani ve hızlı oluşundan alır. Konumuz olan rüyalar bu dönemde görülür. Uykunun REM evresi, gençlerde uykuya başladıktan yaklaşık 70–100 dakika sonra, yaşlılarda ise 55–70 dakika sonra başlar. Uykunun ilk saatlerinde 15 dakika süren REM evresi, gece boyunca artarak devam eder. Genellikle hatırlanan rüyalar sabaha karşı REM evresinde görülür. REM uykusu NREM'de olduğu gibi erken yaşlarda daha uzun yaşanırken yaş ilerledikçe süre kısalır. Araştırmalar kesin bir bilgiyi ortaya koymasa da uykunun düzenlenmesinde REM uykusu için beyin sapı, NREM uykusu için ise ön beyin, talamus, hipotalamus gibi beynin farklı anatomik bölgeleri devreye girer. Rüya için elzem olan REM uykusunda kolinerjik nöronlar önemli rol oynar. Otörler, serotonin, noradrenalin, dopamin, GABA, adenozin ve prostaglandin gibi nörotransmitterlerin uykunun düzenlenmesine yardımcı oldukları belirtilmektedir.

Psikeart dergisi bu sayısında "rüya" kavramını tartışıyor. Rüyanın insan hayatındaki öneminden yola çıkarak Jung ve Freud'un gözlüklerinden rüyanın ne anlama gelebileceği, nelere yol açabileceği bir bütün olarak ele alınmaya çalışıldı.

Kuşanmak

uyku güzeldir
seni rüya-
ile aldatır..

içinin
söküğünü
diker

giyersin

Sina Akyol

© İLKER ZENGİN

Sessiz ve güvenli delilik

Her gece düşlerimizde, zihnimizdeki senarist ve yönetmen "bize rağmen" farklı temalı filmler çeker ve seyrettirir. Bazen pornografik, romantik, bazen de korku ya da aksiyon içerikli filmlerdir bunlar. (...) İnsanoğlunun düşleri unutulan, ıskalanan "keşifler" ile doludur. Düşlerinin hakkını verebilenlere ne mutlu!

Freud düşleri, bilinçdışına götüren "kral yolu" olarak tanımlamıştı. Sıradan insana zihninin işleyişinin büyük bir bölümünün onun serbest iradesi dışında gerçekleştiğini göstermenin en iyi yolu buydu. Ona göre düşler insanın tüm doğasını değilse de gerçek doğasını ortaya koymaktaydılar ve zihnin gizli iç kısımlarını bilgimize ulaştırmak için bir araştırma aracıydılar. Psikanalitik yaşantıdan geçmemiş, serbest çağrışım yöntemi ve çarpıcı aktarım tepkileri ve onların "ezber bozucu ve şaşırtıcı" yorumlanmasıyla tanışmamış insanlara bilinçdışı arzulardan, düşlemlerden ve düşüncelerden söz etmek zordu ve kolay kabul görmüyor, hatta saldırılara neden oluyordu. Aydınlanma geleneğiyle güçlenmiş "*akıllı* insan" bu deli saçmalarını "uydurma" şeyler olarak görmekteydi. Kendini özne, bilinçli ve düşünen varlık olarak algılayan insana zihninde ona rağmen cirit atan "hayaletler" olduğunu, düşlerinin uyanıklık sırasında kendisini gözlemlemekle öğrenebileceğinden çok daha fazlasını gerçekçi biçimde yansıtabileceğinden söz etmek ve kanıtlamak o yıllarda çok zordu. İnsan "özne" olduğunu iddia etme kibrinde ısrarcıydı! Oysa insan düş gören, bilinçdışı düşlemleri (hayalleri, fantezileri) olan ve gündüz düşleri kuran bir varlıktı; ara sıra da "analitik" düşünmekteydi! Birincil süreç düşünce insanın çocukluk dönemi boyunca egemendi ve ikincil süreç, yani "mantıklı" düşüncenin altyapısı çok sonra gelişiyordu ve ancak kullanıldığı kadar işlevsel oluyordu!

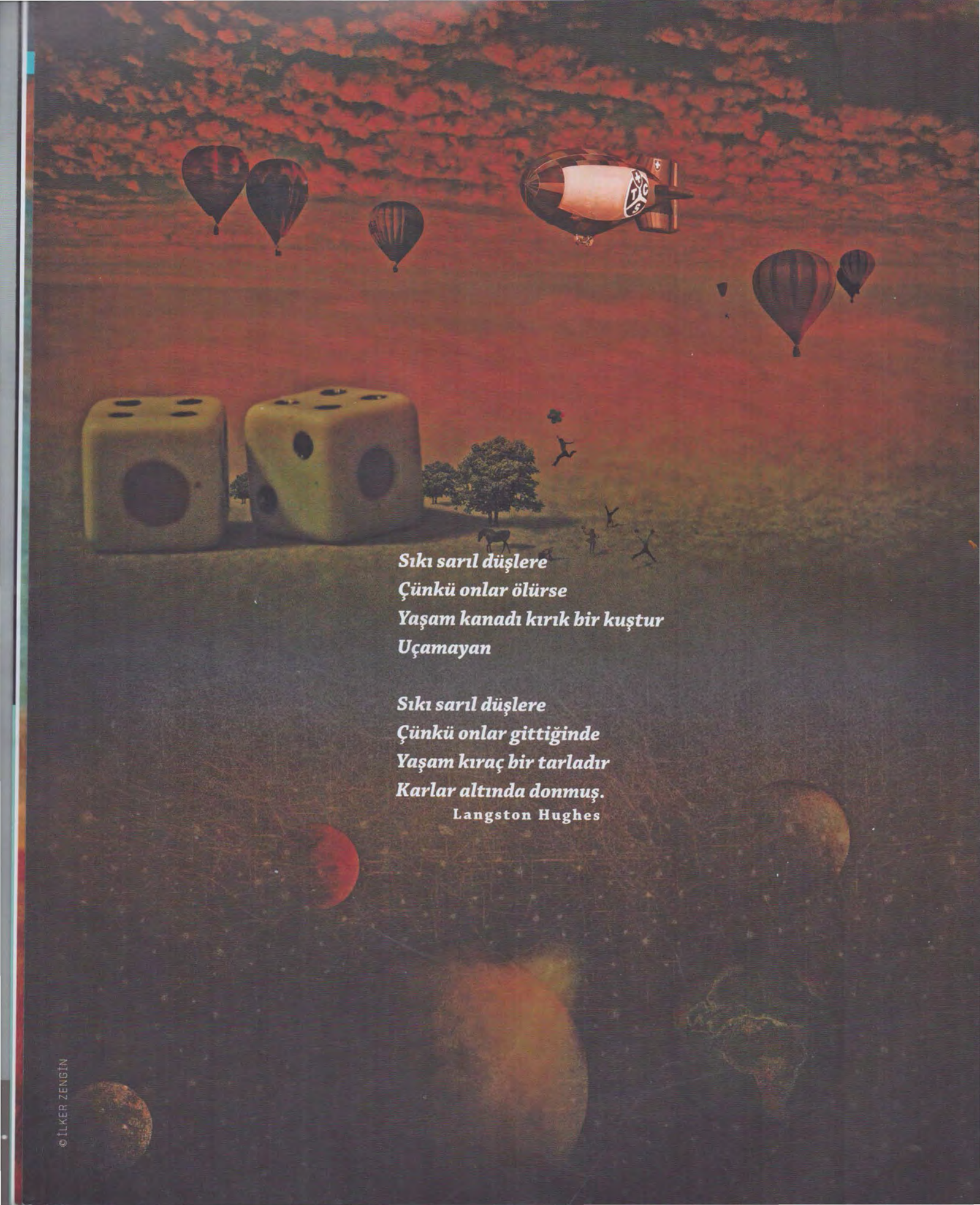
Her gece düşlerimizde, zihnimizdeki senarist ve yönetmen "bize rağmen" farklı temalı filmler çeker ve seyrettirir. Bazen pornografik, romantik, bazen de korku ya da aksiyon içerikli filmlerdir bunlar. Oldukça deneysel, gerçeküstü ve sıra dışı öğeler içerirler. Zaman, mekân ve karakterler hızla birbirinin yerine geçerler; iç içe geçip değişime uğrarlar. İmalar boldur, bazen bir şeyler sezer ama kavrayamazsınız. Simgesel öğeler bulmacayı çetrefilleştirir. Günün tortuları dikkat çeker ve anılara, özgeçmiş öğelerine doğru uzanırlar. Düşlerin temel güdüleyici etmeni, bastırılmış bilinçdışı arzuların doyurulmasıdır. Freud düşlerin çeşitli niteliklerini derinlemesine çözümleyerek onları "öznel", "tarihsel" ve "dünyasal" bir zemine oturtmuş ve düş yorumlamanın zorunluluğunu ortaya koymuştur. Her şey gibi düşler de "göründükleri gibi" değillerdir ve gizlerinin çözülmesi belirli teknikleri gerektirir.

Düş görmek her insanda yaratıcı bir gücün varlığını gösteren bir imgelem (hayal gücü) etkinliğidir ve ne yazık ki bu güç uyanık yaşamda unutulur! Birkaç alıntı:

"Düşler, tıpkı yıldızların pırıltısının gün ışığına teslim olması gibi yeni günün izlenimleri önünde kenara çekilirler."
(S. Freud)

"Tüm insanlar aynı zamanda düş varlıklarıdırlar. Düş görmek tüm insanlığı birbirine bağlar."
(J. Kerouac)

"Düş görmek hepimize yaşamlarımızın her gecesinde sessizce ve güvenli bir biçimde deli olma izni verir."
(W. Dement)

Sıkı sarıl düşlere
Çünkü onlar ölürse
Yaşam kanadı kırık bir kuştur
Uçamayan

Sıkı sarıl düşlere
Çünkü onlar gittiğinde
Yaşam kıraç bir tarladır
Karlar altında donmuş.

Langston Hughes

© İLKER ZENGİN

Psikanalitik düşünce düşlere bir resimli bulmaca gibi yaklaşır ve düşteki her imgenin düş görende doğurduğu çağrışımları önemser, kışkırtır ve "yataklık eder". Peşinden koşulan şey yoğun simge kullanımı, yer değiştirmeler ve yoğunlaştırmalar aracılığıyla "gizlenmiş" öznel yaşantıların ve anlamların keşfedilmesidir. Bu anlamda düş çalışması şiir ile çok yakınlaşır, zaten Freud da ne zaman bilinçdışına inse orada kendisinden önce gelmiş şairlerle karşılaştığını söyler. Şair için daha yan yana dizilecek çok sözcük olduğu gibi, keşfedilecek ve anlamı çözülecek düş bulmacası da çoktur. Güncelin ayırdına varılmamış izlenimlerinden yola çıkarsınız ve anlam arama yolculuğu başlar! Düşler, indirgemeci akla sonsuz evrenini, karmaşıklığını ve içerdiği yaratıcı gizilgücü anımsatırlar. Görene! ("... İki göz yeter / Görmeyi bilsen...) İki Nobel ödüllü bilimsel buluşun ve birçok sanat yapıtının düşlerde belirmiş olması ilginçtir. Bellek üzerine yaptığı çalışmalarla Nobel Tıp Ödülü'nü kazanmış Eric Kandel'ın kendisiyle yapılan söyleşide verdiği yanıt bilinçdışının yaşamımızdaki önemini vurgulaması açısından çarpıcıdır:
—"Bilinçdışı bizim için neden bu kadar büyüleyici?"
— "Çünkü yaptıklarımızın yüzde 80 ile 90'ı bilinçdışıdır... Bilinçdışını anlama itkimizin büyük bölümü, içimizde eylemlerimizi yöneten bir şey olduğu şeklindeki hayaletsi duygudan kaynaklanır."
Günümüzdeki teknolojik gelişmeler sonucu giderek ayrıntılanan sinirbilim çalışmaları da uykuda bellek ve yaratıcılığın daha verimli hale geldiğini göstermektedir. Düş görürken, düşünceyi "mantıklı" ve "bildik" olanlarla sınırlayan beyin bölgelerinin etkinliği azalmakta ve yaratıcı akıl etkinleşmektedir. Ancak bu malzemeyi üretken bir biçimde kullanma becerisi yüksek bir zekâ ve yakın bellek kapasitesi gerektirmektedir. İnsanoğlunun düşleri unutulan, ıskalanan "keşifler" ile doludur. Düşlerinin hakkını verebilenlere ne mutlu!
Sinemacılar düşlerden iyi anlarlar! Usta Federico Fellini düşlerin imgesel dilini çok iyi özetler:
"Düşlerden söz etmek filmlerden söz etmek gibidir, çünkü sinema düşlerin dilini kullanır. Yıllar bir saniyede geçebilir ve bir yerden başka bir yere zıplayabilirsiniz. Bu, imgelerden oluşmuş bir dildir. Ve gerçek sinemada her nesne, her ışık, düşte olduğu gibi, bir anlama sahiptir."
Bir başka usta Kurasowa ülkemizde pek bilinmeyen filmi "Düşler"de sizi çocuksu bakışın iğdiş edilmemiş (henüz) dünyasında keyifle gezdirir. Yakında trajik biçimde yitirdiğimiz Angeloupulos'un filmleri hep düşsel öğelerden beslenir. "Ulysses'in Bakışı", "Sonsuzluk ve Bir Gün", "Ağlayan Çayır" ve "Zamanın Tozu"... Yine Tarkovski sinemasını düş sahneleri olmadan düşünemezsiniz. Bunuel, Bergman ve daha birçoğunu da. Kuşkusuz insanın düşlerinin kötüye kullanılması ve sömürülmesi de en çok sinema ve reklam endüstrisi, en ustaca da Hollywood tarafından gerçekleştirilmiştir. Teknolojinin son marifeti de cep telefonunuz aracılığıyla rüya gördüğünüz zamanları saptamak ve rüyalarınızı yönlendirecek uyaranlar göndererek sizi mutlu etmek. Görsel teknolojiler insanoğlunun tinsel ideallerini "out" kılıp onu dünyevi hazlar peşinde koşan bir varlık haline getirdi, şimdi sıra uyku ve düşlerde. Düşlerinize ve düşlemlerinize sahip çıkın!

Sunar BİRSÖZ

Rüyaların dili

Rüyaların da kendi içinde özel bir anlatım dili bulunmaktadır. Bu dil, bizim günlük yaşamda kullandığımız dilden oldukça farklı, özel şifreleri olan ve bu şifrelerin sadece rüya gören tarafından belirlenebileceği gizlenmiş bir yapıdadır. (...) Rüya yorumlanmasında asıl olan, rüya görenin kendi rüyasına ilişkin duygu ve yorumlamalarıdır. Analist bu çalışmada hastasıyla bilinçaltına erişim konusunda güvenli, empatik, yargılamayan ve yardım etmeye çalışan bir konumda olmalıdır.

Hep merak ederiz. Rüyalarımız bize ne anlatmak isterler? Özel bir dili ya da anlatım biçimi var mıdır? Bize geçmişten mi haber verirler ya da gelecek konusunda mı uyarırlar? Yaşantımızdaki yerleri nelerdir ya da ne olmalıdır? "Rüya tabirleri"ni içeren kitaplar bu gereksinmeleri ne derecede karşılayabilir? Bu ve benzeri soruları ardı ardına sıralamak ve artırmak mümkündür.

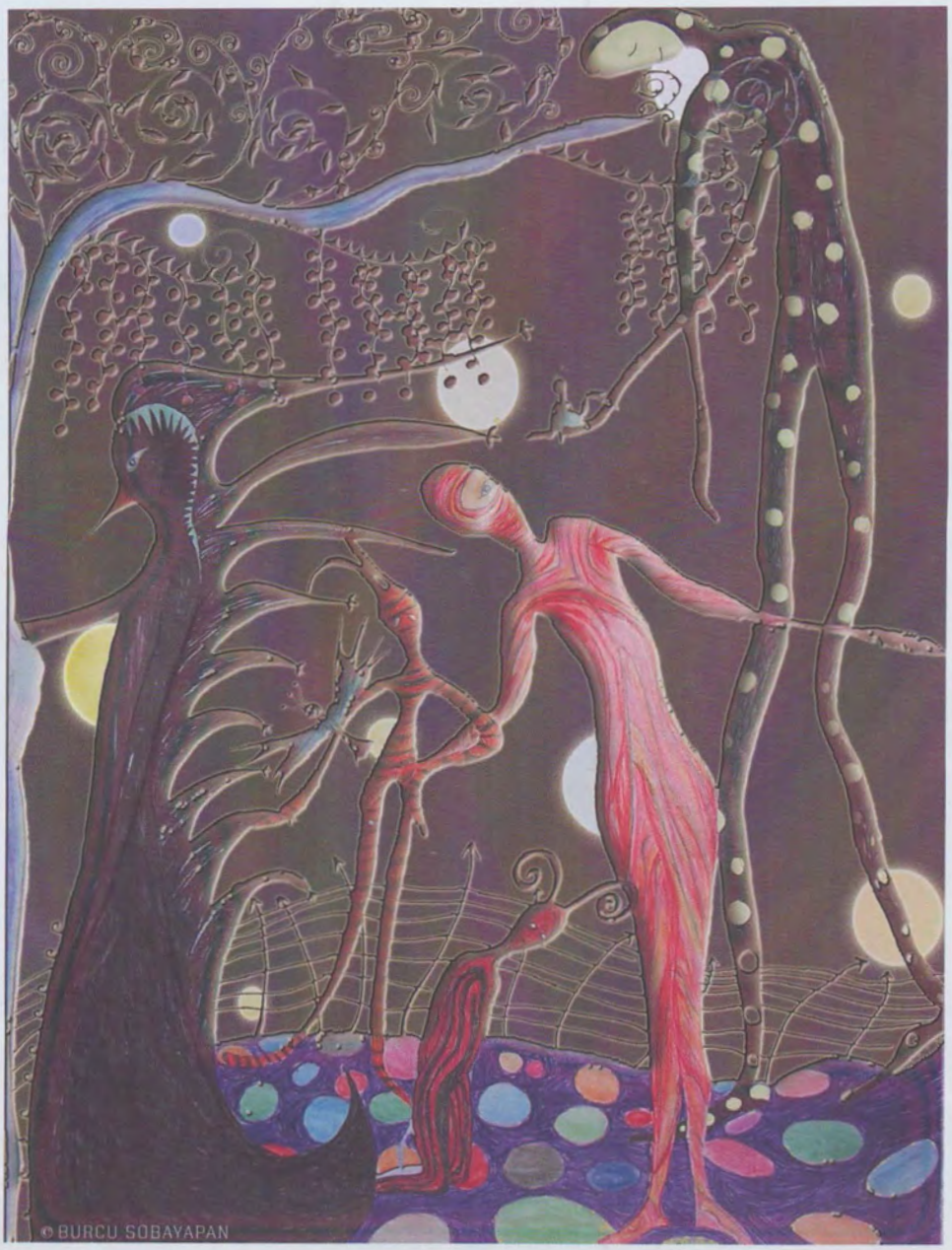
İlk kez ünlü psikiyatrist Sigmund Freud rüyaların insan psikolojisindeki yeri, rolü ve önemine dikkat çekerek "Rüyalar bilinçaltına uzanan şahane bir kraliyet yoludur!" şeklinde veciz bir cümleyle konunun önemine dikkat çekmiştir. Peki bilinçaltı neden bu kadar önemlidir? Yine Freud'un geliştirdiği psikanaliz kuramına göre, bilinçli olarak tanımlanan pek çok olay, davranış ve rastlantının altında bilinçaltında yatan nedenler etkili olmaktadır. Psikanaliz ya da dinamik psikiyatri ise görüneni değil, görünenin altında yatan etkenleri anlama yoluyla, bireyi ve sorunlarını tanıma ve çözümlemekle ilgilenmektedir. Buna ekzoterik (dışral-zahiri) sürecin, ezoterik (içrel-batını) yollardan araştırılması da denilebilir. İşte psikanaliz yöntemi ya da derinlikler psikolojisi, insan psikolojisinde bilinçli olarak farkında olunmayan, ancak özel yöntemlerle tanınabilen, bu üstü örtülü alanı tanımaya ve keşfetmeye çalışır. Buraya ulaşmada kullanılan yöntemler de serbest çağrışımlar, unutkanlıklar, dil sürçmeleri gibi günlük hayatın yanılsamaları ve rüyalardır.

Psikoterapi sürecindeki rüyalarla, normal yaşantımızda kurgulanan rüyalar arasında da bir fark oluşur. Terapi sırasındaki rüyalar, çoğu kez dokunulmamış, tabu sayılan, hatırlanmayan yaşantı ve anılarla yüklüdür. Yine terapi süreciyle ilgili korku, kaygı ve beklentileri ve terapistle yaşanılan "transferans" sürecini yansıtır.

Rüyaların senaryosunun (kurgusunun) geliştiği, bir manifest içerik ve onun altında yatan ve önemli mesajlar içeren bir latent içerik vardır. Terapide önemli olan bu gizli içeriktir. Buradan verilen mesajlar, bilinçaltının karanlık dehlizlerinden kaynaklanmaktadır. Şüphesiz bilinçaltının kullandığı dil ve semboller, bilinçli yaşantımızdan çok farklıdır. Günlük yaşantımızda kullanılan dil ve sözcükler Aristo mantığına uygun, sebep-sonuç ilişkisini yansıtan mantıksal (rasyonel) düşüncelerdir. Bu düşünce biçimi, tüm erişkinlik yaşantısı boyunca devam eder. Çocuklukta var olan düşünce biçiminde ise sebep-sonuç ya da mantıksal olma ölçütü aranmaz. Çocukluk yaşantısında, "yaşam-ölüm, hayal-gerçek" gibi soyut sayılabilecek kavramların henüz karşılığı yoktur. Çocukluk düşüncesi somuttur. Ayrıca içinde, paleolojik mistik, animistik, arkaik, büyüsel ve omnipotant özellikler barındırır. Tüm bu özellikleri ile "id" (alt benlik) hâkimiyeti altında görev yapar. İd bir okyanus gibidir ve içinde yok yoktur. Yapısında tüm gereksinimleri barındırır. Bunun sonucu olarak da çocuk dünyasında, cansız eşyalar canlanıp konuşabilir, yer değiştirebilir, hayal gerçeğin yerini tutar ve bu yolla istediklerini elde edebilir ve tüm çevresini bu tanrısal gücü ile kontrol altında tutabilir. Fiziksel olarak güçsüz olduğu bu dönemde, bu düşünce sistemi içinde, psikolojik yaşantısında sınırsız güçlerle donatılmıştır. Bebeklik ve erken çocukluk dönemlerinde etkin olan bu düşünce sistemine, "birincil süreç düşüncesi" adı verilmektedir. Amaç dış dünyaya ilişkin tüm gereksinimlerini, hayal ve fantezi yoluyla da olsa elde edebilmektir. Bunun sonucu olarak da anne yokluğunda annenin hayali, süt veren anne memesi gelmediğinde de biberon ve

© BURCU SOBAYAPAN

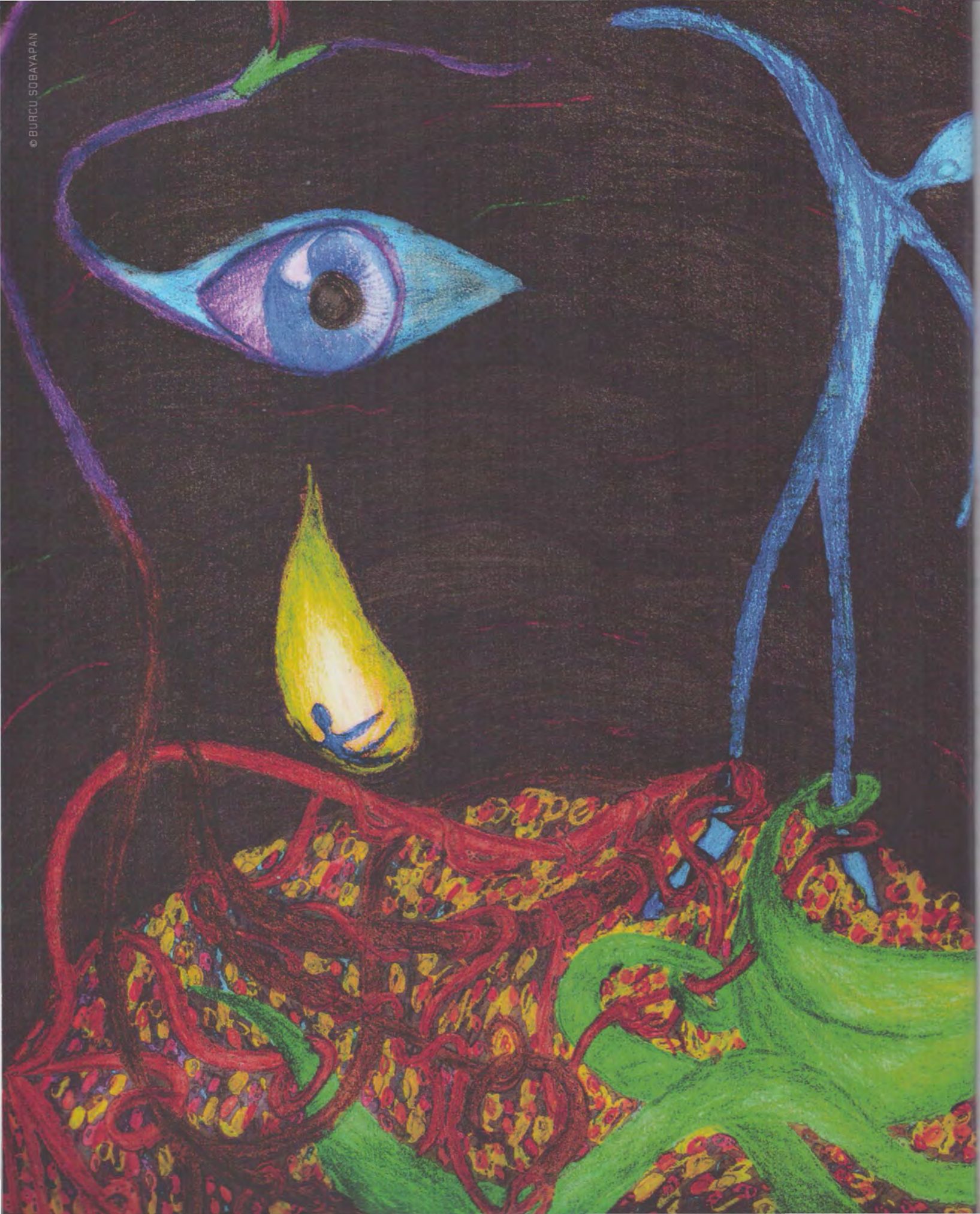
korktuğunda sahip olduğu sınırsız güçler ona yardımcı olmaktadır.
Zamanla çocuk, gerçek ve gerçek olmayanı tanımaya ve birbirinden ayırmaya başlar. Burada kendi deneyimleri kadar, çevresinden öğrendikleri de ona yol gösterici olmaktadır. Birincil süreç düşüncesi, dürtülerin hemen giderilmesine yönelik olarak "haz prensibi" üzerine kurulmuştur. Bu nedenle, bir dürtü (açlık, uyku, ağrı vb.) ortaya çıktığında vakit geçirilmeden bunun giderilmesi sağlanmalıdır. Bu dürtüler ertelenemez, bastırılamaz ve hayal yoluyla da olsa hemen karşılanması gerekir. Yaşamın daha sonraki evrelerinde hâkim olan "ikincil süreç düşüncesi" ise "gerçeklik prensibi" üstüne kurulmuştur. İç dünyadan kaynaklanan tüm bu dürtü ve isteklerin dış dünyanın gerçeklik ve sağlanabilirlik koşullarına uygun olması gerekir. Açlık, cinsellik, saldırganlık gibi temel dürtülerin de bir yandan doyurulması gerekirken, diğer yönden bunların dış dünyanın gerçekleri ile ters düşmemesini sağlamak gerekir. İşte iç dünya ve dış dünya arasındaki uyumu sağlama görevini ego üstlenir ve kullandığı çeşitli savunma mekanizmaları yoluyla (bastırma, erteleme, plan yapma, yer değiştirme, yüceltme) bu dengeyi kurmaya çalışır.

Rüyaların dili var mıdır?

Bebeklikten çocukluk ve erişkinliğe geçişte yaşanılan fizyolojik gelişim süreci, psikolojik olarak da haz prensibinden gerçeklik prensibine geçiş ve birincil süreç düşüncesinden ikincil süreç düşüncesine geçiş olarak yaşanır. Bu değişim erişkin yaşamı içinde, sadece rüyalarda değişmeden kalır. Rüyalarımız her gece birincil süreç düşüncesi içinde kurgulanır. Bunun sonucu olarak da rüyada ölüler canlanır, canlılar ölür, cansız eşyalar konuşup yer değiştirir, bir kişi hem kadın hem erkek ya da hem kendisi hem de bir başkası olabilir. Yine bu arada semboller aracıyla bilince çeşitli mesajlar iletilmeye çalışılır. Çünkü semboller, içinde barındırdığı yoruma açık mesajlar yoluyla, bu işi en iyi taşıyan habercilerdir. Sembollerin sadece bireysel bilinçaltımızı değil, genetik olarak da atalarımızdan bize miras olarak aktarılan "kolektif bilinçaltımızı" yansıtan özellikleri vardır. Her sembolün o bireye ilişkin özel bir anlamı olmasının yanı sıra evrensel anlamı olan bazı semboller de vardır. Örneğin bir çiçek figürü çoğu kez kadın genital organlarını ve yılan da erkek penisini simgeler.
O halde "Rüyaların özel bir dili var mıdır?" sorusunun cevabı "Evet, vardır"
olmalıdır. Bu dil bizim günlük yaşamda konuştuğumuz dilden oldukça farklı olup daha çok bebeklikte konuşulan ve yaşantılanan dille benzerlikler göstermektedir.
Bu anlatımda, dürtü yönetiminde haz prensibi ve bunları yerine getirmede "birincil süreç düşüncesi" etkili olmaktadır. Erişkin yaşamında uyanık olarak bu dilin kullanımına sadece psikoz olgularında rastlarız. Psikoz yaşantısında da, gerçeği değerlendirme bozulur ve "sanrı, varsanı ve dezorganizasyon" belirtileriyle oluşan, rüyalardakine benzer kaotik bir durum ortaya çıkar. Sıklıkla şizofreni hastalığında rastlanılan bu belirtiler sonucu, dış dünyaya olan uyum bozulur, garip, anlaşılmaz bir dil ve davranışlar görülür. Bir başka anlatımla ifade edersek, şizofreni hastası olan bir

© BURCU SOBAYAPAN

© BURCU SOBAYAPAN

birey psikoz yaşantısında kendine özel bir rüyayı yaşamakta ya da rüyada olan bir erişkin, uykudaki rüya yaşantısında bir çeşit psikoz yaşamaktadır. Uykudaki bu yaşantı zaman sınırlı ve rüya bittiğinde ortadan kalktığı için gerçek yaşamla ilgili bir sorun yoktur. Bu nedenle de uyanınca yaşadıklarımızın çoğunu hatırlamaz ya da rüya der geçeriz.

Psikanaliz ve rüyalar

Freud kendi kişisel analizini yaparken rüyaların önem ve anlamını fark etmiştir.

Yine psikanaliz çalışmaları sırasında kendi hastalarının da rüyalarını tıpkı serbest çağrışımlarda olduğu gibi aktardıklarını gözlemiştir. Bu da onu, anlamı gizli ya da saklı olsa da rüyaların kesinlikle anlamlı olduğu noktasına getirmiş ve o veciz cümlesiyle bunu ifade etmiştir; "Rüyalar bilinçaltına giden bir kraliyet yoludur".

Rüyalar bir yandan bilinçaltının bastırılmış çocukluk istek ve duygularının gizli doyumunu sağlarken, bir başka yandan da bilinçaltının tanınmasına, aydınlanmasına yol açmaktadır. Alt benlik (id) hâkimiyetinde oluşan rüyalarda, benlik (ego), rahatsız edici düşünce ve duyguları gizleyerek (sekonder revizyon) uyku bütünlüğünün ve sürekliliğinin korunmasını sağlar. Bu nedenle de "Rüya uykunun bekçisidir" denmektedir.

Uyku sırasında bastırma (represyon) mekanizması gevşeyerek, bilinçaltındaki istek ve dürtüler, rüyalar yoluyla bir hareketlilik içine girerler. Bunlar genel olarak çocukluktan kalan, acı veren ya da kabul edilemez olan anı ve duygularla ilgilidir. Ama bastırma mekanizması zayıflamış olsa da bilinçdışını yöneten bir "rüya sansürü" uyku sırasında da devam etmektedir. Ego, bir yandan uyku bütünlüğünü sağlamak, diğer yandan da bilinçaltının bu kabul edilemez ve rahatsızlık yaratan duygu ve anılarını kontrol etme amacıyla çeşitli savunma mekanizmalarını kullanır. Bu amaca yönelik olarak da "kondansasyon, yer değiştirme ve sembolik reprezantasyon" savunmalarını kullanır ve bu bilinçaltı materyali işleyerek kabul edilebilir bir hale getirmeye çalışır.

Kondansasyon (yoğunlaştırma): Bilinçaltına ilişkin çeşitli dürtü, istek ve duygular bir araya gelerek yoğunlaşırlar ve tek bir belirgin rüya imajı olarak ortaya çıkarlar. Örneğin rüyada görülen bir insan figürünün, rüya içinde tanımlanan bir ismi, bir başka karakteri yansıtan bir sakalı ve bir müzik aletinin varlığı ile belirlenen bir üçüncü karakterin tanımlanması olabilir. Bu üç karaktere ait anı ve duygular bu amalgam-komposit kişilik içinde gizlenebilir ve ancak her bir rüya elementinin ayrı ayrı analizi sonucu, her birine ilişkin duygular açık hale gelebilir.

Yer değiştirme (Displacement): Asıl objeye ilişkin duygusal enerji ve yoğunluk, rüya görenin egosunda, çok daha kolay kabul edilebilir ve daha az rahatsızlık yaratan bir başka objeyle yer değiştirebilir. Örneğin bir kişinin ebeveynlerine karşı duyduğu, öldürme ve yok etme ya da onlardan kurtulma duygusu, yaşamında yer alan çok daha ilgisiz ve nötral bir objeye yönlendirilebilir. Bu yolla, hem bu rahatsızlık veren ancak aynı zamanda suçluluk yaratan, bilinçdışı duygulardan kısmen de olsa kurtulmuş olurken, rüya sansürü yoluyla da bu duygusal enerjiye yer değiştirtilerek uyku bütünlüğünün bozulmadan devamı sağlanmış olur.

Bir başka yöntem de rüya görenin kendi içinde kabul edilemez bulduğu istek ve impulslerinin, rüya içindeki bir başka karaktere yansıtılmasıdır. Örneğin kendisi için kabul edilemez bulduğu insest ya da eşcinsel dürtülerini bir başka şahıs ya da terapistle ilgili olarak ortaya çıkarabilir.

Sembolik reprezantasyon: Semboller soyut kavram ya da karmaşık duygu kümelerinin, basit ve masum objeler yoluyla aktarımına yardımcı olurlar. Bu semboller aracılığıyla ortaya çıkan bilinçdışı duygu ve dürtülerin anlamı, yine rüya görenin o rüyaya ilişkin duygu ve çağrışımları yoluyla anlaşılabilir hale gelirler. Bazı ortak semboller evrensel olarak kullanılsa da, Freud herkes için geçerli olan ve sembollerle ilgili bir "rüya sözlüğü"nün olmadığını belirtmiştir.

Sekonder revizyon: Birincil süreç etkisinde ve id'den kaynak alan bu illojik, bizar ve enkoheren rüya aktivitesi, egonun rüya içinde de çalışan bu savunma mekanizmaları ve rüya sansürü aracıyla daha anlaşılabilir, kabul edilebilir ve oldukça anlam taşıyan (koheren) bir hale çevrilirler. Rüyalardaki bu çevirme işlevi de gündelik erişkin yaşantısındaki gerçeklik prensibine uygun ve ikincil süreç düşüncesinin oluşması yönünde atılmış bir ilk adım olmaktadır.

Sonuç

Buraya kadar aktardıklarımızdan anlaşılabileceği gibi, rüyaların da kendi içinde özel bir anlatım dili bulunmaktadır. Bu dil, bizim günlük yaşamda kullandığımız dilden oldukça farklı, özel şifreleri olan ve bu şifrelerin sadece rüya gören tarafından belirlenebileceği gizlenmiş bir yapıdadır. Rüyalarımız fizyolojik olarak da REM uykusu adı verilen derin uykunun ürünleri olarak oluşurlar ve bu durum gece boyunca 90 dakikada bir oluşan aralıklarla dört-altı kez tekrarlanır. Rüyalar bir yandan uyku bütünlüğünü sağlarken, diğer yönden de geçmiş yaşam ve günlük hayatta yaşanılan duyguların boşaltılmasına yardımcı olurlar. Psikoterapi sırasında görülen rüyaların terapötik araç olarak bilinçdışını aydınlatma ve tanımaya yönelik özel bir amaç ve yararları vardır. Ancak rüya yorumlanmasında asıl olan, rüya görenin kendi rüyasına ilişkin duygu ve yorumlamalarıdır. Analist bu çalışmada hastasıyla bilinçaltına erişim konusunda güvenli, empatik, yargılamayan ve yardım etmeye çalışan bir konumda olmalıdır. Bu konudaki yanlış ya da aceleci yorumlar, tedavide ve bilinçaltına ulaşmada çeşitli direnç ve engeller oluşturabilir.

Tüm bu yönleriyle değerlendirdiğimizde rüyalarımız, bir yönüyle bastırılmış ve bilince çıkmayı bekleyen duygu ve dürtülerin ifade edilmesine yol açarken, diğer yandan da kullanılan savunma mekanizmaları ve rüya sansürü aracılığıyla, kesintisiz bir uyku bütünlüğü oluşturarak "uyku bekçiliği" görevini yerine getirmektedir. Bu süreç de insan yaşamında psikolojik ve fizyolojik olarak iki yönlü bir kazanım oluşturmaktadır.

Bilinçdışının anahtarı mı?

Pek çok vaka bildirimi bize, bir hastalığın başlamadan önce kişiye açık veya kılık değiştirmiş bir biçimde malum olduğunu söylemektedir. Kişi, gerçekte bir kalp hastalığı ve göğüs tümörü olmadan önce bunu rüyasında görebilmektedir. (...) Rüyada, doğmakta olan bir dünyanın tohumları saklıdır.

Rüyalar psikanalitik kuram ve uygulamada merkezi bir yer tutar. Rüyalar konusunda bugün psikiyatri ve sinir bilimleri yeni bilgiler elde etmişlerse de psikanalitik kuram ana mecranın Freud'un 1905 tarihli "Rüyaların Yorumu'' adlı eseriyle çizmektedir. Freud kendi analizinde de rüyalarından geniş ölçüde yararlanmıştır. "Rüyaların Yorumu"nda Freud özetle şunu söyler: Rüya, bireyin gündelik hayatta farkına varamayacağı bilinçdışı bir fantezi veya arzunun dışavurumudur. Rüya imgeleri simgeleştirme, yer değiştirme ve bastırma gibi mekanizmalarla kılık değiştirmiş bir halde bilinçdışı imge ve düşünceleri anlatır. Yani rüyaların bir manası vardır ve bu da hastanın serbest çağrışımlarıyla anlaşılabilir. Bastırılmış hatıralar veya farkına varamadığımız fikirlerimiz rüyalar yoluyla açığa çıkar. O yüzden rüyaların araştırılması Freud'a göre bizi "bilinç dışına götüren kral yolu"dur. Rüyaların analizi egonun savunma mekanizmalarıyla bilinçten gizlenen malzemenin açığa çıkarılması işlemidir. Freud'dan bugüne dek yapılmış olan pek çok uyku araştırması uyku süresince bilişsel etkinliklerin sürdüğünü göstermektedir. Uykunun ilk dönemlerinde ortaya çıkan bilişsel etkinliklerin bir kısmı Freud'u doğrulasa da rüyaların önemli bir parçası gerçekçi, kısa ve mantıki bir düzlemde yer almaktadır. Pek çok vaka bildirimi bize, bir hastalığın başlamadan önce kişiye açık veya kılık değiştirmiş bir biçimde malum olduğunu söylemektedir. Kişi gerçekte bir kalp hastalığı ve göğüs tümörü olmadan önce bunu rüyasında görebilmektedir. Araştırmacıların bu bildirimleri sistemli olarak çalışmamış olması ilginçtir. Rüyalarda meydana gelen ani ve hızlı değişimlerin kişinin ruhsal dünyasındaki hızlı ve ani dönüşümlerin habercisi olduğuna dair veriler de vardır. Sözgelimi depresyona giren kişiler birdenbire rüyalarının bittiğini, boşaldığını, daha karanlık ve üfûnet dolu hale geldiğini bildirirler. Daha önce kâbus görmeyen bir kişinin birdenbire görmeye başlaması da ilgi çekmesi gereken bir durumdur. Çoğu zaman böylesi durumlar bize bir çaresizlik hissini haber verir, kişiye çocukluğundaki çaresizliği hissettiren bir şekilde. Kâbuslar sıklıkla örseleyici hayat olaylarının peşi sıra gelir. Bazen de gerçekle bağın koptuğu psikotik bir dönemi haber verir.

Anlaşılacağı üzere modern derinlik psikolojisi insan ruhunun bir kısmının bilincin parçası olamayacak kadar derinlere gömülü olduğu fikrindedir. Jung, bilinçdışının da kendisine mahsus bir bilinci olduğu kanaatindedir. Belirli rüyalar, hayal ve mistik yaşantılar, diye yazar, bilinçdışında da bir bilincin varlığına işaret işaret eder. Bilinçdışına sıkıştırılmış olan bilgi, bilinçte olandan kat be kat fazladır. Jung, bilinçdışı bilginin bilince aktarılabildiğinde muazzam bir bilgi artışına yol açacağı fikrindedir. "Biliçdışı algıları, amaçları ve sezgileri vardır, tıpkı bilinçli bir zihin gibi hisseder ve düşünür" der ve bu görüşüyle Freud'dan farklılaşır. Bilinçdışının bir tutarlılığı ve zekâsı vardır ve böylece dünyanın kaotik olduğu zamanlarda dahi biliriz. Rüyada, doğmakta olan bir dünyanın tohumları saklıdır. Kişi ümitsizlik, telaş ve yön kaybından mustarip olsa da kendisini bir rüyada ele veren bir anlam ona yol gösterebilir, onu teyit edip destek sağlayabilir. Rüyalar gündelik hayatta gerçekleşebilmek için rüya görenin dikkat ve güvenine muhtaçtır. Bir rüyanın bildirdiği mesaja güvenebilmek demek onun haber verdiği iç ve dış değişimlere hazır olmak demektir.

Freud rüyalarda gizli olarak yer alan içeriğin her şeyden çok cinsel bir çatışmayı ifade ettiğinde ısrarcıydı. Jung bu görüşe katılmıyordu. Ona göre rüyalar egonun anlayamadığı bir şeyi ifade etmeye çalışıyordu. Başka bir deyişle rüyalar, geleceğe doğru bakan sorunlara çözüm getiren bir niteliğe sahipti. Jung rüya kuramında din ve mitolojiye daha çok yer vermiş, bu yönüyle de psikiyatri ve klinik tıp çevrelerinde Freud kadar itibar görmemiştir. Kimi sinir bilimciler de rüyaların beyindeki elektrik etkinliğin rastlantısal bir tezahürü olduğunu söylüyor. Buna mukabil, beynin çeşitli bölümlerindeki kan akımını ölçen bazı çalışmalar, uykunun rüya görülen REM (hızlı göz hareketleri) döneminde beynin görsel imgelerle ilgili bölümünün çok faal olduğunu, mantık ve planlamayla ilgili beynin ön (frontal) bölgelerinde ise faaliyetin belirgin bir biçimde azaldığını bulmuştur. Bu tür farklılıklar hem rüyaların coşkusal gücünü hem de parçalı olma özelliğini açıklamaktadır.

Geleneksel kültürlerin rüya bilinci ile uyanıklık bilinci arasına büyük duvarlar örmediğini biliyoruz. Bir hadise göre "Sadık rüya vahyin kırk altıda biridir." Böylece ilahi mesajın rüyalar yoluyla insanlara ulaşmasının hâlâ mümkün olduğu ima edilmektedir. İlhamın kapıları kapanmaz. Bazı kültürler, sözgelimi Mayalar rüyaları hayatın merkezine yerleştirmişler ve ifadenin en güçlü aracı saymışlardır.

Anlaşılan o ki rüyalar insana pek çok şey söylüyor. İş, onları dinleyip anlayabilecek hünere sahip olmakta. Yani kalp bilgisine...

Şehmus AY

Rüyaların dili olsa...

Hayatı ve dünyayı kendi diline tercüme eden rüyalar, tıpkı hiyeroglifler, çiviyazıları ya da tarihi harabeler gibi, okunmayı bekliyor.

"Bir kere rüyamda kelebek olduğumu gördüm. Şimdi artık rüyasında kelebek olduğunu gören Chuang Tzu muyum, yoksa rüyasında Chuang Tzu olduğunu görmekte olan bir kelebek miyim, bilmiyorum."

Chuang Tzu

©UĞUR ATİK

Rüyaların giriş kapısı yoktur. Belki de rüyalarla ilgili bu yazının girişine de *"rüyaların başlangıcı yoktur"*, cümlesi yakışırdı. Ama işte rüyalarla ilgili yazmaya bir yerden başlamak gerekiyor. Tıpkı rüyada olduğu gibi. Bilinç karanlığa gömüldüğünde, birdenbire kendinizi başlangıcı ya da giriş kapısı olmayan bir rüyanın ortasında buluverirsiniz. Rüyada, hikâyenin ortasından girmek bizi şaşırtmaz. Rüyaların maddesinin bambaşka bir kumaştan yapıldığını biliriz sanki, bildiğimizi bilmeden. Bilinen bütün kanunları ihlal edebildiğiniz olağanüstü bir serüven olarak da tanımlanabilecek olan rüyalar, hem baştan sona "hakikat" hem de kurgu ve gerçeküstü. Üstelik biraz "ben"sinizdir rüyada biraz da evren. Rüya gören özne ile rüyadaki özne arasındaki geçişler öyle tuhaf ve karmaşık ki, bunu gündelik dile tercüme etmek çok zor.

Rüya, gerçeğin dokusundan taşan büyülü bir âlemdir. Ne zamana, ne mekâna ne de bizim için çizilmiş sınırlara riayet eder. Gündelik hayatın ve bütün zamanların mirası olan belleğimizin yarattığı şablonları da kullanır belki ama hep kendi bildiği gibi yaratır atmosferini ve olay örgüsünü. Rüyalar, alışkanlıklardan, ezberlerden, kalıplardan, benliğimizi oluşturan o karmaşık örgünün düzeninden oluşan zihnimizin yerçekiminin ortadan kalktığı büyülü süreçlerdir. Bu zihinsel yerçekimsiz "ortam"da en değme sanatçının bile hayal edemeyeceği "hakikat"ler yaratılır. Zaten sanata, edebiyata, hatta kimi zaman bilime de ilham vermiştir rüyalar.

Rüya, rüyet, vizyon, düş, hayal

Arapça kökenli bir sözcük olan rüyet'ten gelen rüya, *"görmek"*, *"vizyon"* anlamındadır. Görme organlarının devre dışı kaldığı ve bilincin karanlığa gömüldüğü bir zaman diliminde gerçekleşen bu "görme"nin mantık dizgemizden uzak, çoğu zaman birbirinden kopuk, "anlamsız" ve tuhaf olması, olmaz denilen şeyleri olur kılması rüyaların ilahi kaynaklarla ilişkili süreçler olarak tanımlanmasında etkili olmuştur.

"Düş" ile rüya akraba olmasına, hatta ortak özellikleri onları neredeyse kardeş kılmasına rağmen aynı değildir. Zaman zaman rüya ile aynı anlamda kullansak da düş, düşünceyle açıklanabilir belki, çünkü düşüncenin mahsulüdür. Sözlüklerimizin "düş"ü muhayyile ve imgelem ile eşanlamlı sayması bundandır. Düş, iradi ve bilinçle yaratılırken, rüya uyku anında, yani bilinç kapalıyken bilinçdışı süreçler tarafından üretilmektedir. Düş ya da hayal kurduğumuzda, gündelik gerçeğin ve yaşadığımız hayatın periferisinde dolanırız. Oysa rüyalar sembollerle, kolektif bilinçdışının sonsuz okyanusundaki imgelerle, metaforlar ve arketiplerle oluşur. Yani düşlerin diliyle rüyaların dili birbirine çok benzese de kullandıkları alfabe biraz farklı.

Sözlük çalışması olarak aradaki benzerlikler ve farklılıklar üzerine söylenecek çok şey olabilir ama yaratıcılığın esin kaynakları açısından baktığımızda aradaki farkların önemli ölçüde silindiği de görülür. Bunun en çok farkında olanlardan biri, Freud, yaratıcılığı gündüz düşlerine benzetir.

Rüya, masal, mitos

Kadim Doğu kültürlerinde rüyalar ilahi kaynaklardan gelirler ve rüyalarla kehanetler arasında doğrudan bir ilişki kurulmaktadır. Gılgamış rüyalarını aynı zamanda tanrıça da olan annesi Ninsun'a anlatır, annesi rüyalarını yorumlar ve gördüklerinin gelecekte yaşanacak olan bazı olayların habercisi olduğunu söyler. Antik Yunan kültüründe de Akhilleus'un annesi Thetis aracılığıyla Agamemnon'a rüya gördürmesi için Zeus'u ikna etmesinden ve Zeus'un da Agamemnon'a rüyalar göndermesinden biliyoruz ki, rüyaların kaynağı tanrısal güçlerdir.

Kutsal Kitap'taki Babil Kralı II. Nabukadnezar'ın rüyaları kayıtlara geçmiş en eski ve en ilginç rüyalar arasındadır. Nabukadnezar, Babil'deki bütün falcıları, büyücüleri ve rüya yorumcularını rüyasını bilmeye ve yorumlamaya zorlar. Ama hiçbiri rüya anlatılmadan bunu bilemez. Tutsak peygamber Daniel bu rüyayı anlatır ve yorumlar. Bu haberci rüyanın gelecekte haber verdiği olaylar gerçekleşir, Babil yıkılır.

Buhari'nin aktardığı bir hadise göre Hz. Muhammed şöyle demiştir: "İyi kimselerin güzel rüyası Peygamberliğin 48 parçasından biridir." Kuran'da Yusuf Suresi de Yusuf Peygamber'in hayatı ve rüya yorumculuğunu anlatır.

Birçok modern psikanalist ve düşünürün de yararlandığı Talmut, Yahudilikteki rüya yorumculuğu geleneğinin de kaynağıdır.

Rüyalar, masallar ve mitler arasında ilişki pek çok araştırmacının en gözde konuları arasındadır. Bilgin Saydam'ın deyişiyle, rüyalar, masallar ve mitler *"aynı kumaştan biçilmiştir"*. Hepsinin de kaynağı bilinçdışı olduğu için birbirine benzeyen temalar etrafında şekillenirler. Campbell, *"rüya, bilinçli hayatlarımızın üzerinde durduğu o derin karanlık zeminin kişisel bir deneyimidir; mit ise bir toplumun rüyasıdır. Mit kamusal rüyadır; rüya ise kişisel bir mittir. Eğer kişisel mitiniz, rüyanız toplumunkiyle çakışıyorsa, kendi grubunuzla uyum içindesiniz demektir. Çakışmıyorsa, önünüzdeki karanlık ormanda yaşayacağımız bir macera vardır"* derken, Karl Abraham ve Otto Rank, mitleri halkların kitle rüyaları/fantezileri olarak tanımlarlar. Rüyalar evrensel semboller kullansa da bireysel yaşantıların hakikatlerine, rüya gören kişinin iç dünyasında olup-bitenlere göndermede bulunur veya bunların üzerinde şekillenir. Mitler ise halkların, toplumların tarihsel ve güncel hakikatlerinden beslenir ve kolektif belleğin prizmasından süzülerek kendine özgü sembollerle oluşurlar.

Freud, Jung ve rüya

Freud ve Jung kadim masalları, mitleri ve rüyaları analiz ederek insanlığın ruhsal coğrafyasında büyük bir yolculuğa çıkarlar. Bilinçdışını anlamak

için onun mahsullerini incelemek iyi bir yoldur. Hem kolektif bilinçdışını hem de kişisel bilinçdışını rüyalar, masallar ve mitler üzerinden anlamaya çalışmak psikanalizin insanlık bilincine kazandırdığı çok büyük bir zenginliktir. Rüyaları sistematik olarak inceleyen Freud'un "Rüyaların Yorumu" adlı eseri, psikanalizin rüyalarla ilgili en önemli kaynaklarından birisidir. Freud, bilincin ve bilinçdışının etkileşimiyle ortaya çıkan rüyalarda baskın kaynağın bilinçdışı olduğunu gösterir. Rüyalar, uyanık/bilinçli haldeyken bastırılmış olan ve yüzeye çıkması engellenen duygu, düşünce ve dürtülerin semboller yoluyla ortaya çıktığı bilinçaltı süreçleridir. Bastırılmış cinsellik ve saldırganlık rüya analizlerinde önemli bir yer tutar çünkü libidonun en önemli kaynağı olan bu dürtüler rüyalardaki değişik semboller yoluyla kendilerini ifade ederler. Freud rüyaların açık ve örtük içeriklerinden söz eder ve

rüyaların açık içeriğinde görülen sembollerin analiziyle insanların bilinçdışı arzu, duygu ve çatışmalarını ortaya çıkaran bir teknik geliştirir.
Bu nedenle Freud, rüyaların, insanın benliğine/bilinçaltına giden kral yolu olduğunu belirtmiştir. Rüyaların işlevlerinden biri de rüya gören bireyin arzu, istek ve gereksinimlerinin doyumunun sağlanmasıdır.
Çocukluğunda rüyalarla ilgili gizemli ve ilginç deneyimleri olan Carl Gustav Jung rüyaların kaynaklarını irdelerken, Freud'dan farklı olarak, kişisel ve kolektif bilinçaltı kavramlarını geliştirir. Dinsel ve Şamanik geleneklerin rüya kuramlarından yararlanan ve rüyaların iyileştirici gücünü kullanan ekolleri inceleyen Jung, bilinç ve bilinçdışı arasındaki denge bozulduğunda rüyaların devreye girdiğini ve bu dengeyi sağladığını söyler. Jung'un rüya teorisinde üç kilit kavram vardır: Kişisel Bilinçdışı, Kolektif Bilinçdışı ve Arketipler.
Herkesin kendine özgü bir Kişisel Bilinçdışı alanı vardır ve bu, bilinçdışının üst katmanlarında yer alır. Henüz bilince ulaşmamış ya da bilince ulaştığında çatışmaya yol açan bastırılmış deneyimler, duygular ve düşüncelerden oluşan Kişisel Bilinçdışı, aynı zamanda bilincin de yaratıcı kaynağıdır. Kişisel Bilinçdışı'ndan kaynaklanan rüyalar, kişinin yaşamıyla ve kişisel özellikleriyle bağlantılı rüyalardır. Bu alandan beslenen rüyalar ve bilgiler genellikle kolayca yüzeye çıkabilir.
İnsanlığın ortak hafızası da diyebileceğimiz Kolektif Bilinçdışı Jung'un geliştirdiği en önemli kavramlardan biridir. Bir tür imgeler ve semboller imparatorluğu olan Kolektif Bilinçdışı tüm insanlık tarihinin deneyimlerini içerir. Bilinçte yaşanmayan, atalardan evrim ve kültür yoluyla devralınan arketipler yoluyla varlığını sürdürür. Kolektif Bilinçdışı masal, mit ve sanatsal ürünlerde de kendini dışa vursa da en güçlü ifade olanaklarını rüyalarda bulur.
Kelime anlamı şablon, ilkörnek, kalıp ya da asıl numune olan Arketip, insan türünün kültürel yapısının tuğlaları gibidir. Engin Geçtan "Psikanaliz ve Sonrası"nda şöyle yazar:
"Jung'un tanımını yaptığı arketipler arasında doğum, yeniden dünyaya geliş, ölüm, güçlülük, sihir, kahraman, çocuk, üçkâğıtçı, akıllı ihtiyar, toprak ana, dev gibi imgeler; ağaçlar, güneş, ay, rüzgâr, ırmak, ateş ve hayvanlar gibi doğal objeler; yüzük ve silah gibi insan yapısı objeler sayılabilir. Jung'a göre arketiplerin sayısı, gerçek yaşam olaylarının ve objelerinin sayısına eşittir.
"Arketipler, bir insanın geçmiş yaşantılarının ürünü olan bellek imgeleri gibi canlı görüntüler değildir. Örneğin anne arketipi, bir kadının ya da bir annenin fotoğrafı değildir. Eğer bir benzetme yapmak gerekirse, banyo edilmesi gereken negatif filmleri

andırırlar. Gerçek dünyada bir karşılığı bulunduğunda, bu belirsiz imgeler canlı ya da cansız varlıklara dönüşürler.
"Arketipler bağımsız yapılar oldukları gibi, bazen bir araya gelerek yeni alaşımları oluşturabilirler. Örneğin kahraman arketipi, şeytan arketipiyle birleşerek 'acımasız lider' tipinde bir insanı oluşturur.
"Arketipler evrenseldir. Bir başka deyişle, her insan aynı temel arketip imgelerine sahiptir."

Rüyanın sonu

Başlangıcı veya giriş kapısı olmayan rüyaların elbette sonu vardır. Bazen bir rüyanın ortasında aniden uyanırız, bazen gündüz gördüğümüz ya da duyduğumuz bir şey bize gece gördüğümüzü unuttuğumuz bir rüyayı hatırlatır. Çağrışımlarla uyanan rüyalar vardır. Rüyanın bir kapısı yoktur belki ama rüyanın kendisi iç dünyamıza ve ruhumuza açılan bir kapı ya da kapılardır. Varoluşun en gizemli olaylarından birisidir rüya. Bizi "gerçeğin" hapishanesinden çıkarır. Rüyalarda bizim için çizilmiş bütün sınırları aşarak bedenin ve aklın ötesinden yeni bir evren yaratırız. Bu yüzden hayatımızın çok güzel anlarını anlatırken de "rüya gibi" deriz.
Rüyanın ele geçirilemezliği bize gerçekliğin duvarlarından kurtulma ve firar etme gücüne sahip olduğumuz inancını verir. Eğer George Battaille'e inanacak olursak, insanlar ancak uyurken özgür olabiliyorlar. Öte yandan rüyada olan bitenler herkeste özgürlük duygusu yaratmaz; sözgelimi azizlerin en büyüklerinden olan Augustinus, *"Tanrıya şükürler olsun ki rüyalarımdan ben sorumlu değilim"* demiş. İçinde yaşadıkları "gerçekliğin hapishanelerine" ve "gardiyanlarına" âşık bazı insanlar da rüyakörü olurlar. Rüyalarıyla bağ kurmayı düşünmezler ya da var olan bağlarını unuturlar, dolayısıyla kendi iç dünyaları ve ruhlarıyla da ilişkisizdirler. "Gerçeğin" kunt çölünde karşılaştıkları serapları rüya zannederler. Oysa hayatı ve dünyayı kendi diline tercüme eden rüyalar, tıpkı hiyeroglifler, çiviyazıları ya da tarihi harabeler gibi, okunmayı bekliyor.
Rüyanın Hakikati ile Hayatın Hakikati arasında ilişkiyi yaratıcı bir şekilde kurabilenler, daha özgür ve daha mutlu yaşarlar.

Kaynaklar
Mitolojinin Gücü, Joseph Campbell-Bill Moyers
Psikanaliz ve Sonrası, Engin Geçtan
Düş Söylemleri, Pierre Sorlin
Kitapların Şenlik Ateşi, Serdar Rifat
Düşlerin Yorumu, Sigmund Freud
Jung Psikolojisinin Ana Hatları, Frieda Fordham

Murat KEMALOĞLU

Hayırdır inşallah

Gönül isterdi ki, Sağlık Bakanlığı'nın izniyle hastaları yılanlı odalarda uyutalım, Asklepios'un rüyalarda vereceği talimatlara uyarak onları iyileştirelim.
O zaman siz de "Meğer gerçekler düşlerde de yaşarmış!" diyeceksiniz.

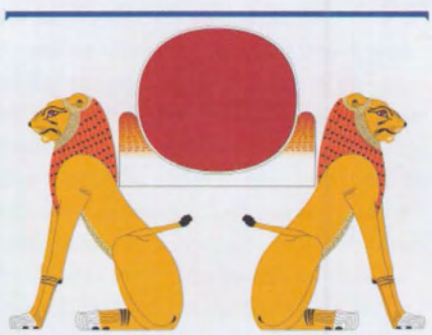
©VOLKAN DEMİR

Analiz kelimelerle ve rüyaların yorumlanmasıyla yapılan bir tedavidir. Bir tamamlayıcı tıp çalışmasıdır. Bu tedavide rüya ile ilgili mitoloji, simya, antropoloji, edebiyat veya başka disiplinlerdeki paralelleri gösterme işlemine amplifikasyon denir. Amplifikasyonla rüyanın farkındalık penceresini genişletme işlevi desteklenmiş olur. Her rüya bir sanat eseridir. Yönetmen pek ortalıklarda görünmez, ama amacı kesindir: Rüyayı görenin, dinleyenin ve okuyanın farkındalığını artırmak. Rüyanın yönetmeni, tanımlanamaz farkındalık alanından yapışılan kimliklerin çerçevesi içine sıkışmış bilincin farkındalığına doğru bir bilgi akışı sunar.

İç dünya, dış dünya, günlük hayat, geçmiş ve gelecek farkında olmamız gereken o kadar çok şey içerir ki... Bilinç tek yanlı geliştikçe, dar bir kimlik çerçevesinde sıkışıp kaldıkça o kadar çok trajediler, dramlar, kışkırtılmalar, karmaşalar, hastalıklar ortaya çıkar ki... İşte bütün bunlar olmasın ya da bir çözüm bulunsun diye ödünleyici bir mekanizmayı harekete geçirir bu yönetmen. Zaman zaman pembe düşlerle, zaman zaman sarsıcı görüntülerle bilincin tek yanlılığı dengelenmeye, artık dar gelen kimlik yok edilerek farkındalık penceresi genişletilmeye çalışılır.

Rüyalar üzerine çalışanlar bireyleşme sürecinde önemli mesafeler kat eder. Ben-merkezli olmaktan çıkıp, ruhsal-bütün merkezli olmaya doğru kayarlar. Analiz bireyleşme sürecinde ilerlemek, tasavvuf da kâmil insan olma yolunda ilerlemek için rüyalar üzerinde çalışma yapmaya çok önem verir. Az gidersiniz, uz gidersiniz, dere tepe düz gidersiniz, dönüp arkanıza baktığınızda arpa boyu yol kat ettiğinizi görürsünüz. Tüm bu çabalar opusu, felsefeci taşını, gerçek altını yaratmak içindir. Bilinçdışınızı bilinçte entegre ettikçe iç dünyanız ve dış dünyanız giderek bir olur; eşzamanlılıklar, anlamlı tesadüfler daha sık yaşamaya başlarsınız. Dualarınızın gerçekleşmesi kolaylaşır.

22 yıl önce yaygın anksiyete bozukluğu için analize gelen 40 yaşlarındaki bir erkek kendisini dehşete düşüren şu

Hastanın rüyasına giren çifte aslan Ruti.

rüyayı anlatmıştı: *"Sırt sırta duran iki aslan heykeli, ortalarında güneş var. Aslanlar bir diriliyor, bir taşlaşıyorlar; bir diriliyor, bir taşlaşıyorlar."*

Mısır'ın çifte aslanı Ruti yer tanrısı Aker'e eştir, ölünün hayata geri dönüş süreçlerini kişileştirir. "Dün ve Bugün" diye de adlandırılan bu çifte aslan dirilişin gizemli aracıdır. Mısırlılar evlerinin girişine bu ikiz aslanı yerleştirerek şeytani ruhlardan korunurlardı. Çifte aslan Ruti bilinçte entegre edildikçe kötü ruhlar gitti ve yaygın anksiyete de bitti. Yitirilen tanrılar işte böyle yeniden temas talep ederler. Kızılderililer bu tür düşlere "büyük rüya" derlerdi. Mesajı çok önemli olan ve ömür boyu unutulmayacak büyük rüyalarda, ortaya çıkan arketipsel simgelerin "numinosum"u ile yüzleşmenin iyileştirici etkileri kaçınılmazdır.

Calcinatio, Solutio, Coagulatio, Sublimatio, Mortificatio, Separatio ve Coniunctio özgün simgesel anlatımlarla rüyalarda ifade bulan ve analiz sırasında yaşanan simya süreçleridir. Ortaçağ simyası geçmişin gnostisizmi ile bugünün derinlikler psikolojisi arasında köprü oluşturur.

Soğan fobisinin tedavisi için analize gelen genç hanımın rüyaları, soğan yetiştiren bir bahçıvan olan babanın kızını küçükken bir aileye evlatlık olarak vermiş olduğunu, hastanın öz evlat olmadığının sır olarak saklandığı bu evde tecavüze uğramaktan korktuğu için yıllardır yastığının altında bıçakla yatmakta olduğunu ortaya çıkarmıştı. Bıçak en önemli Separatio süreci simgesidir.

Birçok yaratıcı insan rüyalarına önem verir. Örneğin kimyacı Friedrich August Kekule benzen halkasını rüyasında keşfetmiştir.

Şair Gülseli İnal, hayatını rüyaların yönlendirdiğini, gelecekte önemli ne olacaksa rüyalarında ona gösterildiğini söyler. Bir de "günlük yaşamda kirlenen bilincimizin artıkları olan fragman

rüyalarım var" der. "Günlük yaşayacağım şeyleri gösteren rüyalarım da var. Kısaca üç-dört kategori dahilinde rüyalar görüyorum. Sanal yolculuklarım beni başka boyutlara taşıyor. Sanalda ben başka varlıklarla karşılaşıp onlardan mesaj alıyorum. Rüyalar yoluyla yaradılış boyutundan birçok bilgi bize ulaştırılıyor" diyor. Sayılamayacak kadar çok rüyaları olduğunu söyleyen Gülseli İnal'ın bazı rüyalarını simya süreçlerine örnek olarak göstermek istiyorum. Eski simyacıların dediği gibi maddeyi kendi suyunda çözmek gerekir:

"Bir tepedeyim, yıllardır yaşadığım zümrüt ağaçlarıyla beni saran deniz kenarındaki babamın çiftliği alev alev yanıyor. Çocukluğumu geçirdiğim aile mülkü tüm binalarıyla yanıyor. Alevler gökyüzüne yükseliyor. Yangından kaçanlar tek tek önümde duran küçük göle atlamaya başlıyor; önce küçük kızım gelip göle atlıyor, bir ses kurtuldu diyor, ardından büyük kızım suya atlıyor. Sonra kız kardeşim, sonra çiftlikte çalışan kâhya, ağaçlara bakan bahçıvan ve diğer çalışanlar sırayla suya atlıyorlar. Suya kim atlarsa derinden gelen bir ses 'kurtuldu' diyor."

Yangın, ateş, Calcinatio sürecini simgeler. İnsanı bozguna uğratan tavır ve tepkiler, Calcinatio'nun ateşinde yanar. Gülseli İnal, 2006'da gördüğü bu rüyadan bir süre sonra bir daha çiftliğe gidemediğini ve onun gibi başka hiç kimsenin de gidemediğini söylüyor. "Artık orada yaşam bitmişti. Oysa 50 yıl orada yaşamış, kızlarım orada büyümüş, aileden her birimiz evlerimizi yaparak oraya yerleşmiştik. Ölene dek orada yaşayacağımızı sanıyorduk. Kader o toprakları, baba yurdunu bizim elimizden almıştı. Anılar toprağına bir daha dönememek çok acıydı. Köklü bir aile paramparça olmuştu" diyor.

Suya dalma, suda çözülme Solutio sürecinin simgeleridir. Derin nostalji duygusu bu şekilde ifade bulabilir. Sublimatio, uçma, havalanma, gaz haline gelme simgeleriyle belirginleşen süreçlerdir. Mortificatio'da ölüm, paramparça olma temaları işlenir. Genellikle kişiyi boğan ve bunaltan bir ilişkide rüyalarda o kişinin öldüğü görülerek Separatio yaşanır. Fazla özgeci olmak Separatio'yu engelleyebilir.

"Oldukça garip bir kentteyim. Başka bir gezegendesin, diyor bir ses. Radar gezegeni. Bakırdan yapılmış gökleri delen binalar, dar sokaklar, havada uçan hayvanlar ve hava araçlarıyla başka bir yer. Kenti seyrediyorum. Birden bir adam 'işte buldum, sen aradığım kişisin' diyerek elindeki ışıklı yeşil çubuğu bana doğru uzatıyor. Korku verici bu adamdan kaçmaya başlıyorum. Uzun süre koşuyoruz. Beni izlemekten vazgeçmiyor ve ben izimi kaybettiriyorum. Fildişi renkli elbisem kirleniyor... Bu kez bakır kentin kapısından bir cenaze giriyor. Tabutun içinde ben yatıyorum ve şöyle düşünüyorum: artık öldüğüme göre, beni bir daha asla yakalayamaz. Ondan kurtuldum. Artık rahat edeceğim. Yeniden dirilip rahat rahat dolaşmaya başlıyorum. Artık nasılsa beni ölü olarak biliyordur ve unutmuştur. Birden bakır kentin sokaklarında yürürken karşıma çıkıyor, uzaktan elindeki fosforlu çubuğu sallayarak 'buldum buldum' diye bağırmaya başlıyor. Artık kaçacak bir yer bulamıyorum ve çaresizim. Birden karşımda kel kafalı iki adam beliriyor. Kel kafalı adamlardan biri bana dönüp 'aradığımız bulundu' diyor. 'O sensin, şimdi Londra'dan başlayalım' diye ekliyor."

Gülseli İnal yan sütundaki rüyayı 2007'de görmüş, inanılmaz bir güç ve mutlulukla uyanmış. Bu rüyayı gördükten sonra ona bir güç verildiğini hissetmiş. "Bu noktadan sonra dünya yaşamında bulunduğum alanda yavaş yavaş insanların benim fikirlerimi saymaya başladıklarını, ne dediysem doğru olarak kabul ettiklerini deneylemeye başladım. Hem şiir ortamında

© GÖZDE AKAR DEMİR

hem içinde yıllardır bulunduğum plastik sanatlar ortamında adeta 'katalizör'e dönüşmüş bir transformer gibi davranmaya başlamıştım. Evrenin olağanüstü elmalarından yemiştim. Tadı hâlâ damağımda olan o kâinat elmalarını ve uzun kafalı bilge adamı hiçbir zaman unutamayacaktım. O uzun kafalı adam benim aktif figürlerimden biri olacaktı, yani hayatımın figürlerinden biri":

"Bir gece sabaha karşı, yanımda uzun kafalı, yerlere dek harmanili dev gibi bir adam beliriyor. Gel, diyor bana ve elindeki anahtarla bir kapıyı açıyor. Bembeyaz bir odaya giriyoruz, yer, tavan her şey beyaz, ortadaki uzun masa beyaz, meyve tabağı beyaz, meyve tabağındaki sıra dışı pembe-beyaz elmalardan işaret ediyor. Olağanüstü güzel elmalardan birini alıp yemeye başlıyorum. Şimdiye dek yeryüzünde hiç tatmadığım bir güzellikte tadı var. Beyaz odadan çıkıyoruz, uzun kafalı garip adam başka bir odanın kapısını açıyor. Yine bembeyaz bir odadan içeriye giriyoruz. Yine masanın üzerinde olağanüstü güzellikte beyaz elmalar duruyor. Yine bana hiç konuşmadan işaret ediyor. Sanki beyinlerimizle konuşuyoruz. Ben pembe-beyaz elmalardan bir tane alıp ısırıyorum. Yine inanılmaz bir tat duyumsuyorum. Harika bir duyguyu yaşarken ikimiz de beyaz odayı bırakıp başka bir mekâna geçiyoruz. Uzun kafalı adam bana odaların çifte anahtarını veriyor ve kayboluyor."

Coniunctio opusun şahikasıdır. Prima Materia felsefeci taşına, altına dönüşmüştür. İşte Gülseli İnal'ın Coniunctio rüyası:

"Annem yanı başımda birden beliriyor. Parlak bir gülüşle bana bakarken, koynundan altından yapılmış muhteşem bir kolye çıkarıyor ve merasimle boynuma takıyor. Altın kolye öyle büyük ki, boynuma geçirdiği anda altın bir elbiseye dönüşüyor adeta. Annem kolyeyi bıraktıktan sonra kayboluyor."

Coniunctio'da zıtlar birleşmiş ve yeni bir sentez oluşmuştur. Zıtların birlikteliği çatışmasızdır. Kucağında geyik ve aslanı bir arada tutan Hacı Bektaş heykeli önemli bir Coniunctio sembolüdür.

Bir Malezya kabilesi olan Senoi'lerde kabile şamanları iç görü ve dikkatle rüyaları sağaltıcı biçimde kullanarak iki ya da üç yüzyıl boyunca şiddetli suçları ve kabile içi anlaşmazlıkları önleyebilmişlerdi. Cumhuriyetimiz yeterli sayıda analist yetiştirememiş olduğu için ülkemizde şiddetli suçlar ve kolayca kışkırtılıp vahşetle sonuçlanan anlaşmazlıklar bir türlü önlenememiştir. Freud, Jung, Adler, Binswanger, Boss, Moreno, Frankl gibi hekimler 20. yüzyılda hastalarını tedavi ederken rüyalardan yararlanmışlardı. Dört bin yıl önce Asklepion tapınaklarında hastalar yılanların olduğu bir odada uyutulurdu. Şimdiki Yılancı Takımyıldızı olan Tanrı Asklepios hastanın rüyasına girer ve nasıl iyileşeceğinin mesajını verirdi. Asklepiad'lar bu mesajları doğru yorumlayarak hastalarını iyileştirirlerdi. Miraslarını bırakacak çocukları olmayan yaşlılar ve işsiz gençlerin hızla artmakta olduğu dünya gerantofili ile homeostaza ulaşmaya çalışırken, ben boşanma ve intiharın görülmediği 10 milyon nüfuslu Bahaî toplumunun mitolojisini inceliyorum. Gönül isterdi ki, Sağlık Bakanlığı'nın izniyle hastaları yılanlı odalarda uyutalım, Asklepios'un rüyalarda vereceği talimatlara uyarak onları iyileştirelim. O zaman siz de "Meğer gerçekler düşlerde de yaşarmış!" diyeceksiniz.

Kaynakça

Anatomy of the Psyche-Alchemical Symbolism in Psychotherapy, Edward F. Edinger- Open Court, 1985
Rüya Divanı, Gülseli İnal, Komşu Yayınları, 2009
On Dreams & Death, Marie-Louise von Franz, Shambala, 1986
Deliliğe Dair Tefekkür, Murat Kemaloğlu, Soulscience School Antalya, 1989

Tut ki düşmüşsün

Esas bilgelik "kendini bilme"dir. Düşlerimizi anlamlandırmak, özdenetimimizde olmayan bir parçamızı, bilinçaltımızı anlamak ve kendimizi bilme korkumuzu aşarak kendi gerçeğimizle yüzleşmek yolunda çok değerli bir şifre çözücüdür.

Moreno versus Freud

Psikodramanın niteliğini ve temel özelliğini, Moreno'nun Freud'a söylediği bir söz özlüce belirtir: "Dr. Freud, siz yapay bir ortamda, insanların görmüş oldukları düşleri analiz ediyorsunuz. Ben ise onları, görmüş oldukları bir düşü tekrar görmeleri için yüreklendiriyorum."

Moreno'cu çalışmada, protagonist (baş kahraman), yani grup içinde sorununu o oturumda açıp çalışacak kişi, herhangi bir zamanda gördüğü düşü, o günün uyanık kısmını ve yatağa yatış ve uykuya dalış sürecini de içerecek bir şekilde canlandırır. Düş canlandırması sadece uyandığı yere kadar da kalmaz; düşle ilgili çalışma, "Şimdi bu düşü nasıl bitirmek istersin, onu göster!" yönergesinin gerçekleştirilmesinden sonra biter.

Hangi düşün seçildiği tabii ki önemlidir. Bu seçilen düş, adına ısınma dediğimiz aşamada, bilince doğru yükselen ve duygusal yoğunluk oluşturmuş bir düştür. Isınma yönergeleri grup yöneticisi/terapisti tarafından belli ustalıklarla yapılır.

© İSMAİL GÜZELSOY

Düşler herkes için önemli mi?
Bir keresinde, "düşler" temalı bir çalışmamızda, 20 kişilik bir eğitim grubumuzda bir ölçüm yaptık. Grup üyelerinden, odanın diyagonu üzerinde çizdiğimiz, "hiç" ile "çok fazla" arasındaki çizgide, kendilerinin nereye yerleştiklerini göstermelerini istedik. Ölçüt şuydu: Düş anımsama ve düşleri önemseme. Grup dağılımı çan eğrisine uyuyordu. Doktor, psikolog, rehber öğretmen, sosyal hizmet uzmanı ve yüksek hemşirelerden oluşan bu eğitim grubunda, üyelerden çoğu, bizim spektrum adını verdiğimiz çizginin ortalarında yer alıyordu. Her gün olmasa da düşlerini anımsıyor ve onları anlamlandırmanın önemine inanıyorlardı.

Düşleyen beyin için bir benzetme, bir eğretileme
Freud'dan önceki egemen görüşler, düşlerin önceleri tanrılar, sonraları da Tanrı/Yaradan tarafından gönderilen iletiler olduğu şeklinde idi. Devrim niteliğinde bir görüşle Freud, düşlerin beynin bilinçaltı tarafından oluşturulduğunu öne sürdü; düşlerin bilinçaltına açılan bir kral yolu olduğunu söyledi. Bununla da kalmadı, bilinçaltının, özellikle çocuklukta bastırılan arzu ve korkularla dolu olduğunu gösterdi. Jung bunun da ötesine gitti; kuşakaşan ve insanlık tarihi boyunca olup bitenleri "arketipler" olarak saklayan bir bilinçaltından söz etti.
Düşlerimiz bilinç kapalı iken oluşur.

Gerçi, uyanıkken de bazı durumlarda, gevşemiş halde imgeleme durumunda ya da biz derin hayaller kurarken ya da psikozlarda, kısmen, bu tür bir beyin etkinliği ortaya çıkar. Beynin kabuk kısmı devre dışındadır. Alt kısımlar çalışmaktadır. Freud'un bilinçaltı terimi tam deyim yerinde bir anlatımdır.
Nörolojik açıdan inceleyenler beynin hangi bölgeleri sorusuna yanıtlar ararken biz psikolojik açıdan bu üretimin içeriğiyle ilgileniyoruz. Beyni bir televizyona benzetirsek, psikoloji bilimi, televizyonun ne olduğu, nasıl çalıştığı ile değil, gösterdiği programları (filmler, belgeselller), bunlar ne gösteriyor, ne anlatıyorlar diye inceliyor.

Üstelik, özdenetim tutkunlarını korkutacak şekilde, bu televizyonun kontrol düğmesi de çalışmıyor ve siz kumandadan kapattığınızı sansanız bile kendiliğinden ya da değişik inançlara göre değişik şekilde adlandırılan bir güçle ya da güçler aracılığıyla çalışmaya devam ediyor.
Bu televizyon, gündüzleri haber, açık oturum, mantıklı tartışmalar ağırlıklıyken programların arasında reklamlar da giriyor; geceleri ise korku, dram vb. her tür filmler, masallar, reklamlar, hatta daha sonra gündüz programına göre gelecek olduğu anlaşılacak bir zamandan sahneler devreye giriyor. Bu gece programları iyi işlenir ve anlaşılırsa daha sonraki günlerde sonucu onlardan çıkarılmış belgesel ve haberler de gösterime girebiliyor.
Gece programlarında bol bol eğretileme, imgeler, simgeler dolu. Örneğin şu anda yazmakta olduğum gibi, mantıklı düşüncede ve gerçekte "beyin" olan şey, gece programında beyin olarak değil hiçbir açıklama da yapılmaksızın "televizyon" kutusu olarak görünüyor. Düşleyen beyin, şimdi benim bilinç

denetiminde yaptığım eğretilemeyi, bu eğretilemenin eğretileme olduğunu belirtmeden yapıyor ve ancak simge çözücülerle birlikte çalıştığınızda "a ha, oradaki televizyon aslında beyinmiş" diyebiliyorsunuz. Gece programlarında, "zaman" gerçek zamana göre bir garip şekilde devrede. Her an her şey olabiliyor. Gündüz programları "sözcükler" ağırlıklı iken gece programlarında "imge ve simge" dili kullanıyor ve çok ağırlıklı olarak görsel öğelerle dolu oluyor.

Benzetmemizdeki "programların" içeriğini belirleyen şeyler hakkında bildiklerimiz

Freud, düşlerin, temelde arzu gerçekleştirdiğini tespit etmişti. Ben uygulamalarımda düşlerin içeriğini sınıflandırarak daha iyi anlamak için Maslow'un "hiyerarşik ihtiyaçlar" şemasını kullanıyorum. Bu, kişinin ruhsal gelişim aşamasını da daha iyi tespit etmeme yarıyor. Tabii ki bu tespitlerdeki en önemli amaç onun gelişimine yardımcı olmak. Takıldığı aşamadan ilerlemesine ya da bulunduğu aşamanın ötesine geçmesine yardımcı olmak üzere yapılıyor.

Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi sınıflaması, sadece bilinçli akıl düzeyindeki ihtiyaçları değil "ruhun/özün" ihtiyaçlarını yani bilinçli ve bilinçdışı ihtiyaçlarımızı kapsıyor.

Maslow'un "ihtiyaçlar hiyerarşisi"

Buna göre, insanların temel ihtiyaçları fizyolojik ihtiyaçlarla başlar; güvende olma ihtiyacı, kontrol edebilme, sevgi ve ait olma ihtiyacı, takdir edilme ve saygı duyulma ihtiyacı, kendini gerçekleştirme, gerçeği bilme, merak, estetik ihtiyaçlar, yaratıcı olma, yaşamda anlam bulma, iyi ve özü sözü bir, tutarlı bir insan olma ile devam eder. Bir binanın tamamlanması gibi, alttaki ihtiyaçlar karşılanmadan yukarıdaki ihtiyaçların peşinden gidilemez. Benzetme üzerinden konuşmaya dönersek, bu sınıflama, elimizdeki programı sınıflandırma becerimizi artırıyor. Bunu sınıflandırmak ise, kişiyi tanıma ve anlama ve onun kendisini geliştirme becerisini uygun ve ulaşıma açık yollardan giderek geçmesine yardımcı oluyor. Gerçi eşduyum, tele becerileri gelişmiş bir grup olan ruhsal rehberler, bire bir bu şemayı kullanmadan da düşlerin anlamını bulma işinde danışanla beraber ilerliyorlar.

İlgi çeken bir görüngü olarak geleceği haber veren düşler

Burada kendi deneyimlerimden ikisini kullanmak istiyorum:

Deneyim 1: Bir psikodrama terapi grubunda (bu, eğitim grubundan farklı olarak hastalar/danışanlardan oluşur) idik. O hafta grup üyelerinin çoğunun yeşil renkte giyinmiş olduklarını gördüm. Bu görüngünün altındaki neden neydi acaba? Gruba başladık. Grup üyeleri, o haftaki önemli içsel yaşantılarını paylaşmaya başladığında bir üye, rüyasında bir trafik polisi gördüğünü, polisin, o anda "yeşil" ışığı gösteren bir trafik lambasının önünde, geç işareti yapmakta olduğunu anlattı. Birden bende bir ampul yandı: Geçen hafta biz, cinsel soğukluk sorunu olan bir kadın hastayla çalışmış ve onun, katı ve disiplinli babasıyla içsel hesaplaşmasını çalışarak, bağımsızlaşma, özgürleşme sorununu çözmüştük. Şimdi grup

üyeleri, ortak bilinçdışı olgusu aracılığıyla, ona, "geç", "ilerle" iletisi veriyorlardı. Tabii grupta bu simgenin (yeşil giyim) anlamını çözdüğümüzde yüzümüzde ortaya çıkan gülümsemeler kayda değerdi. Burada, yeşil giysi seçimlerimiz tamamen bilinçdışı seçimlerdi; düş görme ile aynı düzenekte çalışıyordu ve önemli bir anlam taşıyordu. Ayrıca düşteki "yeşil" öngörüsü gerçekleşmişti.

Deneyim 2: Avrupa Psikodrama Eğiticileri Federasyonu (FEPTO) toplantılarımıza Dr. Abdülkadir Özbek Psikodrama Enstitümüzü temsilen her yıl katılıyorum. Orada, her yıl, Prof. Dr. Mauriziou Gasseau liderliğinde bir saatlik bir çalışma yapıyoruz: Sosyal Matriks Düşlemesi (Social Matrix Dreaming). Bu özel bir düş çalışma yöntemi. Biz burada

toplantı boyunca spiral şeklinde yerleşip oturuyor, gördüğümüz düşleri, anlatma ve serbest çağrışımlarımızı paylaşarak ele alıyoruz. Böylece grubun ortak bilinçdışına da odaklanarak yaratıcılığımızı ve anlamlandırma becerilerimizi artırıyoruz. Bu çalışmalardan birinin bir parçasında, düşünü paylaşan bir üye, o gece düşünde kırmızı bir otobüsün bazı yayalara çarptığını gördüğünü paylaştı. Tam o anda üyelerden birinin cep telefonu çaldı; telefonunu kapatmayı unutmuştu; telefonu kapatmak yerine telefonla dışarı çıkıp konuştu; gruba dehşet içinde döndü ve kızıma araba çarpmış, dedi. Bereket, sadece kolu kırılmıştı. Bu bir eşzamanlılık örneğiydi. Düşteki kaza anlatımıyla, dıştaki kaza haberi aynı ana denk gelmişti. Serbest çağrışımla biz düşteki otobüsün anlamını sürecimizle de bağlantılandırarak

anlamlandırdığımızda tabii ki bu kazayı işin içine sokmadık; ama, amma garip oldu, da dedik! Geleceği ilahi güçlerin düşlere soktuğuna da inanlar var tabii; bense daha çok beynimizin bizim bildiğimizden daha çok şey bildiğine, bazen gelecekteki bir durumu da gerçeğine uyacak şekilde bulabildiğine inanıyorum.

Psikodramatik bir düş çalışması örneği

Bir terapi grubundaki danışan Ayşe, 45 yaşlarında bir kadındı. Beş yıldır panik bozukluğuyla yaşıyordu. Rahatsızlığı ilk kez, tek çocuğu olan kızı, evden okumak üzere ayrılıp başka bir şehre gittikten sonra başlamıştı. İlaçlar kısmen fayda sağlamış ama rahatsızlığının kökü bir türlü kazınamamıştı. Bir de terapi denemek üzere bana geldiğinde, onu bir süre sonra gruba aldım. Grubun başlamasından 3 ay kadar sonra Ayşe, o gün geldiği oturumda, o hafta gördüğü bir düşten çok etkilendiğini, düşün onda çok büyük bir daralma ve sıkıntı yarattığını anlattı. Grup protagonist (baş oyuncu) olarak onu seçti ve oyun/canlandırma aşamasına geçti. Klasik şekilde düşü gördüğü günün duygusal önem taşıyan anlarıyla ve ayrıntılarıyla ilgili canlandırmalar yaptık. Evde eşiyle beraber yatağa yattıkları ana da gittik ve yatağa yattıktan sonraki bir süreyi yeniden yaşadık. Sonra yatağı kenara koyup, onun düşünün içine girdik. Düşü, canlandırmaya başladık. Düş, o boğucu evden oluşuyordu. Bu, kayınvalide ve kayınpederinin de onlarla beraber yaşadığı evdi. Akraba oldukları için aslında garip bir şekilde babasının da o evde, o evlenmeden yıllarca önce öldüğü bilgisine çalışmanın ilerleyen aşamalarında ulaşılacaktı. Ev çok önemli olduğu için, her bir detayı, üstüne gelen duvarları, düşteki koltukları ve dolabı tek tek onların rolüne geçerek anlattı ve inceledi. Düşteki dolap çok ilginçti. Dolap rolündeyken ona sordum: "Evet, sen nasıl bir dolapsın, içinde neler koruyorsun, saklıyorsun?" Protagonist, o anda ağlamaya başladı ve: "Ben düşteki dolap, içimde, ölülerden saklanmış eşyalar barındırıyorum..." dedi. Çünkü düşteki bu kapağı açık dolapta görünen en önemli şey babaya ait bir tespihti. Biz çalışmamızda, bu noktada onun küçük yaşlarda kaybettiği babasıyla ilgili çalışmaya başladık. Veda edememiş olduğu babasını, artı gerçeklik (surplus reality) boyutunda çalışmaya geçerek sahneye getirdik. Babayı oynayan yardımcı grup üyesi aracılığıyla onunla karşılaşmasını, kaderiyle hesaplaşmasını, babasıyla ruhsal anlamda sağladık. Bu ara sahnelerden sonra yeniden düşe döndük, onun tamamını ele aldık; düşün bittiği noktadan sonrasını da canlandırmamıza kattık. Yeniden yatağına aldık ve uyandırdık. Bunu anlatarak vurgulamak istediğim nokta şu ki, bu düşteki bir ayrıntı, dolap ve tespih, protagonistin ruhsal çatışmasına ulaşmamızı ve bu dondurulmuş acıyı açarak onu iyileştirmemizi sağlayacak anahtarı oluşturuyordu. Bu çalışmadan sonra panik atakları da durdu. Kızının ayrılığıyla tetiklenen eski kayıp yarası, kökenine inilerek iyileştirilmiş oldu. Bu düş, Maslow hiyerarşisinde üçüncü basamağa, sevgi ve aidiyet alanına ait bir ihtiyaçla bağlantılıydı.

Sonuç

İnsan, özdenetim kazanma, çevresini, en bencil şekliyle kişisel, en özgeci şekliyle, insanlığın ortak ihtiyaçlarına göre düzenleme konusunda oldukça hırslı ve etkin bir yaratıktır. Üstelik çoğu kez neyi neden yaptığını da bilmemektedir. Özgeci şekil bazen kendi bencilliğini bir kenara koyabilmeyi, onu dönüştürmeyi de gerektirir.

Esas bilgelik "kendini bilme"dir. Düşlerimizi anlamlandırmak, özdenetimimizde olmayan bir parçamızı, bilinçaltımızı anlamak ve kendimizi bilme korkumuzu aşarak kendi gerçeğimizle yüzleşmek yolunda çok değerli bir şifre çözücüdür.

Levent METE

Alice'in kusursuz rüyası

Alice ilk sayfada nehir kıyısında ablasıyla birlikte otururken bir rüya görmeye başlıyor, son sayfada bu rüyadan uyanıyor. (...) Lewis Carroll, yarattığı atmosferle olduğu kadar, o atmosferi yaratırken kullandığı dille, akıl yürütme tarzıyla ve olay akışıyla da, okura kusursuz bir rüya örneği sunuyor.

Lewis Carroll'un, afyon içerikli ağrı kesici Laudanum'u yüksek dozda alarak hayaller gördüğü, yarattığı fantastik sahnelerin gücünü buna borçlu olduğu ileri sürülmüştü. Belki de doğrudur. Alice'in "Harikalar Diyarı"nda başından geçenleri düşününce şüphelenmeden edemiyor insan. Konuyla ilgili özel eğitim görmemiş birisi, rüyaların dilini nasıl bu kadar iyi bilebilir? Sorunun cevabı tarihin tozlu sayfaları arasında, geçmiş zaman bilmecelerine meraklı dedektiflerin bulup çıkarmaları için bekliyor, bir olasılık da sonsuza kadar bulunduğu yerde gömülü kalması elbette. Ama daha önemlisi ortada böyle bir metnin bulunması, her nasıl olmuşsa olmuş, ruhbilimin bulgularına neredeyse bire bir uyan bir rüya kaleme alınmış. Öyle ki, onu rahatlıkla kılavuz olarak kullanabilir, aynı tekniklere dayanarak istediğiniz konuda bir rüya metni yazabilirsiniz.

Eriyen kavramlar

Rüyayı gündelik yaşamdan ayıran en önemli özellik, kavram sınırlarının kaybolmuş olmasıdır. Rüyada, her şey aynı zamanda başka bir şey olabilir. Carroll'un kitabı bu açıdan bakıldığında fırına sokulmuş bir çuval dolusu plastik oyuncağa benziyor, kavramlar eriyip birbirlerine karışmış, renklerin birbirine geçtiği bir çamura dönüşmüşler. İşte söz konusu akıl yürütme tarzının kitaptaki bazı uç örnekleri:

Alice'in kendini farklı hissedip, "O zaman ben kimim?" diye sorduğu ve acaba arkadaşlarımdan birine dönüşmüş olabilir miyim diye kuşkuya düştüğü bölümden başlayabiliriz. "Ada olmadığıma eminim" diye düşünüyor. "Çünkü onun uzun lüle saçları var, benim saçımdaysa lüle falan yok. Mabel da olamam, çünkü her türlü şeyi biliyorum, o çok az şey biliyor! Ayrıca o o, ve ben de benim, ve – ah, kafam karıştı! Acaba eskiden bildiklerimi şimdi de biliyor muyum, bir deneyeyim. Bir bakalım, dört kere beş on iki eder, dört kere altı ise on üç, ve dört kere yedi – ah! Hiçbir zaman yirmiye ulaşamayacağım! Bu Çarpım Tablosu çok karışık: coğrafyayı deneyeyim, Londra paris'in başkentidir, ve Paris de Roma'nın başkentidir, Roma ise – hayır bunların hepsi yanlış. Bundan eminim! Kesinlikle Mabel olmuş olmalıyım!" Görüldüğü gibi, bir kişinin özelliklerinden birine sahip olmak kendisini o kişi olarak kabul etmeye yetiyor.

Alice'in boynu uzayınca, onu yılan zanneden güvercinle aralarında geçen konuşmaya da bir bakalım: "Bugüne kadar birçok küçük kız gördüm, fakat hiçbirinin seninki gibi böyle uzun bir boynu yoktu! Hayır, olamaz! Sen bir yılansın; bu su götürmez bir gerçek. Tanrı bilir az sonra bana ömründe hiç yumurta yemediğini söylersin." "Tabii ki de yumurta yedim, biliyorsun, küçük kızlar en az yılanlar kadar çok yumurta yerler." "Sana inanmıyorum, fakat eğer yiyorlarsa bile, bu demektir ki onlar da bir çeşit yılandır." Carroll sözü, "Bu, Alice için yeni bir bakış açısıydı, bu yüzden birkaç dakika boyunca düşündü" diye bağlarken, amacı bu olmasa da, rüyada işleyen mantığın farklılığına dikkat çekiyor.

Alice'in kucağında tuttuğu şeyin bebek mi yoksa domuz mu olduğuna karar vermeye çalıştığı bölümde yine aynı düşünce tarzı ön plana çıkıyor: "Bunun üzerine bebek gene homurdandı ve Alice sorunun ne olduğunu anlamak için endişeyle onun suratına baktı. Kuşkusuz, bebeğin burnu yukarıya doğru biraz fazla kıvrılmıştı. İnsan burnundan çok, bir hayvan burnunu andırıyordu. Gözleri de bir bebeğe göre oldukça ufaktı: Sonuç olarak Alice bu yaratığın görünümünden hiç de hoşlanmadı. "Belki de ağlamaktan gözleri küçülmüştür" diye düşündü ve gözyaşı görür müyüm acaba diye yeniden bebeğin gözlerinin içine baktı. Hayır, gözyaşı falan yoktu. "Eğer bir domuz olmayı kafana koyduysan tatlım, artık seninle bir işim kalmadı demektir" dedi Alice ciddi bir tonda. "Bunu böyle bil!" Bunun üzerine zavallı bebek tekrar hıçkırdı (belki de homurdandı, hangisini yaptığını söylemek

gerçekten çok güçtü) ve bir süre sessizce beklediler. Tam Alice "Eve gidince bu bebeği ne yapacağım" diye düşünmeye başlamıştı ki, bebek gürültülü bir biçimde homurdanınca Alice panik içinde onun yüzüne baktı. Artık kuşkuya yer yoktu; bu yaratık kesinlikle bir domuzdu ve Alice artık onu taşımasının çok saçma olacağını düşündü. Bunun üzerine kucağındaki yaratığı yere bıraktı ve yaratığın sessizce ormana doğru koşturduğunu görünce içi rahatladı.

"Eğer büyüseydi çok çirkin bir çocuk olurdu: fakat yine de yakışıklı bir domuzdu bence" dedi.

Cheshire kedisiyle aralarında geçen konuşma da aynı mantığın ürünü:

"Peki, kendinin deli olduğunu nereden biliyorsun?" diye soruyor Alice.

Kedi, "Şöyle açıklayayım: Bir köpek deli değildir. Sence de öyle değil mi?" diye cevap veriyor.

"Olabilir."

"O zaman, bir köpek kızgınken hırlar, mutluyken kuyruğunu sallar.

Ben ise mutluyken hırlarım, kızgınken kuyruğumu sallarım. Demek ki ben deliyim."

Konuşma bozulup dağılıyor

Kavramlar erirken dil de bundan payını alıyor, sözcükleri anlamlara bağlayan ipler çözülüyor. Carroll, sayfaların arasına birçok yanlış anlama yerleştirmiş. Örneğin, Alice farenin hikâyesini dinlerken hikâye (TALE) sözcüğünü kuyruk (TAIL) olarak anlıyor ve bu durum aralarında bir yanlış anlamaya neden oluyor. Bir başka yerde, kedi "Sen domuz mu dedin topuz mu?" diye soruyor.

Kral, Şapkacıya "Çaydanlığa ne koymuştun ne?" diye sorunca adam, "Çaydanlık diyorum, çay ile başlamıştım" diye cevap veriyor. "Çaydanlık tabii ki çayla başlar! Beni ahmak mı sandın?" diye kızıyor Kral. Sahte Kaplumbağa, "Aklı başında olan hiçbir balık yanlarında yunus balığı olmadan hiçbir yere gitmez" diye anlatırken, Alice araya girip "Gerçekten gitmezler mi?" diye sorunca, Kaplumbağa "Tabii ki gitmezler. Bana bir balık gelip de yolculuğa çıkacağını söylese, ona 'Tunus'a mı?' diye sorardım" diye cevap veriyor. "Yunusla mı demek istediniz?" diyerek düzeltmeye çalışıyor Alice.

Sözcüklerin yanı sıra diyaloglar da bozuluyor. Aşağıdaki bölüm bu konuda fikir verebilir:

"Bir zamanlar üç küçük kız kardeş yaşarmış" diye aceleyle anlatmaya başladı Fındıkfaresi. "Adları Elsie, Lacie ve Tillie'ymiş. Bu kardeşler bir kuyunun dibinde yaşarlarmış"

Midesine pek düşkün olan Alice, "Peki ne yiyip içerlermiş?" diye sordu.

Fındıkfaresi birkaç dakika düşündükten sonra, "Şeker pekmezi" dedi.

"Bunu yapamazlar, biliyorsunuz değil mi?" dedi Alice. "Sadece şeker pekmezi yeselerdi hasta olurlardı."

"Hastalanmışlar zaten" dedi Fındıkfaresi, "hem de çok!"

Alice, böylesine sıra dışı yaşam sürmesinin nasıl olacağını hayal etti, fakat kafası o kadar karıştı ki konuşmaya devam etti. "Peki neden kuyunun dibinde yaşıyorlarmış?"

"Biraz daha çay almaz mıydın?" dedi Mart Tavşanı, Alice'e dönerek.

"Henüz bir şey almadım ki" dedi Alice gücenmiş bir ses tonuyla. "Bu yüzden fazladan almam olanaksız."

"Daha az alamayacağını mı demek istiyorsun?" diye sordu Şapkacı.

"Daha fazla almak hiç almamaktan çok daha kolaydır."

"Size fikrinizi soran olmadı" dedi Alice.

"Şimdi kim kişisel düşüncelerini öne sürdü ki?" diye sordu Şapkacı, zafer kazanmış gibi.

Alice buna karşılık söyleyecek söz

bulamadı; bunun üzerine kendine biraz çay ve tereyağlı ekmek alıp Fındıkfaresi'ne döndü ve sorusunu tekrarladı. "Neden kuyunun dibinde yaşıyorlarmış?"
Fındıkfaresi yine birkaç dakika düşündü, taşındı ve "Bu bir pekmez kuyusuymuş" dedi.
"Pekmez kuyusu diye bir şey yoktur" dedi Alice, artık kızmaya başlamıştı.
Mart Tavşanı ile Şapkacı, birlikte "Şşt, Şşt" dediler. Fındıkfaresi de yüzünü asarak, "Eğer kibar olmayı beceremiyorsan masalı kendin tamamla" dedi.
"Hayır hayır, lütfen devam edin" dedi Alice büyük bir alçakgönüllülükle, "bir daha lafınızı kesmeyeceğim. Demek ki o dediğiniz kuyulardan bir tane varmış."
"Gerçekten de bir tane vardı!" dedi Fındıkfaresi öfkeyle. Yine de konuşmaya devam etti. "Bu üç kız kardeş çekmeyi öğreniyormuş işte."
"Ne çekiyorlarmış?" dedi Alice verdiği sözü unutarak.
"Şeker pekmezi" dedi Fındıkfaresi.
Bu sefer Alice'in sözünü kesmesine aldırmamıştı.
"Ben temiz bir fincan istiyorum" diye araya girdi Şapkacı. "Haydi birer sıra ileri gidelim."
Şapkacı bunu diyerek bir sıra kaydı (...)
Alice, Fındıkfaresi'ni yine kızdırmak istemiyordu, bu yüzden sözlerine dikkat ederek, "Fakat anlamıyorum, pekmezi nereden çekiyorlardı?" diye sordu.
"Bir su kuyusundan su çekebilirsin" dedi Şapkacı. "O zaman bence pekmez de pekmez kuyusundan çekilir -saçmaladım değil mi?"
"Fakat zaten kuyunun içindelerdi" dedi Alice, Fındıkfaresi'ne. Şapkacının söylediğini duymazdan gelmişti.
"Tabii ki kuyunun içindeydiler" dedi Fındıkfaresi.
Bu yanıt zavallı Alice'i o kadar şaşırttı ki, bir süre hiç sözünü kesmeden Fındıkfaresi'ni dinledi.
Fındıkfaresi'ni uyku bastırmıştı, esneyip gözlerini ovuşturarak konuşmasına devam etti, "A harfi ile başlayan her türlü

şeyi çekmeyi öğreniyorlardı." Konuşma böyle devam edip gidiyor.

Olaylar bir amaca yönelik olmaktan çıkıyor

Eriyip sınırlarını kaybeden kavramlarla, bozulup dağılan sözcüklerle ve diyaloglarla kavranıp ifade edilen bir dünyada, bilincin tanıyıp yönettiği neden sonuç ilişkileri ortadan kalkıyor, olaylar rasgele birbirini takip etmeye başlıyor, daha doğrusu baştan ilan edilmiş bir amaca, bir hayat dersi vermeye vb. yönelmeden, "Harikalar Diyarı"nda bir gezinti tonunda ilerliyor. Bu yüzden, Alice'in başından geçenler, kahramanın hedefini

ortaya koyup, ona ulaşma sürecini anlatan ya da verilecek hayat dersinin giriş, gelişme, sonuç bölümlerinden oluşan masallara benzemiyor. Alice ilk sayfada nehir kıyısında ablasıyla birlikte otururken bir rüya görmeye başlıyor, son sayfada bu rüyadan uyanıyor. Arada bütün olup biten, tıpkı düşlerde olduğu ve yazarın girişte belirttiği gibi birbirini izleyen tuhaf olaylardan oluşuyor. Pembe gözlü beyaz tavşanın peşine takılan Alice bir tavşan deliğine düşüyor, yediği ve içtiği "büyülü" şeylerin etkisiyle büyüyüp küçülerek bir kapıdan geçmeye, parlak çiçek tarlaları ve serin çeşmeleri olan, o güne kadar gördüğü bahçelerin en güzeline ulaşmaya çalışıyor. Başaramayınca ağlıyor. Sonra bir kez daha küçülünce az önce dev boyutlardayken döktüğü gözyaşlarının oluşturduğu havuzda yüzmeye başlıyor. Az ileride yüzen bir fareyle tanışıyor. Bu sırada havuza kuşlar ve hayvanlar düşmeye başlıyor. Havuzdan çıkıp kurumak için aralarında bir yarış düzenliyorlar. Fare ona öyküsünü anlatmaya başlıyor, ancak yanlış anlamalar nedeniyle aralarında tartışma çıkınca vazgeçip gidiyor. Beyaz tavşan yeniden ortaya çıkıyor, onu hizmetçisiyle karıştırıp öfkeli bir ses tonuyla hemen eve gidip bir çift eldiven ve bir yelpaze getirmesini istiyor. Alice o kadar korkuyor ki Tavşan'a yaptığı yanlışı açıklamaya çalışmadan eve doğru koşuyor, içeri girip eldivenleri ve yelpazeyi aramaya başlıyor. Tam onları bulduğu sırada üzerinde "beni iç" yazan bir şişe bulup içiyor. Derken yine büyümeye başlıyor, evi tümüyle doldurup içine sıkışacak kadar büyüyor. Tavşan ve diğer hayvanlar gelip evin etrafında toplanıyorlar. Bacadan içeri bir kertenkele gönderiyor, evi yakmayı düşünüyor, sonunda çakıl taşları fırlatıyorlar. Alice, kurabiyeye dönüşen bu taşları yiyip yeniden küçülüyor. Evden çıktığı anda bütün hayvanlar üzerine hücum edince kaçıp kendini bir ormanın ortasında buluyor...

Rüya tam da böyle olur

Gördüğümüz rüyalarla ve rüyalarda işleyen zihinsel süreçleri inceleyen araştırmacıların bulgularıyla karşılaştırarak, Alice'in rüyasının gerçeğe yakınlığı üzerine fikir yürütebiliriz. Lewis Carroll, yarattığı atmosferle olduğu kadar, o atmosferi yaratırken kullandığı dille, akıl yürütme tarzıyla ve olay akışıyla da, okura kusursuz bir rüya örneği sunuyor. Alice, neredeyse dünyanın merkezine kadar uzanan bir tavşan deliğine düşmese, yiyip içtiklerinin etkisiyle büyüyüp küçülmese, karşılaştığı hayvanlar ve oyun kâğıtları konuşmasa, her şey şehrin sokaklarında ve binalarında, bildik insanlar arasında geçseydi de, bir rüyanın içinde olduğumuzu anlayabilir, kendimizi orada hissedebilirdik.

Sibel ERENTAY

Gerekli tüm cesaret düşlerde

Sınırlarınızın olmadığı bir âlemde istediğiniz her şeyi yaparsınız. "Gerekli cesaret" rüyanın kendisidir aslında.

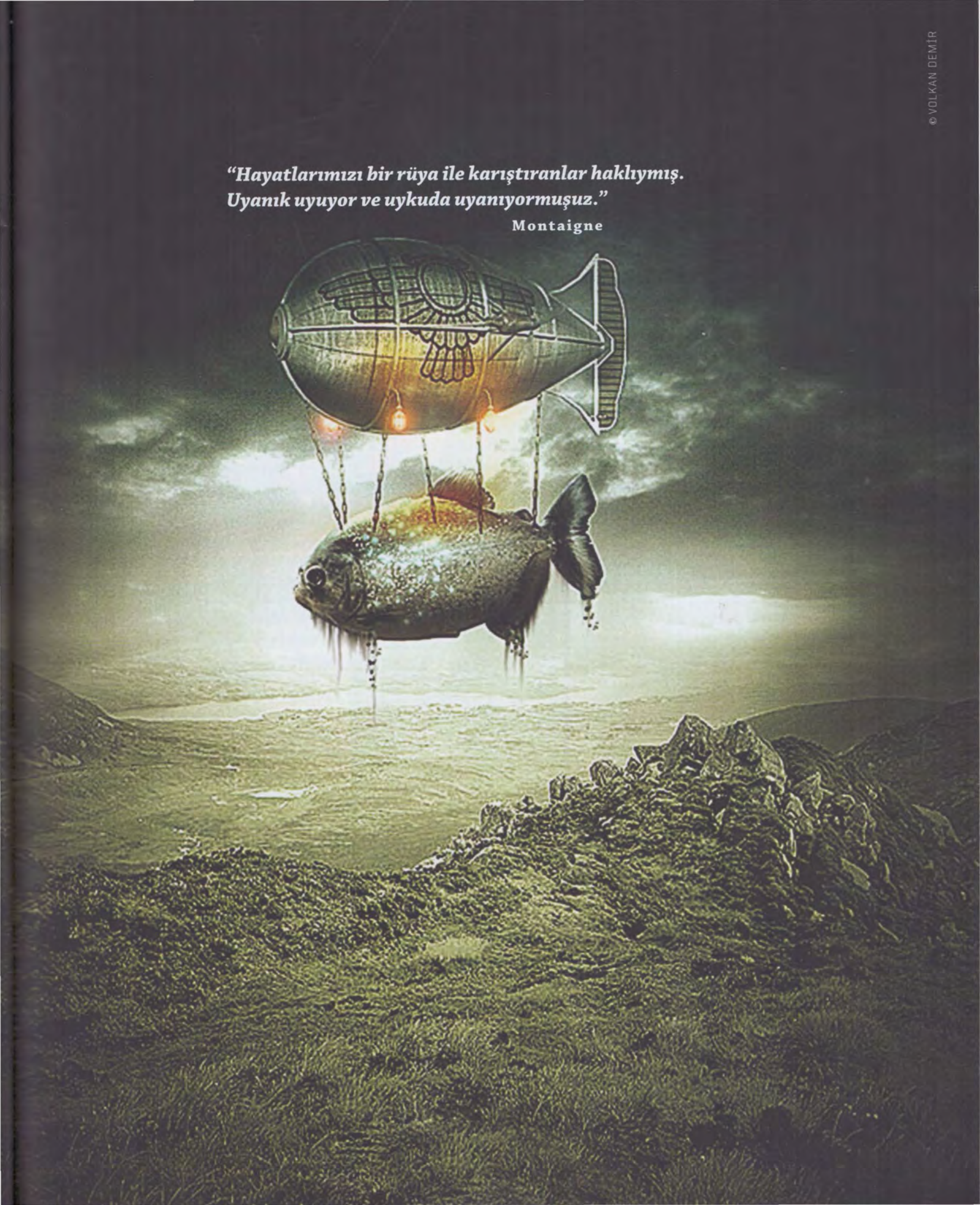
Gazetede bir haber: Avustralya'da Hemşire Ware, ölüm döşeğindeki hastalara pişmanlıklarını sordu... "En büyük pişmanlığınız nedir?" Aldığı yanıtların temelde benzer olduğunu ve beş başlık altında toplandıklarını söyledi. "Keşke başkalarının benden beklediği hayatı sürmek yerine düşlerimi gerçekleştirme cesaretim olsaydı..." Bu cümle ilk sırada. Gereken cesareti gösterememek... Oysa rüyalar öyle mi? Her şeyi sınırsızca yapabildiğimiz, zaman-mekân kavramlarının olmadığı bir âlem. Üstelik güzel olan her şeyi de "rüya gibi" diye tanımlarken.

Bu tanım içinde umutları, coşkuları, özlemi de barındırır. Kâbuslar ayrı bir sınıfta değerlendirilir. Onlar rüya değil karabasandır günlük konuşmada. Rüya ise sınırlarımızın ötesinde bir dünyadır. Belki de onun için insanlar en çok sınırlarını zorlamadıkları, cesaret gösteremedikleri için pişmanlık duyarlar. Oysa arzuladığımız ne varsa, hayat bulur düşlerde. Yaşananlar; senaryosunu bizim yazdığımız ve başrolü yine bizim oynadığımız tiyatro şölenidir. İsteyip de ulaşamadığımız ne varsa düşler âleminde bizimdir sonuna dek. Renkler bile uçuş, uçuştur. Derken bir anda gözünüzü açarsınız, önce nerede olduğunuzu kavramakta zorluk çekeresiniz, sonra... Sonrası herkesin bildiği bir sır.

"Her şey rüya gibiydi, O benim düşlerimdeki erkekti" ifadesinin çoğu kadın için hiç de yabancı olmaması işte bu yüzden. Rüyanın gerçeklikle (duyular yoluyla algılanan realiteyle) olan ilişkisini kendimize göre kurmak. Sonra uyanmak ve her şeyin farklı olduğunu anlamak. Hayatı sembollerle algılamaya daha yatkın kadınlar. Doğaları gereği herhalde. Belki de bu sebepten rüyalarına bile daha fazla sahip çıkıyorlar, daha ciddiye alıyorlar. Rüyalarına verdikleri anlam, hayata verdikleri anlamdan farklı değil. Soyut olan, kadına çok daha yakın. Rüyanın erkek için anlamı çoğu zaman yok. Kadına göre ise rüya izlenmesi gereken, ipuçları içeren, geleceğe dair yorumlar taşıyan haberciler niteliğinde. Çünkü sembollerin dünyası olan rüyanın alt anlamları olduğuna inanmak kadın için doğru, erkek içinse mantıksız. Çocuğun belli bir yaşa kadar rüyayı gerçekten ayıramadığını biliyoruz. Nasıl ki ben kavramı gelişmeden anı birikmiyor ve bellek oluşmuyorsa, rüya için de aynı esas söz konusu. Rüya görmek için yaşanmışlık gerekli. Bebeklerin rüyaları yaşanmışlıkları kadar. Çocukta ise rüya sınırsız. Korksa da, gülse de rüyanın rüya olduğunu idrak ettiği anda peşine düşmeye başlar. Eğer kâbus görüp korkmamışsa çocuğu uyutmak için en etkili silahtır rüya. Rüyasında göreceği ve sevdiği bir şeyi hatırlatın, bakın uykuya olan direnci nasıl kırılır. Korktuğu bir rüya ise sadece çocuğun değil tüm ailenin uyku düzenini bozmaya yeter. Ama çocukların bir avantajı var bence. Rüyalar çocuklar için çok değerlidir ve severler rüyalarını. Oysa rüyalarından hoşlanan kaç yetişkin vardır sizce. Ya hepsi rüyaymış deyip üzülürler ya da tam bir karabasandı deyip...

Bilinçli rüya

Eski kültürlerde rüya modern zamanlardan daha farklı öneme ve anlama sahipti. Rüyaların yol gösterici özelliğe sahip olduğu düşünülür ve kâhinlerin yorumlamaları ile anlam bulunurdu. Şamanlık geleneği rüyayı kutsal bilgi olarak değerlendirirdi. Şamanlıkta ruh kutsal olduğu ve bedenden farklı değerlendirildiği için rüyaların insanüstü anlam içerdiği inancı vardı. Gelecekten bilgi almak rüya yoluyla gerçekleşiyordu. Kültürlerin devamının büyük ölçüde

*"Hayatlarımızı bir rüya ile karıştıranlar haklıymış.
Uyanık uyuyor ve uykuda uyanıyormuşuz."*
Montaigne
© VOLKAN DEMİR

© VOLKAN DEMİR

kadınların öğretilerine bağlı olduğu düşünülürse, şimdi de rüyanın gelecek ile ilişkilendirilmesi hiç de şaşırtıcı değil. Aynı zamanda kadim gelenekler rüyaların ruhun erginlenmesi için önemli olduğunu söylerdi. Ruh ve beden ancak rüya yoluyla birleşebilir, olgunluk ve denge ancak bu yolla sağlanabilirdi.

Malezya'nın tropikal ormanlara sahip dağlık bir yarımadasında yaşayan, Avustralya Aborjinlerine benzeyen, siyah tenli, kısa boylu, modern anlayışın "ilkel" olarak nitelendirebileceği Senoi'lar 1930'lu yıllarda keşfedildiler. Tüm bireylerinin huzur içinde yaşadığı, yiyecek ve toprağın paylaşıldığı bu topluluğun mutluluğu antropolog ve psikologların gözünden kaçmamış ve incelemeler sonucunda bu mutluluğu rüya yorumlama tekniklerine borçlu oldukları anlaşılmıştır. Araştırmacılar Senoi halkının sergilediği psikolojik olgunluk ve dengeyi özel bir yorumlama şekli olan "lüsid" ustaları olmalarına bağlıyor. Kısaca "bilinçli rüya" olarak ifade edilebilecek lüsid rüya, kişinin rüya gördüğü sırada, rüya gördüğünün farkında olması haline ve rüya gördüğünün bilincinde olduğu bu tür rüyalara verilen isimdir. Lüsid rüyada kişi gördüklerinin ve yaşadıklarının bir rüya olduğunun farkına varmakla birlikte rüya akıp gitmeye devam eder.

Bu tekniğe göre "Senoi'larda lüsid rüya eğitimi daha çocukluk çağından başlamaktadır. Çocuklar konuşmayı öğrenir öğrenmez, aileleri onları rüyalarını anlatmaya teşvik etmekte ve onlara rüyaları denetleme yöntemleri öğretmektedir. Örneğin yırtıcı hayvanlar veya ürkütücü canavarlar tarafından saldırıya uğrayan çocuklara, uyandıklarında tekrar uykuya dalarak kendisine saldıranlarla ölesiye savaşmaları telkin edilir. Kimi psikologlara göre, düşmanı yenmek bilinçte pozitif bir enerji yaratmakta ve aynı zamanda genç Senoi, güçlükler karşısında yılmamayı, yaşamın sorunları karşısında küçülmemeyi ve korkulacak tek şeyin aslında korkunun kendisi olduğunu öğrenmektedir.

Senoi rüya tekniğinde aynı zamanda tatmine, zevklerin (uçmak, güzellikleri seyretmek vs.) olabildiğince yoğun bir biçimde deneyimlenmesine de yer verilir" (Wikipedia).

Rüya yogası ya da istihare

Doğu kültürlerinde de benzer uygulamaları görmekteyiz. Tibet'te uygulanan teknik Batı'da "rüya yogası" adıyla bilinir. Algıladığımız gerçeklik (realite) ve olgular âlemi aslında gerçek değildir, daha doğrusu bir illüzyondan, bir rüyadan, bir hayalden, bir "düşünce formu"ndan ibarettir. Olguların tüm görünümleri bir rüya, bir "düşünce formu"dur. "Rüya yogası"nda dünyasal yaşam rüya kabul edilir, rüya ise gerçek yaşamdır. İşte, rüyasında şuurlu halde olabilmeyi doğal bir yetenek durumuna getirecek kadar geliştirmiş kimseye her şeyin kapıları açılır.

Bir başka rüya tekniği olan "istihareye yatmak" bugün de güncelliğini koruyor. İstihare ya da enkübasyon (inkübasyon) yönteminin en eski uygulamaları Sümerler (MÖ 3000) ve Eski Mısırlılarda (MÖ 2500) görülüyor. Bu tür uygulamalara aslında, yaygınlık derecesi ve uygulama biçimi değişiklik göstermekle birlikte, dünyanın hemen hemen her yerinde rastlanıyor

Galiba amaç geleceği bilip kontrol edebilmek. Yaşayacaklarımızı önceden kestirebilmek. İster Doğu ister Batı, ister ilkel ister gelişmiş kültür olsun insanlar rüyalara anlam vermeye devam edecekler. Uyku ve rüya arasındaki ilişkiyi çözen bilim insanları kendi açıklamalarını getirecekler, metafizik anlam yükleyenler ise kendi yorumlarını. Bizim payımıza düşen ise rüyanın keyfini çıkarmak. Kendinizi sonsuzluğa bir kez bıraktınız mı, hele bundan bir de keyif aldınız mı açıklamanın önemi kalmaz. Sınırlarınızın olmadığı bir âlemde istediğiniz her şeyi yaparsınız. "Gerekli cesaret" rüyanın kendisidir aslında. Belki de böyle düşünmek "en büyük pişmanlığa" karşı ufak bir adımdır, kim bilir.

"Hepimizin farklı bir rüya gördüğünü hatırlatmakta fayda var." (Kızılderili sözü)

Ülkeler ve kentler dergisi

memlekent

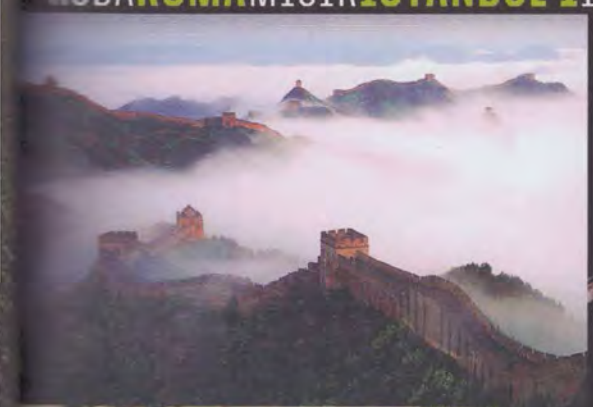
Gazete bayii ve kitabevlerinde

YUNAN ADALARI-1 YUNAN ADALARI-2 **ÇİN-1**

KÜBA **ROMA** MISIR **İSTANBUL-1** İSTANBUL-2 **JAPONYA** MOSKOVA **HİNDİSTAN-1** HİNDİSTAN-2

art | Dergi

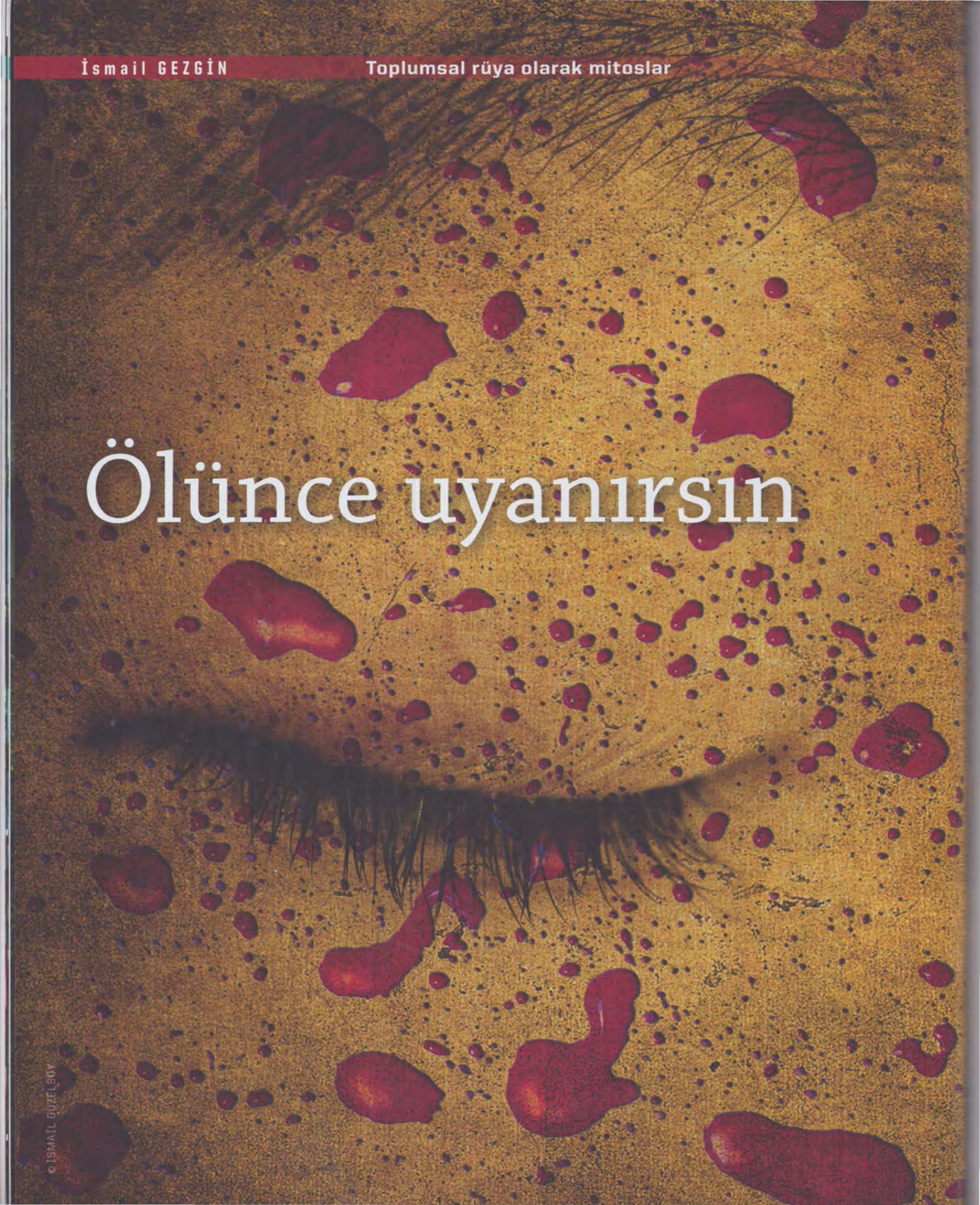

İsmail GEZGİN

Toplumsal rüya olarak mitoslar

Ölünce uyanırsın

© İSMAİL GÜZELSOY

"The Matrix" filminin ana karakterlerinden birisi olan Morpheus rüyadır; rüyanın tanrısıdır. Kurtarıcı, seçilmiş insan rolündeki Neo'ya rüyalar gördüren Morpheus'tur; morfinin kaynağıdır. (...) Morpheus'un sarayını dekore eden annesi Hypnos'tur (uyku). Hypnos ise Thanatos'un kardeşidir ve Thanatos ölümdür. (...) Morpheus, kaynağını buradan alır. Çünkü uyku ölümün küçük kardeşidir; Morpheus da uykunun haylaz oğludur.

Bireylerin dil dolayımı ile tanıştığı yasa dünyasının bilinçte meydana getirdiği yarık sonucu biyolojik insan ve kültürel yasa, bilinçdışının inşasını gerçekleştirir. Biyolojik insan, kültürel insana dönüşür. Gündüz ve gece, uyku ve uyanıklık, insan zihninde farklı roller üstlenirler. Kültürel yasa insana yeni bir gerçeklik inşa eder. Bu yeni gerçekliğin dışında kalanlar bilinçdışına mahkûm edilirler. Özne olabilmenin koşulu bilinçdışıdır; dil gibi ve dille yapılanmıştır. İhtiyaçlarını talep etmeye/dile getirmeye başlamak, bölünmenin başlıca nedenidir. Dile getirmek, başka bir gerçekliğe geçişin yegâne yoludur ve bilinçdışını yaratır. Çünkü özne, dil yoluyla sembolik düzene dahil olmuş, kendi mevcudiyetinden vazgeçmiştir; bundan böyle gösterenlerin (signifier) yasalarıyla yönetilmeye başlamıştır. Bilincin devreden her çıkışında bilinçdışı kendi işletim dizgesine uygun, zamandan bağımsız seçkiler hazırlayarak insanın huzuruna çıkar. Rüyalar, bilinçdışının kendi gerçekliğinin sahnelendiği kurgu alanlarıdır. Uyuyan bilincin yokluğunda rüyanın yönetmeni bilinçdışıdır; kültürün yasasından uzak, gerçeküstü bir sembolik dil onun sinematografik özelliğidir. Bireylerin olduğu gibi toplumların da bilinçdışı oluşumları bulunmaktadır. Toplumsal bilinçdışının dikkati çeken ürünleri masallar ve mitoslardır. Masallar gerçeküstü yapıları ile kültür aktarımlarını sağlarken, mitoslar bilinçdışının tüm kaidelerini kullanarak varoluşsal çözümler önerirler. Biyolojik ve kültürel bir varlık olan insanın sorun yaşadığı, doğa ve ölüm gibi bilinç sınırlarının dışına taşan konularda bilinçdışı hapsolduğu karanlıktan çıkarak yeni açılımlar sağlar. Yaşam ve ölüme anlam kazandırır; varlık ve yaratılış somutlanır. İnsan havsalasının almadığı konularda toplumsal bilinçdışı mitolojik çözümler sunar.

Toplumsal bilinçdışı, bireysel yaşamın toplumsal ortaklığa dönüşmesiyle oluşur. Yalnızlık biyolojik gerçekleri ortaya çıkarırken, toplumsal olma bireyselliğin reddiyle mümkündür. Toplumsal bilinçdışı, toplumsallığın, yaşamın anlamını inşa etmek ve yeniden yeniden üretmek ister. Toplumsal olmanın gereği budur; bilinçlenmek bilgi ihtiyacını beraberinde taşır. Yaşamın bekası, güvenliği bilgi üzerine inşa edilmektedir. Ancak bilinç ihtiyaç duyulan her bilgiyi temin etmekten uzaktır. Bilincin kontrolüne girmeyen ontolojik sorunlar mitoslar yoluyla bilinçdışı tarafından anlama kavuşturulur. Gerçeküstü dizgeleri ve sembolik dilleri ile mitoslar, toplumların rüyaları olarak kabul edilebilirler; bilinmezler karşısında uykuya yatan bilincin bıraktığı boşlukları dolduran rüyalardır.

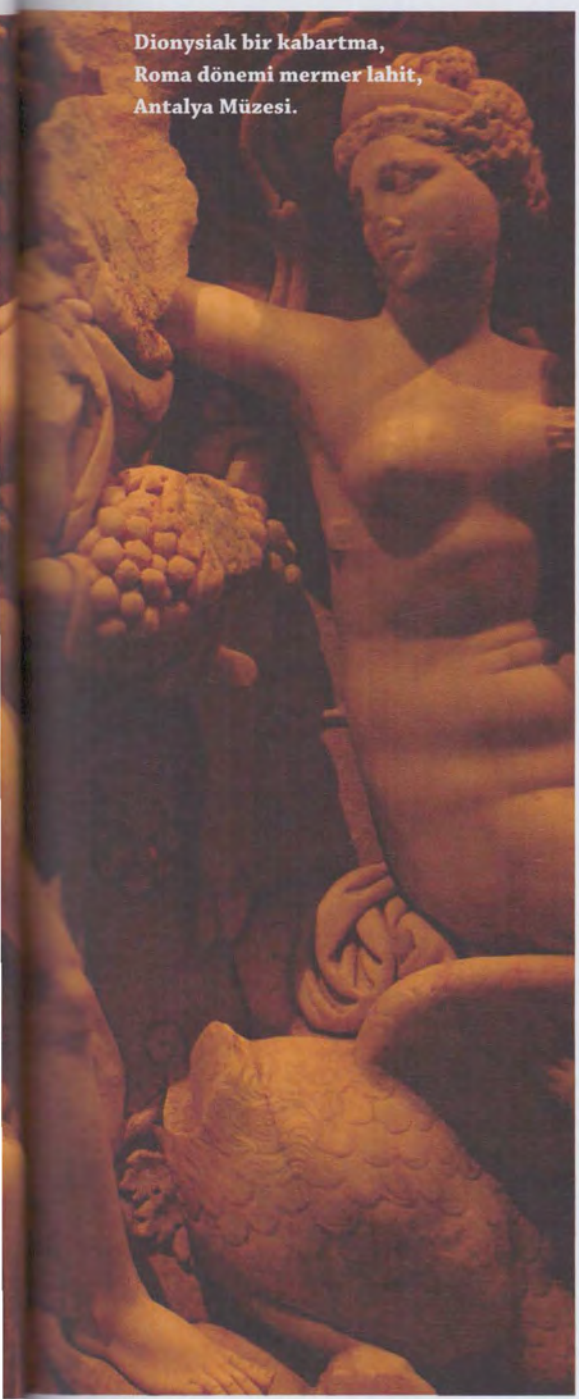
Yönetmenliğini Watchowsky'lerin yaptığı "The Matrix" filminin ana karakterlerinden birisi olan Morpheus rüyadır; rüyanın tanrısıdır. Kurtarıcı, seçilmiş insan rolündeki Neo'ya rüyalar gördüren Morpheus'tur; morfinin kaynağıdır. Yunan mitolojisinde *şekil* anlamına gelen Morpheus'un işi kılıktan kılığa girip insanların rüyalarına girmektir. Çok hızlı ve sessiz uçmasını sağlayan rengârenk kanatlar, onu rüyanın sınırsız diyarlarında uçurur. Dünyanın bir ucundan diğerine gitmek onun için bir an meselesidir. Onun şekilsizliği

toplumsal yapının şekline inattır. Sosyal yapılardan kovulmuşların sığınağı olmak şekilsizliğinin asıl nedenidir. Morpheus, kültürün form veremediği bütün kanun kaçaklarının dönüşü olmayan mekânıdır. Kimsesizlerin kimidir. Kültür dünyasının yasalı estetik şekilleri onun sınırlarının dışında kalır. Sosyal yaşamın kuralları onun şekilsizliğine sığmaz, onun gerçekliğini kabul etmez. İnsanın yaban yanıdır; kuralları yıkar, tabuları ortadan kaldırır, doğanın en temel yasalarından olan ensest yasağını bile darmadağın eder. Bu nedenle de kültür onu evcilleştirmeye çalışır. Yaşam gerçeğine dayanamayanlar geceden korkar, uyumaktan kaçarlar. Rüya kâbusa dönüşür.

Hypnos'un bin çocuğundan birisidir Morpheus; uykunun ele avuca sığmaz yaramaz çocuğu. Morpheus renkli dünyasını karanlığın koyuluğuna borçludur. Annesi uyku (Hypnos) onun ihtiyaç duyduğu dekoru hazırlar; ona sadece kılık değiştirip oynamak kalır. Kiminle ne zaman nasıl isterse öyle oynar; onun sinemasına girenler sürprize hazırlıklı olmalıdır. Hypnos, insanın tarih öncesine dönüşünü zorunlu kılar; yasalar öncesi doğal hayata. Morpheus senaryosunu bunun üzerinden kurgular çünkü bu dünya gaiplerin dünyasıdır. Burada yaşam bile etkin bir güç

değildir; uygarlığın ışığı buraya giremez. Morpheus'un sarayı gecenin karanlığında gizlidir. Onu aydınlatacak bir ışık bu dünyada bulunamaz.
Morpheus'un sarayını dekore eden annesi Hypnos'tur. Hypnos ise Thanatos'un kardeşidir ve Thanatos ölümdür. Yaşamın doğal olmayan hiçbir kuralı, ölümün saltanat sürdüğü karanlıklar ülkesinde yaşayamaz. Morpheus, kaynağını buradan alır.

Dionysiak bir kabartma, Roma dönemi mermer lahit, Antalya Müzesi.

Çünkü uyku ölümün küçük kardeşidir; Morpheus da uykunun haylaz oğludur. Bu üçlü Apollon'un güneşinden değil Hades'in ışıksızlığından beslenir. Çünkü onlar Khaos'un oğlu Erebos'un soyundan gelirler. Onların dünyasında karanlık hâkimdir; ölülerin karanlığı. Dolayısıyla onların düzeni kültürün düzeninden farklıdır. Tanrılar tarafından düzene sokulan Khaos'un kendi genlerini aktardığı oğlu Erebos'tur.
Eski dünyanın kaotik yapısı kuşaktan kuşağa aktarılmıştır. Hem Thanatos hem Hypnos, bu iki dünya (kaotik, düzene girmemiş eski dünya ile gösterenlerin yönettiği yeni dünya) arasındaki iletişimi sağlayan, insanın yaşamla ölüm arasındaki yolculuğuna yön veren mihmandarlardır. Roma'nın milli şairi Vergilius, Hypnos'un sarayının Ölüler Ülkesi'nde olduğunu savunur. Yaşamdan bu denli uzak olan uykunun başka bir yerde ikamet etmesi düşünülemez bile. Hypnos'un bin çocuğundan biri olan Morpheus, kültürün öldürmek istediği karanlık çağlara yeniden dönüşün yegâne yoludur. Kültür ve dil insanı doğal olandan ayırır. Verili toplum içine doğan biyolojik insan ancak bu şekilde özne ve kimlik sahibi olabilir. Kültürün arzusu insanın kendi gerçeğini unutması, onu tarihin karanlıklarına gömmesidir. Bilinç kanalıyla yapılan bu baskı Morpheus'un şekilsizliğini, bin bir suratlığını oluşturur. Toplumsal reddiyeler, gerçekliği bulunmayan dünyadan Morpheus'un beslendiği bilinçdışı dünyaya sığınırlar. Bu yüzden rüyalar sınırsızdır; Morpheus'un gireceği şekillerin bir sonu yoktur. İnsanın sahip olduğu doğasından getirdiği tek gerçeklik, toplumsal baskılarla rüyaların dünyasına hapsedilir; cezası müebbettir. Bu yüzden gerçeklik uyanıklıktan uykuya taşınır. Kalabalıklar halinde bir arada yaşayan insanların gösterenler yoluyla inşa ettikleri gerçeklik bir rüyadan ibarettir. Bu durumda rüya bir gerçeklikken, yaşamın kendisi bir rüya olabilmektedir.
Yaşam denilen bu rüyadan uyanmak için insanın Thanatos'a ihtiyacı vardır. Gündelik yaşamın içinde gecenin karanlığı çöktüğünde kısa aralıklara görülen Morpheus, kültür denilen rüyadan uyanışa tekabül etmektedir. Yaşamın sahteliğine/geçiciliğine vurgu yapan inanç/mitos, bu kötü rüyadan uyanmak için ölmeyi şart koşar. Ölmek ona göre yeni bir yaşama uyanmaktır; gerçek olana. Sınırsız, sonsuz Morpheus'un kaynağından beslenen bu yeni dünya, kültürden bakıldığında bir rüya gibidir. Bilinçdışına mahkûm olanların bayram yeri gibi kabul edilebilir. Ölüm öncesi yaşamda, kültürün baskıladığı her şey bir ödüldür. Güzel bir rüya görmek cennette olmaktır; kâbus ise cehennemdir. Rüyadan bakıldığında ise ölüm gerçeğe uyanmaktır; bilinçdışının hapsolduğu yaşam rüyasından kurtulup gerçeklikte özgürlüğünü bulmasıdır. Bu yeni dünya mitosların dünyasıdır; toplumsal rüyaların. Yaşamı tehdit eden doğa ve ölüm karşısında insanların hep birlikte gördüğü rüyalardır mitoslar.
İlginçtir ki mitos dünyasında da rüyadan geçilmez; toplumsal bir rüya içinde, bireysel bir rüya ama tüm insanların ortak imalatı bir rüya. Kadim Sümer kültürünün esas oğlanı Gılgamış'a bir rüya kanalıyla müjdelenen can yoldaşı Enkidu bir rüyayla da geri alınmıştı. Bir rüya ile gelen yaşam bir başka rüya ile ölüme dönüştürülmüştü. Gılgamış ve Enkidu birlikte sürdükleri kısa yaşamlarında sedir ormanında yaşayan Humbaba'yı öldürmüşlerdi. Gılgamış kendisine hayran olan aşkın tanrıçası İnanna'ya koca olmayı reddetmiş, tanrıçanın intikam için üzerine gönderdiği Gökboğası'nı öldürmüştü. Bunun üzerine tanrılar yaşam verdikleri Enkidu'nun yaşamına son vermişlerdi. Enkidu'nun ölümü, Gılgamış'ı ölümsüzlük arayışına itmiş ve Uruk Kralı dünyayı gerçek, kendini sonsuz kılmak için müthiş bir maceraya atılmıştı. Bir rüya gibi yaşam süren Gılgamış, ancak rüyalarda yaşanabilecek serüvenlere atılmış, cennetin dünyasında ölümsüz hayata sahip insanlarla tanışmıştı. Gılgamış'ın heyecanlı ve çok zahmetli bu ölümsüzlük rüyası ise ölüm gerçeği ile sona ermişti. Gılgamış bu rüyadan ölümün bir gün kendisini de bulacağı gerçeğine uyanmıştı. Bu dünyada ölümsüz bir yaşam rüyanın kendisi idi. Uyanmak Thanatos'la tanışmak demekti.

Ahmet İNAM

Rüyadaşım, rüyalaşalım mı seninle?

Biz rüya maddesinden yapılmış rüyacı kardeşlerimizle aynı âlemin rüyasını görürüz. Böyle bir dünya var, rüyalar dünyası; biz rüyacılar, o âlemin, o dünyanın dünyadaşlarıyız!

©İLKER ZENGİN

Hangi gerçekleri taşır rüyalar? Neler söyler bize? Rüyaların açtığı hakikate hazır mıyız? Hayatı rüyalarla anlamaya hazır mıyız?

***

Binlerce yıl öncesinden rüyaları ilgisini çekmiş insanın. Onunla yaşadıklarını geçmişi, şimdisi, geleceğiyle yorumlamaya çalışmışlar. Eski Yunanlılar rüyaya *oneiros* diyorlardı. Rüyaların değişik açılardan incelenmesiyle oluşturulacak bir rüya bilim, *oneiroloji*, rüyaların farklı bilim disiplinleriyle ele alınarak, bilimsel açıdan bütünsel bir resminin çıkarılmasına çabalayabilir. Rüyaların psikanalitik, nöro-fizyolojik, psikolojik, antropolojik incelemeleri, onları belli açılardan, belli ışık yoğunlukları ve renkleriyle açıklayabilirler ama rüya onların anlattığı, anlatacağı kadar değildir.

***

Rüyaların yapıldığı maddeden yapılmayız biz
Ve uykuyla çevrilidir
Küçücük hayatımız

Diyor, Shakespeare (*Fırtına*, 4. Perde, 1. Sahne)*. "Rüyaların yapıldığı madde" nasıl bir maddedir? "Bizim" yapıldığımız maddedir. Peki, biz hangi maddeden yapıldık? Yalnız, karbon, azot, oksijen, hidrojen gibi elementlerden mi oluşmaktayız acaba? Kendindeki rüya maddesinin farkında olan var mı? "Biz", küçücük hayatları olanlar, kendimizdeki rüya maddesini fark edebiliriz. Belki de ancak "biz" fark edebiliriz. Biz gerçeklerle "küçük hayatları" içinde baş etmeye çalışanlar.

Rüya maddesi taşıdığımıza göre, *rüya âleminin* bir parçayız! *Âlem-i Rüya*'nın sakinleriyiz.

Her rüya gören bu âleme giremez. Onun rüyası kendi uykusu ile sınırlıdır. Biz rüyayla aynı maddeden yapılanlar, rüyacılar (*somniator* mu derlerdi acaba Latinler?), bizim rüyamız bedenimizin uykusu ile sınırlı değildir. Biz rüya maddesinden yapılmış rüyacı kardeşlerimizle aynı âlemin rüyasını görürüz. Böyle bir dünya var, rüyalar dünyası (*mundus somniorum* mu derdi Latinler?); biz rüyacılar, o âlemin, o dünyanın dünyadaşlarıyız! Hepimizin rüyası bu *rüya âleminde görülüyor*. Uyuyor, oraya gidiyor, orada görüyoruz. Uyanınca yeniden, bir yanımızın karbon, hidrojen...den yapıldığı bu dünyaya dönüyoruz! Rüya görmek, dünya değiştirmektir. (Bu sözler rüyacılar içindir: Küçücük hayatlarının farkında olanların, rüyalarla aynı maddeden yapılanların!)

Uykuda bana açılan bir âlem var. Unutmayalım: uykuda içimizi daha rahat görürüz, bedenimize ulaşan etkilere bir ölçüde kapalıyızdır, duyular dünyasının rahatsız edici parazitlerinden, gürültüsünden uzağızdır. İç dünyamızı uyku duvarlarıyla çevirmişizdir, iç dünyamızı görmemizi engelleyen duyu kirliliğinden bir ölçüde kurtulmuşuzdur. Duyular, uzaklaşın benden, içimi göreceğim, uykuya doğru gidiyorum, uykumun atına binip rüya âlemine gideceğim. Uykumun sağladığı olanakla, orada yaşayarak, dolaşacağım içimi. Rüya dünyasında bulunarak, seyredeceğim içimi. Uykularıyla bu dünyaya gelenlerle birlikte içlerimizi seyredeceğiz. Kimimiz korkacak, kimimiz dehşete kapılacak, kimimizin içine sevinç dolacak: Rüya âleminden bakarak içimizde gördüğümüz tuhaflıklara şaşacağız!

Rüya âlemine gidip de içlerini seyredenler uyandıklarında rüyalarını hatırlarlar. Hatırlamayanlar bedenlerinin uykuları içinde hapsolanlardır. Peki, bu âleme gidebilenler, rüya maddesinden yapılanlar, yalnız kendi rüyalarını mı görürler? Kendi rüyalarında başkalarının rüyalarını da görebilirler. Bunlara *rüyadaşlar* diyoruz. Rüyadaşlar elbette *âlemdeş* olmalıdırlar. Rüya dünyasına gelememişin rüyasını göremem kendi rüyamda.

Bir rüyadaşıma bir gün şöyle demiştim: "Efendim, rüyanızla rüyama hoş geldiniz, sefalar getirdiniz. Rüyanızı rüyamda misafir etmekten çok memnun oldum. Acaba siz rüyanızla konuk geldiğiniz rüyamda mutlu oldunuz mu?"

Rüyadaşlar birbirlerini rüyalarlar. Birbirlerine rüya gönderirler. Rüyalaşırlar. Rüyalar arası etkileşim dünyanın (hangi dünyanın?) en güzel etkileşimidir.

***

Rüyalarımıza egemen olabilirmişiz gibi konuşuyorum. Gerçekten durum böyle midir? Rüyalarımızı yönetebilir miyiz? Ne kadar sahibiyiz rüyalarımızın? Ne kadar sahibiyiz iç dünyamızın? Eğer rüyalarla aynı maddeden yapılanlardan değilsek, uykularımızın sinemasında seyrettiğimiz tuhaf filmlerdir rüyalar. Bedenimiz uyku halinde ne buyurursa onu yaşarız. Gerçek dünyada görülmesi olanaksız tuhaf görüntüler, fizik ve mantık ilkeleriyle bağdaştırılması zor olaylar dizisi birbirini izler. "Hayırdır inşallah" diye anlatırız başkalarına onları. Maruz kaldığımız yaşantılardır, bu durumda rüyalar. Oyun arkadaşlarımız değillerdir. Üstümüze üstümüze gelirler, bizi aciz bırakırlar. Rüyalarla madde ortaklığımız olmasa bile, öğrenebiliriz rüyalarımızdan. Freud örneğin, öğrendi ve anlattı.

***

Shakespeare, hepimizin rüyalarla ortak maddeden yapıldığımızı söylüyor. Ben hepimizin değil, bir kısmımızın rüya maddesine sahip olduğumuzu ileri sürüyorum. Rüyacı diyorum onlara. Rüya dünyasına göçerek, "orada" iç dünyalarını seyrettiklerini belirtiyorum. "Rüya dünyasına göçmek" sözünü bir metafor olarak anlayabilirsiniz, dilerseniz. Ben böyle bir dünya olduğunu rüyamda gördüm. Rüyamda rüyamı görürken, rüyadaşlarım da kendi rüyalarını görüyorlardı. Bana bu düşünce rüyadan gönderilmiştir. Rüyamda rüyadaşlarımın rüyalarını da gördüm. Bu bir "ağır yanılgı" olabilir, bu dünyanın aklıyla düşünürsek. Belki kendilerine rüya maddesi "bahşedilenler, birbirlerine rüyalarını gönderebilirler. Bir ölçüde rüyalarını denetleyebilirler. Akılları, bilinçleri değildir denetleyen, rüyalarıdır. Rüyacıların rüyaları kendilerini denetler. Rüyaların egemen olduğu bir dünyada, rüyaları rüyalara bıraktığımızda rüyadaşlarımızla rüyalaşabiliriz.

* We are such stuff/As dreams are made on and our little life/Is rounded with a sleep (The Tempest Act 4, Scene 1)

"Aslında ben de siz de bir rüyayız. Hatta benim, sizin rüya görmekte olduğunuzu anlatmam olgusu bile bizzat bir rüyadır."

Çuang Tzu

"Âlem bir vehimden ibarettir; onun gerçek bir varlığı yoktur. Bu ise 'hayal' ile kastedilen şeydir. (..) Bil ki senin kendin de bir hayalsin; idrak ettiğin her bir şey ve 'bu ben değilim' dediğin her bir nesne de hayaldir. Şu halde bütün varlık âlemi de hayal içinde hayaldir."

İbn Arabi

"İnsan kendi tutkularına bağımlı oldu mu, kendi kendisinin efendisi değildir artık, talihin insafına kalmıştır. (...) Aslında şehvet ya da hükmetme arzusuyla hareket etmekte olduğumuz halde, birine beslediğimiz 'sevgi' ciddiye alınabilir mi?"

Spinoza

Freud için rüyalar, nevrozların tedavisi açısından önemlidir. Rüyaların incelenmeye ve yorumlanmaya tabi tutulması ona bilinçdışının anahtarını vermiştir. (...) Freud'un rüya anlayışına bakılırsa, İbrahim'in (Peygamber) oğlunu -bilinçdışında saklı tutulan- öldürme arzusunun, o meşhur rüyada ortaya çıkmış olduğunu düşünebilir miyiz?

© MÜŞERREF SÜNDÜS

Ontolojik açıdan rüya ve gerçek

Damladaki okyanus ve kelebeğin rüyası

Bütün mistik öğretilerde "okyanusta damla" metaforu ile anlatılmak istenen, rüya ile gerçeğin ya da insan ile kelebeğin aralarındaki temel farklılığı kaybettikleri, hatta bizzat bu tür farklılıkların anlamının da kaybolduğu bir ontolojik düzeydir.

Lao Tzu (Taoculuk), İbn Arabi ve Spinoza'nın rüya (hayal) ile gerçek arasındaki bağlantıya ilişkin metafizik-ontolojik görüşleri bu deneme çerçevesinde özetlenirken, bilimsel anlamda rüya kuramını geliştiren Freud'un mekanik ve fazlasıyla fizyolojik indirgemeci insan kuramına eleştirel bir değerlendirme yapmayı deneyeceğiz. Freud'un spekülatif (metafizik) felsefi kuramlardan hiç hoşlanmadığı bilinen bir gerçektir. Derinden etkilendiğini özel mektuplarında inkâr etmediği Spinoza'nın adına hiçbir yazısında rastlamak mümkün değildir. Geliştirdiği İnsan zihninin metapsikolojik tasarımının günün birinde nörobilim tarafından kanıtlanacağına ait umudunu hiç yitirmemiş Freud'un "iflah olmaz bir athe" olduğu da düşünülürse "varlık" ve "gerçek" gibi kavramlara Tanrı'yı hiç mi hiç karıştırmamak istemesi anlaşılır bir durumdur.

Freud'un insanı bir "arzu" varlığı olarak gören ve psikosomatik bir kendilik (entite) anlayışının günümüzde bilimsel olarak da benimsenen bir monist anlayış olduğu kolaylıkla söylenebilir. Ancak psyche ile soma arasındaki ilişkinin mahiyetine, özüne ait kuramsal bir tutumu benimsediği söylenemez. Spinoza'nın Descartes'ın yarattığı baş belası düalizmi nasıl aşmaya çalıştığı açıklanırken işaret edileceği gibi Freud'un üstü örtük bir biçimde Spinozacı monizmi benimsediği ileri sürülmektedir.

Rüyalar sadece "bilinçdışına giden kral yolu" mudur?

Modern Batı düşüncesinin ontolojik evren tasarımı dışına çıkıldığında, örneğin kadim Doğu'nun Taocu varlık anlayışı açısından rüyaların bambaşka bir anlam kazandığını görürüz.

Taocu anlayışa göre Varlığın gerçekliği Kaostur. Fakat bu beyan, içinde yaşamakta olduğumuz evrenin, gözlem ve deneye dayanan bir olgu olarak kaotik ve düzensiz olduğu anlamında değildir. Günlük gözlemlerimizin de

gösterdiği gibi, duyularımızla algıladığımız bu somut evren (dış dünya ve doğa) özelliksiz ve şekilsiz olmaktan uzaktır. Tersine bu, birbirlerinden farklı oldukları açıkça fark edilebilen, her birinin kendisine özgü "isim" sahibi olduğu ve her biri kesin bir biçimde tanımlanmış ve belirlenmiş olan pek şok şeyi gözlemekte olduğumuz bir evrendir. Bu evrende her şey kendine mahsus bir yere sahip olup, nesneler de kesin bir sıradüzene (hiyerarşi) göre sıralanmış bulunmaktadır. Biz işte böyle bir evrende yaşamakta ve bu evreni de böyle bir sezgiyle kavramaktayız. Taocu filozoflara göre Aklımızın hastalığı da işte tam da budur. Ama sıradan bir akıl için bu evrendeki farklılıkları "görmemek" o kadar zor bir şeydir. Kısacası evren kaotik değildir. Tao gibi bir aydınlanmış bilgenin birinci görevi bizlere, Varlığın görünürde su geçirmez izlenimi veren bölümlerini kırıp darmadağınık ederek ilksel Kaos'un derinliğine göz atabileceğimiz bir budak deliği hazırlamak olacaktır. Bu ise hiç de kolay bir iş değildir. Bu amaçla Lao Tzu ve Çuang Tzu gibi kadim filozoflar pek çok farklı yaklaşım denemektedirler. Bu denemelerden bizler için en kolay anlaşılır yol, "rüya" ile "gerçek"i kaosa dönüştürmedir. Bu çaba masal türü bir anlatım içinde rüya ve gerçeğin birbirinden fark edilebilir olmalarının ortadan kalktığı ontolojik bir düzeye bizi yükseltir.

İşte buna bir örnek olarak Çuang Tzu'dan çok ünlü bir pasaj vereceğiz.

"Ben, Çuang Tzu, günlerden bir gün rüyamda bir kelebek olduğumu gördüm. Çevrede rahatça ve keyfimce dolaşırken gerçekten de bir kelebek idim. Mutluluk

© MÜŞERREF SÜNDÜS

ve sevinç içinde asla Çou olduğumun bilincinde değildim. Birden uyanıverdim. Heyhat ki ben, meğer, Çou imişim. Acaba rüyasında kelebek olduğunu gören Çou muydu? Yoksa kelebek mi rüyasında Çou olduğunu gördü? Bunu bilmek için ne yapabilirim? Bununla birlikte Çou ile kelebek arasında reddi mümkün olmayan bir fark var. Ben bu durumu nesnelerin Transmütasyonu (nesnelerin birinden diğerine dönüşmesi) olarak adlandırıyorum." (Izutsu, 2003)

Bu pasajı Izutsu şöyle yorumlar:

"Çuang Tzu'nun betimlediği durumda o ve kelebek, kimliklerini kaybederek, birbirlerinden fark edilmez olmaktadırlar. Ama buna rağmen Çuang Tzu 'Bununla birlikte Çou ile kelebek arasında reddi mümkün olmayan bir fark var' demektedir. Bu ifade oluş halindeki evrenin (olayların, oluşum ve bozulumunun zuhur ettiği evren), insanların 'gerçeklik' (realite) dedikleri haline dikkat çekmektedir. Varlığın bu 'gerçek' ve 'somut' algı düzeyinde ne 'insan' 'kelebek', ve ne de 'kelebek' 'insan' olabilir. Birbirlerinden kesinlikle farklı ve fark edilebilir olan bu iki nesne bu farklılıklarını ancak beşer algısının belirli bir düzeyinde kaybedebilir ve farksızlık yani Kaos haline gömülürler."

Taoculuğun en önemli anahtar kavramlarından birisi işte bu transmütasyondur. Çuang Tzu bu kavramı daha anlaşılır kılmak için bir başka rüya örneği verir.

"Adamın biri rüyasında şarap içtiğini görmüş ve sabahleyin uyandığında da ağlayıp feryat etmiş (belli ki dini inançlarına aykırı bir eylem -C.G.). Bir başka adam ise rüyasında ağladığını görmüş ama sabahleyin neş'e içinde avlanmaya çıkmış. İnsan rüyada iken rüya görmekte olduğunun farkında olmaz; hatta bazen rüyasında rüyasını yorumlamaya bile kalkışır (Freud'dan beri bunu biliyoruz -C.G.). Gördüğünün bir rüya olduğunu ancak uykudan uyandıktan sonra idrak eder."

Çuang Tzu, bu durumu şöyle açıklar:

"İnsan ancak Büyük Uyanış (aydınlanma) tattığı zaman bütün bunların (yani 'gerçek' denilen bu Dünya'da insanın idrak ettiği ne varsa) bir Büyük Rüya'dan başka bir şey olmadığını idrak eder. Ama aptallar hâlâ uyanık olduklarını düşünürler. Mini minnacık akıllarının aldatmasıyla kendilerini asil ile soysuzu birbirinden ayırt edecek kadar zeki sanırlar. Aptallıkları ne kadar da tedavi kabul etmez ve ne kadar da derinlere kök salmıştır.

"Aslında ben de siz de bir rüyayız. Hatta benim, sizin rüya görmekte olduğunuzu anlatmam olgusu bile bizzat bir rüyadır. Bu türden bir iddiaya kolaylıkla 'tuhaf hatta safsata' etiketi yapıştırılabilir. (Ama bu, Gerçeği yansıttığı için ne kadar değerlidir!) ve bunun sırrına nüfuz edebilecek büyük bir bilge de bu Dünya'ya ancak on bin yılda bir gelebilir."

Modern Batı felsefesini kuran Descartes'ın ve bunu önemli bir ölçüde günümüze kurduğu psikanalitik zihin ve insan kuramı ile taşıyan Freud için Varlığın en sağlam ve güvenilir özü şudur: "Her şeyin varlığından şüphe etsem bile kendisinin varlığından asla şüphe edemeyeceğim tek nesne" olan benliğimdir ("Cogito ergo sum"). Transmütasyon temelli Taocu Varlık tasarımında ise tüm akılcı filozofların benliği de gerçekliğini kaybedip rüyamsı bir şeye dönüşmektedir.

Taocular görüldüğü gibi Gerçeği ve Aklı kesin bir şekilde reddetmektedirler. Bizim gibi modern akılcılıkla donatılmış kişiler için bu felsefe olsa olsa bir safsatadan ibarettir. Oysa Taoculuk; zekâ ve akla, bunları dayandıkları zeminden mahrum ederek öldürücü bir darbe vururken aslında bizlere ne demek istemektedir?

Taocu filozofların telkin etmek istediği, kelimenin hakiki anlamıyla, Gerçek denilen şeyin Aklın "gerçek" gözüyle bakmakta olduğundan tümüyle farklı bir şey olduğudur. Bunun anlamını kavrayabilmek için bizim normal bilincimizin kendi kimliğini kaybetmesi gereklidir. Ve "Benliğimiz" ile birlikte bunun algıladığı ve bütün nesnelerin de kimliklerini kaybederek hepsinin Kaos olarak adlandırılmış olan bir hale indirgenmeleri gereklidir.

Bütün mistik öğretilerde "okyanusta damla" metaforu ile anlatılmak istenen, rüya ile gerçeğin ya da insan ile kelebeğin aralarındaki temel farklılığı kaybettikleri, hatta bizzat bu tür farklılıkların anlamının da kaybolduğu bir ontolojik düzeydir. Öznel açıdan bakıldığında bu, hiçbir şeyin artık "kendisi" olarak kalmadığı ve herhangi bir şeyin herhangi başka bir şey olabildiği, normal beşeri bilincin çok üstünde yer alan bir bilinç halidir. Bu, alışılagelmiş bütün sınırlamalardan

kurtulmuş olan bütün varlıkların birbirlerine özgürce dönüşebildikleri yepyeni bir Varlık düzenidir. İşte bunun içindir ki Çuang Tzu buna, nesnelerin birinden diğerine dönüşmesi (transmütasyon) demektedir. (Izutsu)

Taocu ontolojiyi büyük ölçüde benimsemiş olan Şeyh-ül Ekber namıyla anılan İbn Arabi'nin rüya ve gerçek ilişkisine dair görüşünü özet olarak sunduktan sonra Spinoza'da zihin-beden ilişkisine geçmek uygun olacaktır.

Bizi çevreleyen ve bizim de kendisine "gerçek" gözüyle bakmaya alışık olduğumuz, duyularla algıladığımız evrenden ibaret bu "gerçek" denen nesne İbn Arabi için, aslında, hayalden başka bir şey değildir. Bizler duyularımızın aracılığıyla çok sayıda eşyayı algılamakta, bunları birbirlerinden ayırmakta, aklımızla bunlara bir çekidüzen vermekte ve böylece sonuçta, çevremizde muhkem bir şey oluşturmaktayız. Bu kurduğumuz nesneye de "gerçek" demekte ve bunun da hakiki olduğundan kuşku duymamaktayız.

Halbuki İbn Arabi'ye göre bu kabil "gerçek", kelimenin tam anlamıyla gerçek değildir. Başka bir deyişle böyle bir şey, gerçeği itibarıyla Varlık değildir. Uyumakta olup da eşyayı rüyasında gören bir kişi için gördüğü eşya nasılsa, bu duyular evreninde, gerçekliği açısından, Varlık da bize o nisbettedir: "Bütün insanlar bu âlemde uykudadırlar; ancak öldüklerinde bu uykudan uyanırlar" mealindeki meşhur hadisten yararlanan İbn Arabi, ünlü eseri "Fusûsu'l-Hikem" ("Hikmetin Yüzük Taşı") adlı eserinde hayal ile gerçek hakkında şöyle yazar:

"Âlem bir vehimden ibarettir; onun gerçek bir varlığı yoktur. Bu ise 'hayal' ile kastedilen şeydir. Yani sen hayalinde zannettin ki bu âlem kendi başına buyruk, kendi kendine oluşmuş bir gerçektir, mutlak Gerçek'ten (Hakk) hariç bir varlıktır. Halbuki hiç de öyle değildir... Bil ki senin kendin de bir hayalsin; idrak ettiğin her bir şey ve 'bu ben değilim' dediğin her bir nesne de hayaldir. Şu halde bütün varlık âlemi de hayal içinde hayaldir." Şu halde eğer bizim "gerçek" diye kabul ettiğimiz bir rüyadan başka bir şey değilse yani Varlık'ın gerçek şekli değilse de vehim ettiğimiz bir şey ise, bu durumda ne yapmamız gerekir? Vehmimizde yaşattığımız bu âlemi kesinlikle terk edip bunun dışında tümüyle farklı bir âlem mi aramamız gerekir? İbn Arabi böyle bir tavrı öğütlememektedir, çünkü onun görüşüne göre rüya, vehim ve hayal değersiz ya da yanlış şeyler değil fakat bir remze (simge=sembol) delalet etmektedir. (Izutsu, 2005)

İbn Arabi rüyalardaki sembolik anlatımın doğru yorumlanmasının önemine ilişkin olarak Kuran ve Tevrat'ta anlatılan İbrahim

© MÜGERREF SÜNDÜS

© MÜŞERREF SÜNDÜS

Peygamber'in oğlunu kurban etme hissesine değinmektedir.
"İbrahim bir gün rüyasında oğlu İshak (İslam'da İsmail olarak yer değiştirir) suretinde görünen kurbanlık bir koç görür. Gerçekte bu bir semboldür.
Bu, önemli bir dini ibadetin yani bir kurbanın Tanrı'ya kurban edilmesinin ilk defa tesisi için bir semboldür. Ve bu ibadetin de eninde sonunda insanın kendi nefsini kurban olarak takdim etmesinin bir sembolü olması hasebiyle, İbrahim'in de, rüyasında görmüş olduğu bu manevi olayın hislere hitap eden bir tecrübenin sureti olarak yorumlaması gerekirdi. Fakat İbrahim bunu 'yorum'layamadı. Ve az kalsın oğlunu kurban edecekti." (Tevrat)
İbn Arabi ise bu olayı tamamen başka bir bağlamda yorumlar: "Halil-ür Rahman İbrahim oğluna dedi ki: Yavrucuğum; ben rüyada kendimi seni boğazlarken gördüm. Rüya ise, gerçekte, hayal kademesine ait bir şeydir. Bununla birlikte İbrahim rüyasını ta'bir etmedi. Halbuki rüyasında gördüğü kendi oğlunun kılığına bürünmüş olan bir koçtu. Ve İbrahim rüyasını zahiren doğru zannetti ve az kalsın oğlunu da kurban edecekti. Fakat Allah 'Büyük Kurban' ile (yani bir koçun kurban edilmesiyle) onu bu vehimden kurtardı. İşte bu, İbrahim'in rüyasının Allah tarafından 'ta'bir'i idi ama o bunu bilemedi. O bunu bilemedi; çünkü hayal mertebesinde hislere hitap eden bir suret içindeki her tecelli, Allah'ın bu özel suret ile neyi murad etmekte olduğunu bir insanın anlamasını mümkün kılacak olan farklı bir ilme ihtiyaç gösterir.
"Böylece Allah İbrahim'e hitapla: 'Ya İbrahim, sen rüyanı aynen tasdik ettin' dedi. Dikkat et ki Allah; 'Bunun senin oğlun olduğunu hayal etmekle gerçeği kavradın' demedi. Burada işaret olunan hata, İbrahim'in rüyasını 'ta'bir' etmemiş ve gördüğünü harfiyen gerçek saymış olmasından dolayı ortaya çıkmış bulunmaktadır. Halbuki bütün rüyalar ta'bire muhtaçtır... Eğer onun gördüğü gerçek olsaydı oğlunu kurban etmiş olması gerekirdi. (Yani Allah onu durdurmazdı). O, yalnızca, rüyasını gerçek gibi kabullenerek rüyasında gördüğü İshak'ı tıpatıp kendi oğluymuş gibi düşündü. Aslında, Allah'ın onun oğlunun suretiyle 'Büyük Kurban'dan başka bir şeyi murad ettiği yoktu. Böylece Allah da İshak'ı sırf İbrahim'in zihninde vaki olanlardan ötürü kurtardı. Halbuki işin aslında ve Allah'ın indinde kurtarma diye de bir mesele yoktu."
İbn Arabi bu meseli daha açık olarak İbrahim'in Allah tarafından imtihanı olarak görür: "Yani acaba İbrahim bir rüyanın gerçek tabiatının uygun bir şekilde bir ta'bir gerektirdiğini biliyor muydu, yoksa bilmiyor muydu? İbrahim, hiç kuşkusuz, hayale ait şeylerin uygun bir şekilde bir ta'bir gerektirdiğini biliyordu. Fakat (bu çok özel halde) bunu yapmayı dikkatsizce ihmal etti. Böylelikle kendisinden tam olarak bekleneni yapmadı ve yalnızca rüyasının harfiyen bir gerçek olduğunu kabul etti" ("Fusûsu'l-Hikem")
Bu meselin tartışılmasından sonra Arabi, eşyayı semboller olarak görmek gibi bir yeteneği insan nasıl kazanabilir, sorusunu sorar. Eşyayı örten maddi örtünün izale edilip de bunun ardındaki gerçeklerin ortaya çıkması için acaba insanın ne yapması gerekir?
Bu konuda Arabi yine "Fusûsu'l-Hikem"in bir yerinde çok ilgi çekici bir yönteme işaret eder. Bu, onun basiret gözü (ya da manevi göz) diye adlandırdığı bir yetinin kazanılmasına yönelik özel bir eğitim yoludur. Bu, aynı zamanda insanın batını (ezoterik) bir değişime uğramasını da mümkün kılan mistik yoldur.

Freud ise bize rüyaların "örtük içeriği"nin psikanalitik yolla yorumlanması gerektiğini söylerken daha somut, seküler ve mekanistik bir yönteme işaret etmektedir.
Freud için rüyalar, nevrozların tedavisi açısından önemlidir. Rüyaların incelenmeye ve yorumlanmaya tabi tutulması ona bilinçdışının anahtarını vermiştir. Hipnozu bir tedavi tekniği olarak yetersiz gören Freud'un bulduğu "divan"da serbest çağrışım tekniğiyle yürütülen analitik seanslarda, hastalar hemen hemen tam ittifak halinde rüyalarını nakletmeye başlamışlardır. Bu gece yaşantısına dair hikâyeler Freud tarafından tam anlamıyla aynı statüdeki nevrotik semptomlar gibi yorumlanırlar. (Freud, 1926)

Hastalardaki bu kendiliğinden oluşan ve yinelenen "rüyalar"ı anlatma eğilimi niçin doğar? Freud'a göre, rüya ruhsal etkinliğin (psişenin) işe yaramaz, ıvır zıvır bir hayali fenomeni değildir. Görünüşteki saçmalığı ve anlamsızlığı uygun bir "bilimsel" yöntemle ele aldığımız anda ortadan kalkacak olan ve tümüyle "anlam"lı bir görüntüdür, yaşantıdır. Bir rüya bir dileği, bilinçdışı bir arzuyu ifade ettiği, aynı zamanda kendiliğinden ve dolaysız doyumu akla getirdiğinde -her zaman- anlamlıdır. Uyanıldığında geriye kalan sadece rüyanın hatırlanan "belirtik içeriği" (manifest content) iken, analizin sonunda açıklanacak olan ise (rüyanın "bilinçdışı" anlamı) tersine "örtük fikirler" olarak adlandırılır. Bu örtük fikirler asla rüyanın "belirtik içeriği"nin dışında kalmaz ve bilinçdışının "statüsü"nü sorgulamak için en önemli noktadır.

Freud'un bu rüya anlayışına bakılırsa, İbrahim'in oğlunu -bilinçdışında saklı tutulan- öldürme arzusunun o meşhur rüyada ortaya çıkmış olduğunu düşünebilir miyiz? Örtük fikirlerin belirtik içeriğe dönüşme sürecinin rüyanın temel etkinliği olduğunu söyleyen Freud bu işleme traumarbeit (rüya çalışması) demektedir.

Rüyaları "bastırılmış arzular" olarak gören Freud, yaşadığı çağın egemen kapitalist üretim ilişkilerinde çok önemli bir kavram olan ve entelektüel iklimi de belirleyen "çalışma" kavramını ödünç alarak kendi terminolojisine katması da bir hayli anlamlıdır. Fabrika patronuna (id) sadık üretici işçi (ego) çalışarak (arbeit) kapitalist düzenin (yasak arzuların rüyada sembolik doyumu yolu ile organizmanın homoestazisi) yürürlükte kalmasını nasıl sağlıyorsa, ego-id arasındaki çatışma da rüyalar aracılığıyla yumuşatılıyor diyebiliriz. Freud'un "hayattaki en hakiki mürşit olan ilme" inancı bilindiği gibi sonsuzdur. Rüyalar da soma ile psyche arasındaki ilişkileri anlamada kuşkusuz anahtar bir rol üstlenmektedir.

Freud gibi çağında devrimci kuramlar icat eden bir dâhi düşünüre haksızlık yapmamak gerekir. Onun "eksik yaratık" olarak gördüğü insanın bebeklikten itibaren geliştirdiği arzu ile temsil arasındaki ilişkiyi kuran imgelem hakkındaki görüşünü, bir yıl önce yayımlanmış olan "Protezli Tanrı: Freud'un İnsan ve Uygarlık Kuramının Eleştirel Değerlendirmesi" adlı kitabımızda işaret ettiğimiz gibi kısaca burada ele almak uygun olacaktır.

"Freud'la başlayan ve daha sonraki dönem çocuk analistlerinin kanıtladığı gibi, insan doğduğu andan başlayarak içinde bulunduğu ortamı değiştirir ve değiştirmeye de devam eder. İnsan cansız bir madde gibi çevrenin etkilerine pasif olarak maruz kalan mutlak bağımlı bir yaratık değildir. Freud 'arzuların hayal gücüyle doyurulması' kavramını geliştirerek büyüyüp nasıl 'protezli Tanrı' olduğumuzu şu şekilde tanımlar:

"Karnı acıkmış bebek ağlayarak bakıcısına kendini duyurmak ister. Anne memesi ya da biberonla gelen sütle doyan bebek huzur içinde uykuya dalar. Ancak süt gelmezse çocuk daha şiddetli ağlamaya başlar. Bu çabalar da işe yaramazsa yani süt gelmezse, bebek dâhice bir buluşla kendini geçici de olsa doyurur. Bebek sütün tadını, kokusunu, sıcaklığını ve anne memesinin görüntüsünü düşlemeye, hayal etmeye başlar. Bu durumda kalan bir bebek gözlenirse büyük bir iştahla emme faaliyeti içinde olduğu, hatta parmağını keşfederek adeta meme emer gibi yaptığı ve kısa zamanda uykuya daldığı görülür. İşte buna 'arzunun hallüsinatuar doyumu' denir. Hallüsinatuar, çünkü arzu duyulan nesne ve doyuma ilişkin algıyı tam olarak yaratmak söz konusudur. Ne

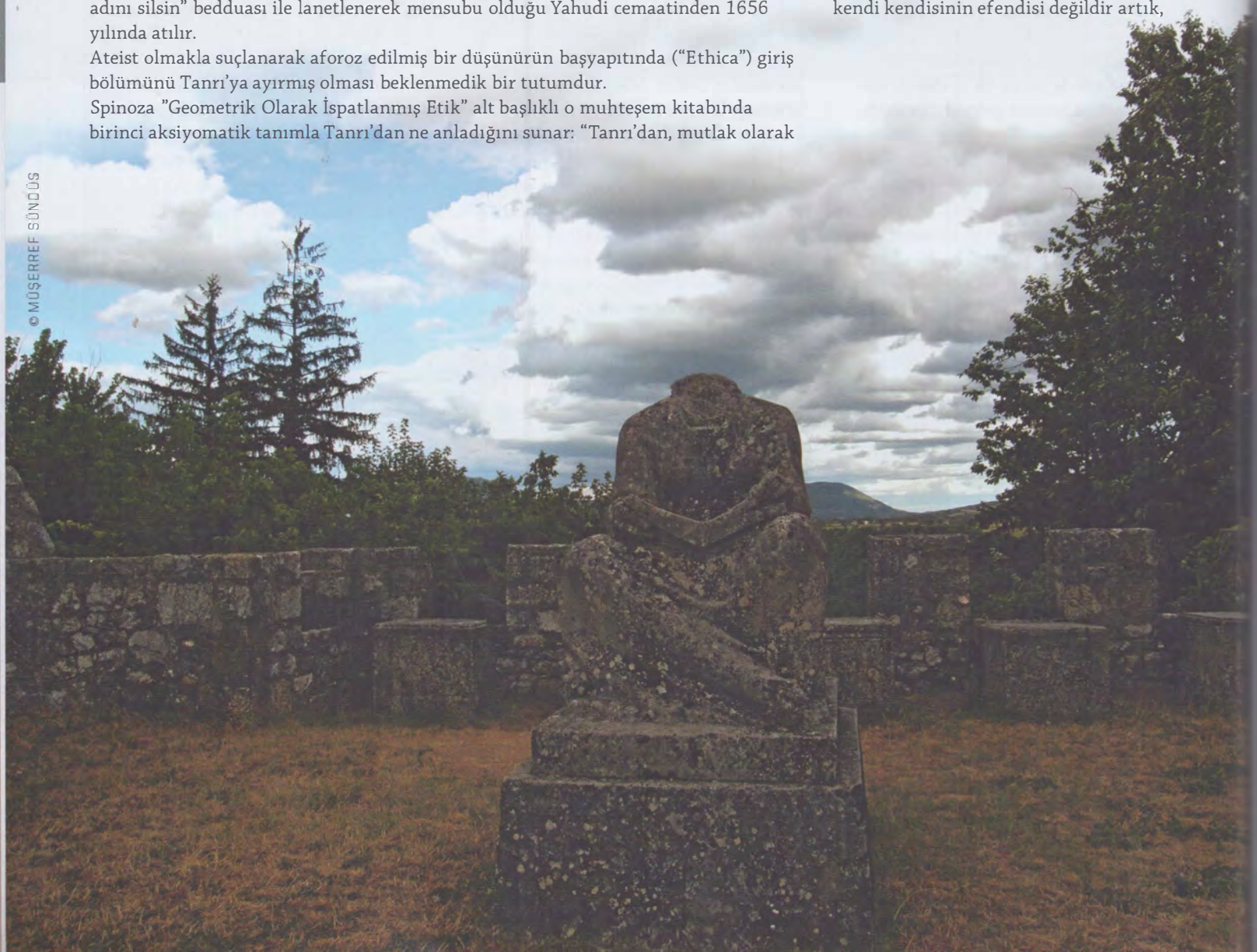
var ki bedenin duyduğu açlık gerçekte giderilmiş değildir. Kısa bir süre sonra bebek uyanır. Meme ya da biberon gelene kadar ağlamaya başlar. Bu birkaç acı verici deneyimden sonra bebek bu düşsel algı ve hayali doyum ile gerçek algı ve gerçek doyumu birbirinden ayırt etmeyi öğrenir. Gerçekten orada, dışarıda olup açlığımızı bastıran şeyle ona benzeyen ama 'burada, içimizde, bende' olup açlığımızı gerçekten gidermeyen şeyi birbirinden ayırt eder. İşte bu, temsilin (reprezantasyon) doğuşudur. Temsil de bir dış gerçekliğe karşılık olarak kendi kendimize canımız istediği kadar verebileceğimiz, ancak dış dünya mekânından ayırt edilmesi gereken bir psişik mekânda, bir tek 'burada, içerde' olabilecek şey diye tanımlanır. Bu harika olanaktan tüm psişik yaşam (temsiller yaratma ve onlarla oynamaya yarayan araç olarak dilin vereceği müthiş ivmeyle) gelişeceği için büyüleyici bir kazanımdır bu. Öyleyse elinde başka bir iş olduğu için ya da henüz zamanı gelmediği için vb. annenin her çağrıldığında gelmemesi çok iyi demek ki. Çocuğun tüm ihtiyaçlarını hemen gideren kusursuz annenin (günümüzün fedakâr helikopter annelerini düşünelim) sağladığı huzurla hemen uykuya dalabiliriz, ama temsiller dünyasına atmaya da fırsat bulamayız. (Freud, 1926)"Okuyucunun merakını gidermek amacıyla Freud'un "protezli Tanrı" metaforunu da hangi bağlamda kullandığına kısaca değinelim. "'Uygarlığın Huzursuzluğu' adlı kitabında uygarlığın hangi yönünün hoşnutsuzluk yarattığına ilişkin görüşünü sunarken bu metafora başvurur Freud. İnsanlardaki din ve Tanrı tasarımının bu hoşnutsuzluğun kaynağı olduğunu ileri sürer: 'İnsan çok eskiden beri bir mutlak güç ve mutlak bilgi ideali oluşturmuş, bu ideali tanrılarında cisimleştirmiştir. Kendi arzularına ulaşılmaz görünen -ya da kendisine yasak olan- ne varsa hepsini bu tanrılara atfetmiştir. O halde diyebiliriz ki, bu tanrılar kültürel ideallerdir. Şimdi ise insan bu ideale erişmeye çok yaklaşmış, neredeyse kendini tanrı haline getirmiştir. Tabii ki insanlığın genel yazgısı (kim yazmış?) ideallerine ulaşmasına ne kadar izin verirse: Hiçbir zaman tümüyle ulaşılamamış, kimi açılardan tamamen başarısız olunmuş, başka açılardansa kısmi bir başarı elde edilmiştir. İnsan deyim yerindeyse, bir tür PROTEZLİ TANRI haline gelmiştir.' Freud insanın trajik durumunu şiirsel betimlemeyle şöyle bitirir: 'Yardımcı organlarının tümünü (teknoloji) kuşandığında hayli muhteşemdir; ama bunlar kendi bedeninin bir parçası değildir, ayrıca zaman zaman başına büyük işler açar (savaşlar).'"

Tam bu noktada Hegel'in "Filozofların Prensi" olarak selam durduğu büyük düşünür Spinoza'ya başvurmak zorunluluk oldu.
İnsanların mutsuzluğunun kaynağında dinlerin önemli bir yeri olduğunu kabul eden Spinoza, yaşasaydı Freud'a "İyi ama hangi Tanrı?" diye sormamazlık edemezdi. Spinoza, neredeyse çocuk yaşta iken tüm semavi dinlerin dogmaları hakkında ciddi kuşkular besliyordu. Nedir bunlar?

© MÜŞERREF SÜNDÜS

Kutsal kitaplarda rastladığımız (her üç tektanrıcı dinin ortak Tanrı tasarımı) insan biçimli Tanrı görüşü nasıl kabul edilebilir?
İnsanlara has kusurları varmış gibi gösterilen, kendi yarattıklarına kızabilen [Arabi örneğine geri dönersek, seçtiği elçileri (peygamber) bile imtihan eden], onları yarattığına neredeyse pişman olabilen bir Tanrı görüşü kabul edilebilir mi?
Felsefi olarak mucizeler yaratan, yani yarattığı evrenin akışına müdahale ederek onu değiştirmeye girişen bir Tanrı düşünülebilir mi? Mucize kavramı akla nasıl uygun olabilir? Doğanın gücü, Tanrı'nın mutlak gücünün dışında bir güç müydü ki Tanrı ona müdahale ediyordu? Tanrı'nın mucize göstermesi, daha önce nasıl gelişeceğini belirlemiş olduğu bir olayda, fikir değiştirerek "bu seferlik" sonucu ya da gidişatı değiştirmeye karar vermesi anlamına gelirdi ki, bu da hem akla hem de her şeye kadir Tanrı görüşüne aykırı düşmez mi?
Hıristiyanların ve diğer semavi dinlerin iddia ettiği gibi ruhun bedenden ayrı olarak yaşamaya devam ettiği, iyilerin ödüllendirildiği, kötülüğün cezalandırıldığı bir öte hayata inanmak için sağlam bir dayanak var mıdır?
Yahudilerin seçilmiş halk olduğu hususundaki geleneksel inanış nasıl anlaşılmalıdır? Tanrı, kendi varlığını, doğasını ve buyruklarını neden tüm insanlığa iletmemişti ve neden seçtiği halkın başta engizisyon olmak üzere daha nice zalimin elinden çektiği acıya seyirci kalmıştı? (Spinoza Nazi soykırımını görmüş olsa idi acaba ne düşünürdü?)
Bu ve benzer sorularını daha da geliştiren Spinoza, 24 yaşında iken "Tanrı onun adını silsin" bedduası ile lanetlenerek mensubu olduğu Yahudi cemaatinden 1656 yılında atılır.
Ateist olmakla suçlanarak aforoz edilmiş bir düşünürün başyapıtında ("Ethica") giriş bölümünü Tanrı'ya ayırmış olması beklenmedik bir tutumdur.
Spinoza "Geometrik Olarak İspatlanmış Etik" alt başlıklı o muhteşem kitabında birinci aksiyomatik tanımla Tanrı'dan ne anladığını sunar: "Tanrı'dan, mutlak olarak sonsuz bir varlığı, yani, her biri sonsuz ve sınırsız öz yansıtan sonsuz niteliklerden oluşan bir tözü (cevher, substance) anlıyorum." ("Ethica")
Spinoza'nın Tanrı'sı, Freud'un şiddetle karşı çıktığı semavi dinlerin Tanrı'sı hiç değildir. Bu öyle bir Tanrı tasarımıdır ki O'na duyulan ilahi aşk (Amor Dei Intellectualis), değil insanı huzursuz ve mutsuz kılmak, tam tersine mutlu kılar.
Spinoza'ya göre mutsuzluğumuzun temel kaynağı zihin berraklığımızın tam olmayışıdır. Duygusal hayatın niteliksizliği (inadequate), sıradan biçimiyle, bizde sürekli kafa karışıklığı yaratan kesinliksiz (tekin olmayan) ve tümüyle arzularımızın etkisindeki izlenimlerden ibarettir. Üstelik bu izlenimler büyük mutsuzluklara da yol açar.
Şöyle diyor büyük usta: "İnsan kendi tutkularına (passio) bağımlı oldu mu, kendi kendisinin efendisi değildir artık,

© MÜŞERREF SÜNDÜS

talihin insafına kalmıştır" ("Ethica"). Spinoza sahici ve doğru (adequate) duyguların gücünü yadsımaz. Sadece her zamanki haliyle -yani menfi biçimde ya da heyecana kapılarak- yaşadığımız duyguların niteliğinden şikâyet eder. Yeterince bilindik bir örnek vermek için de şöyle yazar: "Aslında şehvet ya da hükmetme arzusuyla hareket etmekte olduğumuz halde, birine beslediğimiz 'sevgi' ciddiye alınabilir mi?"

Tekrar Tanrı Sevgisine dönersek, o, şu cümleyle işe başlar: "Tanrı kendini sonsuz bir akılcı (intellectual) sevgi ile sever."

Tanrı ile varlıkların ilişkisini, zihin ile düşüncelerin ilişkisi ile bir ve aynı olarak tanımlayan Spinoza, bu görüşünü şu şekilde temellendirir. "Nasıl zihin düşüncelerin bir kabı değil, düşüncelerin ta kendisi ise, Tanrı da, kendisini açığa vurduğu varlıkları ile bir ve aynı şeydir. Varlıkların Tanrı'da olduğunu söylemekle, Tanrı'nın varlıklarda olduğunu söylemek bir tek ve aynı gerçeğin iki ayrı biçimde söylenmesinden başka bir şey değildir. Tanrı'nın kendisini sevmesi ile yaratıklarını sevmesi aynı şeydir. Peki Tanrı sevebilir mi? İnsanca duygularla bakılırsa hayır ama zihinsel olarak evet."

"Etihca"nın başlangıç bölümlerinde ispatlandığı gibi, Tanrı, her türlü tutkudan özgürdür. Tanrı'nın herhangi bir sevinç ya da keder, dolaysıyla da sevgi ve nefret duyması söz konusu değildir. Ama diğer yandan, Tanrı (bizim tasavvur edebildiğimiz kadarıyla) sonsuz ölçekte bir uzam (yer kaplamak) ve uzamı algılayan, kavrayan bir düşüncedir. Tanrı, kendini izleyen, kendi kusursuzluğunun ve kusursuzluğunun kaynağının kendisi olduğunun farkında olan, mutlak olarak sonsuz bir varlıktır. Spinoza'nın sevgi tanımının, sevilen nesnenin fikrinin eşlik ettiği bir sevinç duygusu olduğunu hatırlayacak olursak, kendi kusursuzluğunun nedeninin kendisi olduğunun farkındalığını yaşayan bu Varlık'ın, kuramsal olarak, kendini bedensel değil ama zihinsel (intellectual) bir sevgi ile "sevmesi" pekâlâ mümkündür.

Spinoza'ya göre insan zihninin (mentis) kendi içindeki tanrısal doğaya karşı duyduğu, onu anlamasından doğan "akılcı sevgi", Tanrı'nın kendini sevdiği türden başka bir şey değildir. Dolaysıyla, insanın Tanrı'ya, Tanrı'nın kendine ve Tanrı'nın insana sevgi duyması gibi ifadelerle dile getirilmek istenen hep bir ve aynı şeydir. Hepsi de, Tanrısal Doğanın, zihnin özünde, O'na içkin (immanent) olarak işleyişin bilincinde olmanın yarattığı sevinçten başka şeyler değildir. (Ethica, V. Kitap, 36. Önerme)

Son olarak Einstein'ın Spinoza'nın Tanrı'sını en iyi biçimde betimlediğini düşündüğüm sözleri ile bitiriyorum.

"Bilimsel araştırma, insan etkinlikleri dahil, bütün olayların doğa yasaları ile belirlenmiş olduğu varsayımına dayanır. Dolaysıyla, araştırmacı bir bilim adamının, olayların bir dua ile, yani doğaüstü bir varlığa yapılacak bir dilek ile etki altında bırakabileceğine inanması çok zordur... yine de, bilimin yolunda gitmeye kendini ciddi bir biçimde adamış herkes, insanın aklından çok daha üstün bir aklın, kendini doğa yasalarında açığa vurduğuna ikna olur. Mütevazı güçlerimizle kendimizi önünde aciz ve saygılı hissetmemiz gereken bir akıldır bu." (Aktaran Jammer, Max, Einstein and Religion, 1999)

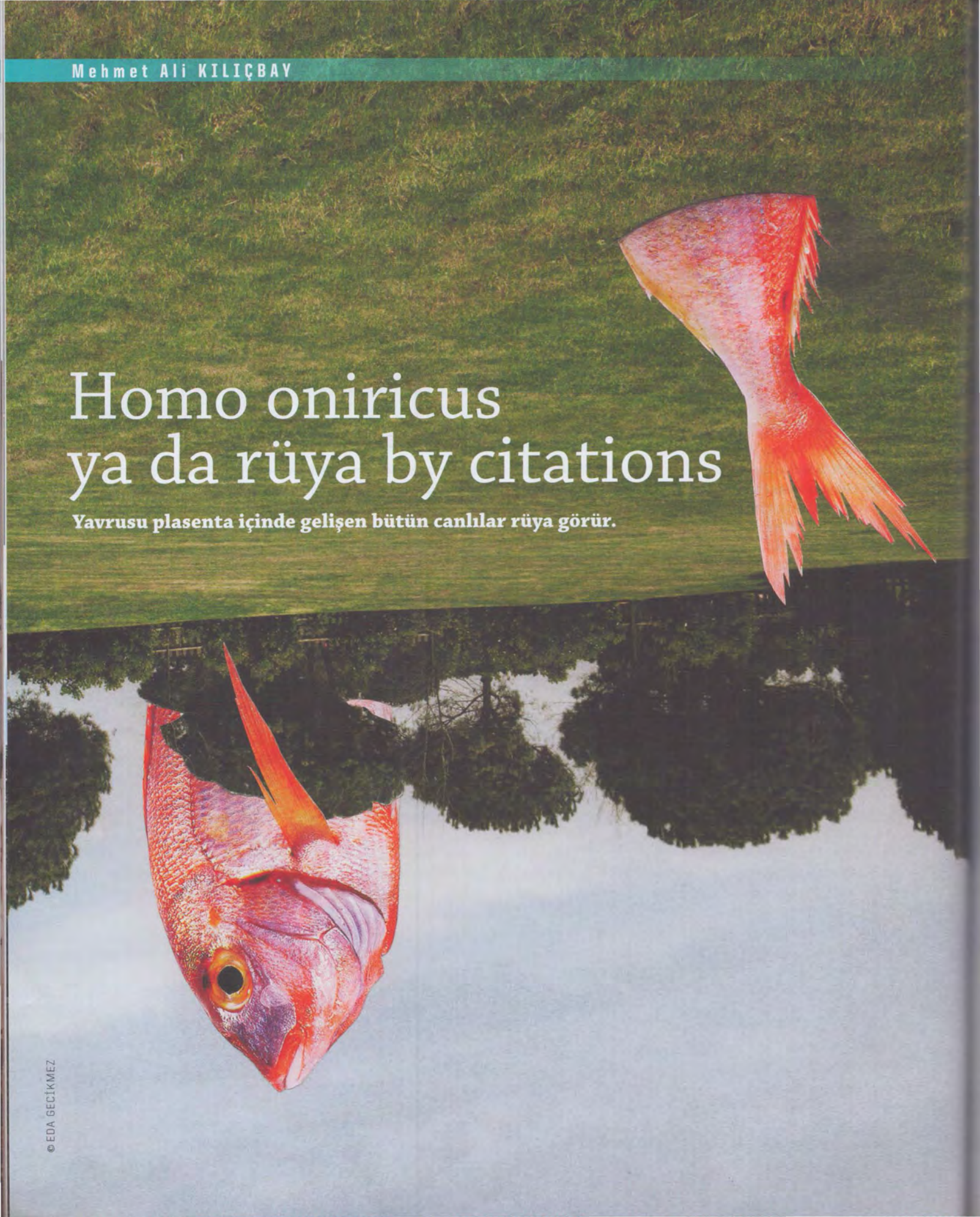
Kaynaklar

Spinoza: *Etika*, Dost Yay. 4. Baskı, 2011
Izutsu, Toshihiko: *Tao-culuk'taki Anahtar Kavramlar*, Kaknüs Yay., 2003
Izutsu, Toshihiko: *İbn Arabi'nin Fusûs'undaki Anahtar Kavramlar*, Kaknüs Yay., 2005
Uluç, Tahir: *İbn Arabi'de Sembolizm*, İnsan Yay., 2009
Fransez, Moris: *Spinoza'nın Tao'su*, Yol Yay., 2004
Güleç, Cengiz: *Protezli Tanrı*, Dipnot Yay., 2011
Güleç, Cengiz: *Freud*, Say Yay., 2009
Freud, Sigmund: *Düşlerin Yorumu I-II*, Payel Yay., 3. Bas., 2004
Freud, Sigmund: *An Outline of Psychoanalysis*. Stand. Edit. Vol.23, London, 1922 (1964)
Tatian, Diego: *Spinoza; Dünya Sevgisi*, Dost Yay., 2009
Muhyiddin-i Arabi: *"Günümüz İnsanına" Fusûs-l Hikem*, İnsan Yay., 2009
Kılıç, Mahmut Erol: *Şeyh-i Ekber İbn Arabi Düşüncesine Giriş*, İnsan Yay., 2009

Mehmet Ali KILIÇBAY

Homo oniricus ya da rüya by citations

Yavrusu plasenta içinde gelişen bütün canlılar rüya görür.

© EDA GEÇİKMEZ

Bilim ve felsefe âleminde yeni kavramlara ihtiyaç duyulduğunda genelde Latince ve Eski Yunanca gibi ölü dillerin haznesine başvurulur ve buradaki gündeliğin terimleri yeni bir yapı içinde bilimsel veya felsefi bir kavramın adı haline getirilir. Latincenin adam (homo) kelimesi birçok bilimsel adlandırmada yer alır, Eski Yunancanın sıradan oneiros (rüya) kelimesi de bilimsel rüya incelemelerinde sınıf atlamıştır. Ama bu ikisini homo oniricus biçiminde bir araya getirmek bana nasip oldu, açıkçası böyle bir kullanım yok. Üstelik bu adlandırma iki kere yanlış. Zorlamayla türetilen bu terim, "rüya gören insan" anlamına gelebilir. Yanlışlardan birincisi, insanı çeşitli özelliklerine göre tasnif etmenin artık terk edilmesi gereken bir 18. yüzyıl refleksi olmasıyla ilgilidir. İnsanı kategorilere ayırmak, onu anlamamaya başlamanın başlangıcıdır. İkinci yanlış ise rüya görmenin insana özgü olmamasıyla ilgilidir. Yavrusu plasenta içinde gelişen bütün canlılar rüya görür. Homo oniricus adlandırmasının bu ikinci yanlışı, onu insana özgü bir olgu olarak koyan ve onda Tanrı'nın mesajını bile bulan tüm yakıştırmalarla bir hesaplaşmaya yol açtığı için, aslında yaratıcı bir yanlıştır. Ta zamanın karanlıklarından beri insan, rüyanın mesaj olmasını istemiş, onu böyle kurgulamıştır. Bu mesajın illa ki Tanrı'dan gelmesi de gerekmez. Nitekim Eski Yunan'ın kinik filozoflarından Diyojen, "Rüyalarımızın ne anlama geldiklerini, uyanıkken gördüğümüz şeylerden daha çok merak ederiz" diyerek, niteliğini tam çözemediğimiz bu esrarlı olgunun bizi ne denli meraklandırdığını ve ona mutlaka bir anlam ve misyon yükleme derdinde olduğumuzu ortaya koymaktadır.

Ama insan gene de "homo oniricus"tur, çünkü rüya gördüğünü bilir (belki başka canlılar da bilir), ama bu sıfatı hak etmesinin asıl nedeni, gördüğü rüyayı adlandırması, anlamlandırması, kategorize etmesi ve olguyu araştırmasıdır. Rüya ile akraba veya onun anlamsal çerçevesinde yer alan terimlerin çokluğu, insanın bu olgu konusunda iyice kafa yorduğunun işaretidir. Düş, kâbus, karabasan, dalıp gitme, hayal âleminde olmak, kuruntu, yanılsama, serap, ütopya, tutku, arzu, hayal gücü, vizyon, umut, kaçış, öykü, halüsinasyon, nostalji, fantazma, temenni... Bunların her birinin rüya(sal) yanını araştırmak ilginç olabilirdi, ama burada vurgulamak istediğim, rüya olgusunun neredeyse insan hayatının tümünü kuşattığıdır.

Asıl anlam ve kapsamı içindeki rüyayı, başta psikiyatri, nöroloji olmak üzere birçok bilim dalı araştırıyor. Bilimin her alanında olduğu gibi, bu disiplinlerde de rivayet muhtelif. Alanın bilimsel incelenmesini işin sahiplerine bırakmak izan gereğidir. O zaman bu yazı, rüya gören ve rüya hakkında çok da net izlenimleri olmayan birinin "rüya hakkında düş kurması" olarak kaleme alınabilir.

Rüya ikircikli bir olgudur. Rüya gören, onu asla gördüğü haliyle içselleştirememekte, hatırlarken de hem eksik hatırlamakta hem de hatırladıklarını çok yüksek simgesellik ve soyutluklarından kelimeler ve anlamlar dünyasına aktararak bozmakta ve özünden uzaklaştırmaktadır. Rüyanın kendine özgü dilini bizim verbal ve yazınsal dillerimize aktarmanın basit bir çeviriden öteye yeni baştan inşa faaliyeti olduğunu bilmenin rüyanın dilini deşifre etmemiz konusunda bize pek bir faydası yoktur. Demek ki en azından bugünkü bilgimiz ve teknolojimiz itibarıyla, rüyanın kendini değil de ondan edinilen izlenimle üretilen bir düplikasını algılayabiliyoruz. Tıpkı Platon'un mağara efsanesinde, gördükleri gölgeleri nesnelerin kendi zanneden adamlar gibi. Yani Paul Valery'nin çok isabetli bir şekilde söylediği gibi, "rüya, ancak o yokken gözleyebildiğimiz bir olgudur. Düş (rüya) görmek fiilinin adeta şimdiki zaman kipi yoktur". Hayatın bir realitesinin olmadığı, bizim bir düşün unsurları olduğumuz

© EDA GEÇİKMEZ

da ileri sürülmüştür. Örneğin ünlü tiyatro adamı Jean Cocteau, "Biz, bizi düşünde gördüğünü bilemeyecek kadar derin uyuyan birinin rüyasıyız" demiştir. Gerard Kernelis van Het daha da ileri giderek, "Tanrı bizi rüyasında görüyor. Bir uyanırsa tamamen yok oluruz" gibi bir önermede bulunurken, rüyaya ilişkin düşlerini dile getirmiştir. Durumdan onun kadar emin olmayan başka bir düşünür, Viyanalı Yahudi hekim ve yazar Arthur Schnitzler, "Tanrı insanlığın düşü müdür? Bu çok hoş olurdu. İnsanlık Tanrı'nın düşü müdür? Bu korkunç olurdu" biçiminde iki zıt yönlü soru sorup bunları cevaplandırmayarak kuşkuculuğunu açığa çıkartırken, rüya ile bilinemez arasındaki ilişkiyi de bir nebze ortaya koymaktadır. Jean Cocteau, bir tiyatro adamı olduğu için sözü daha da bir önem kazanmaktadır, çünkü tiyatro gerçeğin bir temsili, sonuç olarak gerçek hakkındaki düşlerin temsilidir. Ama burada düş ikiye katlanmaktadır, hatta üçe... Yazarın gerçekten düşlediği, oyuncunun oyundan düşlediği ve seyircinin temsilden düşlediği. Bunlara bir de düşüncelerin, duyguların, dışsal ve içsel dünyayı hissedişlerin... farklılıklarını, istisnasız bütün dillerin eksik ve rüyayı betimlemekten uzak olmalarından ötürü ortaya çıkan aktarma eşikleri eklenince, her düş yegâne ve anlatılamaz olur. Yani düşünü anlatan biri, başka birinin onun düşü hakkında düş kurmasını harekete geçirir, o kadar!
Fransa'da 1968 büyük öğrenci ve işçi isyanı sırasında Paris duvarlarına yazılan sloganlardan biri, "Dans greve il y a rêve" idi. Yani kabaca, "Grevde düş var" demek (greve ile rêve'in aynı dört harfle bitmesinden yararlanarak yapılan bir kelime oyunu). Bu küçücük cümle, devasa bir tarihin olabilecek en anlamlı özetidir. Grev, Batı emek tarihi içinde önceleri devrimci hareketin bir unsuru olarak algılanmış, fakat sendikaların zaman içinde ücret sendikacılığına yönelerek sınıf savaşından uzaklaşmalarının sonucunda, işçi sınıfından çok sermaye sınıfının yararına iş gören bir kurum haline gelmiştir. İki nedenden ötürü, öncelikle işçiler artık sermayedarları devirmekten vazgeçerek onu daha da pekiştirmişler, sonra da onun ihtiyaç yaratma ve kârlarını artırma oyununa katılarak, talanın bir parçası haline gelmişlerdir. "Grevde düş var" sözü, hem grev yapanın ikircikli konumunu hem de onun gerçeği çarpıtılmış bir şekilde içselleştirirken aslında bunun farkında olduğunu ortaya koymaktadır. Ev kedisinin rüyasında kendini büyük bir avcı gibi görmesinde olduğu gibi.
1903 doğumlu Fransız filozof Gustave Thibon, "sağ uyur, sol rüya görür" derken, bu gerçeği daha sosyalizmin kahramanlık döneminde keşfetmiş olmanın şerefine sahiptir.
990 yılında Gazne'de doğup 1077'de Lahor'da ölen ve İslam'ın en büyük

düşünürlerinden biri olmasına rağmen ülkemizde hemen hemen hiç bilinmeyen Ebul Hasan Ali Hacveri, Farsça yazdığı "Keşf ül-Mahcub" (Örtülünün Keşfi) adlı, Batı'da çok ünlü olan eserinde, "Hayat, ölümle uyandığımız bir rüyadır" derken derin bir felsefe yapmıştır. Genç Fransız yazarlardan Herve Godec, 1000 yıllık bir araya rağmen, İranlı düşünüre günümüzden bir selam yollamaktadır: "Düş görmek, biraz da insanın kendine yalan söylemesidir." Dünyanın gerçekleri karşısında rüyanın yalanlarına elbette ihtiyacımız var, yoksa kendimizi sağlıklı bir şekilde yeniden üretmemiz mümkün olamayabilir. Yalan ve rüya terimlerinin bir arada kullanılması, onun suç veya kabahat terimleri içinde anlaşıldığının değil, tedavici bir farmakope olarak algılandığının göstergesi olarak kabul edilmelidir.
Sağlık koçu ve hipnozla tedavi uzmanı Olivier Lockert, deneyimlerini "insan, düşüncelerinin rüyasıdır" özdeyişiyle özetlemektedir. Yani rüya, öyle nasıl olduğu, nasıl ortaya çıktığı belli olmayan bir mekanizma değil, bizim düşüncelerimizin ürettiği bir şeydir. Lübnan atasözü bunu çok daha önceleri söylemiş, "kedi, rüyasında çoğunlukla fare görür". Veya aynı bağlamda bizden bir atasözü: "Aç tavuk, rüyasında kendini buğday ambarında görür."

© EDA GECİKMEZ

© EDA GECİKMEZ

Alman filozof Arthur Schopenhauer'in, "Rüyanın karakteristik koşulu uykudur" sözü aslında bu yazıyı noktalamalıydı, ama biraz daha devam edeceğim. Rüyanın uykuda, uyku halinde ortaya çıkan bir fenomen olması, onu uyanık bilincin terimleriyle anlatmayı imkânsızlaştırmasa da, çok zorlaştırmaktadır. Aslında pek de geçişimi olmayan iki ayrı âlemin iki farklı dilinin arasındaki çeviri eşikleri söz konusudur. Kaynağı bilinmeyen bir atasözü de aynı doğrultuda yer almaktadır: "eğer hep uyursan hep rüya görürsün". Şarkı sözü yazarı Pauline Michel'in "delilerin tek farkı, yüksek sesle rüya görmeleridir" tarzındaki ifadesi, aslında rüyanın irrealitesini vurgulayan bütün diğer ifadelerle uygun adım gitmektedir. Fas doğumlu, bol ödüllü çağdaş Fransız yazar Daniel Pennac ise bunların tamamen tersini ileri sürmektedir: "Eğer gerçekten rüya görmek istiyorsanız, uyanın." Ve bu alanda noktayı, rüyayı bilim âlemine sokanların başında gelen Sigmund Freud koymaktadır. "Rüyanızda istediğiniz kadar içecek şeyler görün. Gerçekten susadıysanız, içmek için uyanmanız gerekir."

Hande ÖĞÜT

Dişil direnişin dili

Mistik ve spiritüel öğretiler, ilk görülen rüyadan bu yana anlamları, arketipleri bulmaya, açıklamaya, deneyimlemeye çalışıyor. Psikanaliz ise rüyayı kuramsallaştıran, tıbbileştiren, eril bakış açısıyla "anaakımlaştıran", cinselleştiren bir alan.

Bazen yaşadıklarımız rüya gibi gelir, bazen sadece rüyalarda yaşantılarız en korkulanı, en arzu edileni... Her rüya gerçek değildir belki ama her rüyanın, rüyayı oluşturan her motifin, figürün, imgenin bir açıklaması, geçmişi, gizil bağlantıları, kültürel örüntüleri vardır. Mistik ve spiritüel öğretiler ilk görülen rüyadan bu yana anlamları, arketipleri bulmaya, açıklamaya, deneyimlemeye çalışıyor. Psikanaliz ise rüyayı kuramsallaştıran, tıbbileştiren, eril bakış açısıyla "anaakımlaştıran", cinselleştiren bir alan. Cinsellikten rüyalara, histeriden travmalara dek gözlemlerini erkek egemen bir toplumda yaparak, ataerkil düzenin durumunu tarif eden psikanalizin, Aristo tarafından başlatılan ve kadınları, "eksik erkekler" olarak gören kadın düşmanı erkek egemen felsefe geleneğini takip ettiğini, Freud karşıtı Kate Millet, '70'lerde ifade etmişti[1]

Geçmişteki cinsel travmalara köklenmiş pek çok patolojide olduğu gibi rüya ya da düşler konusunda da yüklü bir külliyatla karşımıza çıkar Freud. Bastırılmış dürtülerin sonunda bastırma mekanizmasını birtakım simgelerle aşacağını ve kendini rüyalarda, dil sürçmelerinde, hatalı davranışlarda, nevrotik semptomlarda ifade ederek doyum yolları arayacağını ileri sürerek[2] rüyalara büyük anlam atfetmiştir. "İnsanın en büyük sırlarından biri rüyalardır" der. Düşler insanın özünü yansıtan araçlardır. Kuşkusuz ki Freud'a göre cinsellik, düşlerde de önemli yer tutar. Düş, cinsel isteklerin doyumudur; her düş bir istek doyurmayı temsil eder şeklinde özetleyebileceğim görüşüyle "düş kuramı"nın temelini oluşturan Freud, her rüyanın, görüldüğü gecenin öncesindeki yaşantısı ile bir temas noktası olduğunu vurgular. "Rüya günü"ndeki olayların bir rüyaya önayak olabilmesi için, o olayın, erken çocukluk dönemine dek uzanan geçmişteki yaşantıları anıştırması gerekir.

Eğer bastırılmış dürtüler simgeselleşerek bilinçdışına ait hale geliyorlarsa, bilinçdışının içeriğine ulaşmak da ancak bu simgeleri çözmek ve ardındaki anlamı yakalamakla mümkün olabilir. Rüya gören kişinin algıladığı imgeler, sınırı aşmış olan arzuların maskelenmiş biçimleridir. Maskeleme, yaşantılanan deneyimin görsel bir biçimde temsil edilmesi olarak algılanabilir.

"Rüyaların gerçek malzemeleri, yani örtük içerikleri, mutlaka ve daima yasaklanan arzular -genellikle ödipal arzulardır; erdemli egonun uyanıkken kabul edemeyeceği şeylerdir. Ama eğer rüyalar hoş görülemeyecek erotik itkilerin kılık değiştirmiş ifadeleri ise o zaman düş görmek, zaten bir tür hastalık demektir."[3]

Freud'un "eril özsever" görüşleri

Freud böylece analizlerinde rüya yorumlarını ön plana çıkarmaya başlar. Bilinçdışı, bilinçöncesi alan, bastırma mekanizması, toplumsal ve kültürel olana uyum sağlayamayan ilksel arzular ve travmaların araştırılmasına, ortaya çıkarılması için söze dökülmesi fikrinin eyleme dönüştürülmesine girişilir. Ancak ne var ki histerinin travmatik teorisinin yıkıntılarından psikanalizi

[1] Kate Millett, *Sexual Politics*, Rupert Hart Davis Pbl, 1970.

[2] Saffet Murat Tura, *Freud'dan Lacan'a Psikanaliz*, Ayrıntı Yayınları, 1996, s. 42.

[3] A. Alvarez, *Gece/Gece Hayatı, Gecenin Dili, Uyku ve Rüyalar*, çev: İsmail Türkmen, Ayrıntı Yayınları, 2002.

Salvador Dali

"Galatea of the Spheres", Salvador Dali.

yaratan Freud ve çağdaşları, kadını yok sayan, ötekileştiren bir bakış açısıyla, kadın psikolojisini -kadınların rüya, arzu ve fantezilerini- ataerkinin çözümlemesi içinde ele alarak, kadını eksik, pasif, histerik, narsisist, hassas gibi stereotipleşen sabit niteliklerle tanımlamışlardır.

Freud'dan başlayarak hâkim psikolojik teorinin, kadının gerçekliğinin inkârı üzerine temellendiğini, kadınların hayatlarındaki cinsel travmaların ve arzuların araştırılmasına hiçbir zaman niyetlenilmediğini, şiddetin kadının cinsel ve ev içi yaşamının rutin bir parçası olarak normalleştiği ve tıbbi söylemin kadını nasıl ötekileştirdiğine dair gerçekliğin önemsenmediğini söyleyebiliriz.

Kate Millet'ın yanı sıra -kadınlar, kendi tasarılarını yansıtan herhangi bir erkek miti kurmamış oldukları içindir ki erkeklerin rüyaları ile rüya görürler diye yakınan- Simone de Beauvoir, Shulamith Firestone, Karen Horney ve Fransız feministleri (Helene Cixous, Julia Kristeva, Luce Irigaray) Freud'un görüşlerini "eril özseverlik" (K. Horney) olarak niteleyerek eleştirmişlerdir. Psikanalitik feminizmin temelini Freud sonrası savaşlar oluşturur.

Freudiyen psikanaliz kuramına gelen eleştirilerin ortak noktaları, kadını özsel olarak pasif, narsisist ve bağımlı; tersi yönelimleri norm dışı ve hastalık olarak tanımlaması itibarıyla, eril bir bakış açısından kaynaklanmasıdır. Bu yönüyle de kadının eril değerlere uyum sağlamasının, tanımlandığı ötekilikle özdeşleşmesinin ve evcilleşmesinin bilimsel kolaylaştırıcısıdır. Böylece, birçok feministin altını çizdiği gibi, süreç içerisinde psikanaliz kadını edilgen durumda tutmaya yarayan bir araç olmuştur.

Ellen Moers (Literary Woman, 1977) ile Susan Gubar ve Sandra Gilbert kadınsal imgeleri sorgulamak için psikanalizden yararlanmışlar ve kadınların yazılarının, kadın kimliğinin bastırılmış ve bilinçaltına atılmış özelliklerinin kesin bilgisini taşıdığına işaret etmişlerdir.

Anılarla, kişisel notlarla, rüyalarla, hayallerle, şiirlerle beslenmiş yazılardır kadınların kaleminden çıkanlar.

Rüya gören kişinin yaşadığı deneyimin şairin deneyimiyle benzerlik taşıdığını söyleyen Marguerite Yourcenar rüyaları olağanüstü nesneler ve olaylar bütününde, müzikal bir hayalde ve doğanın ta kendisinde anlamlandırmaya çalışır.

"Birkaç rüyanın dışında kalan rüyalar dizisinin tamamı yirmi 28-33 yaşları arasında görülmüştür" dediği rüya metinlerinden ve rüya olgusu üzerine fragmanlardan oluşan "Rüya ve Kader", rüyalardan hareketle yazılmış bir otobiyografidir de aynı zamanda.

Rüyaların sunduğu düzensiz imgeleri bir araya, rüya olgusunu bireysel kader düşüncesiyle yan yana getirdiği bu anlatısında amacını, Freud ya da Jung'un analizlerine malzeme toplamak ya da sürrealist tarzda bir yazınsal metin ortaya koymak olmadığını belirterek açıklar[4]

"Burada benim için önemli olan bireysel kader damgası; rüya gören kişinin aynı psikolojik ya da duyusal unsurları kendine has bir kimyanın kuralları uyarınca birleştirmesiyle, bu unsurlara bir kerelik bir kaderin anlamlarını yüklemesiyle ortaya çıkan benzersiz alaşım. Bir yanda rüyalar var, bir yanda kaderler; ben özellikle kaderin rüyayla ifade edildiği an ile ilgileniyorum."

"Fallusa sahip olmayan" olarak ataerkil kültürel sembolik düzenin dışında kalan kadın, (Lacan), dil, yasa, kültürel vs. düzen olmayan bir başka alanda varolacaktır bu

[4] Marguerite Yourcenar, *Rüya ve Kader*, çev: Roza Hakmen, YKY, 2008.

durumda.
Bu alan kadının kendi iç evreni, enerjisi, bedenselliği, tinselliği, cinselliği, düşsel dünyasıdır.
Kadına ait bastırılmış olan ses, bilinçaltı ve ataerki tarafından kökeninden koparıldığı dişil soykütüğü, hayaller, rüyalar, karabasanlar ve fantezilerin kılavuzluğunda ortaya çıkabilir, bulunabilir. Çünkü kadınların rüya ve düşsel anlatıları, bilimsel eril bilgiyi arka plana iter.
Tarihe, iktidara, reel zamana karşı doğaya ve onun bilgisine mündemiçtir kadın; zamanı doğanın zamanıdır. Dairesel dönüşlerle, bilinçakışı bir seyirde döngüsünü tamamlayan dişilin kaderi, yeryüzünün kaderi ve bugünün kozmolojisi birbirinden ayrılamaz. Mevsimleri yakından gözlemek, toprağa yakın yaşamak, ayın döngüleriyle iç içe geçmek, canlılar arasındaki ilişkiyi dikkatle izlemek, bitkileri tanımak, astroloji, kehanetlerle bağ kurmak ve rüyabiliciliği gibi birtakım içsel bilgi ve önsezilere sahiptir kadınlar. Ama kimi bunun farkında değildir, kimi açığa çıkarma yöntemlerini bilmez.

Eril dili yıkacak dişil bir dil

Kadınlar bu kayıp geçmişi, bastırılmış enerjiyi ve semiyotik dili yeniden bulup keşfetmelidir. Bu da kendi bedenini, bedeninin sıvılarını, dişil kültürünü, annesiyle bağlantılarını yeniden tanımaktan geçer. Freud'un cinsel monizm kuramını eleştirerek karşısına dişil bedensel ve cinsel imgeler koyan Luce Irigaray'a göre, fallusa dayalı sistem karşısında kadınların kendilerini dile getirecekleri yer, dişil mistisizmdir. Kadınlar dişil soykütüklerini bulmalıdırlar. Kadınları anneleriyle bağlantılandıran bu soykütüğü, ataerkil kültürlerin anne ile kızı birbirinden ayırarak kadınlarda yol açtığı bedensel ve tinsel yaraların tedavi edilmesi açısından önemlidir.
Fransız feministleri olarak bilinen Héléne Cixous, Luce Irigaray, Julia Kristeva, 1970'lerin ortalarında, "sembolik erkek" dedikleri "fallus-merkezli" dil düzeni içinde kadının yazma pratiğine yer olmadığı sonucuna varmış ve kadınları kendi bedenlerini, tarihlerini yazmaya çağırarak yeni bir dil önermişlerdir. Kadınların "erkeklerden farklı bir ifade evreni" vardır. Dişil bir tarzda yazma arzusu, dişi olmanın ne olduğunu yazmak demektir.
Fransız feminizminin edebiyat eleştirisine taşıdığı bir teknik olan "Écriture féminine" (kadın yazısı) eril dili yıkmayı hedefleyen bir başkaldırı dilidir. Bu dil, bedene, sese yakındır çünkü konuşmayla ilişkilidir. Bu da onu ritme yaklaştırır ve bilinçdışıyla ilişki kurar.
Kristeva, Cixous ve Irigaray, yapısöküme dayanarak dil üzerine odaklanır, bir kadın yazını yaratmaya çalışırlar. Amaçları erkek/dişi karşıtlıklarının dil tarafından nasıl üretildiğini ve de kadının her zaman nasıl olumsuz ya da tamamlayıcı terim haline geldiğini sorgulamaktır. Ancak dişil yazını kurma biçimleriyle birbirlerinden kimi farklılıklar gösterirler.
Kristeva'ya göre, kadının varlık kazanması için kendine bir alan açması gerekir. Dilsel alan oluşturmak ilk olarak eril dili olumsuzlamak, ikinci olarak dişil bir dil yaratmakla mümkündür. Lacan'ın dile giriş ve bilinçdışı ile özdeşleştirdiği birincil bastırmayı semiotic döneme taşıyan Kristeva dil üretiminde iki ayrı süreç üzerinde durur: semiyotik ve sembolik.
Sembolik dil, ataerkinin alanında ve erkekler tarafından kurulurken, semiyotik, kadın dilini imler ve annelikle ilişkilidir. Anneden ayrılmamışlıkla, çocuk oluşla, sosyalleşmemiş olmakla bağıntılı bir döneme işaret eder. Babanın simgesel düzeninin ve babanın dilinin içine henüz girilmemiştir.
Kristeva bu dönemi, anne bedeninin baskın olduğu feminen bir alan olarak ifade eder. Bu alanı Platon'un "Timaeus" adlı eserinden aldığı bir kavramla adlandırır: *Semiotic chora.* Annenin bedeni bir yandan *semiotic chora*'nın mekânı iken diğer yandan, onun düzenleyicisi ve simgesel yasanın aracısıdır. Bu noktada dürtüler ikili bir yapıyı üzerlerinde barındırırlar. Bu ikilik baskın bir yıkıcı dalga oluşturur. , öznenin dürtülerinin atakları ile kendini olumsuzladığı ve ürettiği bir yerdir. Bu alanda özne sürekli kurulur, sürekli yıkılır.[5]
Bütün bu ilişkiler ve süreçler dilin kazanımı, imleme sistemine ve sentaksa giriş adına önemli ve öncüldür. Bunlar psikanaliz içerisinde, imleme süreciyle eşzamanlı düşünüldükleri için öznenin kurulmasıyla artzamanlı düşünülürler. Sadece rüyalarda ön plana çıkarlar ya da metin gibi imleme pratiklerinde imleme pratiğine hâkim olma eylemi içinde olurlar. Bu halleriyle, dilin düzenli yapısını ve sistemini kırma eğilimini içerirler.
Simgesel eril dil içindeki semiyotik dişil dilsel dalgalanmalar dilin tek boyutlu yapısını çoğullaştırarak tersyüz eder. "Mesaj sözden çekilir ve rüyalar, modern şiir ya da hiyeroglifte olduğu gibi fiil-ötesi bir ifadeye nakledilir."[6] Dilin tersine dönmesi semiyotik tarafından sekteye uğratılmasıdır.

Kadının direnme alanı yazıdır

Eril kuruluş hikâyelerini psikanalitik bir okumayla değerlendiren Cixous da yine, ataerkil düzenle ancak dişil dil ve yazın ile mücadele edilebileceğine inanır. Konuşmayı işgal eden erkeğin iktisadına dayalı tüm sistemlerin dönüşmesi, kadının kendi dürtülerini keşfetmesi yoluyla gerçekleşecektir. Kadının erotizmini, evrenini ve kendi kültürünü yazması bedenden başlayan bir süreçtir: "Kadın yazmalıdır, bedeni gibi, şiddetle uzaklaştırıldığı yazıya kendini taşımalıdır."
Direnme alanı yazı yazmaktır. Yazmak yegâne değişim olasılığıdır.
Cixous, dişil dili, bilinçaltında ve annelik durumunda arar; dişil olan akışkandır, sınır koymaz ve kaçınılmaz olarak yıkıcıdır. Kadının bedeni ve sıvıları gibi akışkandır bu dil; yatay, bölüntülü, inişli çıkışlı, sözcüklerden çok seslerle ilgili, öksürüklere boğulmalara bürülü, kısık ve bebek "agu gugu"suna benzeyen

[5] Julia Kristeva, "Revolution in Poetic Language", *The Kristeva Reader* içinde, der. Toril Moi, Columbia University Press, 1986, s. 93-4.
[6] Julia Kristeva, *Language the Unknown*, Harvester Wheatsheaf Pbl, 1989.

bir dildir. Kadının sesi söylemdeki boşluklar, yarıklar, alanlar, sessizlikler ve delikler yoluyla işitilir... Fallik yetkeyi aşar; dişil metin burgaçlıdır, tek bir bütüne birleştirmez, uçmaya ya da dalmaya benzer.

Cixous öne sürdüğü türde çokseslilik, durağansızlık, belirsizlik, çizgisel olmayan zamansallık öğelerini bizzat kendi metinlerinde de uygulamış, rüya anlatıları ile kuramın, bireysel anılarla feminist eleştirinin sorunsallarının iç içe geçtiği postmodern metinler kaleme almıştır. Kendi içlerine dönüşlü olmakla yani özgeçmiş ve kuramı iç içe örmeleriyle tanınan postmodern feminist eleştirmenler denemelerinde edebiyat eleştirisi, tarih ve psikanalizle birlikte kendi şiir, günlük, anı, rüya ve kâbuslarından alıntılarla cüretkâr kombinasyonlar yaparlar.[7]

Tiyatro eserlerinde, "mevcudiyetin en yükseğe ulaştığı zaman" dediği gece âleminden ve rüyalardan yararlanan Cixous, Freud'un sesi duyulmayan Dora'sına adadığı oyunu "Dora'nın Portresi"nde hem Dora'ya sesini iade etmiş hem de dilsel mecazlar, fanteziler, rüyalar aracılığıyla lezbiyenliğin bilinçdışı kaynaklarını uyandırarak gerçekçi tiyatronun erkek egemen geleneğini sarsmıştır.

Öznel özerklik ile bilinç denetimi türünden yanılsamalara karşı duran Cixous'un rüyaları aynı zamanda bir tiyatro sahnesidir de. Bir kadın ve bir Yahudi olarak kaybı ve dışlanmayı aynı anda yaşayan Cixous'nun "Rüya Dedim Sana"[8] adlı "yorumsuz rüyalar kitabı"nda okurla paylaştığı rüyalarında hep korku ve kaçış vardır. Auschwitz'deki gaz odaları birer tiyatro sahnesine dönüşür. "Çocukluğumun rüyalarını hatırlıyorum, ormanlarda Nazilerden kaçma girişimleri. Devam ediyor. Naziler hâlâ var. Nazi olan Naziler ve başka zalimlerin yerini tutan Naziler."

Eril fantezilerin emirlerine göre inşa edilen tiyatronun, bütün kültürel ürünlerin kaynağındaki cinayet sahnesi dehşetini, edebiyatta olduğundan daha fazla şiddetle tekrar edip pekiştirdiği düşüncesindedir Cixous. Bernadette Fort'un kendisiyle yaptığı bir röportajda, mezarlıkları ve ölüler şehrini çalışmalarında sürekli imge olarak kullandığından söz etmiştir:

"Benim için mezarlık, yaşam ve ölümün birbirini tarttığı yerdir. Burası son derece güçlü bir mekândır, burası ideal teatral sahnedir."[9]

Toplumsal düzen tarafından ketlenmiş ve çocukluktaki biçimlerine itilmiş arzuları ifade eden, alacakaranlıkta elin kayda geçirdiği "bu ilkel anlatıları, bu larvaları", hiç mi hiç düzeltmeden, sansürlemeden, eksiksiz biçimde bir araya getirmiş Cixous; analizden ve edebiyattan en uzak, ham, masum halleriyle... Ancak yine de okunurken tehlikeli ve kaçınılmaz biçimde hatalı yorumlamanın tehdidi altında bulduğu rüyaları dışarıda bırakmış:

"Temkinsiz bir okuma yüzünden cidden benim filanca hükümdarla ya da falanca büyük yazarla (kadın ya da erkek) cidden bir ilişkiyi, cidden yaşadığımın sanılması canımı sıkardı."

(Ne haklı bir otosansür gerekçesi! Nitekim Adalet Ağaoğlu'nun düş anlatıları "Gece Hayatım" yayımlandığında Türkiye'deki magazin basınının, edebiyat piyasasının ve dedektiflerinin nasıl teyakkuza geçtiğini, kamunun ve medyanın derin duygusal zekâsıyla Ağaoğlu'nun rüyalarını nasıl algıladığını hatırlıyoruz.)

Cixous'nun kişisel mitolojisine ilişkin arketipler; gece, öte âlem, ölüler, mezarlıklar, toplama kampları, karanlık diyarlar, kuyular (hem kadın yazını hem de kadın bedeni bir karanlık ülkedir, çünkü kadın tarihsel süreç içerisinde her ikisinden de uzaklaştırılmıştır), bebekler, hamile kadınlar, doğum, baba ve çok sevdiği kedisi Thessie rüyalarında sürekli değişime uğrar. Rüyaların temel figürlerinden biri olan Thessie, kadınlarla kedilerin vahşi içgüdülerindeki ortaklığa göndermede bulunur kanımca. Çünkü kedi, kadının olmaya ve bilmeye gerek duyduğu her şeyi ruhunda taşır, öyküler ve düşler, sözcükler ve şarkılar, işaretler ve simgeler, esin ve lirizm taşır. Hepsinden önemlisi yaratıcılık, esneklik ve göçebelik taşır tıpkı rüyalar gibi...

Erkekler mürekkep, kadınlar anne sütüyle yazar

Erkeklerin mürekkep, kadınlarınsa anne sütü ile yazdıklarını belirten Cixous'nun anneliğe verdiği önem rüyalarına da yansımış ve yeni doğmuş bebekler, bebek kılığına bürünmüş hayvanlar, yasanın diline karşı çıkış yolunun, ödipal öncesi anneye (semiyotik döneme) geri dönüş olduğunu imlemekteler. "Sonsuz Rüya" başlıklı ilk anlatı, babasının eve geri dönüşünden mutluluk duyan kızın sevincine dairdir ki pek çok rüyada, ölmüş babanın geri dönüşü, buna mukabil yeni doğmuş bebeklerin unutuluşuna, yitimine şahit oluruz. Kimi zaman kendi de ölüler diyarına iner Cixous ve orada terk edilmiş bebekler bulur yine. "Aller à la mer"[10] başlıklı yazısında, maktulün her zaman babanın kurbanlık nesnesi yani kızı olduğunu, bu kurban sayesinde fallusun korunduğunu vurgular:

"Baba için kızı, narsisizme dayalı fantezisini tasdik eden kişidir. Bu fantezi babanın hadım edilme tehdidini savuşturmasına yardımcı olur. Kız çocuğu tıpkı Elektra veya Antigone gibi bertaraf edilir. Ya da Ophelia gibi üç kıskanç baba figürü tarafından üç defa ölmeden mezara konulmaya mahkûm edilir."

Babasının mezarından doğduğunu hisseden Cixous'ya göre her erkeğin içinde tahtından edilmiş bir Kral Lear

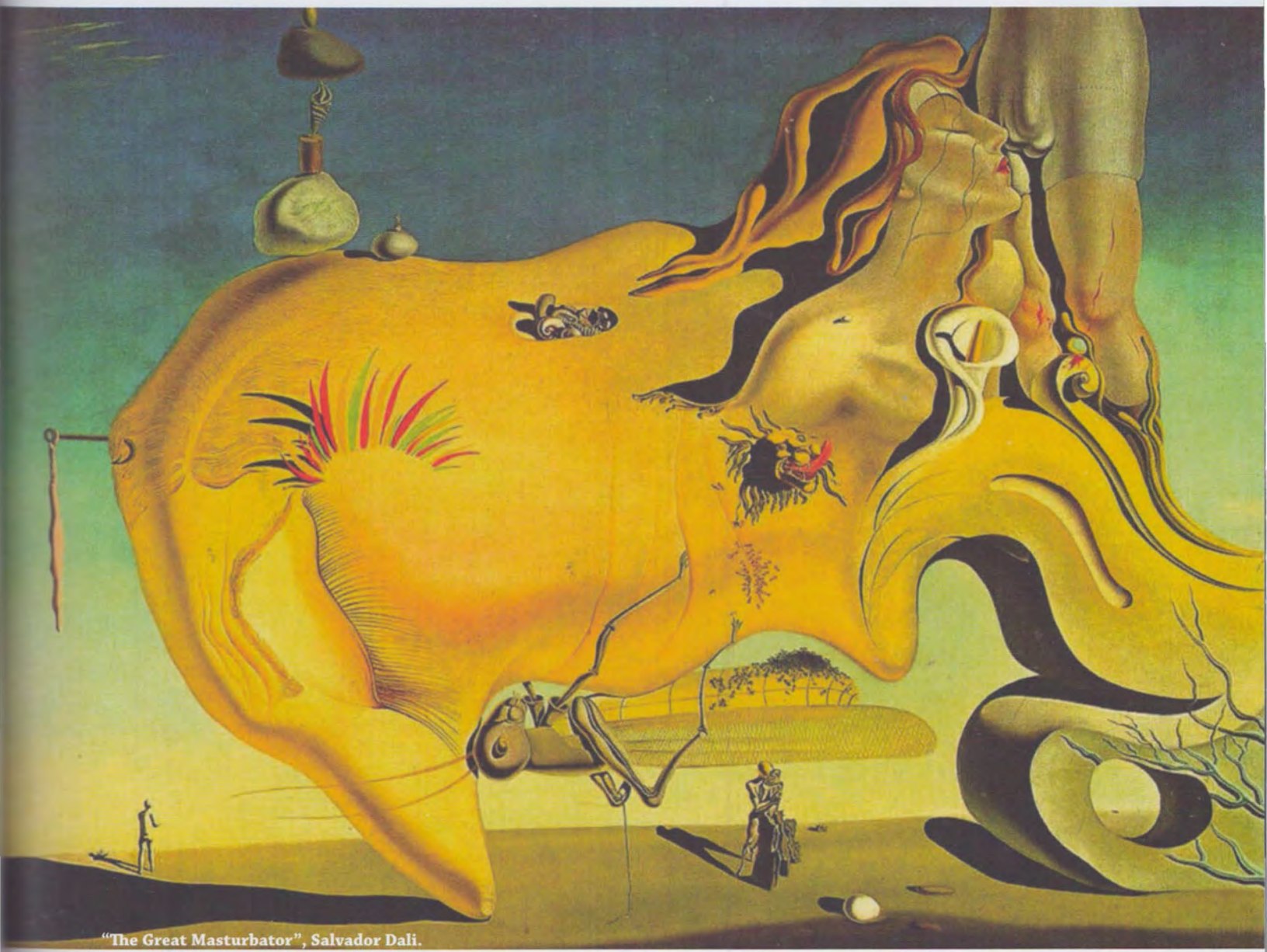
---

[7] Önemli bir örnek için bkz: Alice Walker. Romanları ve eleştirel makalelerinde, siyah kadın sanatçıların rolü, siyah toplumlar ve siyah tarihi arasındaki bağlantı, mit ve siyah kültürün zenginliğini farklı dilleri yan yana getirerek ortaya koyan Walker, romanı siyasi ve teorik savlarına ev sahipliği yapan farklı bir model olarak yapılandırır. *The Temple of My Familiar* (1989), farklı şivelerle konuşan insanların anlatılarını tarih, otobiyografi ve rüyalara göndermeler yaparak birleştirir.

[8] Hélène Cixous, *Rüya Dedim Sana*, çev: Elif Gökteke, YKY, 2009.

[9] *Mimesis*, Feminist Tiyatro Özel Sayısı, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, 2006.

[10] A.g.y.

"The Great Masturbator", Salvador Dali.

vardır; bu kral kızından sevgi sözleriyle kendisini yüceltmesini ve göklere çıkarmasını talep eder: "Bana en büyük olduğumu, en yüce olduğumu, kralların kralı olduğumu söyle yoksa ölürsün."

Kızın anneden koparılması ile başlayıp babaya ve babanın simgesel düzenine koşulsuz itaatiyle devam eden bu eril yasayı eleştirmesi, simgesele karşı dişil bir dil önermesiyle Fransız feministlerine yakın bulduğum Ursula K. Le Guin'in bir kadının büyüme hikâyesi olan "Atuan Mezarları" (Yerdeniz 2)[11] adlı romanı kızın anneden çalınmasıyla başlar. Atuan Mezarları'nın rahibesi öldükten sonra civar köyler dolaşılır, o gün doğan kız çocukları tespit edilip beş yaşına dek izlenir. Herhangi bir hastalığı ya da sakatlığı olmayan kız çocuğu O'dur; alıkonulup tapınakta büyük gün için eğitilir. Zamanı geldiğinde İsimsizler'e sunulur, İsimsizler onu yutar. O kız çocuğu adını ve çocukluğunu kaybeder; bir Yutulmuş'tur artık.

Doğum, yeniden doğum, yıkım ve özgürlük üzerine; mitlerle, rüyalarla, sembollerle kurulmuş bir anlatıdır bu. Bizimle rüyaların diliyle konuşan Le Guin, rüyanın gücünü ve gerçekliğini kabullenmeye, onu akılcılığın terimleriyle açıklamaya uğraşmamaya çağırır. Rüyalar, düzensizliğin çok veçheli anlamlarına yaklaştırırlar bizi; altüst ederler. Rüyalar özeldir, hiçbir zaman başkalarıyla tümüyle paylaşılamazlar.[12]

Le Guin'in yetmişlerin ortalarına kadar bilimkurgu ve fantastik türde yazdığı romanlar, kahramanca serüvenler,

---

[11] Ursula K. LeGuin, *Atuan Mezarları* (Yerdeniz-2), çev. Çiğdem Erkal İpek, Metis, 1995.

[12] Bülent Somay, "Önsöz: Seyyahın El Kitabı" , Ursula K. Le Guin, *Kadınlar Rüyalar Ejderhalar içinde*, s.7-10, Metis, 1999.

yüksek teknolojili gelecekler, iktidar dehlizlerindeki erkekler hakkındadır... Erkekler ön plandadır, kadınlar geride, ikincil rollerde. Annesinin kadınları neden yazmadığı sorusu üzerine, metinlerinin merkezindeki eril hâkimiyeti görerek ihtiyacının, feminist edebiyat kuramı, eleştirisi ve pratiğinin ona verecekleri olduğunu fark eder; bir kadın olarak dilini, erkeklerin oluşturduğu güce yönelik, güç ile ilgili sözcüklerle kuramayacaktır.

"En Uzak Sahil" (1972) ile "Tehanu" (1990) arasında geçen süreç içinde feminizmi ve feminist eleştiriyi yeniden keşfeden Le Guin'in yazarken öğrendiği şeylerden en önemlisi, "fahri ya da sahte bir erkek gibi değil, bir kadın gibi yazmak" olur. Bir kadın olarak yazmak ise mecrası ne olursa olsun, sözcüklerden oluşur; sözcüklerse bedenseldir, bedenden ve nefesten oluşur, beden tarafından alımlanır, bedenle hissedilir; sözcüklerin ritimleri bedensel ritimlerdir. Ve bir kadının bakış açısından alternatif evren "Yerdeniz", bir erkeğin bakış açısından göründüğünden çok farklı görünmektedir.

TÜRK KADIN EDEBİYATINDA RÜYA ANLATILARI

Direnişin dili rüyaların dilidir

Kadınların rüya anlatıları, hem kadını metnin üreticisi ve öznesi haline getiren otobiyografik romanların en önemli unsuru, hem kadını kendi özvarlığına, iç evrenine ulaştıracak sezgisel bir yol, alternatif bir terapi, hem yeni bir dil yaratma imkânı hem de cinsiyetçiliğe karşı bir direniştir.

Tarihçi Cemal Kafadar'ın yayına hazırlayarak anlatı tarihimize kazandırdığı "Kim Var İmiş Biz Burada Yoğ İken"[1] adlı çalışmasında yer verdiği Asiye Hatun'un rüya mektupları sayesinde, kadının kişisel tarihiyle yüzleşmesinde, kendi dilini ve ifade biçimini bulmasında rüyaların oynadığı rolün 17. yüzyıldan beri Türkiye'de de etkili olduğunu biliyoruz. Kadınların iyi birer rüya anlatıcısı olduğunu da... Ait olduğu tarikatın şeyhine âşık olmuş ve duygularını rüyaları aracılığıyla kaleme alan müteredditbir yazardır Asiye Hatun. Rüyalarındaki simgeler, kadın dünyasının ortak bilinçaltını yansıtır gibidir. 17. yüzyılda yazılmış bu kişisel tarih, rüyalar yoluyla nakledilmiş bir tür büyüme anlatısıdır.

Jale Parla, "Tarihçem Kâbusumdur! Kadın Romancılarda Rüya, Kâbus, Oda, Yazı" başlıklı makalesinde,[2] 1930-1980 arası Türk kadın roman ve hikâyecilerinin hesaplaşma dönemi olarak seçtikleri yıllardaki eserlerinde rüya ile tarih, mekân ile yazı arasında kurulan ilişkiyi irdelerken yazarlarla karakterler arasındaki cinsiyet özdeşliğinden yola çıkar. Adalet Ağaoğlu, Peride Celal, Latife Tekin, Erendiz Atasü gibi kadın yazarlarımızın anlatılarında, tarihin uyanamadıkları bir kâbus olarak belirdiğini belirtir. Kişisel tarihler ya da büyüme bilinçlenme anlatıları, aile, baba/koca evi, tutsaklık, yersizlik, yetimlik, ana-kız ilişkisi, intihar, delilik, parçalanma ve tüm bunlara rağmen yazma/yaratıcılık temalarıyla edebileşir. Bu edebileştirmede yazarların en sık başvurdukları motif de rüya, çoğunlukla karabasandır.[3]

Anlatılar bir yandan ev, oda, avlu, bahçe, yatak hatta sandalye gibi dar mekânların sınırlarını zorlarken bir yandan da tekrar tekrar oralara sığınır. Sanrı ve kâbuslar klostrofobiktir.

Cumhuriyet kadınının kişisel tarihini etkileyici biçimde anlatan kadın yazarlarımızdan Adalet Ağaoğlu, "Gece Hayatım" (1991) adlı kitabında rüya sözcüğünün Arapçada görmek anlamına geldiğini ama bu mistik anlamının ötesinde de kendi geçmişinin üstündeki örtüyü kaldırmak, felsefi bağlamda uyanmak, anlamak, bilince almak, aydınlanmak gibi değerlere yüklenmekte olduğunu belirtir. Karabasanlarının ana izleği ise "yaşlı bir dünyanın hızla kör bir kuyuya kayışına omuzlarını dayayarak engel olmaya çalışışı"dır.

Rüyalarını sabah kalkar kalkmaz notlayan Ağaoğlu'na göre rüyaları, "bütün fantazyalara, düşlenmiş hikâyelere, insanları sevindirmek, heyecanlandırmak, korkutmak üzere uydurulmuş serüvenlere taş çıkartacak çeşitlilikte"dir; karabasanları ise yazabileceklerinden daha renkli, daha akıl almaz... Anlatılabilir olan rüyalar kâbuslardır aslında, hayat değil.

"Gece Hayatım"ın ilk karabasanı, küçük bir kızın erkeklerin dünyasındaki acı ve huzursuzluğunu anlatır. Diğer karabasan motifleri ise sorunlu ana-kız ve baba-kız ilişkisi, engellenme, hapsolma, boğulma, cinsel taciz, parçalanma, kimlik arayışı, bunalım, umutsuzluk, ceza ve linç korkusu, çocukluğun nesneleşmesi, mekânsızlık, yurtsuzluk, dışlanmışlıktır (Parla). Kuşkusuz bütün bu motifler, cinsiyetçi bir toplumda büyümenin acılarının dışavurumlarıdır.

"Üç Beş Kişi"de (1984) Kısmet'in bir rüyası vardır. Birçok aynada birçok gövdeye bölünmüş olduğu için bir türlü kendini bulamayan Kısmet... Düşle başlayıp düşle biten ünlü üçlemesi "Dar Zamanlar" ise bir Cumhuriyet kızı olan Aysel'in gelişim-büyüme-bilinçlenme öyküsüdür. Hesaplaşmasına bir otel odasında başlayan Aysel, üçlemenin "Hayır" başlıklı üçüncü kitabında yine yaşamını bir odada, karabasanla gerçeğin iç içe geçtiği bir uzamda gözden geçirir. Ama bu kez öykünün sonu bir özgürlük rüyasıyla gelir.

---

[1] Cemal Kafadar, *Kim Var İmiş Biz Burada Yoğ İken/Dört Osmanlı: Yeniçeri, Tüccar, Derviş ve Hatun*, Metis Yayınları, 2009.

[2] Jale Parla, "Tarihçem Kâbusumdur! Kadın Romancılarda Rüya, Kâbus, Oda, Yazı", *Kadınlar Dile Düşünce* içinde, der. Sibel Irzık-Jale Parla, İletişim Yayınları, 2004.

[3] A.g.m. s. 185.

"Frederica", Salvador Dali.

Parla'ya göre, "Ölmeye Yatmak"ta Ağaoğlu'nun "tarihi yapan el seni de yaptı" önermesi, aslında kadın bildungsromanlarında toplumsal tarihle kişisel tarihin nasıl iç içe geçtiğinin bir roman stratejisi haline getirildiğinin de ilanıdır.[4]

Gotik, bilimkurgu ve ütopya, fantastik türüyle sürekli bir etkileşim halinde olan "rüya ve düş fantastiği"nde de gerçeklik katmanları farklı şekilde oluşur; gerçek, düş ve rüya birbirinin içinde eritilir. Öyküleri ve romanları aklın sınırlarıyla fantezinin, düşlerin ve kâbusların sınırsızlığı arasındaki belirsizlikte kurulan Nazlı Eray'ın asla vazgeçmediği romantik ve kurgusal yöntemleri fantezi, rüya ve gerçek dünyanın alaşımı olmuştur. İlk romanı "Pasifik Günleri"nden son romanı "Beyoğlu'nda Gezersin"e kadar kurmacalarını aklın, algının ve sezginin kaygan zemininde sentezleyen Eray'a göre düşleri kendisi için asıl gerçeklerdir.

İlk dönem kitaplarından "Ah Bayım Ah"da (1975) yer alan "Acının Öyküsü" ve "Mutluluk", Eray'ın hastane günlerindeki kâbusları, korkuları ve endişelerini yansıtır. Öykülerin uzamı yine dar bir alan olan yataktır. Burada hem tutsak, hem de iyileşmek için buraya mahkûmdur anlatıcı. "Aşk Artık Burada Oturmuyor"daki "Pazartesi Gecesi Düşü", "Adamkaçtı", "Dün Gece ve Bu Sabah", "Bu Kentin Sokakları" da bütünüyle rüya anlatımından oluşan metinlerdir. "Deniz Kenarında Pazartesi", anıların yoğunlaştığı bir roman olmakla birlikte rüyaları ve düşleri daha ayrıntılı işler. "Ayışığı Sofrası"nda rüyalar ve anılar iç içe durumdadır. "Yıldızlar Mektup Yazar"da (1993) rüyalarında Dr. Sigmund Freud ile görüşen ve onun özel hastası olan anlatıcı, bu durumuyla kurguyu rüya içinde rüya düzleminin içine yerleşir. "Arzu Sapağında İnecek Var" (1994) adlı romanında, bir fantastik mekân olan Rüya Ekranları Ormanı gerçek ve düş geçişliliğini sağlar. "Âşık Papağan Barı"nda (1998) kahramanlar istedikleri kişinin rüyasına girebilirler. Bilinçaltını Araştırma Merkezi'ne bağış yaparak başka insanların rüyalarına giren kadın, bu yolla kendisine, iç gerçekliğine ulaşır.

Kurmacalarının çoğunda kendisi olarak, yazar olarak, Nazlı isimli bir kadın olarak, anılarıyla, öfkeleriyle rüyaları ve karabasanlarıyla yer alır Nazlı Eray. Çeşitli rüyaların birbirine geçmesiyle örülürken bir yandan da parçalanan postmodern bir otobiyografi diyebileceğimiz "Elyazması Rüyalar" (2000) da yine yazarın izdüşümü olan kadın anlatıcının çektiği fiziksel acılara dayanamayarak kendini düşlere teslim edişinin simgesel anlatımıdır.

Bu yönüyle kadınların rüya anlatıları, hem kadını metnin üreticisi ve öznesi haline getiren otobiyografik romanların en önemli unsuru, hem kadını kendi özvarlığına, iç evrenine ulaştıracak sezgisel bir yol, alternatif bir terapi, hem yeni bir dil yaratma imkânı hem de cinsiyetçiliğe karşı bir direniştir.

"Belki de yüzyıllardır süren bu direnişin dili hâlâ rüyanın dilidir."[5]

[4] A.g.m. s. 192.

[5] A.g.m, s. 186.

Rüya deplasmanı

Bütün insanlığın hırsızlar ve katiller olarak ikiye ayrıldığı bir gezegende doğmuşum; kullanılmış damar satarak hayatımı kazanıyorum. İyi kazanıyorum. Bu damarlar pahalı. Mavi damarlara mücevher de deniyor. Burada kuyumcuların hepsi ressam.

Kaç mavi var:
Sayamıyordum. Kafam başka başkayken mavilerin sayısı değişiyor. Sıralamaya çalıştıkça sakinken, ortam ve istihbarat sağlamken, hayata yaranmışken, tek bir damar görüyorum. Uzun bir damar. Damarın ortasına yakın bir yerde bağdaş kurup oturmuş, nargile içiyorum. Nargilenin alınyazısı silik; damarın nereden gelip nereye gittiği de belli değil. Her iki ucu da farklı maviler içinde kayboluyor damarın. Damar da mavi sanki. Mavinin ne olduğunu biri bana anlatsa. Maviyi damar anlatsa taraf tutar.
Porno starlarının prezervatif kullanmaya başladığı an, benim alt kültüre olan inancım derinden sarsıldı aslında; bu neye benziyor: Sistem karşıtı bir eyleme giden militanların çelik yelek giymesi gibi bir şey. Orada da damarlar geçiyor üst üste. Damarlar alt ve üst geçit işte! İçindeki kan bizden saklanıyor. İçindeki kan bizden ürküyor ve gerileme döneminin yeniden gündeme gelmesi ihtimaliyle çekiliyor. Kanın çekilmesi siyasi bir şey birdenbire.
Bütün insanlığın hırsızlar ve katiller olarak ikiye ayrıldığı bir gezegende doğmuşum; kullanılmış damar satarak hayatımı kazanıyorum. İyi kazanıyorum. Bu damarlar pahalı. Mavi damarlara mücevher de deniyor. Burada kuyumcuların hepsi ressam. Büyük avluya açılan konaktaki fareleri öldürüp alışverişe çıkacağım; kedim rahatsızlandığı için sabaha karşı hastaneye kaldırdık. Uzak akrabalar bir araya geldi. Aile büyükleri alışverişe çıkmamı ajitasyon sansa da çok kalabalık bir baharat çarşısında korsanlarla buluşup dükkân dükkân minyatür deniz feneri arayacağız. Sosyal bilgiler öğretmenim kasabayı terk etmeden önce elindeki valizini ayaklarının yanına bitişik koyup doğrulmuş ve şöyle demişti bana istasyonda: "Sözlükteki bütün kelimelerin anlamlarını ezbere bilmeden yola çıkma sakın!" Çok zor. Boynundaki zarif kolye

© MÜŞERREF SUNDÜS

ince mavi bir damardı; parıldıyor, göz alıyordu. Ormandaki ağaçlar birbirlerine düğümlenmişti; çözemiyorduk. Kaç mavi var: Sayamıyordum. Diğer renkler saygınlığını yitirmişti. Bir rüyanın içinde hayal görmek: Bu umduğum bir şeydi. Van Gogh'un tabloları neden sarıydı sorusunun yanıtı elbette absent'e dahil thujone kaynaklı ksantopsi, yani hep sarı görme hastalığı ise de mavi için böyle bir hastalık felsefesi geliştirilemiyordu. Minyatür deniz feneri bulamadığım gibi korsanlar da içki içme bahanesiyle kaybolmuşlardı. Ortadoğu'da içki içen kaybolur. Uykunun bu alanında Nada sürekli "Ma Che Freddo Fa"yı söyler durur. İki katlı, beyaz badanalı, bol menekşeli evin üst pencerelerindeki küçük delikanlı size mavi bir su tabancasından çiş sıkar. Özel bir çiştir bu: Bitki çişi. Yağmurla karıştığında asit etkisi yapar. Mavinin dalga boyu kısa; karşıt rengi sarı, başka bir sistematiğe göre de turuncu. Çiş böyle bir leke bırakır. Porno starları birbirlerinin ağzına işer. Nedeni rüyada lekenin önemini belirtmektir. Mavi leke yoktur hiç. Mavi kural koymaz. Trafik ışıklarında bile maviden çekinir yolcular. Bir gün yanacaktır. Bir gün hep mavi yanacaktır çünkü. Bu korku yolları da birbirine düğümler. Ayaklar da düğümlenir. Elverişliliğin koşulu o: Büyüleyici olana yakın durmak. Görüntünün evhamına kapılmak veya. İkisinden biri. Hangisi çözüm için daha uygunsa. Rüyanın hasadı için uyanmak gerek. Kâbus, bol mahsullü olanıdır. Orada mavi, bağımsızlığın lideridir. Öncesizliği aşktan ayrılmasını sağlar. Bağımsızlık öncesizdir. Özgürlük sonrasızdır. Aşk, popüler kültüre hizmet eder oysa. Kaç mavi var: Sayamıyordum. Yerleştiğim zamana sıradan bir rica gibi edilen küfürlerdendik. Rüyaların yayın saatleri karışırsa Doo Wop'taki ana vokal nasıl eski günlerine dönebilecektir ki?! Gırtlak sesleri yasaklanır; rüyalarda ses duymadan dolaşırsın. Minyatür deniz fenerlerini esrarengiz bir yabancı satın alıp kaybolmuştur.

-Yaşını hatırlamayan biriydi, diyorlar onun için.

-Deniz fenerleri mavi miydi, diye soruyorum.

-Mavi olmayan deniz feneri mi kaldı, diye biraz kırgın yanıtlıyorlar beni.

-Işıkları da mı maviydi, diye üsteliyorum.

-En iyi banka bilmem ne bank, diyor bir tanesi.

-Bu neydi, diyorum.

-Geçinmemiz lazım; konuşmalarımıza reklam aldık, diyor korsanlardan biri. Sarhoş. İçip geri gelmişler.

İçip içeri gelmişler.

Dürtüyorlar beni; yattığım yerde uyanıyorum. Önce sağ gözümü açıyorum. Yerdeyim. Canım yanıyor. Sol şakağımda bir sızı var. Kötü bir sızı. Düştüm mü ben? Sona mı erdim? Nerdeyim? Mavinin en koyu tonu siyah.

-Mavinin en koyu tonu siyah, diyorum.

-Uykusunda hep konuşur bu ölü, diyorlar.

Yaşar SÖKMENSÜER

Herkesin rüyası kendine benzer

"Uzun hikâye abi. Bütün bi ömür sabahları evden çıkarken karısının boynuna sarılan, akşama eve milyoner gireceğim diye hayaller kuran, sonra gün kararırken meyhane köşesinde rüyasını cilalayan, yenik bir adamın hikâyesi benim hikâyem..." Onlar anlatırdı, bizim rüyalarımızın gözleri dolardı.

"Rüyalar daima görenler için ilginçtir..."
Joel-Ethan Coen'in yönettiği "İhtiyarlara Yer Yok (No Country for Old Men)" filmindeki ihtiyarın, Tommy Lee Jones'un dudaklarından dökülür bu cümle...
Belki hikâye-rüya anlatıcılarına dair anılarım henüz ihtiyarlamadığı için, bu esaslı cümleye pek katılmıyorum.
En azından dönemsel olarak.
Eskiden rüyalar sadece görenler değil, rüya anlatıcılarını dinleyenler için de ilginçti.
Yaşantıları(nı) öyküye dönüştürenler, gördüklerinden/duyduklarından hikâyeler kuranlar anlatırlardı, uzun uzun.
Bazen rüyalarını da bir hikâye, bir masal imkânı olarak paylaşırlardı meclislerinde...
Dinlerdik keyifle.
Anlattıkları hikâyenin neresinin düş, neresinin kurmaca, ne kadarının gerçek olduğunu fazla da önemsemeden...
Aslolan hikâye anlatıcılığıydı çünkü...
Aslolan rüyalardı.

***

Misal, arkadaşlığımızın neredeyse "ömründen uzun" olduğu Reha Mağden...
Her şeyi hikâye eder, öykülerdi.
Ordu'daki fındık bahçesini, Sivas'taki sardunyayı, Ankara'daki Bülbül Ötüşlü Kanarya Yarışması'nı, Burgaz'daki iki kediyle bir köpeği...
Fındık bahçesinde bir aşk, sardunyada bir ibadet, kanarya yarışmasında bir diğerkâmlık, kedilerde bir ayaklanma imkânı bulur, anlatırdı.
Paylaşacağı şey de çoktu belli ki, paylaşacağı insan da...
Asıl onlar mı azaldı?

***

Reha, rüyalarını da hikâye eder, yazardı:
"Annem öldüğünde on gün evden çıkamadım ve kimseyle görüşmedim; ev halkı da dahil... Kimsenin yüzünü görmeye tahammül edemiyordum.
Sonra bir süre yalnız yaşadım. Çok çileliydim. Bir gece annem çıktı, inanın rüya değildi, uyanıktım, geldi, yüzü bembeyaz, kefenden yeni çıkmış gibiydi, 'Gel oğlum' dedi, 'gidelim'.
Az daha gidiyordum. Nasılsa bir telefon çaldı, arayan annemin en sevdiği küçük bacısı Semiha'ydı. Bana güzel sözler söyledi de ben annemle gitmemiş oldum. Ama, 'Bu ne iş, hocam?' dedim kendi kendime.
Annem rüyalarımda benimle kavga ediyor artık, neden bilemiyorum.
*Halamsa, geçen gece rüyamda sürekli olarak bana 'on bir' dedi. Bu neydi, bunu da anlamadım. Sayıların 'sırrı'nı anlatan bir kitaba baktım, vaziyet hiç olumlu görünmüyordu...**
Bir de rüyalarımda, büyük oğlumu, Ekim Yusuf'u ağlarken görüyorum. Küçük oğlum Arçil Hamdi de bir bodrumda, yemek arıyor. Neden, ya Rabbim?"
Genelde "tersine çıktığı" varsayılan rüyaların belki de hayata doğrudan yansıdığı tek alan "soru"lardır.
Rüyada sorulan, uyandıktan sonra da "soru" olarak kalan mevzular.
***

*Antikçağdan süzülen astro-numerolojide, 11 sayısı "ruhsal yetenekleri bazen aşırı uçlara kayabilen, farklı bir üslup ve yol izleyen ama bununla kendini kabul ettirmeyi başaran insanlar"ı temsil edermiş. Reha'nın rüyası da belki kendini anlatıyordu...

Dinlerdik, anlatırdık rüyaları da...
Rüya önemliydi çünkü.
Sadece gerçeklerin farklılaşmış/farklılaştırılmış hali olduğu için değil.
"Tabir"inden medet ummak, hiç değil.
Belki bazen yaşananlar hikâye kurmaya yetmediği için rüyaları dinler, rüyaları anlatırdık.
Ya da saklandığı için, yaşanan hikâyeler... Rüyalar üzerinden konuşmak emniyetliydi.
Anlatırdık, dinlerdik.
Hayra yoran da olurdu, olmayan da...
Ama tükenmezdi rüyalar.
Anlatanın biraz mahremiydi de rüyalar.
Çünkü "kendine" benzerdi aslında.
Kendini oynardı rüyanın ekranında insanlar.
Edip Cansever'e konuşan "Bayan Sara"nın dediği gibiydi rüyalar:
"İnsanın duası bile kendine benzer.
Rüyaları da öyle.
Hele rüyasını anlatanı tanıyorsanız, az da olsa tanıyorsanız, anlatılanla anlatanın nasıl bütünleştiğini hemen fark edersiniz..."
***
Rüya önemliydi.
Önemli insanlar da farkındaydı bunun.
Hani Federico Fellini der ya, *"Sinema rüyanın dilini kullandığından beri rüyalar hakkında konuşmak, filmler hakkında konuşmak gibi. Yıllar saniyeler içinde geçebilir..."*
Öyleydi işte...
Rüyaların dili, içerlerdeki benlerin, benliklerin de diliydi.
İnsanın tek kişilik ekranında, renkli-sinemaskop filmdi aynı zamanda rüyalar.
Bazen kısa, bazen uzun metrajlı...
Hatta bazen, bir dizi kıvamında gecelerce biteviye.
***
Sait Faik'e kendini anlatırdı birisi mesela:
"Uzun hikâye abi.
Bütün bi ömür sabahları evden çıkarken karısının boynuna sarılan, akşama eve milyoner gireceğim diye hayaller kuran, sonra gün kararırken meyhane köşesinde rüyasını cilalayan, yenik bir adamın hikâyesi benim hikâyem..."
Onlar anlatırdı, bizim rüyalarımızın gözleri dolardı.
***

© MÜŞERREF SÜNDÜS

Şiirler de rüya görürdü çoğu kez. Rüya da gördürürdü:
Orhan Veli'nin dizelerinde *"Sabaha karşı bütün Altındağ rüya görür"dü mesela:*
"Çocukları olur nurtopu gibi/Elden düşme bir araba satın alınır/Kızılay Bahçesi'ne gidilir sabahları/Kumda oynasın diye küçük Yılmaz/Kibar çocukları gibi..."
***
Eski filmlerde aynı yastıkta farklı rüyalar görürdü, "bir yastıkta kocayanlar"...
O eski karı-kocaların, yataklarındaki bir buçuk metre uzunluğundaki tek, yekpare yastıkları sözünü ettiğim... Beyaz, patiska kılıflarından ucundaki parlak satenleri görülen yastıklar.
Düşhekimi Yalçın Ergir, genellikle saten yorganı ile aynı renkte olan bu yastıkların ayrıldığını, ikiye bölündüğünü ve "yarım yastık"lara da "Küstüm yastığı" adının verildiğini yazıyordu bir yazısında.
Belki rüyalar da artık anlatılmayınca, karmaşıklaşınca ya da bu hengâmede sabaha unutulunca ayrılıyor, uzaklaşıyordu hayattan.
Rüyalarına bile küsen insanlar da vardı hayatta, değil mi?
***

Bazen de karabasan olurdu rüyalar. Uyanıp, bunun bir rüya olduğunu algılamak isterdi insan.
Ahmed Arif gibi:
"Rüya, bütün çektiğimiz.
Rüya kahrım, rüya zindan.
Nasıl da yılları buldu,
Bir mısra boyu maceram."
***

Bazen de Ingmar Bergman'ın "Utanç (Skammen)" filminde savaştan kaçan genç kadının dudaklarından dökülen cümle, *"Bu gördüğüm rüya, kimin rüyası?" diye sordurdu insana:*
"Bu yaşadığım, benim rüyam değil.
Başkasının rüyası...
Acaba bizi rüyalarında görenler, ne hisseder, utanç mı?"
Rüyalar utanç dolu, kurulan düşler utanç dolu olabilirdi de,
nedense kurulan düş, görüleni gibi kâbus olmazdı pek.
Öyle kandırırdık bazen kendimizi.
Tam kandırırdık, şair, yazar Volkan Şenkal girerdi araya, kâbus gibi:
"Uyanmazsanız hiçbir şey değişmeyecek."
Hiçbir şeyin değişmesini istemeyenler de rüya görürdü.
Ama her şeyin değişmesini isteyenlerin daha çok, daha renkliydi rüyaları...

Tuba AKYOL

Rüya, hayatın sudaki yansıması gibi. Gerçeklik onu yaratan insanla ancak böyle dalga geçer ve hayat ancak bu kadar dalgaya düşebilir herhalde.

Rüyalar hayatın güldüren aynalardaki yansımalarını andırıyor.
İçbükey, dışbükey, bükey bükey aynalar; uzayan, ufalan, genişleyen, daralan, dalgalanan yansımalar.
Aslında...
Su dalgalanıyor, elbette!
Eğer hiçbükey aynaların bize gösterdiği yansımayı esas kabul edersek, suda kendine bakmayı deneyen herkes, Narkissos'un suda kendini gördüğünde aslında neye âşık olduğunu merak etmiş olmalı. Nasıl Narkissos gördüğünün kendisi olduğunu bilmiyorsa, zaten sudaki yansıması da tam kendisi değildi.

© EMMA PETERSSON

Rüyaya dalmak

Hayat dalgaya düşerse...

Rüya, hayatın sudaki yansıması gibi.

Rüyada şuradasın, sonra aniden bambaşka bir yerde; yanında biri, sonra bambaşka biri; gerçekte karşılığı olan şeyler sanki fırtınalı bir denizde çalkalanmış, her nasılsa o anda hiç de şaşırtıcı gelmeyen bambaşka şekillerde bir araya gelip başka bir gerçeklik kurmuş ama o gerçeklik de yine kıpır kıpır bir suda salınıyormuş gibi...

Dalgalandım da duruldum gerçekliği.

Gerçeklik onu yaratan insanla ancak böyle dalga geçerdi.

Ve hayat ancak bu kadar dalgaya düşebilirdi herhalde.

Rüya: Dalgalı hayat kuru

Uyanıkken hayatlar cari kurdan işlem görüyor. O andaki gerçek kurdan.

"Kur" aynı zamanda "düzey" demek.

Suyun yüzeyi, dolayısıyla düzeyi oynak.

Suda kur dalgalanıyor. Gerçek de farklı, zaman da...

Meşhur hikâyedir; hikâye olarak anlatılmaz, gerçek kabul edilir: Şeyh Şahabeddin bir gün Mısır Sultanı'ndan başını suya sokmasını rica etmiş.

Sultan başını su dolu kovaya daldırdığında kendini batan bir gemide bulmuş. Bilmediği kıyılara sürüklenmiş, bir köyde birkaç yıl köle olarak çalıştıktan sonra özgürlüğünü elde etmiş. Ardından evlenmiş, yedi çocuğu olmuş. Ailesini geçindirmek için hamallık yapıyormuş, bir gün deniz kıyısından geçerken suya girip serinlemek istemiş. Denize girmiş ve kendini tekrar sarayında, etrafında maiyeti ve Şeyh Şahabeddin ile bulmuş.

Seneler sürdüğünü zannettiği "maceranın" sadece yedi saniye sürdüğünü söylemişler.

***

Konu rüya olunca insanın içinden en canlı, anlamsızlığı en anlamlı, karmaşasında bir düzen saklı, kopuk kopukluğu bile akıcı, en heyecanlı, en destansı, en "en" rüyasını anlatmak geliyor, değil mi? Müsaadenizle ben suya anlatacağım.

Ve tamamen uyanmak için bir yüzümü yıkayacağım.

Ressam Gülten İmamoğlu:

"En güçlü silahınız renklerdir"

"Rengi çok seven bir sanatçı olarak rüyalardaki renklerin de belli mesajlar ve anlamlar içerebileceğini düşünüyorum. Mavi ya da beyaz renk enerji yüklüyor bana, rüyada da gerçek hayatta da..."

FORBIDDEN/BAŞKA TANRILAR, tuval üzerine akrilik, 180 x 180 cm, 2010. Sanatçının USA ve UK'de uluslararası ödül alan eserleri.

APSU, tuval üzerine akrilik, 170 x 220 cm, 2010

İlk çalışmalarınızı kaç yaşında yaptınız? Esin kaynağınız ve kışkırtıcı güdünüz neydi?

Aslında hemen her sanatçıda olduğu gibi, sanatçının ilk sanatsal deneyimlerine dair net bir milat tayin etmek ya da hangi çalışmalarını üretip de sanatsal kariyerine başladığı hususunda bir kesinlik kazandırmak çok da kolay değildir. Sadece, yakın çevresinin bundan ne kadar haberdar olduğu, yaşadığı koşullarda sanatsal üretime dair uygun ortam bulabilip bulamadığı, ürettiklerinin övgü ve değer görüp görmediği hususu, verilerden yola çıkılarak anlaşılabilir. Yetenek çoğu zaman yapılan çalışmanın ne kadar gerçeğe yakın olduğuyla ilintili olarak çevreden itibar görür. Bu da çocuğun yaşı ne kadar küçük ise o kadar ilgi ve etki uyandırır. Övgünün büyüklüğü de yaş ile ters orantılıdır. Yoksa her çocuk eline kalem alabildiği ve malzemeye ulaşabildiği oranda kendini ifade etmektedir.

Kendimi tartmaya başlayıp ciddi anlamda sanatsal deneyimler yaşadığım dönem 12 yaş civarıdır diyebilirim. Zira yağlıboya ile denemeler, röprodüksiyonlar da yapıp teknik uygulama bazında deneyimlerimin bir üst sınıfa çıkmaya başladığı bir dönem. Ancak ilkokul öncesi dönemde kil, çamur, boya gibi malzeme ve nesnelerle denemeler yapardım. Esin kaynağım kendi iç dünyam ve doğaydı. Yaşadığım yerde doğa ile iç içe büyüdüğüm için doğaya dair ne varsa (ağaç, taş, toprak, bitki vb.) algı evrenime ve yaratıcılığıma çok şey kattığını söyleyebilirim. Zamanla görsel belleğinizde biriktirdikleriniz, malzemeye dair deneyimleriniz size sonsuz bir kaynak, pratiklik ve ustalık kazandırıyor.

Eserlerinizde baskın olarak kullandığınız renkler ve figürler kendi iç dünyanızdan açılan kapılar mı yoksa kolektif bilincin geçitlerinden mi yararlanıyorsunuz?

Çok güzel bir soru. Enteresandır ki her sanatçı sorunuzda bahsettiğiniz bilinçler ekseninde eserlerini yaratır. Eserlerimde genelde beyaz ve siyahın zemin teşkil ettiği mavi, kırmızı ve yeşilin baskın olduğu hemen fark edilebilir. Her insan renklere evrensel değerlerin dışında kişisel anlamlar yükleyebilir. Sanatsal yetileri olanlarda bu durum daha da belirgindir.

Benim gibi rengi çok sevdiğini söyleyen bir sanatçı için neden siyah veya beyaz diye sorulabilir? Gerçi biraz sert, acıtan bir ifade olacak ama; resimlerimde zemindeki beyaz ölümün bilinmezliğini, tanımlanamayışını temsil ederken (zira hiçbir insan varoluşunun yanıtını halen tam olarak bulamamaktadır), tuval üzerindeki renkli alan hayat ve yaşam alanıdır ve beyazla iç içedir ki bu da insanın hayat ile ölüm arasındaki yakın duruşunu vurgulamaktadır. Zemin rengi olarak siyah ise yaşanmış ve bitirilmişliklere göndermeler yapmaktadır.

Yaratıcılık aşamasında hayallerinizden mi, ruhsal deneyimlerinizden mi, yoksa gözlemlerinizden mi beslenirsiniz?

Aslında pek çok sanat eseri duyumsanan, gözlemlenen ve deneyimlenen realitelerin

mahsulüdür. Bu sorunuza cevap olarak Albert Einstein'ın çok sevdiğim bir sözünü söylemek istiyorum; "Mantık sizi A noktasından B noktasına götürür; hayal gücü ise her yere." Bilimdeki en önemli buluşlar bile hayal gücünün ürünüdür. Sanat ile bilim de birbirinden beslenir.

Rüyalarınız sanatınızı etkiler mi? Kendi rüyalarınızdan yola çıkarsanız, sizce rüyaların kaynağı nedir? Haberci rüyalar kavramını gerçekçi buluyor musunuz?
Rüyalar yaşamın bir parçası olduğuna göre elbette sanatı etkiler... İnsanların içinde bulundukları dönemler ve kişilik yapıları gördükleri rüyalar üzerinde etkilidir. Yeni travma geçiren bir insanın gördüğü rüyalar ile sakin ve risksiz yaşam süren birinin gördüğü rüyalar çok farklıdır. İnsanın günlük hayat mücadelesi sırasındaki kaygıları, korkuları, sıkıntıları, iç hesaplaşmaları, hayalleri, üzüntüleri, stresleri ve bastırılmış duyguları beynin henüz tanımlanamayan bir bölümünde depolanmakta ve rüya esnasında ortaya çıkabilmektedir. Bildiğim kadarıyla bundan faydalanılarak ruhsal hastalıkların tanısında rüya analizleri de yapılabilmekte.
Rüyanın insanın bastırılmış duygularının ipuçlarını içerdiğini düşünürsek ve söz konusu kişinin metafizik duyarlılığı yüksek ise gördüğü rüyalar geleceğe dair öngörü yapmasına olanak sağlayabilir.

"Organik Metastrata" adlı son kişisel serginizin ilham kaynağı nedir?
"Enuma Eliş" yaratılış destanından (yaratılışın Sümer anlatımı) yola çıkarak ürettiğim ve "Organik Metastrata" adlı tekniğime ait örneklerin yer aldığı resimlerden oluşan bir seçkinin sunulduğu bu sergim, iki ayrı kategoride işlerden oluşuyor. Sanatın uzun soluklu bir süreç olduğunu ve tüm sanatların özünde insanın yer aldığını düşünürsek, bu yolculuğun başından beri "insanlık öyküsü" benim de ilham kaynağımdır diyebiliriz. İnsanlık öyküsü derken aynı zamanda başlangıcından günümüze kutsal dinler, inançlar, varoluşa dair bitmek bilmeyen sorgulamalar ve göndermeler, zaman karşısında ruhun halleri, evrenin sonsuz döngüsü, gelecek ve geçmiş ile ilgili mesajlar verilmektedir.
Ayrıca bütünüyle düşünürsek, burada sergilenen resimler, benim sanat serüvenimin öncesi ve sonrasıyla İlişkili günümüz döneminden bir parçayı oluşturuyor

Yeryüzü, gökyüzü, insan vücudu ve hatta rüyalar için bile aşamalar ve katmanlar söz konusu. Siz eserlerinizi yaratım aşamasında tüm görünür, bilinir, hissedilir nesne, kavram ve olayları nasıl bir teknikle transforme edip dışa yansıtıyorsunuz?
Aslında çok güzel bir noktaya değindiniz. Yeryüzü, gökyüzü, insan vücudu ve hatta rüyalar için bile aşamalar ve katmanlar

HEGAL,
tuval üzerine akrilik,
129 x 164 cm, 2012

söz konusu derken benim de "Organik Metastrata" adını verdiğim özgün tekniğimin temelinde bu sonsuz katmanlaşmanın bitmek bilmeyen transformasyonu irdelenmekte. Nasıl irdelemektesiniz, hangi noktada bakıyorsunuz derseniz; bildiğimiz gibi evren mikrokozmostan makrokozmosa sürekli kendini yenileyen, değişen, devinen ve mütemadiyen katmanlaşan bir sistemler bütünü olan dengeli, dinamik ama kompleks bir yapıdan oluşmaktadır. Sürekli bir transformasyon söz konusudur. Evrendeki bu sürekli kendini yenileyen devinim, katmanlaşma ve transformasyonlar eserlerimin başlıca ilham unsurunu ve sorgu nüvesini oluşturmaktadır. Zamanı kontrol altına alma gayreti ve arzusu, boyanın akışkan gerçekliğine sonsuz katmanlara dönüştürerek hükmetme yetisinde bile kendini buluyor.

"Benim resimlerimdeki her bir renk bilinenin ötesinde farklı anlamlarla kodlandırılmıştır." Bu sözlerinizle, ruhunuzun derinliklerine yaptığınız bu davetle bizlere renklerle aranızda kurduğunuz sırrınızı ifşa edecek misiniz?
Sanatçı için en zoru bu olsa gerek Aslı Hanım; resimlerinde kullandığı sırları ve kodları söze dökmek yani ifşa etmek... Hisseder, görür, duyar, belleğinde kodlar ve sembollerle dışa vurur. Kimi zaman bu semboller çok gizemli, kimi zaman aşikâr. Soyut kavramlardan yola çıkarak ürettiğiniz soyut resimlerde sanatçı olarak elbette ki somut bir ifade dili kullanamazsınız. Duyumsadığınız şeyleri zaten soyutlaştırarak biriktirirsiniz. Bu evrede de en güçlü silahınız renklerdir. Her sanatçı gibi benim de renklere yüklediğim anlamlar var. Tuvallerimde zeminde kullandığım iki renkten yola çıkarak örnek verebilirim sadece. Beyaz, insanoğlunun hâlâ cevabını bulamadığı varoluş serüvenindeki ölüm realitesini sembolize ediyor benim için. O sebepten tuvallerimde beyaz zeminleri yoğun renkli alanların gerisinde kullanıyorum. Yaşam alanı ile ölüm alanı hep iç içedir. Siyah ise içselleştirilmiş ve ruhun derinliklerinde biriktirilmiş yaşam tortularının üzerini örten, gizleyen sonsuz derinliği sembolize ediyor benim için.

Rüyalarınızda baskın olarak kendini hissettirip, sizi onu kullanmaya zorlayan bir renk var mı? Daha çok hangi duyguyu temsil ediyor?
Rüyalar... Her insanda olduğu gibi zaman zaman beni de etkisine alabiliyor hatta uzun süre etkisinden kurtulamadığım rüyalar oluyor elbette. Gördüğüm bir rüyayı anımsarken renk kodlaması, kolay hatırlatıcı bir vurgu benim için. Mavi bir elbise giymişsem rüyada, hemen hatırlayabiliyorum; ya da yeşil fark etmiyor. Kültürümüzde renkler enteresan kodlar da içeriyor. Rengi çok seven bir sanatçı olarak rüyalardaki renklerin de belli mesajlar ve anlamlar içerebileceğini düşünüyorum. Mavi ya da beyaz renk enerji yüklüyor bana, rüyada da gerçek hayatta da...

Sanat ekollerine inanır mısınız? Bir ekole ait olmanız gerekirse hangisini hangi sebeple tercih edersiniz?
Başlangıçta pek çok genç sanatçı adayı, sanatı ile tekniğini çözümleyebilmek adına kendine yakın bulduğu sanatçı ve ekolleri inceleyip taklit edip denemeler yaparak kendini ifade etme arayışlarına girmektedir. Eğer yeterince azimliyse ve şanslıysa kendi özgün anlatım dilini yakalayıp kabul ettirebilir. Gülten İmamoğlu olarak her ne kadar kendi özgün tekniğimle soyut ekspresyonist sanat kategorisinde yer alsam da sonuçta varmayı hedeflediğim nokta, bu ekolle anılan sanatçı olarak sanat kariyerimi sürdürmek değil dünyada pek çok sanatçının dahil olmayı arzu edeceği kendi ekolümü yaratmak ve yaşamak. "Organik Metastrata" da bu amaca giden evrelerden biri sadece.

Sadece bir rüya hakkınız kaldığını ve bu rüyayı yaratma şansının size tanınacağını bilseydiniz, nasıl bir rüya düşlerdiniz?
Belki de bir defa gelinen bu hayatta en önemli şeyin "özgürlük" olduğuna ve insani haklara sonsuz saygıya inanan biri olarak; ne istersem, nasıl istersem, ne zaman istersem, hiçbir şeyin ya da hiçbir kimsenin baskısını, zorlamasını hissetmeksizin, özgürce, sadece ve daima içimden geldiği gibi sanatını üreten ve bunun değerini bilen biri olarak; söylediğim bu değerlerin bilincinde ve hazzında yaşayan insanlardan oluşan bir dünyada sonsuz rüyaya dalmak isterdim.

Eserlerinizde hüzün mü umut mu daha yaygın olarak hissedilir? Siz daha çok hangi duygunun tesirinde eserler verirsiniz?
Sanatçı duygusal ve hassas yapısı gereği dünyada olup biten her şeyden; savaşlardan, felaketlerden, hüzünden, aşktan, acıdan, korku, kaygı ve umuttan sürekli beslenir. İşte bütün bu duygular benim resmime yine de sonuçta umut olarak yansıyor. Bu durum sanırım insanlık adına beklentilerim ile alakalı.

Bir kompozisyon biçiminde birbirlerinin devamı niteliğindeki çalışmalarınızla karşı karşıya kalan bizler için eserlerinizin özüne giden yolda nasıl bir rota izlemeliyiz? Ruhunuzdan tuvale yansıyan yollar için pusulanız var mı, yoksa tüm güzellikler görenin algısı kadardır diyerek eserlerinizi her yoruma açık mı bırakmayı tercih edersiniz?
Aslı Hanım bu durum Gülten İmamoğlu resimlerinin genel özelliğidir. Hem "Organik Metastrata" serisinde hem de başlangıcından beri ürettiğim diğer tüm resimlerde ortak nokta, her seri hem kendi içinde hem de bütün olarak bir romanın peş peşe devam eden bölümleri gibidir. Bütünde de olay tuval sınırlarını aşar durumdadır. Serideki her resim bir yandan bütünün bir parçasını oluştururken öte yandan da asla birbirini tekrar etmez, kendi içinde özgündür ve tektir ("unique"). Ayrıca resimlerin neredeyse tamamı dört ayrı açıdan dengesi ve matematiği hesaplanarak çalışıldığı için izleyici dört ayrı yönden de aşarak izleyebilir, yorumlayabilir. Her açıdan resim yeni bir biçim ve içerik kazanır. Bu durum da şu ana kadar pek rastlanmış bir şey değil bildiğim kadarıyla. Umberto Eco'nun "Açık Yapıt" adlı eserinde de anlatıldığı gibi sanatçı ürettikten sonra her eser birer açık yapıt halini alır. İzleyici eserde önce kendini görür sonra sanatçının verdiği mesajları yakalamaya çalışır. Yorumlamada izleyici tamamen özgürdür.

© MÜŞERREF SÜNDÜS

Uyku bir ağaç gibi sarmıştı seni yeşil dallarla.

Sessiz ışıkta bir ağaç gibiydi soluman,

Yarı saydam kaynakta yüzüne baktım:

Gözlerin yumulu, kirpiklerin sulara sürtünüyordu.

Elim elini buldu yumuşak otlarda,

Bir an nabzını tuttum

Ve bir başka yerde duydum acısını yüreğinin.

Çınarın altında, su boyunda, defneler arasında

Uyku yerinden oynatıp, yanıma yöreme

Dağıtıyordu seni; sana ve sessizliğine

Dokunamadan ben;

Görüyordum gölgenin büyüyüp küçüldüğünü

Kaybolup başka gölgelerde ve bırakıp

Sonra yeniden tutan o öbür dünyada.

..... **Seferis**

© MÜŞERREF SÜNDÜS

Figen ABACI

Düş, düşlem, sanat

Düş görenin anlatma arzusunun pek çok nedeni olabilir. Sanırım en önemli neden, kendine ait ama sorumlu olmadığı bu dünyadan yine kendine dair bir şeyler öğrenme arzusu ile düş dilini anlaşılır kılacak birini bulma arzusu.

Seferis dizelerinde uyku halindeki insanın bu dünya ile öbür dünya arasında gidiş gelişini anlatıyor. Soluk alma, kirpiklerin hareketi ve nabzın atışı gibi canlılığa ait izlerle bu dünyada görünse de, şairin dokunamayacağını bildiği başka bir dünya, düşlerin dünyası çoktan alıp götürmüştür uyku halindeki insanı. Freud'un uykunun bekçisi olarak tanımladığı, şairin ise ötekinin uykusundaki uzaklığında gözlemlediği düş dünyası insanı tüm gizemiyle her gece içine çekmekte. Düşler "benden öte bir ben var" düşüncesini kanıtlarcasına "ben"i "ben" tarafından izlenir hale getirirken gecenin karanlığında korunmasız ve yalnızken yaşamın devamlılığı için uykuya bekçilik yapmaktadır.

Freud düşleri bilinçdışına giden "kral yolu" yani ayrıcalıklı yol olarak tanımlar. Günlük yaşam pratiğinin her adımında izlerini bulduğumuz ve öznelliğin de kökenini oluşturan bilinçdışının keşfini yapan Freud, bilinçdışına yolculuk yapmamızı sağlayan düşlerin işlevinin kâşifidir de. "Düşlerin Yorumu" kitabında bu ayrıcalıklı yolu, kendi düşleri ve hastalarının analiz seanslarında konuşurken kendiliğinden anlattıkları düşlerinden yola çıkarak bulduğunu söyler (Düşlerin Yorumu I., İngilizceden çeviren Emre Kapkın, Payel Yayınevi, 1991). Düş görenin anlatma arzusunun pek çok nedeni olabilir. Sanırım en önemli neden, kendine ait ama sorumlu olmadığı bu dünyadan yine kendine dair bir şeyler öğrenme arzusu ile düş dilini anlaşılır kılacak birini bulma arzusu. Kendine ait ve bir o kadar yabancı bir dille karşı karşıya olma hali Freud'a göre düş işlevi olan istek doyurmak için bir gereklilik. Kurallar, değerler sistemiyle oluşmuş sansürden uzak bu dünyanın dili anlaşılır olsaydı, bu bir "düş" olmazdı. Düşlerin tanınmamak için kılık değiştirmiş halleri gibi uyanır uyanmaz

çarçabuk unutulması, yarım yamalak hatırlanması da sansürden kaçışı sağlar. Düş görmekten söz ederken düşün dilinin görsel tasarımlar olduğuna gönderme yaparız. Birincil sürecin yani haz ilkesinin hâkim olduğu dünyanın diliyle konuşan düşler gerçeklik ilkesinin hâkim olduğu dünyaya aktarılırken kullandığımız sözcüklerle daha da görünmez olurlar. Sözcükler adeta düş imgelerine şekil vermeye çalışırken görünmez kılar onları. Düşün anlamı düşü görene aittir. Psikanalitik süreç düşe ulaşabilmek için bir imkândır. Bernard Penot, düşlerin kendisinden hiçbir şey anlaşılmaması için yaratılmış olduğunu ve işin içindeki anlamların ana hatlarının hastadan öğrenilmek zorunda olduğunu söylüyor. (Psikanaliz Yazıları , "Rüya Uğraşı", çeviren: M. Levent Kayaalp, Sonbahar 2000 Sayısı) Düş sahnesi oluşurken "yoğunlaştırma" ve "yer değiştirme" işlevlerinden geçer. İşlevin sorumlusu bilinçdışıdır. Yoğunlaştırmada bir düş imgesi ya da imgeleri birden çok anlamla donanır. Yer değiştirmede ise asıl anlama gidecek doğrudan temsil yerine geçen başka bir temsil oluşturulur; Penot bunu kısmi imgenin özellikle araç düzeyinde parçası olduğu daha bütünsel bir şeyi temsil etmesi şeklinde açıklar. Yoğunlaştırma ve yer değiştirme düşlerin sansürden kaçmasını, kılık değiştirmesini sağlar. Ve son aşama olarak gerçeklik ilişkisi için simgeleştirme süreci gerçekleşir. Saklanarak gelen ve köşe bucakta izler bırakan düş düşüncelerinin bir ötekine ve daha öncesinde kendine anlatımında boşluklar iç ve dış gerçekliğe bağlı olarak doldurulur. Bilinçdışından söyleme uzanan yolda biçim değiştirerek yol alan düşler aslında duygu tonu ve anlamını yitirmez ama anlamı ortaya çıkarmak analizan ve psikanalistin arasındaki sürecin işidir. Psikanalist Talat Parman düş yorumu ile ilgili şöyle diyor: *"Düş yorumu bütün bu bilinçdışı düzenekler sayesinde kılık değiştiren biçimlerin anlamlandırılması demektir. Burada yorum yalnızca tasarımlar ve onların dinamiğini değil, taşıdıkları duygulanım (affectif) yükünü de kapsamaktadır."* (Psikanaliz Yazıları, "Ergenlik Bir Düş Zamanı Ergenlik ve Gecenin Keşfi", Sonbahar 2000 Sayısı)

Düşlem

Düş, düşlem (fantezi), gündüz düşleri (hayal) ve toplumsal gerçeklik ruhsal yapıyı oluşturan ve birbiriyle bağı olan dinamik süreçlerdir. Yabancısı olduğumuz ve ancak kılık değiştirmiş haliyle ulaşmaya çalıştığımız bilinçdışından tanıdık olan, bize ait dediğimiz ve çoğu kez gerçeğimiz olarak tanımladığımız bilinçli sürece kadar ruhsal yapı bir bütündür. Düşün bilinçdışına yakınlığı ne kadar fazlaysa gündüz düşlerinin bilince yakınlığı da o kadar fazladır. Ama bu birbirinden kopuk oldukları anlamını taşımaz. Arada duran düşlem de işlev ve yapı olarak bilinçdışını oluşturan birincil süreçten bilinci oluşturan ikincil sürece kadar izler taşır. Bulgu olarak karşımıza çıkan korkular, kaygılar, takıntılar temel düşlem olarak tanımlanan ve bilinçdışı süreci içeren ilk sahne ve kastrasyon düşleminden ayrı tutulamayacağı gibi, gündüz düşlerindeki kurgularla tatmin bulan arzular da bir ucundan bilinçdışına dayanır. Ama gündüz düşü "kurulur", düşlem gelir, düş ise görülür. Talat Parman "Psikanaliz ve Gerçeklik: Psikanalizde İç ve Dış Gerçeklik ve Düşlem" yazısında düşlem ve işlevini şöyle tanımlıyor: *"...ruhsal gerçeklik maddi yani dış gerçeklikten farklıdır ve düşlem ve arzu ile yöneltilir. Burada iç ve dış gerçekliği birbiriyle ilişkili ancak ayrı unsurlar olarak tanımlamış oluyoruz. Ancak yeterli değildir. Geçmişle şimdi olanı, eskille günceli de bir arada ele alabilmeliyiz. (...)Düşlem iç ve dışı, eskil ve günceli bir araya getiren karmaşık ve heterojen bir yapıya sahiptir ve temel bir psikanalitik kavramdır."* (Psikanaliz Yazıları, Sonbahar 2011 Sayısı)

Şiir-düş ilişkisi üzerine

Analistin en önemli malzemesi kelimelerdir, çağrışımın peş peşe getirdiği kelimeler biriktirilir, yorumlanır ve sonunda bilinçdışı anlama ulaşmak amaçlanır. Burada edebiyatçı ile psikanalist "kelime" paydasında buluşurlar, her ikisinin malzemesi de kelimelerdir. Lacan'a göre bastırma dilbilimsel metafora benzeyen bir süreçtir. Metafor dilbilimsel bir gösterenin yerine, onunla eşzamanlı ilişkide bulunan bir başka gösterenin ikame edilmesidir. Böylece gösterilen değişmeden kalmakla beraber gösterilenin kökensel göstereni, yerini bir başka gösterene bırakmış olur. Edebiyatın daha ince bir söylem için sıklıkla başvurduğu bu edime özne, daha toplumsal bir anlatım, bir söylem kurmak için başvurur. İşte, Lacan'a göre bastırma mekânizmasında benzer bir süreç söz konusudur. Metaforda ilişkiye geçen gösterenler birbiriyle eşzamanlı ilişkidedir. Bir başka deyişle, metafor dil ekseni düzeyinde gerçekleşir. Bilinçdışı, metaforlar zinciriyle oluşmuş ise metaforların ardında bıraktığı gösterenler birbiriyle eşzamanlı ilişki içindedir, tıpkı bir dilin yapısında olduğu gibi. Şiir metafor zenginliğiyle düşlere benzerlik gösterir. Talat Parman sanatçı ile psikanalisti ortak bir paydada buluşturmakta: *"Sanatçının kaderi erişkin yaşam modelini, çocuksu modelin uyku ve düşler yoluyla ortaya çıkmasını sağlamak için öldürmektir. (...) Sanatçı için çocuk kalabilmek, çocuksu düş ve düşlem dünyasına dönebilmek yaşamda kalmanın tek yoludur. Psikanalist de burada sanatçının yolunu izler."* (Psikanaliz Yazıları, "Psikanalist ve Sanatçı", İlkbahar 2009 Sayısı). Talat Parman'nın sözlerinde sanatçının yaratıcılığında bilinçdışı süreçlere uyanık kalmaya gönderme yapan bir anlam çıkmakta. Yanı sıra Parman sanatçının yaratıcılığı için erişkin yaşam modelini öldürdüğünden söz eder. Oysa Marksçı edebiyat eleştirisi alanında önemli yeri olan

© MÜŞERREF SÜNDÜS

Christopher Caudwell "Yanılsama ve Gerçeklik" adlı kitabında sanat yapıtının ortaya çıkışında erişkin yaşam modelini değiştirme gücü üzerinde durur. (Payel yayınevi, Çeviren: Mehmet H. Doğan, 1974). Caudwel şiir ile düşü karşılaştırırken akla aykırılıkları ve duygusal tonları açısından benzerlikleri olduğunu, imgelerin akışı konusunda ise düşün özgür çağrışımı kullandığını ama şiirsel çağrışımın toplumsal olduğunu söyler. Düş ve şiir ilişkisini yazarın dilinden aktaralım.

"Şiir yaratıcıdır; düş ise değil. Şiir yaratıcıdır, çünkü yöneltilmiş duygudur. Düşte çağrışımlar özgürdür: gerçekliğin imgeleri genotipin arzularına göre yoğrulur, tıpkı mıknatıs üzerinde demir tozlarının kuvvet çizgileri boyunca 'özgürce' dizilişlerinde olduğu gibi. Oysa şiirde duygu, algısal gerçekliğin ortak dünyasında yaşayacak gibi yapılmış olduğu için bir toplumsal biçime uydurulur, dönüştürülür. Şiir coşkuyu dışlaştırır. Kendi, anlatılır: zorla dışa itilir. Coşku darphaneye girer: yürürlükteki para olur. Duygulara toplumsal değerler verilir. İş yapılır. Düş fonksiyonu kesin olarak emek değildir, şairane düş ise öyledir; çünkü birisi toplumsal bir mal yaratır, öteki ise yaratmaz.

"Şiirsel yanılsamada süreç içe dönüktür. Düşler, bilinçsiz yükselişlerden çıkar, bu yüzden kördür, yaratıcı değildir. Şiirler bilinçli inişlerden gelir ve bu yüzden gözleri açık ve yaratıcıdır. Düş, uyuyanı eyleme uyandırmamak için coşkuların dinamik bölgesinden kaçar; şiir, iç dünyayı değiştirmek için cesaretle açar onu.

"Düşün bellek imgeleri, içgüdülerin görünmeyen ipleriyle bağlıdır, körü körüne boyun eğer onlara. Ama şiirin sözcükleri, amacı olan bir yol izler. Görevleri, önce duyguları uyandırmak, harekete getirmek, sonra onları yeniden düzenlemektir. Düşün tek sonucu, gerçeklikten çekilip çıkartılmış ve keyfi imgeler paternidir."

Sinema-düş ilişkisi üzerine

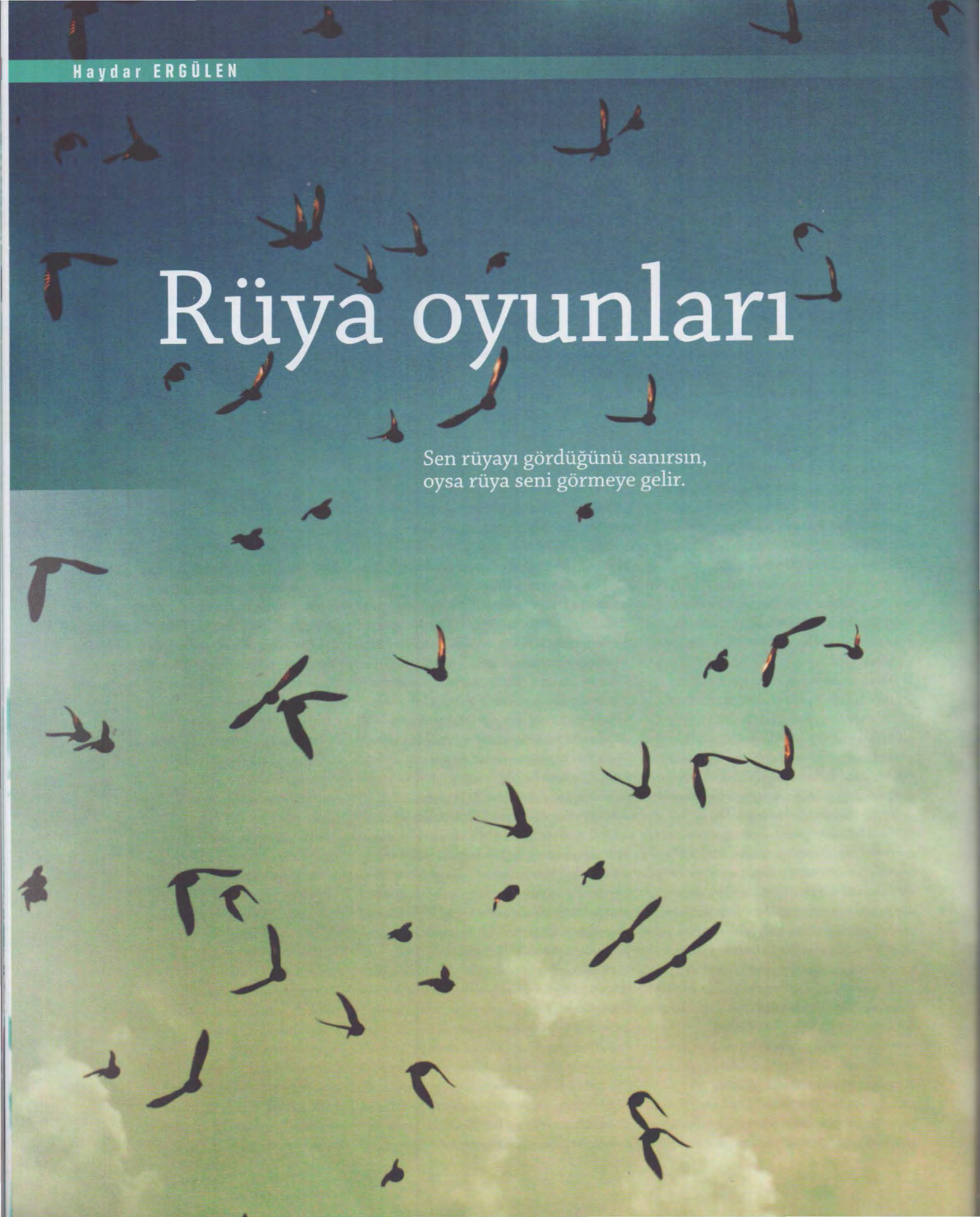
Sinemada görünen, bilince hitap eden anlamın arka planı, aslında yönetmenin bilinçdışı imgelem dünyasının uzantısı olan düşlem ve gündüz düşleri dış gerçeklikle işbirliği yaparak, "canlandırma"nın (animasyon) göstergesel değeri üzerinden psikanalitik sinema eleştirisinin malzemesini oluşturur. Sinema sahnesinde canlanan, izleyicisinin algı sistemine, oradan ruhsal alanına doğru kayan kendine özgü dili ile düşle benzerlik taşımakta. Düş sahnesinin malzemelerine benzer malzemesi olan sinema dilinin Roman Jakobson, görüntüsel gösterge, simge ve belirtinin birlikte kullanılmasıyla oluştuğunu söylemekte. Taner Coşkun "Şiir ve Sinema" yazısında sinema dilinin şiirde olduğu gibi kendine özgü kuralları içinde metafordan yararlandığını söylemekte (Varlık, Mayıs 2006). Coşkun ilginç bir saptama olarak sinema ve izleyici arasında kurulan ilişkiden söz ederken üst anlatıcı ya da dış göz adını verdiği yine sinemanın sunumunun arkasındaki tarafsız göze, düşünü anlatan analizanla düş arasına belli bir mesafede giren psikanalistin işlevine benzer bir işlev yüklemiş. Coşkun'nun kendi cümleleriyle aktarırsak: *"Eğretileme (metafor) salt şiirin değil, sinemasal dilin de başvurduğu bir imkândır kuşkusuz, ama yine kendine özgü kurallar içinde. Hatta sinemanın kendisi bile bir 'eğretileme' düzleminde değerlendirilmek istenir. Film, kimilerine göre yorumsal boyutlar içeren bir 'çerçeve' (tablo), kimilerine göre dış dünyanın gözlemlendiği bir 'pencere'dir. Lacangil bir saptamayla filmi 'ayna' olarak niteleyen görüş ise daha sonra ortaya çıkmış ve daha fazla yandaş toplamış gibi. Ancak, sinemasal imgenin oluşmasında eğretileme payı, somut hayatın 'görüntü'lerinin kaydırılarak üst üste bindirilmesi tekniğinin ötesinde biraz da izleyicinin yorum yapma kapasitesiyle ilgili. Aynı durum, yine şiirin daha sere serpe kullanabildiği 'simge' açısından da geçerli. Sinema sanatında simge kullanımı, üsluptan çok filme içkin kılınır, kişilerin dilinde ya da verdiği önemde canlandırılır, üst-anlatıcının simgeye mesafeli baktığı hissettirilir. Başka deyişle, filmin içinde simge bir 'temsil' olarak ve nesnesiyle ilişkisi sislendirilmiş olarak yaşanırken, üst-anlatıcı ya da dış göz bu temsil ilişkisinin kodlarını çözmüş gibi davranır ancak bunu bilinçli izleyicinin akıl yürütmesine imkân tanıyacak biçimde yapar."*

Sinemaya, şiire ve diğer sanat dallarına psikanalitik açıdan bakmak, "tematik" kertelerden biridir ve sadece psikanaliz-sanat kavuşumunda değil, ilişkinin özgül işleyişi ve her iki alana eklemlenme değeri üstünden ivme kazanır.

Haydar ERGÜLEN

Rüya oyunları

Sen rüyayı gördüğünü sanırsın,
oysa rüya seni görmeye gelir.

1. Yorumsuz rüya
"Ben senin için her şeyi göze alırım"
diyordu biri.
Diğeri bir an durdu, içinden acıyla
gülümsediğini kimse görmüş müydü acaba?
Sonra "adam sen de, dünya görüyor, sen neyin
hesabını yapıyorsun?" diye düşündü kendine.
"Her şeyi bırak" dedi, "her şey hiçbir şeydir,
sen beni göze alabiliyor musun?"
Belki de bu soruyu "sen onu söyle" vurgusuyla bitirecekti,
ama nedense bunun soruyu yumuşatacağı hissine
kapıldı ve yarısında durdu kendine.
"Ben senin için her şeyi göze alırım" diyen,
bunun üzerine uykusundan uyanmış gibi
açılıverdi gö zlerine.
Rüya gecenin kıyısına getirip bırakıverir görücüsünü.
Uçurum bazen gözlerimizin kıyısındadır.

2. Evvel rüya
Sen bana göründüğünde,
göz daha keşfedilmemişti.
Rüya gözden eskidir.
(Zaten rüya gözle görülmez.)

3. Rüya sineması
Rüya çoğu zaman
bir geceyarısı sinemasıdır.
Rüya bazen de gözün
bir açık hava sinemasını özlemesidir.

4. Rüyayı kim görüyor?
Kırmızı bir aklı olanlar için
rüya balıklı bir bahçedir.
Kulağı az işitenler için
rüya seslerin denizaltıdır.
Kalbi az duyanlar için
rüya aşkla çarpan geçmiş yazlardır.
Dudakları çizgi gibi incecik olanlar için
rüya yolculuğun nefesidir.
Parmaklarım niye uzun değil diye
üzülenler için
rüya uzun ince bir...
Benim gibiler için
rüya eksik aklın avlusudur.

5. Rüya öyle...
Öyle hülyalı,
öyle büyülü,
öyle sırlı,
öyle tuhaf,
öyle inanılmaz,
öyle dolu,
öyle yoğun,
öyle akışlı,
öyle bakışlı,
öyle derin,
öyle uzun,
öyle ürpertili,
öyle mistik,
öyle erotik,
öyle poetik,
öyle mahrem,
öyle içten,
öyle gözden,
öyle gönülden,
öyle kalptendir ki...
İnsan gördüğüne inanamaz.
Oysa çoğu insan yalnızca
gördüğüne inanır.
Rüya ise gördüklerimizin değil,
onların sakladığı şeylerin gerçek
olduğunu ima eder ya da
söyler bize.
Öyleyse rüya
gördüğümüz şeylerin arasında
göremediğimiz şeylerdir.
Rüya.
Görmediğimizdir.
Rüya.
Göremediğimiz.
Rüya.
Gösterilen değil.
Gösterilmeyen gösterendir.

6. Rüya gibi...
Rüyaya gözümüz gibi bakarız,
çünkü o içimizden biridir.
Gözünü budaktan sakınmayanların
gözünü rüyadan sakınması neye
yorulur?

7. Gözden düşmüş rüya
Rüya bizim gözümüze bakıyor.
Rüya, çocukluğunu gözde geçirmiş,
oradan geceye düşmüş,
şimdi istese de geri dönemiyor.
Gözden düşmüş bir kere.

8. Rüyalı şiir
"Rüya, bütün çektiğimiz.
Rüya kahrım, rüya zindan.
Nasıl da yılları buldu,
Bir mısra boyu maceram...
Bilmezler nasıl aradık birbirimizi,
Bilmezler nasıl sevdik,
İki yitik hasret,
İki parça can."
....
(Ahmed Arif'in "Suskun" şiirinden,
Fikret Kızılok'un terbiyeli sesinden)

9. Rüya, hepimizi görür!
Biliyor musun,
bilmiyorsun.
Sen rüyayı gördüğünü sanırsın,
oysa rüya seni görmeye gelir.
Sen gören değil, görülensin.
Rüya, görendir.
Rüya, görür.
Rüya hepimizi görüyor.

10. Karagözlü rüya
İki gözüm.
Ahmet Kaya.
Sesini göresim geldi.
Rüyan hiç gözümden gitmiyor.

11. Rüyalamalar
-Şunun gördüğü rüyaya bak!
-Kimse görmemiştir onun gördüğü rüyayı!
-Ben senin rüyana girecek kadar değersiz miyim?
-Şiir de rüyadan çıkmıştır.
-Tanrım bana öyle bir rüya bağışla ki
gözlerime bakan o rüyayı görüp kendinden geçsin!
-Sen buna rüya mı diyorsun,
sen buna rüya diyorsan
şiire ne diyeceksin?
-İki gözü iki rüya...

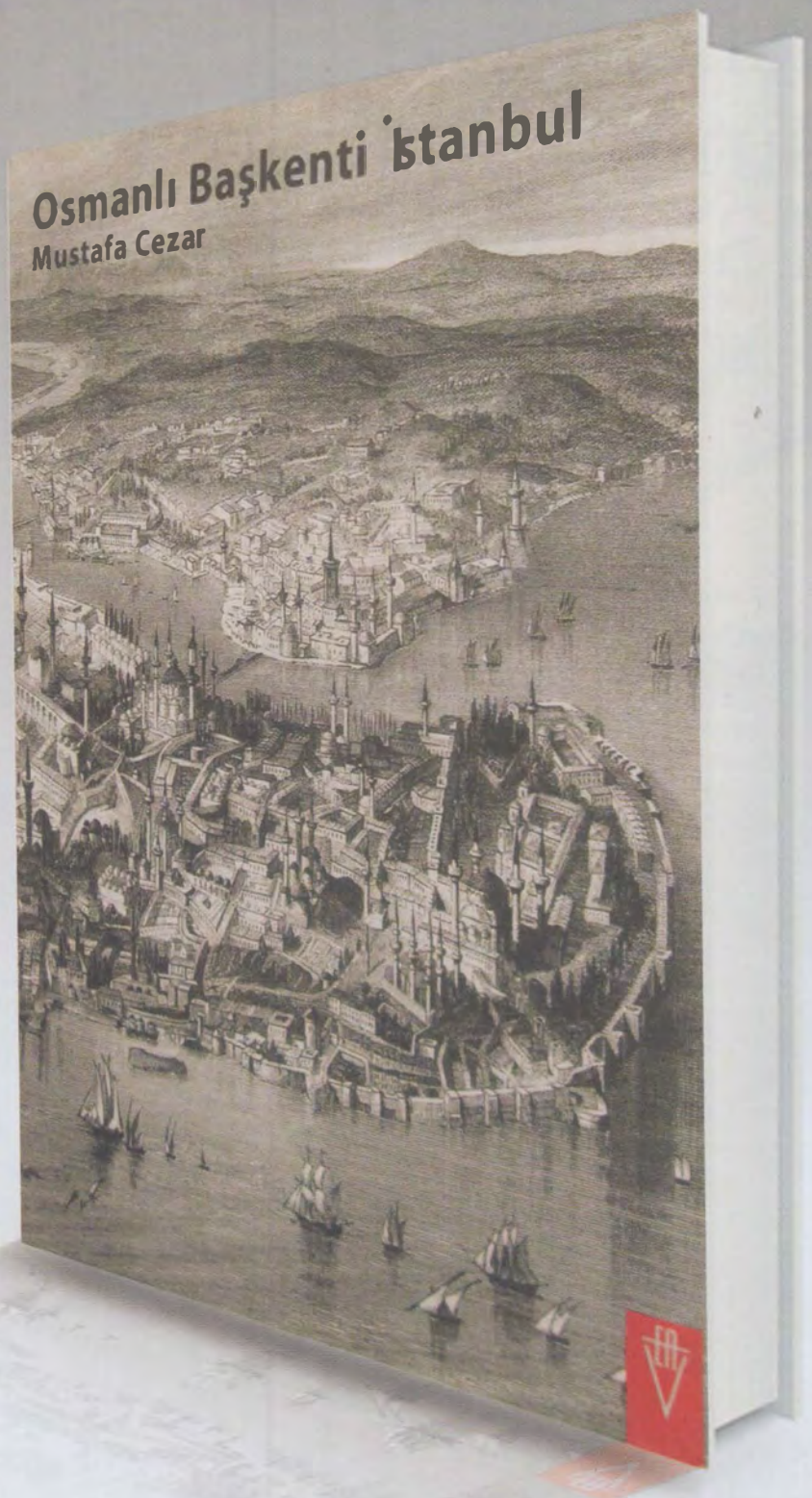
12. Rüyaşe...
Rüya şerhi: Rüyaların yorulduğu yer
Rüya şehri: Rüyaların iç içe olduğu yer

13. Yazılı rüya
Bu rüya senin gönlüne yazılmış,
boşuna gözlerini yorma,
içini açık tut yeter.

Prof. Mustafa Cezar'ın ölümsüz eseri

"OSMANLI BAŞKENTİ İSTANBUL"

Kentin bugünkü konumunu yansıtan hava fotoğraflarıyla desteklenen eser, dünün ve bugünün İstanbul'unun karşılaştırılmasında araştırmacılara ışık tutan kaynak kitap niteliğinde!

Mat Kuşe Kağıt
Özel Baskı
631 sayfa
225 TL

Kütüphanenizde yer alsın!

EKAV VAKFI YAYINIDIR.

İLETİŞİM
EKAV Vakfı
Süzer Plaza No:15 Gümüşsuyu / İstanbul
T: 0 212 227 94 55 – 0 212 252 81 31

Tan Tolga DEMİRCİ

İçinden sinema geçen 13 rüya

Filmde konuşulan dili anladığını arada attığı kahkahalarla kanıtlayan hoca sınıfa dönüyor ve filmin Erich Fromm'a ait olduğunu, ayrıca Frankfurt Okulu zamanlarında çekilmiş olabileceğini iddia ediyor. (...) Fromm'a, Reich'ın kuramlarını çalan aşağılık bir hırsız olduğunu bağırarak sınıftan koşarak ayrılıyorum. (...) Sonra koridorun başında, mayosunu giyinmiş kilolu bir kadın daha görüyorum. Beyaz ve transparan bir tarakla koltuk altı kıllarını tarıyor.

10 sürrealist rüya sahnesi

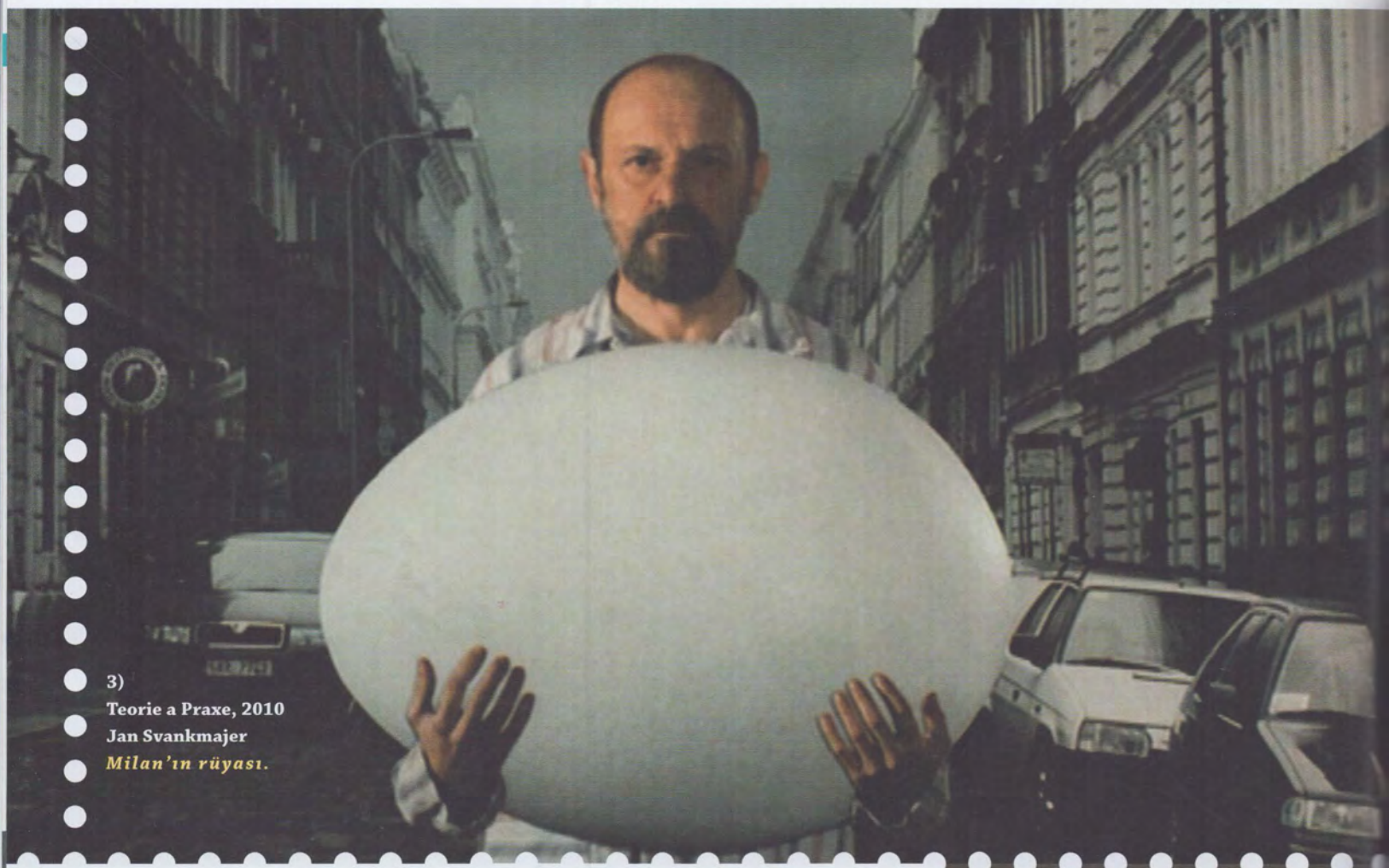
1)
Le Fantôme de la Liberté (Özgürlük Hayaleti), 1974
Luis Bunuel
Mr. Foucauld'nun rüyası.

2)
Nuit Noire, 2005
Olivier Smolders
Oscar'ın rüyası.

28 Ocak 2012

Misafir öğrenci olarak Dokuz Eylül Üniversitesi Sinema Televizyon Bölümü'nde bir derse katılıyorum. Ancak üniversitenin öğretim kadrosu değişmiş, hiç kimseyi tanımıyorum. Derse orta yaşlarda bir adam giriyor ve ukala bir duruşla bilgisayarını projeksiyon makinesine bağlıyor. Bilgisayar açıldığında, masaüstü resmi olarak Sadettin Kaynak'ın bir fotoğrafını görüyorum ancak fotoğrafın altında kırmızı italik bir fontla "Adolf Hitler" yazıyor. Sonrasında masaüstü dosyalarının birine tıklıyor ve daha öncesinde görmediğim bir filmden sahneler göstermeye başlıyor. Siyah beyaz bir dekorda renkli karakterler, bilmediğim bir dilde hararetli olarak tartışıyorlar. Filmde konuşulan dili anladığını arada attığı kahkahalarla kanıtlayan hoca sınıfa dönüyor ve filmin Erich Fromm'a ait olduğunu, ayrıca Frankfurt Okulu zamanlarında çekilmiş olabileceğini iddia ediyor. Böyle bir filmi kaçırmış olduğum için kendime sinirleniyor ancak bir yandan da bilginin gerçekliğinden kuşkuya düşüyorum. Beni kuşkuya düşüren şey, hocanın "Erich" ismini sürekli "Heinrich" olarak telaffuz etmesi. İsmi yanlış telaffuz ettiği üzerine tam söze karışacakken bu kez gösterilen filmde onlarca gözün kameranın objektifine çarparak tıpkı bir atomun parçaları gibi birbirlerine yapıştıkları bir sahneyle karşılaşıyorum. Bunun üzerine hoca giderek yaşlanıyor ve yetmiş yaşlarında, elmacık kemikleri çıkık, zayıflıktan ölmek üzere olan bir adama dönüşüyor. Yaşlı adam, zar zor da olsa konuşarak sınıfa "göz" ile ilgili herhangi bir makale okuyup okumadıklarını soruyor. Hemen söze girip "The Very Eye of..." deyip kalıyorum. Hoca gülüyor ve yanıma gelerek sert bir biçimde hapşırıyor. Makalenin ismini hatırlamaya çalışıyor ve yeniden "The Very Eye of..." deyip kalıyorum. Hoca, büyük bir şefkatle beni tamamlıyor ve "Story of the Eye" ya da "L'histoire de l'oeil" diyor. Utançla karışık hocaya müthiş bir hayranlık duyduğumu hissediyorum. Uzun bir süre bakışıyoruz. Sonra aniden onun nefesini kontrol edemediğini hissediyorum. Yüzü giderek morarıyor. Etrafa bakıyorum ve sınıfta yalnız kalmış olduğumu görüyorum. "Yardım edin" diyecek birilerini arıyor ancak bulamıyorum. Hoca, destek almak için sıralardan birine tutunuyor ve yüzü morarmaya devam ediyor. O sırada gözlerini benden alamıyor, ince dudaklarına varla yok arasında bir gülümseme yerleşiyor. Nefesi kesiliyor ve olduğu yere düşerek kalp krizinden ölüyor. Müthiş bir hüzünle projeksiyon perdesinin önüne doğru hızlı adımlarla yürüyor ve tahta silgisiyle Erich Fromm'un filmindeki atom parçalarına dönüşen gözleri silmeye başlıyorum. Sonunda silgi darbeleriyle perdeyi yırtıyor ancak yine de göz parçalarını yok edemiyorum. Fromm'a, Reich'ın kuramlarını çalan aşağılık bir hırsız

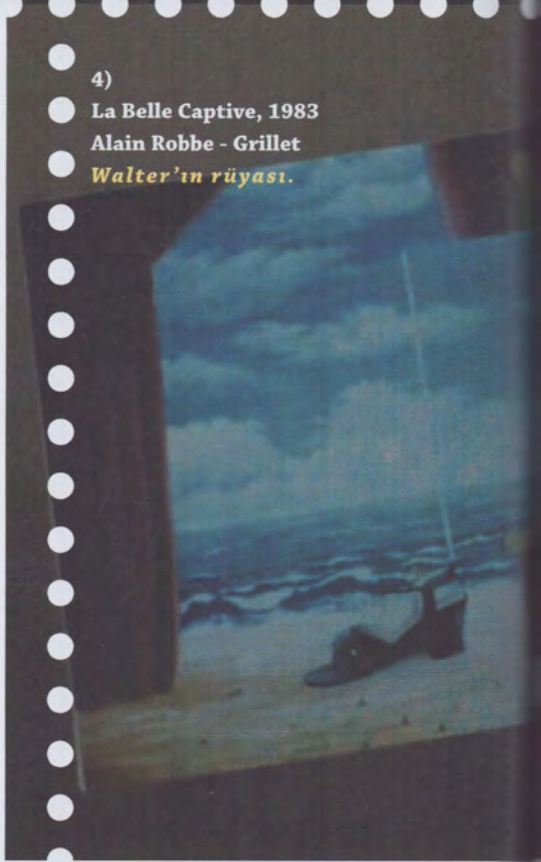

3)
Teorie a Praxe, 2010
Jan Svankmajer
Milan'ın rüyası.

olduğunu bağırarak sınıftan koşarak ayrılıyorum. Koridoru geçiyor ve bahçeye çıkıyorum. O sırada, müzik bölümündeki öğrencilerin yemekhaneden gelen seslerini duyuyorum. Oraya yöneliyorum. Kafeteryanın devasa bir yemekhaneye dönüştürülmesinin ardındaki nedeni düşünüyorum. Tam yemekhanenin önüne gelmişken öğrencilerin ve hocaların yemekten önce dua ediyor olduklarını ve kız korosunun bağıra çağıra "Ave Maria"yı söylediklerini duyuyorum. Diğer hocalar da başlarını elleri arasına almış, şarkı eşliğinde dua ediyorlar. O sırada korodaki birkaç kız beni görüp gülüşüyor. Yanlarındaki kızlar da hafif dirsek darbeleriyle yaptıklarının yanlış olduğu üzerine onları uyarıyor. Dikkatle baktığımda, beni tanıyan kızlar dışındaki tüm koro üyelerinin takma gözleri olduğunu ve tüm gözlerin birbirlerinin aynısı olduğunu anlıyorum. Nereye baktıkları belli olmayan bu uzaysı gözlerden gözümü alıp hocaların olduğu gruba çeviriyorum. Grubunun içinde yalnızca rahip elbisesi giyinmiş O.A.yı ve bir başka üniversitede sinema hocası olan M.B.yi tanıyabiliyorum. El ele tutuşmuşlar, büyük bir iştahla "Ave Maria"yı dinliyorlar. Bu saçmalık beni de etkiliyor ve koroya doğru yaklaşıp bana gülümseyen kızlardan birinin dizi dibine çöküyorum. O da üzerine tül sardığı sağ eliyle başımı okşayarak şarkıyı söylemeye devam ediyor. Masadaki tabakların içinde büyük butlar ve butlarda kurşun delikleri görüyorum. Aklıma aniden tabaktaki butların İkinci Dünya Savaşı sırasında kaza kurşunlarına hedef olan tarla domuzlarına ait olabileceğini düşünüyorum. Bu düşünceyle ve şarkı bitmeden, saçlarım arasında gezinen elin ritmiyle rüyamda uyuyakalıyorum.

30 Kasım 2011

Arkeolojik kazı izni alabilmek için Bursa'nın uzun yıllar önce kapanmış olan Dilek Sineması'na gidiyorum.

4)
La Belle Captive, 1983
Alain Robbe - Grillet
Walter'ın rüyası.

5)
Spellbound, 1945
Alfred Hitchcock
John'un rüyası.

İçeriye girdiğim andan itibaren sinema, okuduğum ilkokula dönüşüyor. Tanıdık bir yüz görme kaygısıyla köşelere saklanarak öğretmenler odasını bulmaya çalışıyorum. Üst kata çıktığımda, yıllar önce okuduğum sınıfın kapısı çıkıyor karşıma. Etrafta kimsenin olmadığını kontrol edip kapıyı aralıyorum. İçeri girdiğimde, sınıfın bir otel odasına dönüşmüş olduğunu görüyorum. Odanın ortasında çift kişilik bir yatak, düzgün çıkarılmış ayakkabılar, içinde tüylü balıkların yüzdüğü bir çiçek vazosu ve ahşabı çürümüş makyaj masası var. Tam balkona çıkmaya karar vermişken, odada kalan kişinin gelebileceğinden duyduğum kaygıyla mekânı terk etmek için arkamı dönüyorum. O sırada, kapının dibinde oturan, başını bükmüş ağlamakta olan takım elbiseli 50'li yaşlarda bir adam görüyorum. Ona iyi olup olmadığını sormaktan çekiniyorum ve öğretmenler odasını bulmak için yeniden koridora çıkıyorum. Birkaç adım atmışken, iki gazeteci kadın karşıma çıkıyor ve yeni bir film çekip çekmeyeceğimi soruyorlar. Onları başımdan atmakla atmamak arasında kalıyorum. Öğretmenler odasını aradığımı ve film çekmeyi bırakıp arkeolojiyle ilgilenmeye başladığımı söylüyorum. Benimle geliyorlar. Kadınlardan birisi feminist haberler yapan bir muhabir. Diğerini tanımıyorum. Feminist olan, arkeolojik kazı ekibinde kadın olup olmadığını soruyor. Bunun onu ilgilendirmediğini söylüyorum. Sinirlenip yanımdan ayrılıyorlar. Alt kata indiğimde yaşlıca bir adamla karşılaşıyorum. Yanında oturmakta olduğu kapının üzerinde "Makinist Odası" yazıyor. İçeriden eski Yeşilçam filmlerine has kadın kahkahaları geliyor. Ancak kapıya daha yakından baktığımda belediyenin mühür basmış olduğunu görüyorum. Adama, odaya ne olduğunu soruyorum. Kış için yüklük yapıldığını, öğretmeler odasının çok daha gizli bir yere taşındığını, oraya beni

götürebileceğini ancak ayakkabımın asla ses çıkarmaması gerektiğini söylüyor. Tek bir gıcırtı olursa işten atılacağını da ekliyor. Ayakkabılarıma bakıyorum ve onları tanımıyorum. Başka birisinin ayakkabısını yanlışlıkla giyinmiş olabileceğimi düşünüyorum. Yola çıkıyoruz. İki kat daha aşağı iniyoruz ve müthiş bir titizlikle ses çıkarmadan koridorda yürümeye çalışıyoruz. Tam köşeyi döndüğümde, gıcırtı seslerinin arttığını ama bizden kaynaklanmadığını anlıyorum. Ahşap koridora uzanmış, mayolarıyla güneşlenmekte olan sarı saçlı ve Macarca konuşan dev gibi iki kadınla karşılaşıyorum. Beni öğretmenler odasına indiren adamın yüzünde bir telaş görmeyince rahatlıyorum. Sonra koridorun başında, mayosunu giyinmiş kilolu bir kadın daha görüyorum. Beyaz ve transparan bir tarakla koltuk altı kıllarını tarıyor. O an tuhaf bir panik yaşıyor ve koridorun sonuna doğru koşmaya başlıyorum. Ancak karşıdan onlarca mayolu ve kilolu kadının, sanki teneffüsten çıkmışçasına bana doğru koştuklarını görüyorum. Yaklaştıkça devleşiyorlar ve bel hizalarına ancak gelebiliyorum. Aralarından sıyrılmak için bacaklarını, bellerini itiyorum ve nihayet koridorun çıkışına geliyorum. Arabamı park ettiğim bahçeye çıkıyorum, araba bir başkasının arabasına dönüşmüş. Biniyorum ve evime gitmek üzere yola çıkıyorum. Ancak birkaç dönüşten sonra yolu kaybedip yanlışlıkla bir alışveriş merkezinin çatı katına çıkıyorum. Arabadan iniyor ve çatı katında, Ankara asfaltına çıkan yolu sorabileceğim birilerini arıyorum. O sırada küçük bir grubun toplanmış aralarında konuşmakta olduklarını görüyorum. İçlerinden birini Svankmajer'e benzetiyorum ve ona İngilizce Svankmajer olup olmadığını soruyorum. O da "Ben hiçbir şeyim ama Svankmajer'i arıyorsan, buralarda dolaşıyor" diyor. Grup gülmeye başlıyor ve hep bir ağızdan "Biz hiçbir şeyiz, Svankmajer bile değiliz" diyerek benimle dalga geçiyorlar. Bu rahatsız edici ortamdan uzaklaşmak için bilgisayar oyunlarında yaptığım ve

6)
Le Sang d'un Poète, 1932
Jean Cocteau
Şairin rüyası.

7)
La Science des Rêves, 2006
Michel Gondry
Stéphane'ın rüyası.

8)
La Prisonnière, 1968
Henri-Georges Clouzot
Josée'nin rüyası.

asla ölmediğim gibi çatılardan atlamayı, gözden kaybolmayı düşünüyorum.

5 Kasım 2010
Üniversitede Sinema Televizyon, Görüntü Yönetmenliği Bölümü sınıfındayız. Ancak dersin hocası olan 50'li yaşlarda ve şişmanca kadını tanımıyorum. Onun yanında yine aynı yaş ve kilolarda misafir bir başka kadın hoca daha var. Omzunda apoletler taşıyan bu kadını, aktris Gabriela Wilhelmová'ya benzetiyorum. O sırada diğer hoca, sunumunu yapmak üzere, en yakın lise arkadaşım K.A.yı kürsüye çağırıyor. Koca sınıfta tek dinleyici benim. Kimsenin olmayışını, K.A. sevilmediği

için ona karşı yapılan bir protestoya bağlıyorum. K.A. kürsüye çıkıyor ve "aşkın Stalinistleşmesi" konusunda konuşmak istediğini söylüyor. Hoca, K.A.nın yüzüne bakmaksızın, "Biraz politik bir konu değil mi?" diye soruyor. K.A. konunun politik olmadığını, yalnızca aşk denilen eylemin, şovenist, Stalinist, kajucu ve napolist yan etkilerden kurtulması gerektiğini söylüyor. "Kajucu" ve "napolist" terimlerinin ne anlama geldiğini bilmediğim için içten içe utanıyorum. Sonra da ilkini Çin devrimiyle, ikincisini ise Napolyon ile ilişkilendiriyorum. K.A. ateşli konuşmasını sürdürürken sınıfa oldukça bakımsız, 1.50 boylarında, zayıf, esmer bir kız giriyor. Çirkin ve kendisine büyük gelen soğuk renkli bir kazak giyinmiş bu kız, onca yer arasında gelip yanıma oturuyor. Bundan rahatsız oluyor ancak ona belli etmiyorum. Az sonra kızın, K.A.nın konuşmasını keseceğine emin bir tedirginlikte K.A.yı dinlemeyi sürdürüyorum. Gerçekten de kız, Stalinistlerin artışından söz edildiği bir sırada, oldukça tiz bir sesle araya girerek Stalin'in aşk için tek kurtuluş olduğunu, iki kişinin birbirini "Stalin" sayesinde daha dürüst bir biçimde anlayabileceklerini iddia ediyor. Bu aptalca yoruma inanılmaz sinirleniyor ve söz alıyorum. Sonra da kıza dönüp, devrimin çirkin ayakkabılarla ve koca kazaklarla yapılamayacağını, ayrıca bekâretini kuşlara bölüştürmeden özgürlükten söz edemeyeceğini söyleyip ondan sınıfı terk etmesini istiyorum. Misafir hoca söze girerek, kendime hâkim olmamı, kimseyi sınıftan kovma yetkim olmadığını söyleyip çantasından kalın mumlar çıkarıyor. Sonra da mumları K.A.nın konuşma yaptığı kürsüye yerleştirip cebinden çıkardığı dev bir kibritle yakıyor onları. K.A. mumlara şaşırmaksızın konuşmasına kaldığı yerden devam ediyor. O sırada yanımdaki kız, bacaklarını çapraz konuma getirip ağlamaya başlıyor. Onun bu tavrına üzüntüyle karışık nefret duyuyorum. Sonra da suçluluk duyguma yenilip, iyi olup olmadığını soruyorum. O da bu derse gelmeden önce amacının saçlarına fön çektirmek ve güzel görünmek olduğunu

9)
Meshes of the Afternoon, 1943
Maya Deren
Maya Deren'in rüyası.

10)
Le Charme Discret de la Bourgeoisie (Burjuvazinin Gizli Çekiciliği), 1972
Luis Bunuel
Don Rafael Acosta'nın rüyası.

ancak sosyalist bir kuaför bulamadığı için dağınık saçla gelmek zorunda kaldığını söylüyor. Kızın saçlarına daha yakından baktığımda, saman parçalarının saç aralarına dolanmış olduğunu görüyorum. Birkaç tanesini elimle alıyorum ancak ben topladıkça saman parçaları giderek çoğalıyor. Olgun bir tavır takınıp gırtlağımı temizleyerek ona, kepeğe karşı sosyalist şampuan kullanmasının sapla samanı birbirinden ayıracağını söylüyorum. O da umutsuz bir tavırla, eğer şampuan kullanırsa örgütten atılacağını ve parasının kesileceğini söyleyerek yeniden apoletli hocadan söz alıyor. O sırada birden yüzü değişiyor kızın ve bu kez daha acımasız bir şekilde K.A.ya saldırmaya başlıyor, ağzına ne gelirse söylüyor. K.A.nın kadın düşmanı olduğunu, tek yolun Stalinizm olduğunu, kadın kurtuluşunun ancak tören adımlarla mümkün olacağını iddia ediyor. Apoletleri olan kadın hoca, yapay bir gülümseyişle kızı onaylıyor. K.A. kızın yorumuna o kadar sinirleniyor ki avcunu, önünde yanmakta olan kırmızı gövdeli mumun ateşine yaklaştırarak acı çekmeden öylece duruyor. Bir süre sonra gözünden bir damla yaş geliyor ama yine de canının yandığına dair hiç tepki vermiyor. O an kızı öldürmekle evlat edinmek arasında kalakalıyorum. Sonra da sınıfı terk etmeye karar veriyorum. Son kez K.A.ya baktığımda, ellerinin alev aldığını ancak yine de suskunluğunu koruduğunu görüyorum. Stalinist kız, slogan atarak K.A.yı manipüle etmeye devam ediyor. Apoletleri olan hocaysa kızın attığı sloganlar eşliğinde kemikli parmaklarıyla pantolonu üzerinden kendini uyararak mastürbasyon yapmaya başlıyor. Bu rahatsız edici sahneye daha fazla dayanamayarak sınıfı terk ediyorum. Müthiş bir mide bulantısı ile okulun birinci kat koridoruna kusmaya başlıyorum. O sırada üniversite yıllarında hayranlık duyduğum M.A. bana yaklaşarak ve başımı yavaşça okşayarak kusmamı izliyor. Kendimi müthiş güvende ve huzurlu hissediyorum.

Gürol TONBUL

Çok yaşa sen Freud!

"'İçerdekiler' oyununda bir tutuklunun neler hissettiğini, rüyalarını nasıl yitirdiğini, rüyaların nasıl kâbusa dönüştüğünü düşünmeliyiz" dedi yönetmen... Yüzleri kaygılı, sesleri endişeli şimdi oyuncuların. Sahnenin karanlığına doğru süzülüyorlar.

©İLKER ZENGİN

Düşünde bile göremez işler
Düşlerin gördüğü işleri...

Can Yücel

Rüyalardan uzak kalmıştım. Birine söylesem mi diye düşündüm. "Hasta mısın yoksa?" demelerinden korktum.
Ya, bir daha rüya göremezsem... Ya, o odaya giremezsem... Ya, o sırtı dönük adamı göremez ve ne yaptığını anlayamazsam...
Onun için rüya görmeliydim.

Shakespeare'in "Bir Yaz Dönümü Gecesi Rüyası" oyunundaki Duvar (Snout) gibiydim. Duygulardan uzak, kalıp gibi bir duvar. ***"Oyunlardan bu oyunda ben duvarı oynuyorum. Snout derler adıma, size kendimi sunuyorum. Hem bilin ki, bu duvar başka bir duvar. Bir yerinde çatlak bir deliği ya da yarığı var."*** *(Shakespeare-Bir Yaz Dönümü Gecesi Rüyası)*
O çatlaktan bakmıştım bir kere rüyamda.

***

1720 yılına uzandım göz açıp kapayınca...
"Mayıs başı. Grand Sainte Antonie gemisi Marsilya'ya vardı varacak. Sardunya Valisi Saint Remys rüya görürken, birdenbire rüyası kâbusa dönüşmesin mi? O günlerde, geminin kente yanaşmasıyla adanın geçmişinde görülmedik bir veba salgınının patlayış tarihi çakışmaktadır. Vali, kendinin de vebaya yakalandığını ve hastalığın kenti mahvettiğini görür rüyasında. Felaketin etkisiyle, yüzlerce farenin cirit attığı ada temelinden çökmekte, sular altına gömülmektedir. Tüm ruhsal yıkımlara da rüyasında tanıklık eden Saint Remys tam anlamıyla bozguna uğramıştır; döner durur yatakta. Kan ter içinde kalmıştır bedeni. Felaketin yıkımı büyüdükçe Saint Remys'nin stres seviyesi yükselmekte, tehlikeli yükselişle birlikte iyice paniklemektedir. Remys'nin yürek parçalayan öfkeli homurtuları oturduğu binanın koridorlarını çınlatmakta, bu öfke ile yavaş yavaş sönen bir kömüre dönüşmektedir. Rüyasında felaketin önüne geçmek için geç kalıp kalmadığının hesaplaşmasını yapmaktadır. 'Yıkılsa, yok olsa dahi gövdem, yansam iliklerime kadar... Rüyalarda ölmez ki insan! Rüyada istem, uyumsuza, olasının olumsuzlanmasına uzanır. Bir tür değişime uğrayınca doğru, yalana kadar bir oynaklık içindedir' mırıldanmalarıyla uyanır vali. Ortada dolaşan veba söylentilerini ve gelen virüsün ilençlerini uzaklaştıracak güçte olduğuna karar verir. Ve Grand Sainte Antoine'nin limana girişine izin vermez. Veba bulaştıracak sandığı gemiyi aldığı acele bir kararla geri gönderir. Aksi takdirde toplarla gemiyi batıracağını söyler. Bu yaklaşımdan sonra gemi hakkında öyle söylentiler çıkar ki, gemi hiçbir limana kabul edilmez. Oysa, gemide veba yoktur. Rüya görerek alınan kararları eleştirmeye, saçma ve budalaca bir hareket olarak yorumlamaya kalkanlar bulunur elbet ama nafile! Olan olmuştur bir kere."
Ülkede yaşanan sabah baskınlarını, yapboz tutuklamaları görülen bir rüyaya mı yormalı? Her an alınan, ardı arkası kesilmeyen tutuklama kararları görülen bir kâbus sonrası mı alınmıştır bilinmez ama Remys'nin tavrı ortaçağdan bu yana önyargılı ve rüyayı gerçek sanmakla eşanlamlı bir fal tavrı armağan etmiştir hayatımıza. Eee, insan aklı tutuldu mu saçmalığın oltasına iktidar anahtarı rüya-yaşam ikileminin maymuncuğuna dönüşürmüş o anda...

1720 yılında put gibi durdu zaman. Acı bir tebessüm yayıldı dudaklarıma. Gemi yandı korkunç kırmızı sarı renklerle. Camda birden kendi görüntümü yakaladım. "Renklere takılma o kadar" dedi, takılmadım ama kendimi kötü hissettim. Kurumuş dudaklarıma gitti elim.

***

"Uzun süredir rüya görmüyorum" diye mırıldanmışım kentin törpüleyici otobüs durağında... Birden herkesin dönüp bana baktığını fark ettim. Abuklama sabuklama, kendi kendine söylenme, bilincimin derinliklerinde kaybolma

hali geldi oturdu üstüme... Bir gazete parçası uçtu önümde... Otobüsün gölgesi düştü durağa, bindim. Camdaki görüntüme baktım, eli kurumuş dudaklarındaydı, oradaydı. Geri dönmek istedim. Otobüsün kapısı kuvvetlice kapandı. Garip bir ses çıktı: Offfvvv! Ürperdim birden. İçerisi karanlıktı. Tek tük gölgeler gördüm ama yüzleri seçemedim. Otobüs silkeledi bedenimi, sonra yaydan boşalan bir ok gibi fırladı ileri. Otobüs hızlandıkça seçemediğim yüzleri iyice kaybettim. Bir koltuğa iliştim boş bir çuval gibi... Bir tünele girdiğimizi anımsıyorum. *"Tanrım ne kadar karanlık"* diye düşünürken tünelin kara delik gibi uzanan sonsuzluğuna şaşırdım, korktum sonra... *"İnmek için butona basmam gerek... Butona basmam gerek!"* El yordamı ile her yeri arıyorum: *"İniş düğmesi, kırmızı iniş düğ... İniş... İn!.."* Telaşa kapıldım. Birilerine çarpıyor ellerim. Buldum!

İniş düğmesine basınca yüzlerce telefon sesi yayıldı içeri... Daha da hızlandı otobüs. Bağırdım... Sesim çıktı mı farkında değilim. Zaten duyan yok. Etrafıma baktım, kimsecikler yok. Gölgeler siliniyor bir bir. Camlarda bedenler var ama yüzleri yok.

"Yüzünü bulamıyorum ablanın. Aylardır gözümün önüne getiremiyorum bir türlü. Tutuklandığım zaman oldu bu. Bir gece rüyada yüzü siliniverdi ablanın. Ertesi sabah uyanır uyanmaz resmini çıkardım, baktım ama tanıyamadım. Kafamdaki kadınla hiçbir ilgisi kalmamıştı o resmin. O zaman kızdım, parçaladım resmi. Karanlık bir odaya sıkışmış eşek arısı gibi vın vınnn arayıp duruyorum yüzünü. Her şeyi anımsıyorum ama yüzünü bulamıyorum ablanın." *(Melih Cevdet Anday, İçerdekiler-Tutuklu)*

Melih Cevdet Anday'ın Tutuklu'suyum. "İçerdekiler" oyunu dekoruna dönüştü otobüsün içi.

***

Bir mazgal kapağından çektiler beni aşağıya. İzbe bir yerdeyim. Her yerden sular sızıyor. Her koltuk F tipi hücre... Leş gibi kokuyor burası. Lağım suları eski evrakların, gazetelerin üstünde sabırla tepiniyor. Tepeden inen güç nasıl da aşındırıyor sözleri. Güç, kâğıttaki harfleri nasıl da eritiyor yavaş yavaş... Her yer siyah, kahverengi su. Her damla bir fareye dönüşüyor. *"Tanrım, ne kadar çoklar!.."*
Boş, kırık dökük bir sandalyenin üstüne attım kendimi. Telefon zilleri çalmaya devam ediyor hâlâ... Kulaklarımı kapatacağım ama ellerimi kıpırdatamıyorum ki... Sandalye üzerine atılan kostüme takıldı gözüm. Bu benim "İçerdekiler" oyunundaki kostümüm. Günlük giysilerimle neredeyse aynı ama nedense daha sert... Kostümü kokladım, küf kokulu.
Günlük yaşamdaki stres ve korkularımla savaşa hazırlanan bir şövalye gibiyim. Stres seviyemi belirten, sahne uyarı ışığı gibi yanıp sönen kırmızı bir ışığa takılıyor gözüm. Kırmızı ışığa bakılırsa, son derece gerginim.
"Bu soruşturma odasında kim gergin olmaz ki" diye geçiriyorum içimden. Ayak sesleri duyuyorum; boşlukta yankılanıyor. Telefon sesleri susuyor birden. Fareler kaçışıyor kâğıt, gazete yığınlarının içine. Belli ki, harfleri, sözcükleri içeriden kemirmeye devam edecekler.
Su sadece bir kovaya damlıyor şimdi. Metalik patlamalar arasında gazete yığınlarının üstünde büyük bir koltuk beliriyor; koltuğun arkası dönük sanırım. Çünkü içindeki adamın sadece ellerini görüyorum, Sinirli bir ses tonu yankılanıyor boşlukta:

"Otur! Bak, bize yardım et, itirafta bulun. O bildiriyi ben yazdım de. Gönderelim dosyanı mahkemeye kozunu orada paylaş. Susuyorsun. Susmak da bir çeşit kaçmak demektir. Hiç kimse düşüncesinden ötürü suçlanamaz ki. Ama yasalar o bildirideki düşünceleri suç sayıyorsa bana ne! Bak, yarın senin beğendiğin bir iktidar başa geçse, ben bu sefer de sana karşıt olanları sorguya çekeceğim. İnanıp inanmamak değildir benim işim. Neden konuşmuyorsun?" *(Melih Cevdet Anday, İçerdekiler-Komiser)*

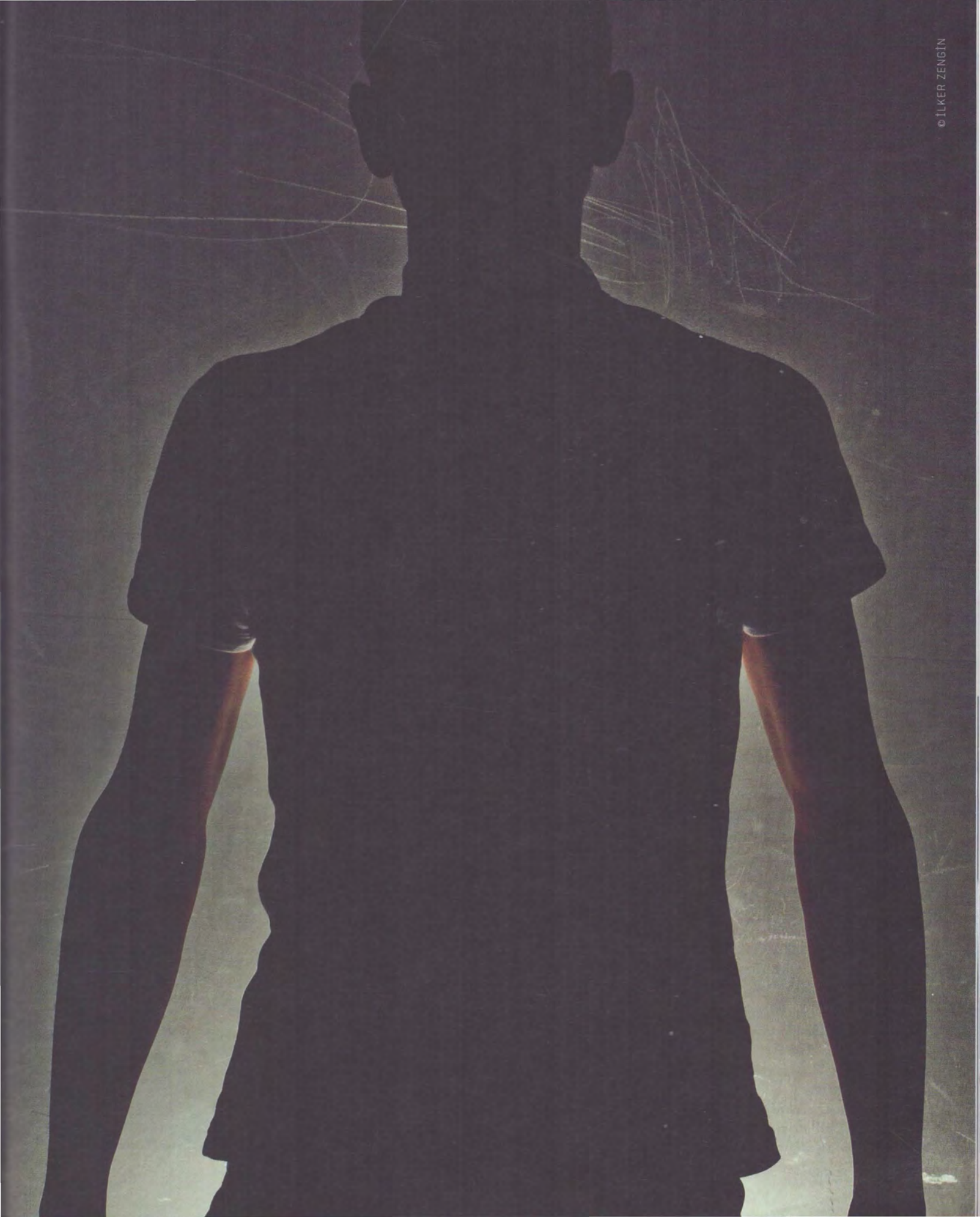
Taş kesilmişim. Gece uykularımı bölen huzursuzluklarımla baş başayım.
"Suçsuz insanların suçsuz insanlar gibi yaşaması için önce bir suçu üstlenmeleri gerekiyor..." (muş.) Her yer tutuklu insan dolu. Neden kimsecikler yok etrafta ve neden duyulmuyor sesler? Anladım, beni buraya çeken görevli yüksek perdeden konuşuyor durmadan:

"Üç çeşit tutukludan hoşlanmayız biz. Birincisi yakınlarımız. Bir suçtan yakaladılar, tıktılar buraya diyelim. Gelir, ağlar, yalvarır. Bir şey yapamazsın. İkincisi meslektaşlarımızdan biri. Olur a, polis de insan, o da suç işleyebilir. Onu da yakalar, atarız içeri. Ama arkadaştır, güç durumda kalırız. Üçüncüsü senin gibi okumuş yazmış takımıdır. Onlar çok yorar bizi. Çünkü ağzı laf yapar adamın, bin dereden su getirir, mantık oyunlarına kalkar ya da senin gibi susar, oturur. En iyisi ayaktakımıdır. Ne yorulursun ne de vicdan azabı çekersin. Söyle! İnatçısın sen! Bunca yıllık deneyimlerime dayanarak söylüyorum, bu inat denilen şey akıldan geliyor azizim" *(Melih Cevdet Anday, İçerdekiler-Komiser)*

Söyle, söyle, söyle! Sonrası kim bilir nasıl sürdü?

***

"Komiser, Tutuklu öğretmen karşısında iyi bir insan olduğunu düşünmektedir. Görevinden başka bir şey düşünmeyen bir insan. Tutuklu'nun konuşmamakta direnmesine akıl erdiremiyor. Tutuklu da karısı yerine kendini görmeye gelen Baldız'ını inatçı saymaktadır. Üçü de içeride bulunmanın getirdiği ortak psikoloji içindeler. Tutuklu'nun söylediği şu söz çözümü içerir: 'Sen benimle biraz içeri girdin, ben seninle biraz dışarı çıktım.' Rüya gibi değil mi? Eğer oyuncular olarak birbirinize ne düşündüğünüzü söylemezseniz..."
Tiyatroda, oyuncularla birlikteyim. Bir tiyatro sahnesine dönüşen otobüsün içinde coşkulu ses tonlarıyla tartışıyorlar. Sanırım, birbirlerini değil de, kendilerini ikna etmek istiyorlar daha çok. Kişinin sıradan bir birey olarak neden tutuklandığını

©İLKER ZENGİN

bilmediğini ama öğrenmek istedikçe tutuklanması için nasıl gerekçeler oluşturduğunu tartışıyorlar. *"'İçerdekiler' oyununda bir tutuklunun neler hissettiğini, rüyalarını nasıl yitirdiğini, rüyaların nasıl kâbusa dönüştüğünü düşünmeliyiz"* dedi yönetmen...
Yüzleri kaygılı, sesleri endişeli şimdi oyuncuların. Sahnenin karanlığına doğru süzülüyorlar. Onların peşine takıldım.

***

Otobüsün içi iyice karanlık. Bir ışık parladı birden, şoför yeri aydınlandı. Otobüsün direksiyonu yok, yönü belirsiz. Direksiyon yerinde bilgisayar klavyesi duruyor. Sırtı dönük adamın ağzımdan çıkanları, duyulmayan sözcüklerimi, düşüncelerimi garip bir hazla kaydettiğini gördüm. Gecelik rüya konaklamalarımın son durağından ayrılmak için ayağa kalkmak istedim.

-Sakın ayağa kalkmayın, daha durağınıza gelmediniz. Şimdi anlatın.
-Neyi anlatacağım?
-Bana soru sorma, anlat!
-Neyi anlatayım?
-Rüyanızı. Buraya rüyanızı anlatmak, belki de satmak için gelmediniz mi?
-Ben mi?
-Hadi canım, yapmayın! Uzun zamandır tanıyorsunuz beni... Buluşmak istediniz benimle, beni tanımak istediniz ve ben korkularınızla ortaya çıktım işte. Anlat, rüyanı anlat, çabuk!

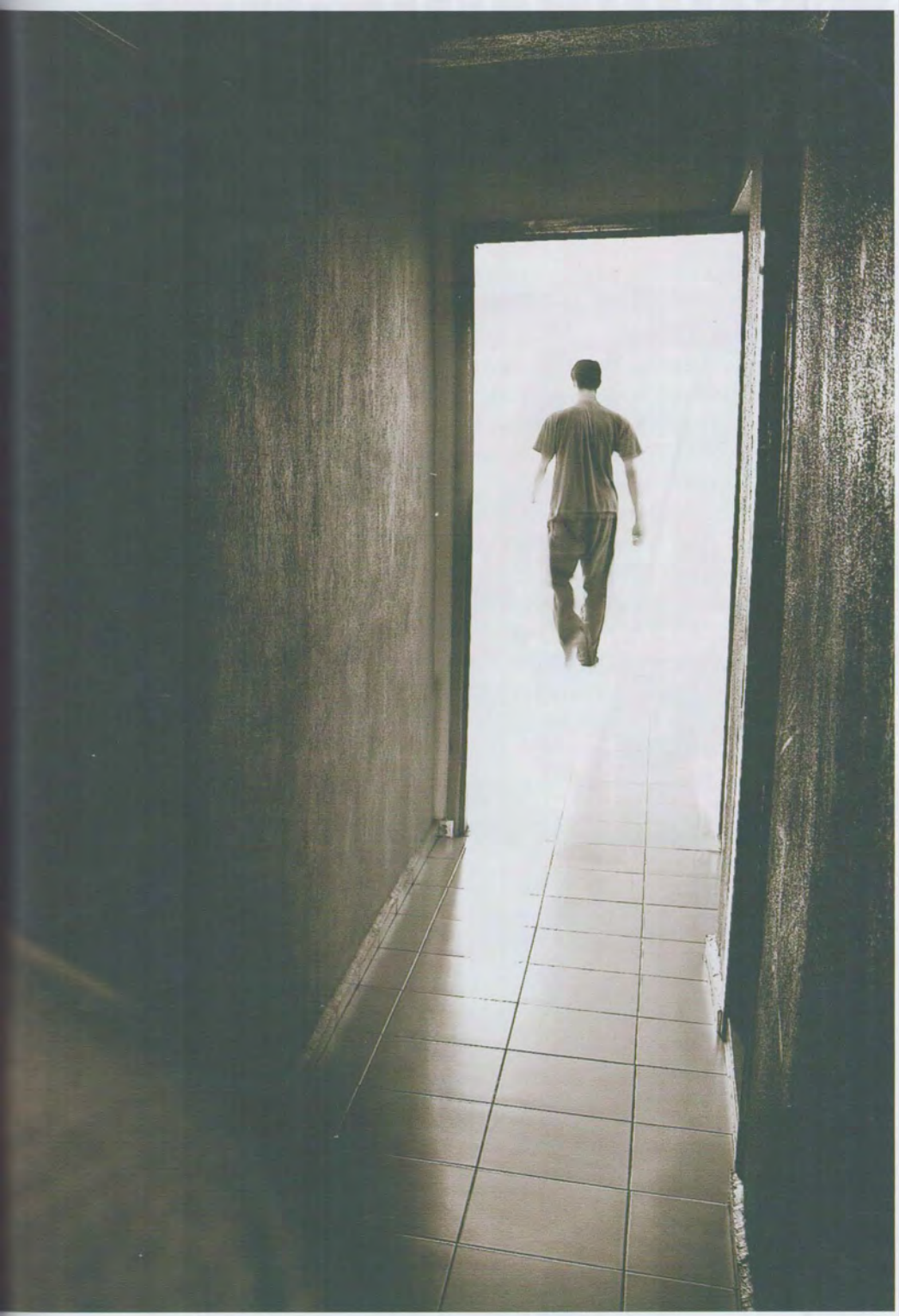
Soluğumun kesildiğini hissediyorum. Soluk alamamaktan kıvranıyorum, çok havasız burası! Otobüsün camında görüyorum bu ülkede olanların yansımasını. Tutukluları, haksız suçlananları... Olaylar araştırılmadan lekelenenleri, aşağılananları...
Karanlıkta yürümeye çalıştım. Koridorun, tünelin sonuna ulaşmalıydım ama çarpışan oyuncak bir araba gibi koltuğuma geri döndüm. Çarpılan yerim şişmeye başladı, şişiyor ve patladı! Bedenim her yana saçılmış durumda. Otobüsün benzin deposunda benim kanım var. Binlerce fare üşüşmüş üstüme... Organlarımı toplamaya çalışıyorum ama ellerim parçalanmış, yok. Elim kolum bağlı olanlar karşısında. Ne kadar küçülmüşüm meğer... Korkudan ne kadar küçülmüşüm.

Ardıma baktım, ben küçüldükçe yüzlerce kat büyümüş kemirgenler... Otobüsten inmek istiyorum. Vazgeçtim, döndüm aniden. Oyuncular yanı başımda hayretle bakıyor olup bitene. Onlar da rüyalarını satmaya mı geldiler yoksa?

-Evet, bu parçalanmayı anlatabilirim.
-Hayır bunu anlatma yın, istemem. Sizi şimdi algılamaya başladım. Beni sinirlendiriyorsunuz. Yargı üstüne, hukuk üstüne gördüğünüz kâbusunuzu anlatacaksınız değil mi? Yani saçma

sapan şeyler söyleyeceksiniz. O zaman anlattıklarınızın tadı tuzu olmayacak. Hâlâ çocukluktaki düşlerinize sarılıyorsunuz, sorguluyorsunuz olanı biteni. İnatçısınız. Dışarıda bu ülkede mutlu rüyalar gören, onları anlatmak isteyen yüzlerce insan var. Onları dinlemeliyim. Rüyanızı dinlemek için geliyorum ama siz hâlâ direniyorsunuz. Mutlu rüyalar anlatın bana. Sizi de tutuklatacağımdan korkuyorsunuz değil mi? Korkmayın, korkmayın! Dudaklarınız kurumuş, alın, su için!"

Heyecanlandım. Yüzünü görmediğim o adamı görebilecektim. Yürüdüm. Kolunun üstünde büyük bir hünerle tuttuğu su dolu bardağa uzanırken gözlerimi koltuğa doğru çevirmek istedim ama aklım karıştı. Buraya nasıl gelmiştim? Az önce oturduğum yerde üç adam; görmeyen, duymayan, tepkisiz üç adam paraya ihtiyaçları olduklarından ama satacakları bir şey kalmadığından dem vuruyorlardı. Biri yaklaşmıştı yanlarına; siyah, fare gibi biri. *"Satabilecek bir şeyiniz var: Rüyalarımız... Rüyalarınızı satın alacak çok güçlü birini tanıyorum. O adama gidin, rüyalarınızı satın ve mutlu yaşayın." (Rüya ve Gerçek/Truman Capote)*

"Rüyalarımı satın almak isteyen bu adam kim?" diye mırıldanırken buldum kendimi. "Otobüsün gelmesine bir durak var " yazısına takıldı gözüm. Kırmızı sarı ışıklarla belirlenen çerçevenin içinde yazı yanıp sönüyor durmadan. Etrafıma baktım, (uzaktaki dört kişinin karaltısından başka) kimsecikler yok. Durakta yalnızdım. Cama başını yaslamış gölgemi gördüm yine, uyuyordu. Rüzgârın etkisiyle sallanan ağaçların gölgesi koca bir gemi oluşturuyor az ilerideki duvarda. Mazgaldan içeri süzülen iri bir fare kuyruğunu hızla çekti dehlize. Rüzgâr iri bir gazete parçasını sürükledi önümden, arkamdaki geniş durak camına yapıştırdı. Gazetedeki başlıkta ***"Yargıtay Başkanı konuştu: Kuvvetsiz adalet aciz, adaletsiz kuvvet ise zalim olur. Adaletin herkesin hakkını vermesi kadar, zamanında vermesi de önemlidir. İş işten geçtikten sonra gerçekleşen adalet, toplumun adalet duygusunu tatmin etmemektedir. Bir insanın haksız yere özgürlüğünün kısıtlanmasını, hiçbir bedel tam olarak karşılayamaz"*** yazıyordu.

Freud geldi aklıma. *"İnsanın gördüğü rüyalar günlük hayatta duydukları, gördükleri, yaşadığı olaylarla bağlantılı olarak görünürse görünür içerikli rüyalar meydana gelir."*

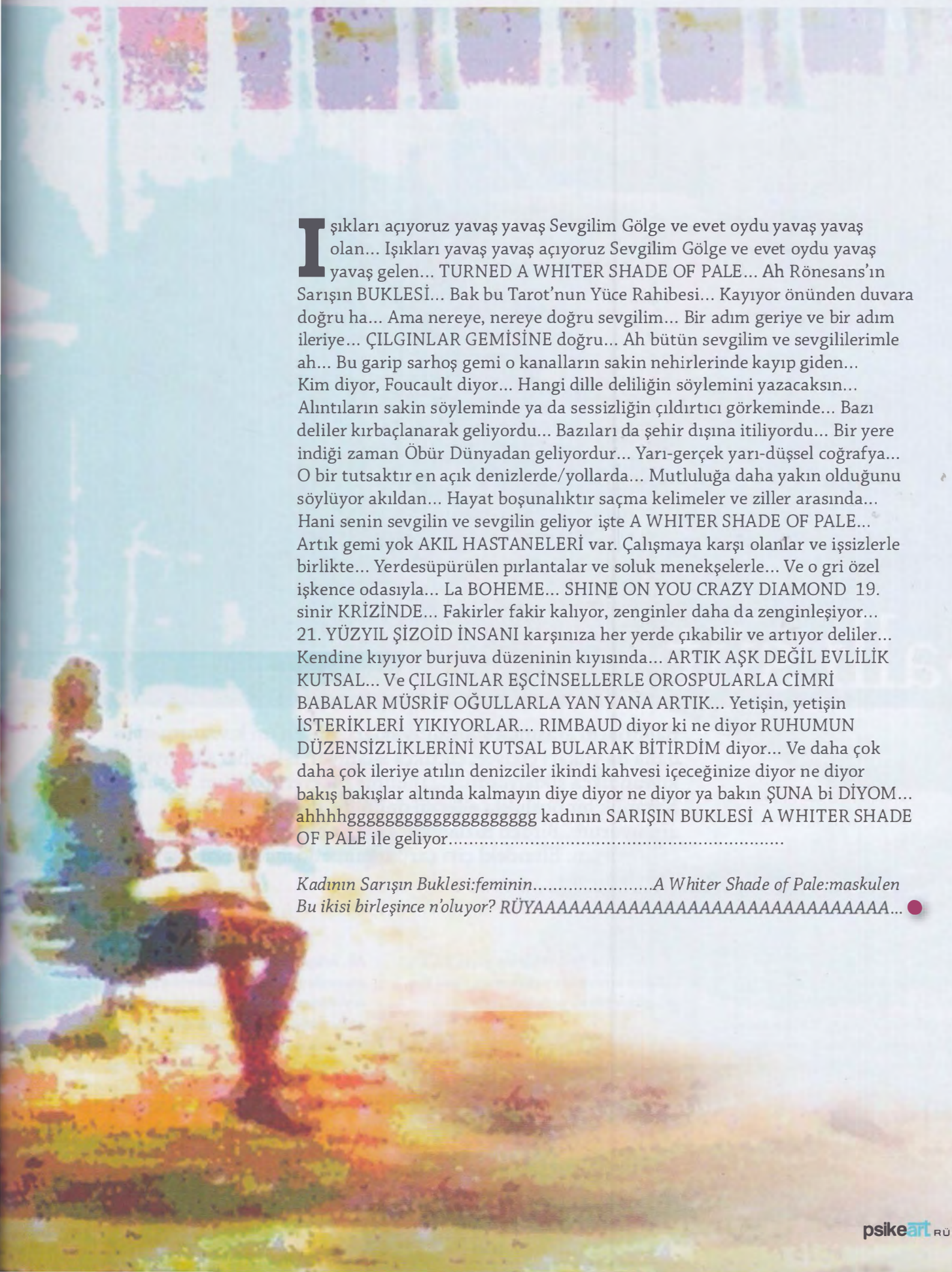
Çok yaşa sen Freud!

Ah bütün sevgilim ve sevgililerim ah

Fakirler fakir kalıyor, zenginler daha da zenginleşiyor... 21. yüzyıl şizoid insanı karşınıza her yerde çıkabilir ve artıyor deliler... Kendine kıyıyor burjuva düzeninin kıyısında...

© MÜŞERREF SÜNDÜS

Işıkları açıyoruz yavaş yavaş Sevgilim Gölge ve evet oydu yavaş yavaş olan... Işıkları yavaş yavaş açıyoruz Sevgilim Gölge ve evet oydu yavaş yavaş gelen... TURNED A WHITER SHADE OF PALE... Ah Rönesans'ın Sarışın BUKLESİ... Bak bu Tarot'nun Yüce Rahibesi... Kayıyor önünden duvara doğru ha... Ama nereye, nereye doğru sevgilim... Bir adım geriye ve bir adım ileriye... ÇILGINLAR GEMİSİNE doğru... Ah bütün sevgilim ve sevgililerimle ah... Bu garip sarhoş gemi o kanalların sakin nehirlerinde kayıp giden... Kim diyor, Foucault diyor... Hangi dille deliliğin söylemini yazacaksın... Alıntıların sakin söyleminde ya da sessizliğin çıldırtıcı görkeminde... Bazı deliler kırbaçlanarak geliyordu... Bazıları da şehir dışına itiliyordu... Bir yere indiği zaman Öbür Dünyadan geliyordur... Yarı-gerçek yarı-düşsel coğrafya... O bir tutsaktır en açık denizlerde/yollarda... Mutluluğa daha yakın olduğunu söylüyor akıldan... Hayat boşunalıktır saçma kelimeler ve ziller arasında... Hani senin sevgilin ve sevgilin geliyor işte A WHITER SHADE OF PALE... Artık gemi yok AKIL HASTANELERİ var. Çalışmaya karşı olanlar ve işsizlerle birlikte... Yerdesüpürülen pırlantalar ve soluk menekşelerle... Ve o gri özel işkence odasıyla... La BOHEME... SHINE ON YOU CRAZY DIAMOND 19. sinir KRİZİNDE... Fakirler fakir kalıyor, zenginler daha da zenginleşiyor... 21. YÜZYIL ŞİZOİD İNSANI karşınıza her yerde çıkabilir ve artıyor deliler... Kendine kıyıyor burjuva düzeninin kıyısında... ARTIK AŞK DEĞİL EVLİLİK KUTSAL... Ve ÇILGINLAR EŞCİNSELLERLE OROSPULARLA CİMRİ BABALAR MÜSRİF OĞULLARLA YAN YANA ARTIK... Yetişin, yetişin İSTERİKLERİ YIKIYORLAR... RIMBAUD diyor ki ne diyor RUHUMUN DÜZENSİZLİKLERİNİ KUTSAL BULARAK BİTİRDİM diyor... Ve daha çok daha çok ileriye atılın denizciler ikindi kahvesi içeceğinize diyor ne diyor bakış bakışlar altında kalmayın diye diyor ne diyor ya bakın ŞUNA bi DİYOM... ahhhhgggggggggggggggggg kadının SARIŞIN BUKLESİ A WHITER SHADE OF PALE ile geliyor.....

Kadının Sarışın Buklesi:feminin.....A Whiter Shade of Pale:maskulen
Bu ikisi birleşince n'oluyor? RÜYAAAAAAAAAAAAAAAAAAAAAAAAAAAAAA...

Deniz GEZGİN

Ballı süt

Baldırların arasında sıkışan ayakları, Aysun'un kıvranmasıyla daha da yukarı çıkıyor, çıktıkça ıslanıyor, ıslandıkça kayıyor, kıvrandıkça sıkışıyordu. (...) "Elime bir çivi alıyorum, paslı. Karanlık bir boşlukta ellerim önümde, değecek bir şeyler aranıyorum. Birden hızlanıyor sonra aniden soğuk bir duvara çarpıyorum. Elimdeki çivi çarpmanın etkisiyle duvara saplanıyor."

"Ablaaa!"

"Ne oldu? Kâbus mu gördün?"

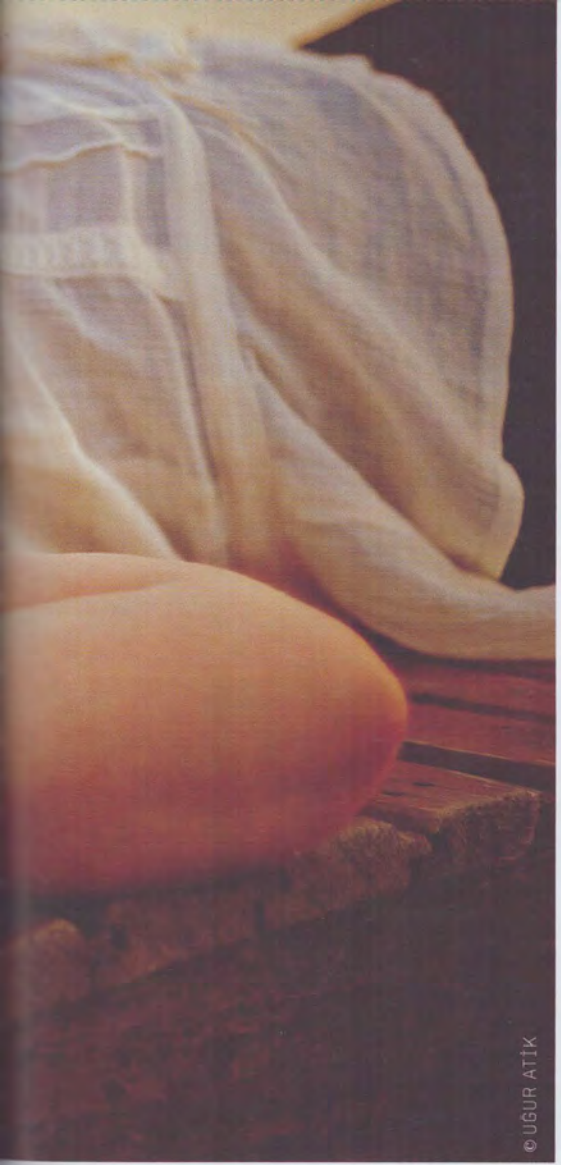
"Bilmiyorum. Kocaman bir böcek üstüme geliyordu. Uzun, kıllı bacakları vardı. Kafasının üstündeki antenler, karyolamın başına çarpıyordu. Çok korktum!"

"Korkma sadece bir kâbus. Hadi kapat gözlerini, uyu."

"Kapatamam gözlerimi. Yine o böceği göreceğim diye korkuyorum."

"Ah benim sarı oğlanım! Koca adam oldun, sünnetinden bir kış geçti, hâlâ ablanın koynunda yatıyorsun. Hadi koş, gel çabuk böcek yetişmeden."

Ali bu cevaba hazırdı. Hemen yatağından fırladı ve ranzanın üst katında yatan ablasının yanına girdi. Onun uzun, gür saçlarının şampuan kokusunun içine koydu başını usulca. Yüz yüze dönmüşler, birbirlerine bakıyorlardı. Aysun'un elma kokan soluğu, Ali'nin küçük burun deliklerinden içeriye açlıkla çağrılıyordu. Ali, uçuşan tüy gibi kirpiklerinin arasından parlak, büyülenmiş gözleriyle seyrediyordu Aysun'un yüzünü. Onun gözleri kapalıyken kirpik dipleri boyunca uzanan lacivert çizgilerini çok beğeniyordu. Onu seyretmek, ona değmek bir tutku olmuştu Ali için. Saçlarındaki meyveli sakız kokusu, tenindeki kaymaklı dondurma çarpıcılığı içini gıcıklıyordu. Ne zaman beraber yatsalar, nefes alıp verişi hızlandığı için saklı bir utanç duyardı; fark edecek,

© UĞUR ATİK

Bir yaz akşamında evde yine kavga kıyamet kopmuş, bütün komşular eve toplanmışlardı. Babaları herkesi kendi haklılığına ikna etmek istercesine karşısına oturtmuş, evin içinde boyuna çizgiler çizerek dolaşıyor, bir yandan da "üstüne üstüne gelen" sıkıntılarını sıralıyordu. Dinleyenlerin gözlerinin karısının çürüklerinde, şişlerinde gezindiğini fark edince çizdiği çizgiler birbirini kesiyor, sonunda örümcek ağına takılmış karasinek zavallılığında çıkmaza düşüyordu.

Orda her şeyin ortasında Aysun yine Ali'yi yanına çekmiş, saçlarına nefes üflüyordu. Sonra birden bir şey hatırlamış gibi yüzü aydınlandı.

"Gel" dedi. "Yanıma gel, dinleme onları. Sana bir oyun öğreteceğim."

Şaşırmış ve meraklanmıştı Ali. Salondaki kurultaydan uzaklaşıp balkona çıktılar. Aysun balkon demirlerine bağladığı çarşaflardan bir çadır yapmıştı; gizli bir dünya gibi. Kaçıp saklanacakları, belki de başka bir hayata geçecekleri bir geçit gibi. Çadırın karanlık olması Ali'yi bir an ürkütse de, Aysun çoktan kolundan tutup içeri çekmişti onu.

"Nasıl bir oyun bu?"

"Benzetme oyunu. Önce ben bir örnek vereyim. İlk olarak benzetilecek şeyi belirlemeliyiz. Mesela... Meyve olsun. Eğer ben bir meyve olsam ne olurdum? Düşün bakalım, beni hangi meyveye benzetiyorsun?"

"Düşünmeme gerek yok, biliyorum; Elma."

Aysun kıkırdamaya başlamıştı.

"Nerden eminsin bu kadar? Hem elmadan elmaya fark var. Nasıl bir elmayım, onu söyle bakalım."

"Kırmızı, sert ve ısırınca suları ağzının kenarlarına yayılan, iştah kabartan, çok tatlı bir elmasın."

Aysun'un kıkırtıları daha da bir artmıştı.

"Tamam, şimdi de ben sana bir meyve bulacağım. Sen bir meyve olsan acaba ne olurdun. Bir düşüneyim bakalım. Hımın... Buldum sen bir muz olurdun."

Ali püskürerek gülmeye başladı.

"Muz mu? Ya dalga geçiyorsun ama sen."

"Hayır, dalga geçmiyorum. Gerçekten muza benzetiyorum seni. Hem sarısın, hem de çok tazesin henüz. Hani üstü etiketli, kocaman sert kabuklu muzlar var ya. Onlardansın işte. Kokusunu hatırlasana o muzların. Kabuğu ayrı, içi ayrı kokar. Bitmesin diye dişinle kazıya kazıya, incelterek yersin. Bitirince de hiç yememiş gibi bir daha olsa da yesem istersin. Hem muz pahalıdır da. Öyle elma gibi herkesin alabileceği bir meyve değildir. Yani benden değerlisin demek istiyorum. Anlasana be."

kızacak diye ödü kopardı. Aslında hiç gerçekten kızmazdı Aysun. Bazen sesini yükseltir ama sonra kıyamaz, hemen onu kucağına çekip başını Ali'nin çenesine yaslardı. Çaresiz kaldığı durumlarda da aynısını yapardı. Ali'nin üç numara kafasına ağzını dayayıp sıcak elma soluğunu üflerdi. Kafasından aşağıya ılık bir buhar akardı Ali'nin. Tüyleri ürperir, dizlerine karıncalar yürürdü.

© MÜŞERREF SÜNDÜS

Ali mahcup yere bakıyor, bir yandan da dişleriyle dudağını kemiriyordu.
"Şimdi de renk söyleyelim hadi."
"Tamam ama bana sarı demek yok."
"Peki, o zaman sen de kırmızı diyemezsin."
"Anlaştık."
Ali gözleriyle Aysun'u baştan aşağıya süzmüş, bulduğu şeyi kaçırmamak için ağzını sımsıkı büzmüştü. Aysun, onun bulduğunu anlayınca saçlarını kaşıyarak daha hızlı düşünmeye başladı.
"Tamam, hadi bulduysan söyle."
"Sen bir renk olsaydın eğer... Beyaz olurdun."
"Neden ki?"
"Çünkü tenin bana hep sütü hatırlatıyor, hatta ballı sütü. Geçenlerde üşütmüştüm de annem her gece uykumdan kaldırıp bana ballı sıcak süt veriyordu ya. Ondan diyorum. Sen renk olsaydın, süt rengi gibi beyaz olurdun ama ballı süt olurdun kesin. Bir de çok iyi olduğun için beyazsın. Meleklerin kanatları da hep bembeyaz olur ya."
Aysun'un gözleri buğulanmıştı. Sesine bir bulut çöktü sanki.
"Gelinler de beyaz giyerler hem."
"Yok, öyle değil. Süt beyazı benim dediğim. Elbise beyazı değil."
"Peki, öyle olsun. Şimdi ben sana renk söylüyorum. Sen... Sen mavisin bence. Nedenini anlatamam. Bana öyle geliyor işte."
"Bir nedeni yok mu yani? Ben sana o kadar açıklama yaptım ama."
"En sevdiğim renk mavi de ondan. Şimdi oldu mu bakalım?"
"Gözlerim mavi olsaydı daha mı çok severdin beni yani?"
"Oğlum ne ilgisi var. Sen mavisin diyorum, sen. Gözlerin ne renk, fark eder mi bundan sonra?"
Ali yüzünde çiçeklerle gülümsüyordu. Gerçekten de içine saklandıkları bu gizli karanlıkta bambaşka bir dünyaya geçmişlerdi. Az önce salonda yaşananlardan hiçbir iz kalmamıştı aklında. Çok sevinçliydi artık. Çok seviliyordu çünkü. En çok sevdiği, onu en çok seviyordu çünkü. O gün her karanlığın

bir olmadığını anladı Ali, hepsinden korkmamak gerektiğini. Bazen sihirli bir yere gitmek için o karanlığın içine girmek zorundasındır. Ama çok geçmeden sihrin etkisiyle aydınlanır etrafın. Karanlığın içinde sevgiyi bulursun.

"Uyudun mu?"
"Uyumuştum ama şimdi uyandım."
"Gelsene yanıma."
"Niye, yoksa sen de mi kâbus gördün?"
"Hayır, ama uykum kaçtı. Sen yanımdayken daha kolay uyurum belki."
Ali yatağının kenarındaki merdivenlerden Aysun'un yanına çıktı. Karanlıkta yüzünü seçmekte zorlandı önce. Gözlerini kısıp açtı birkaç defa. Gözünün alıştığı karanlık, Aysun'un yüzünü bir sırrı aydınlatır gibi görünür kılıyordu yavaşça. Çarşafın altına girdi çabucak.
" Hava sıcak, sen niye üşüdün böyle? Ayakların buz gibi olmuş."
"Üşümedim aslında ama uyuyunca soğuyorlar herhalde."
Aysun, onun ayaklarını, geceliğinin altında yanan baldırlarının arasına sıkıştırdı. Dakikalar içinde Ali'nin kalbi ayak parmaklarında atmaya başlamıştı. Parmaklarının arasını kaşıntılı terler bastı. O terledikçe Aysun'un baldırları ıslanıyor, Ali'nin ayakları arasında kayıyordu. Karanlık gizli çadırın içindeydiler bir kez daha. Bu kez de korku duyuyordu içinde Ali. Ama bu korku karanlık korkusu gibi değil başka bir şeydi. Kötü bir azar işitecekmiş gibi sinmişti yerinde. Sessiz olmalıydı, soluğu bile fısıltıyla almalıydı.
Çarşafın altında girdikleri bu karanlık dünya sıcak ve kokuluydu. Elma kokusunun yerini paslı çiviye benzer bir koku almıştı şimdi. Aysun, Ali'nin kafasını çenesine dayamıştı yine. Bu her şeyin yolunda olduğunu, ona kızmadığını gösteriyordu aslında. Ama farklı bir şeyler vardı yine de. Ali nefesinin hızını saklamaya çalışırken Aysun'un da göğsünün hızla inip kalktığını fark etti. Hafif bir mırıltı duyuyordu sanki. Baldırların arasında sıkışan ayakları, Aysun'un kıvranmasıyla daha da yukarı çıkıyor, çıktıkça ıslanıyor, ıslandıkça kayıyor, kıvrandıkça sıkışıyordu. Sonra onun başını, çenesinden aşağıya ittirdi Aysun. O indikçe geceliği yukarıya sıyrılıyordu. Karanlıkta indiği yerde sıcak, yumuşacık iki şeyin arasına gömüldü kafası Ali'nin. Orda çok mutluydu artık. Tüm korkusunu alan, meyveli bir kokusu vardı bu yerin. Elleriyle bildi onları, tanıdı. Ağzını bir tat kapladı sanki. İyi bildiği bir tat gibiydi.
"Ballı süt" dedi Ali fısıldayarak "Sanki ballı süt içiyorum".

Bir sabah uyanmış, Aysun'un üstünde yattığı suntanın altına dikmişti gözlerini. Aşağıya sarkan beyaz delik işli geceliğin eteğine takıldı bakışları. Bir parça beyaz, süt gibi, melek gibi, iyilik gibi gece beyazı. Gecenin örtüsünün, giysisinin beyazı. Ballı sıcak süt gibi...
"Şişşt. Ne yapıyorsun öyle? Gözlerin açık mı uyuyorsun? Bir saattir tepende sana bakıyorum, görmüyorsun."
"Ayılamadım daha, dalmışım herhalde."
"Hadi kalk! Bugün kendimize güzel bir kahvaltı hazırlayalım. Evde kimse yok. Erkenden gitmişler. Biz de keyfimize bakalım, ne dersin?"
Aysun yatağa doğru eğilip, üstündeki çarşafı çekmek istediği an Ali buna engel oldu. Kaşlarında alışılmadık bir sertlik vardı.
"Neyin var senin? Bir şey mi saklıyorsun içerde yoksa."
"Yapma lütfen, bırak şunu. Sen git, ben geliyorum."
"Sen yataktan çıkmadan gitmeyeceğim işte!"
"Lütfen dedim."
Ali'nin yüzündeki çaresizlik Aysun'u korkutmuştu. Yatağın yanına çöküp kardeşinin saçlarını okşadı.
"Ne oldu sarı kafa, altına mı işedin yoksa?"
Elini şakayla çarşafta yoklarken, yapışkan bir ıslaklık fark etti. Parmaklarını birbirine sürterek burnuna götürdü. Göz göze geldiler bir anda.
"Gece bir rüya gördüm" dedi Ali.
"Anlatsana" dedi Aysun sesi titreyerek.
"Anlatacak pek bir şey yok. Elime bir çivi alıyorum, paslı. Karanlık bir boşlukta ellerim önümde, değecek bir şeyler aranıyorum. Birden hızlanıyor sonra aniden soğuk bir duvara çarpıyorum. Elimdeki çivi çarpmanın etkisiyle duvara saplanıyor. Sonra..."
"E sonra ne oluyor?"
"Sonra her yer aydınlanıyor birdenbire. Karşımda bembeyaz bir duvar... Kanıyor".

Uyanmadan hemen önce gezegen

Latife Tekin'le ilgili bir konferansa davet ediliyorum. Söylenen bir şeye çok sinirlenip kokteyl alanındaki tüm bardakları kırıyorum ve çıkıyorum. Yaşlı bir adamla karşılaşıyorum. Sevgilisini memnun etmek için cinsel organını bir odun parçasına yapıştırmış ve acı içinde.

Kadın, yabancı düşü var gücüyle içine çekebilmek için tüm rüzgârların birleşmesi gerektiğini bilir. Esneyen evlerde uyku bölüşülemez, çünkü bu evlerin yasası, zamanı ağırdır. Yine de evin renginden kopmak gerekir, böyle zamanlarda kadın kendine bir renk seçer. Benzediğini sandığı denizin rengini. Bazen de evde kopan bir fırtınanın ortasında bileklerini ölüme karşı yataktan güç alan bir turkuaza sarıp bekler. Bazen ise perdeleri kapatır, ışık olmadan daha çok yol alabilmek için siyah keserek. Rüyanın mevsimleri de renkleri de kendisininkilere benzer, ardışık olmayan her bir ana aynı güçle sokulur, sıkışır, öylece süreler...

2 Ağustos 2011
Deprem oluyor, yerde kırık bir bardak ve duvarda ters dönmüş bir tablo. Ev sallanıyor ve ben korkuyla yarı giyinik bir halde ayakta duruyorum.

5 Ağustos 2011
Birine bir not yazmaya çalışıyorum. Bir defterin sol sayfasına ama çok zorlanıyorum. Yazıyorum ama yazdığım şeyi gördüğümde tamamı anlaşılmaz şekiller ve daha çok bozulmuş bir yazı. Okunaklı değil. Yeniden yazmayı deniyorum.

6 Ağustos 2011
Rengârenk plakalar var her yanımda, bir mıknatıs gibi çekmişim, bana yapışıklar. Göğsümde mercan rengi bir plaka. Moda'da uyandım. Öncesinde bir sokak vardı ama anımsamıyorum.

Bazen uyku tahtanın üzerine serilidir, böyle zamanlarda eve ne zaman yabancı bir düş sızsa, tüm pencerelerini ve kapılarını ardına kadar açıp, şehrin tüm rüzgârını evine çağırır kadın.

7 Ağustos 2011

Gece yarısı sigara içme arzusuyla sıçrayarak uyanıyorum. Ve bir anda her şey çok uzak geliyor. Herkes, her nesne. Dolmayacak bir boşluk benimle dünya arasında. Açıldıkça açıldı. Pencereler, duvarlar hatta Boğaz'ın karşı yakası çekildikçe çekildi... Bomboş bir uzayda yapayalnız kaldım. Uyandım.

10 Ağustos 2011

M. ile sözleşiyoruz. Bir ormanın içinde taş bir binaya doğru yürüyorum. Toprak moloz dolu, zorlukla yürüyorum. Taş binaya vardığımda M'yi görüyorum, pencerenin önünde oturuyor. Beni görünce gülümsüyor, karşısına geçip oturuyorum. Başımı pencereden dışarı bakmak için çevirdiğimde pencerenin yerinde bir duvar görüyorum. Solda ise demir parmaklıklar var. M. bir bankın üzerinde oturmuş, yine belinden üstü çıplak bir şekilde duvara yaslanmış öylece duruyor. Sürekli terliyor. Ona bakıyorum ama ne yapabileceğimi bilmiyorum. Korkunç bir şekilde çaresiz hissediyorum.

13 Ağustos 2011

1. Evde aslanlar var, onlardan kurtulmak için bir koltuğa bir şeyler yığıyorum. Sonra aklıma kediler geliyor, onlara sesleniyorum. Sisi geliyor sadece ama simsiyahtı, tanımakta zorlanıyorum.
2. Bir adam geliyor, yaşlı, sigara içme isteğini tamamen kesecek diyor ve minyatür bir çiçeği dilimin altına yerleştiriyor.
3. Bir şirketteyim. "Yalan Rüzgârı" dizisindeki Victor geliyor. Boyu üç metre ve sözde patronumla birlikte. Ürküyorum.
4. Bir yarışma. En sevdiklerim ve en sevmediklerim yarışıyorlar. Beş derece var ve sonrasında bir baloya katılacak insanlar. Nefret ettiklerim içinde İ. var, P. de kızgın olduklarımdan. Sonra balo başlıyor. Bir ayıyı dans ederken izliyor insanlar, eğleniyorlar. İçimden "Bu bir kutup ayısı" diyorum kızgınlıkla. Ben bunu düşünür düşünmez ayı gözlerimin içine bakıyor ve masmavi bir ışık var gözlerinde. Hipnotize olmuş gibi onu izlemeye başlıyorum.
5. Ö. bir anket yapıyor. Masmavi giyinmiş, çorapları bile mavi. Mülakat İngilizce. Elinde iki sayfa var, benim el yazım. Benim üzerimde de mavi bir elbise var. Neşeliyim.

14 Ağustos 2011

M.'nin evinde divanlar var, divanların altında karıncalanmış, kaskatı, toz içinde ekmekler. Bir tane taze ekmek görüyorum. Eğilip alıyorum. Eşyalarımı toplayıp çekip gitmem gerekiyor. Telaşla evde eşyalarımı aramaya başlıyorum ve eve her yaştan tanımadığım insan doluşmaya başlıyor. Mutfakta yaşlı bir adam tezgâhta oturmuş küçük bir çocukla konuşuyor. Salona gidiyorum, oradaki sehpanın üzerinde bir bonsai var ama ağaçtan çok saksısıyla küçük bir Japon bahçesine dönüşmüş, içinde benim dolmakalem kutum var, onun içinde de üzüm yaprakları. Ağacın dibindeki çamurumsu toprağın içinde ıslak bir durumda duruyorlar. Bir de bir dükkândayız. Toka almak istiyorum. M. beşlik siyah saç lastiği alıyor. İsimsiz kredi kartları satılıyordu. Yeniden evdeyiz. "Sağ kulağındaki sıvıda azalma var" diyor, ben de duymakta sorun yaşıyor olabileceğimi düşünüyorum birden. Eve bir gemi dolusu çocuk giriyor. Yüksek sesle şarkı söylüyorlar. Apar topar çıkmak için kapıya yöneliyorum. M. başka misafirleri almak için çıkmak üzere, çıkmadan onu kapıda durduruyorum. Üzerinde kırmızı-lacivert bir mont var. Gülümsüyor. Kulağıma eğilip "Gelecek" diyor ve çıkıyor. Ben de evi terk ediyorum.

15 Ağustos 2011

Parmağım acıyor ve bir anda parmağıma bir şeyler sıkıştığını fark ediyorum. Tırnağın kenarından ıslak ve sıkışmış birçok nesne çıkarıyorum, parmağımı boşaltıyorum; kâğıt, zarf, izmarit ve başka birçok şey... En son bomboş kalıyor, bir sigara yakıyorum. Sonrasında ağzımı oynatarak tüm dişlerimi kırıyorum. Avcuma tükürüp bakıyorum, dişlerim kurukafa şeklinde. Bir de sihirbaz vardı.

Power

16 Ağustos 2011

Babam, P. ve ben, Stockholm'deyiz. Gamla Stan'a kar yağmış, Södermalm'daki terasa gidelim diyoruz ve yürümeye başlıyoruz. Sonra Kabataş'ta evdeyiz, masada oturuyoruz. Babama İsveç'le ilgili bir şeyler anlatmaya başlıyorum, intihardan söz ediyorum. Bir yandan da endişeliyim. Babam kalkıp alt kata doğru basamakları inmeye başlıyor, onun peşinden gidiyorum ama tıpkı teras kapısı gibi gizli bir kapı var, basamaklar kapalı. Babam gizli kapıyı çekip açıyor ve içine giriyor, kolunu tutup çekiyorum. Yavaşça bana dönüyor ama yüzünü görmekten korkuyorum, "Peki git" diyorum. Gidiyor, merdiven kapanıyor.
Babamın başında beyaz bir örtü vardı, aynı örtü sokaktayken boynundaydı.

-

Rüyalarda olsa olsa iki evi olur bir kadının. Biri çocukluk evi, diğeri ise kadınlık. Bunlar içinde değişmeyen yalnızca çocukluk evidir, o baki kalır; rüyasında kadınlığında sevdiklerini bir bir taşır o eve. O evin içinde nasıl duracaklarını izler, bunu yapmadan o insanlara dair tüm bildiklerinden uzaktır.

dream of attachment
18.01.12

29 Ağustos 2011

M. ile çocukluğumun geçtiği evdeyiz. Babaannemin divanında uzanmış sevişiyoruz. Birden doğrulup bana "Seni çok uzun zamandır tanıyorum" diyor. Sanki başka bir yaşamdan tanışıyormuşuz gibi. Ben de aynı şekilde hissettiğimi söylüyorum. Un siparişi vermişim. Ve daha sakin olacağı düşüncesiyle M.'yi amcamlara gönderiyorum. O hasta ve işe gitmiyor. Bense yarım gün için işe gideceğim. "Lütfen bekle hemen gidip döneceğim" diyorum. Un siparişi geldiğinde onu teslim alacak biri gerekiyor. Amcamın eşi unun çok iyi kalitede olmadığını ama idare edeceğini söylüyor. M. "Ben teslim alırım" diyor. Sonra çıkıyorum evden. Eski postanenin çaprazındaki bir binaya giriyorum. Ama öncesinde yağmur başlıyor. Birileri "Şemsiyen var mı?" diyor. "Evet" diyorum ama şemsiyem çamur içinde. "Bu haliyle açarsam yağmur bile beni kirletir." diye düşünüyorum. Önce onu yıkamam gerekiyor. Bir binanın bahçesinde çeşme var, orada yıkamaya karar veriyorum ama bahçeye girebilmek için asansöre binmek gerekiyor. Asansör tökezleyerek ürkütücü bir şekilde ve etrafında duvar olmadan boşluğun içinde yükseliyor. Dördüncü kata çıkıyor. "Bu kadar çıkmaya ne gerek vardı?" diyorum. Sonra asansör güzel bir bahçeye iniyor. Yeniden evdeyim. M. divanda belinden yukarısı çıplak bir şekilde sırtını yaslamış oturuyor. Yorgun görünüyor. Elbise seçmeye çalışıyorum. Mavi, kolları pembe fırfırlı bir elbise var. Onun yerine krem rengi, uzun eteğinde yeşil bir şerit olan elbiseyi giyiyorum.

-

Bazı kadınlar ve onları sonsuzluktan koruyan kediler, evin basamaklarına çarpan ayakların kaldırdığı tozdan havalanan bir toz yumağının usulca akrebe dönüşerek yere inişini birlikte izlerler. Kedileri de onu izler, saati olmayan bir evin içinde elleriyle duvarları yoklayarak dolanırken.

-

20 Eylül 2011

Böcekleri ve yılanları ile meşhur bir adaya tatil kazanıyorum, hayatta kalamayacağımızı bile bile annemi ve bir arkadaşımı alıp gidiyorum. Bir tekne ile bizi sahilden alıyorlar, kedilerimi de yanıma almışım ama Sisi "kemik kaybetmiş" ve bir sürüngen olarak sürdürecekmiş yaşamını. Tekne bizi adaya bırakıyor. Başka insanlar da var. Çardaktan bozma bir alanda uyumamız bekleniyor bizden. Biz annemle su kenarını seçiyoruz, bir pınarın kıyısını. Kedileri pınardaki kuru taşlara tek tek yatırıyorum ve başımıza gelecek kötü şeyleri beklemeye hazırlanıyoruz. Nemli toprağın üzerinde uzanmış, yüzümüz göğe dönük öylece dururken, bir adam elinde bir broşürle geliyor. Yeni bir dinin reklamını yapıyor. Broşürde "ATE TANRI BUDA" yazıyor ve altında da dine geçenlerin görüşleri. Annemle bu saçmalığa bakarken kedilerden birinin acılı sesini duyuyorum. Lola'dan geliyordu, plastik poşete sarınmıştı ve her tarafı yara bere içindeydi. Temizliyorum ve diğer kedilerce hırpalandığını düşünüyorum onun. Annem "Görünürde bir şey yok" diyor birden. "Ben de mesele zaten görünmeyen şey, burada kötü bir şeyler var" diyorum...

21 Eylül 2011

Bir külliyenin kapısında bekliyorum, yanımda tanıdığım birkaç kişi daha var. Bahçesi yemyeşil ve kapısı ahşap. İnsanlar içeri girmemde ısrar ediyorlar. Bense "Ben daha önce gördüm" deyip uzaklaşıyorum.

22 Eylül 2011 / (4 Nisan 2011, tekrar rüya)

Karanlık bir odadayız M. ile, mahzen gibi bir yer daha çok. Daracık bir yatakta ter içinde karşılıklı duruyoruz. O sırtını duvara yaslamış, bense yüzüm ona dönük bir halde dizlerim üzerinde oturuyorum. Sessizce bir şeyler söylüyor, ona doğru eğiliyorum duyabilmek için, "Hastayım" diyor. Gözlerinin içine bakarak kendi içimden bir şeyler soruyorum. Elini uzatıyor. Avcunda beyaz bir çakıl taşı var. Bana uzatıyor ve taşa dokunuyorum, pürüzsüz bir taş ve parlak. "Bunu sakla" diyor mırıldanır gibi. Taşı avcuma gömmek için elimi canımı acıtacak denli sıkıca yumuyorum.

-

Poyraz çıktığında en çok, Boğaz'ı baştan başa düzensizce kat eden yavru dalgalara özenir, ağaran saç tellerini sayar. Asla yeterince beyaz olmayan saçlarına sıkı bir düğüm atıp ayağa kalkar, kendini uzağına atmaya davrandığı şey olarak, kendisi.

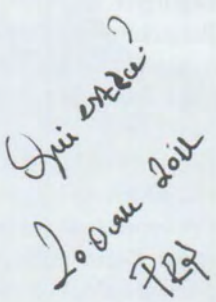
-

3 Ekim 2011

Sığıryiyen

Öncesinde kâbus. Yatak odamda bir kapı var, aralık. İçeriye rüzgâr giriyor. Oradan içeriye zenci askerler dalıyor. Annemi ve babamı görüyorum. Annem dışarıda ve aydınlıkta. Babam da öyle. Babamın koluna girmeye çalışıyorum ama zorlanıyorum. Trendeyim, tren Tahran'a gidiyor. Aslında havaalanına varmak istiyorum. Trenin üstünde oturuyoruz. Sapsarı başaklar, her yan buğday tarlası. Tren çok hızlı gidiyor, oturduğumuz yer kaygan ve trenin üzerinden kayıp düşmemek için yanımdaki o adamın ceketini tutuyorum. Tren mola veriyor, iniyoruz. Sapsarı bir ışık. Rüzgârın sürüklediği çalı çırpı yumağına benzer bir şey son sürat yanımdan geçiyor, sonra da koyunlar. Bu neydi diye soruyorum. "Sığıryiyen" diye yanıtlıyor birisi. Hızla geçerken karşısına bir sığır çıktığında yutuyormuş. Ucuz atlattığımı düşünüyorum, etlerimi parçalayabilirdi diyorum. Sonra havaalanına varıyoruz. Yanımda D. var. Benim uçağım daha geç kalkıyor. D. onunla kalmamda ısrar ediyor. Bense Tahran'da dolaşmak istiyorum uçağın saati gelene dek. Ve Tahran'ın nedense M. ile ilgisi var.

İçinden buram buram yükselen, toprak kokusuna benzeyen o kokuyu duyduğu anlarda, kendi pencerelerinin bile ardına düşmeyen gölgesiyle konuşur, döktüğü sabunumsu beyaz pullara bakar, kurudukça ısınacağını sanır.

7 Ekim 2011
Metal göbek bağı

Aşağı iniyorum. Büyük bir salonda buluyorum kendimi. Tavanı da çok yüksek ve duvarları mat koyu bir yeşile boyalı. Antikalar var, film setinden fırlamış gibi ve çok güzel. Salonun ortasında bir dönmedolap var. Anneme odama çıkmak istediğimi söylüyorum ama görünürde kapı yok ve odama geçebilmek için salonu geçmem gerek. Diğer tarafında olduğunu biliyorum. Annem yukarıda, duvarın içinden salonun ötesine açılan küçük bir pencereyi işaret ediyor. Pencere çok yüksekte.

Dönmedolaba biniyorum ama oturak yok, sadece zincirleri ve demir iskeleti var. Tırmanıyorum ve pencere hizasına geldiğinde dönmedolap iniyorum. Pencereden geçiyorum ve bir hole çıkıyorum. Aşağıya ve yukarıya basamaklar çıkıyor. İndiğim holde açık bir kapı var, annem ile babamın yatak odası... Yatağa bakıyorum. Üzeri beyaz çakıl taşı dolu. Odanın her yerine serpilmiş. Sonra bir bakıyorum göbek bağım yerinde ve bir de metal takılı göbek deliğime. Annem "Çıkmasın diye metal taktım" diyor. "Sen artık inebilirsin aşağıya." Sonra kendi odama inmek için basamaklara yöneliyorum ama korkuyorum. Basamaklar aydınlıktı, ama ürküyorum.
Uyandım, saat tam üç buçuktu.

19 Kasım 2011

Bir bayram kutlaması var. Bir inşaata çıkıp yukarıdan aşağıya şekilsiz hamur parçaları atıyoruz. Kaldıraçlar var ve hamurlar katlara çarpa çarpa iniyor.

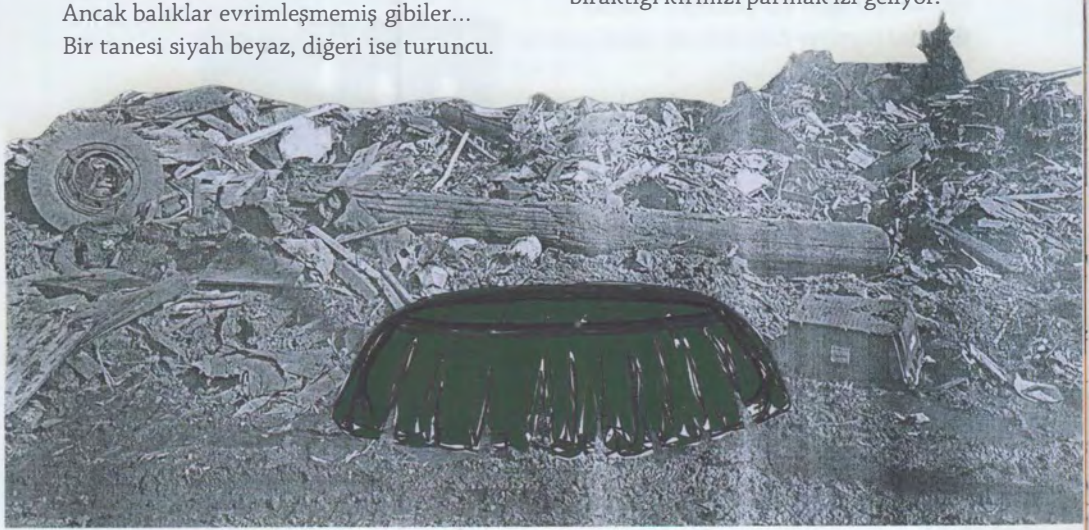

10 Aralık 2011
Balıklar

Latife Tekin'le ilgili bir konferansa davet ediliyorum. Söylenen bir şeye çok sinirlenip kokteyl alanındaki tüm bardakları kırıyorum ve çıkıyorum. Yaşlı bir adamla karşılaşıyorum. Sevgilisini memnun etmek için cinsel organını bir odun parçasına yapıştırmış ve acı içinde. Onu kurtarmaya çalışıyoruz, diğer yandan küçük yaratıklar beliriyor. Onları da tek tek öldürüyorum. Sonra sevgilim olan bir adam geliyor, ona anlatıyorum neler olduğunu. Bir araba yanaşıyor, bagajına tüm eşyalarımı boşaltıyorum. Yağmur başlıyor. Bir dükkânın önünden geçiyoruz; dükkânda balık satılıyor. Ancak balıklar evrimleşmemiş gibiler... Bir tanesi siyah beyaz, diğeri ise turuncu.

9 Ocak 2012
Koltuk

Yılbaşı gecesi, E.'deki evin balkonu ve onun devamındaki bir oda, babaannem, babam ve birkaç kişi daha orada oturuyor. Sarhoş insanlarla eve giriyorum, babamların konuşması bölünüyor, ayak altında dolaşmasınlar diye onları bir odaya tıkıyorum. Bir divanın üzerine yığılıyorlar.
Üniversitedeyim. Edebiyat öğrencisiyim bu kez. Bilmediğim bir okul. Yanımda bir erkekle okulda dolaşıyorum. Çok keyifliyim, elimde bir tomar kâğıt tutuyor, bir yandan da gelen geçenle şakalaşıyorum. Sonra başka bir erkek elimde tuttuğum kâğıt tomarına uzanıyor ve çekiştirmeye başlıyor kâğıtları. Ben kuvvetli bir şekilde geri çekiyorum, alamıyorum. Kâğıtta kırmızımsı bir iz bırakıyor parmakları, sıraların boyası bulaşmış olmalı diyorum ama o beni duymuyor.
Açık havada bir şehir çöplüğündeyim. Daire şeklinde bir koltuk var ortada, gri kadife kaplı. Dolu bir şeffaf dosyayı çekip çıkarıyorum koltuğun altından, dosyanın dışını saran kırmızı peltemsi sıcak sıvıya dokunuyorum. Bu kan, henüz ılık. "Bir cinayet işlenmiş" diyorum ve dosyayı fırlatıyorum elimden. Aklıma kâğıtlarımı çekiştiren adamın bıraktığı kırmızı parmak izi geliyor.

10 Ocak 2012

Karşıdan karşıya geçmeye çalışıyorum, ailemin arabasının bir kaldırım köşesine park edildiğini ve birisinin kapısını açıp kapadığını görüyorum. Çalınmasından endişe ederek karşıya geçmeye çalışıyorum telaşla. Karşıya geçiyorum ama bu kez de kaldırım aşağıda kalıyor, yani arabayı görüyorum ancak ona ulaşamıyorum. Bunu yapabilmek için bir yol bulmaya çalışıyorum. Karşıya geçtiğimde aslında başka bir şehir başlıyor, daha doğrusu eski şehir kapısı gibi bir kemerden geçiyorum ve bir yol çıkıyor karşıma... Büyük bir tapınak var, oraya gitmem gerektiğini biliyorum. Kapısında insanlar bekliyor, tapınağın kapısı sadece tapınak istediğinde açılıyor otomatik olarak ve sfenks benzeri iki sütun kapı açıldığında geriye doğru hareket edip yol veriyor. Kapı benim için açılıyor; insanlar şaşkınlar çünkü sütunlar süratle açılıp süratle kapanıyor beni beklemiş gibi. Tapınak aslında surlarla çevrili ve sur içinde küçük bir mahalle var. Orada oturan birçok insan tanıyorum. Bir toplantı olacak ve neden bilemiyorum. Toplantıya tam iki gün var, beklemeye karar veriyoruz. Bu sırada babamlar eve dönüyor ve arabayı evin önünde buluyorlar. Ama çalınmış. Komşu çalmış arabayı.

19 Ocak 2012

Bacak

Üç ayrı cinayet gördüm. İlkinde bacakları kesilmiş bir çocuk ve tamamen yok edilmek istenmiş, bu yüzden de kemiklerinden tüm eti sıyrılmış. Bir poşet içinde kemiklerini taşıyordum. Bacakları bileklerinden kesilmiş ve sanki kemikten bir kalıp gibi öylece duruyorlardı.

İkincisinde kurban bir kız çocuğu. Cesedinin bir camiyle ilgisi var nedense. Namaz sırasında camiye dalıyordum, cesedi poşete koyarak.

Üçüncüsünde ise yaşça yine küçük ama cinsiyetini bilemediğim bir çocuk. Bir nehre atılmış, cesedi bulmak için birilerini getiriyorum, suda arıyoruz. Bir köpek çıkarıyorlar sudan, yaşıyor. Kayaların üzerinde sevinçle yuvarlanıyor ve gözleri kaymış bir halde, sonunda duruyor. Katillerden birini tanıdığımı anlıyorum birden. Ona yardım etmek için cesetleri topladığımı. İki kasaba var, hangisine saklanabileceğimizi bilmeden arabayla iki yana gidip duruyoruz. Cesetleri ben poşetliyorum, bir ara katilleri ele vermek geçiyor aklımdan ama yapamadım.

25 Ocak 2012

Bir tatil hali var, bir araba, bilmediğim büyük bir kent... Dört bir yanında dolaşıyoruz. Amcam bir karavan almış, temiz ve oldukça büyüktü. Annemle ilgili bir sorun var. Sonunda keşfediyorum. Bir bahçe, bahçede ise bir mezar var. Koca bir ağacın altında ve etrafı ot kaplı olsa da mezarın tam üzeri "kaya tutmuş". Sertleşmiş. Parmaklarımla kazıyarak orada gömülü olan tonla kâğıdı çıkarıyorum ortaya. Kaya, ama kat kat kömür gibi. Kâğıtlar önce karla sarılmış, sonra da toprakla, kayalar yeşil-kahve tonlarda. Annemin gömdüğünü öğreniyorum. Diğer amcam bunu biliyormuş ancak bana söylememiş, çıkan kâğıtlarda tüm gerçek yazıyor. Ne yazdığını bilemesem de üzüntüden kahroluyorum. Öldürülmüş olduğumu öğrenmiş kadar üzüyor bu beni. Bunu bilip de bana söylemediği için diğer amcamın kötü bir insan olduğuna hükmediyorum.

26 Ocak 2012

Kıyametin kopmasını bekliyoruz. Bir evde toplanmışız. Herkes dört gözle büyük bir yangının çıkmasını bekliyor. Yangın Ali Sami Yen Stadı'nın oradan başlıyor. Babaannem ise söylenerek geziyor evin içinde, "Duman yok, öncesinde duman olmalı, hepimiz o dumanda ölmeliydik önce" diyor...

27 Ocak 2012

Küçük bir radyatöre dayalı aydınlık bir odada, küçük bir yatakta kıvrılmış uyuyorum. Sonra uyanıyorum ve Kabataş'tayım. Kapının önünde ferah bir bahçe var. Bir anda ailemin ve tanımadığım birçok insanın evde olduğunu fark ediyorum. Ev temizlenmiş ve salonun zemini kiremit rengi döşenmiş. Evin terası denize uzanıyor, orada büyük bir masada yemek yiyoruz. Çok fazla insan var ve ben hastayım. Hepsi bir hasta ziyareti için gelmiş gibi. Babamla denize doğru iniyoruz. Terastan başlayan birkaç büyük basamakla kıyıya kadar iniliyor. Gemiler var demirlenmiş, ancak durdukları yerde büyük dalgalar gönderiyorlar. Ben suyun üzerine çıkıyorum. Düşmemek için tutunmaya çalışıyorum ancak tutunacak hiçbir şey yok. Suyun üzerinde duruyorum. Deniz masmavi, babam üşüyor, ona gidip iki hırka getiriyorum, birini giyiyor, diğerini elimde tutuyorum. Suda iki timsah sonra da iki köpekbalığı süzülerek geçiyor, suyun üzerindeyim ama bunun bir tür geçit töreni olduğunu fark ediyorum. Suya düşmemek için korkuyla suyun üzerinde durmaya çalışırken, birden basamakların kenarındaki kütüğe bağlı kısacık cılız bir ip parçası görüyorum. İp parçasını tutuyorum dikkatlice, beni tutacak güçte olmadığını bilsem de sıkıca tutunup kendimi karaya doğru çekiyorum.

Sayfalardaki çizim ve el yazıları Hande Koçak'a aittir.

psikeart ABONE FORMU

- 2012 Yılı **Psikeart** Abone Ücreti (6 Sayı): 50 TL
- 2012 Yılı **Memlekent** Abone Ücreti (4 Sayı): 35 TL
- 2012 Yılı **Psikeart** (6 Sayı) ve **Memlekent** (4 Sayı) abone ücreti: 80 TL

Dergileri düzenli takip edebilmek için aşağıdaki telefonlar ile ya da e-posta yazarak bize ulaşabilir, Psikeart ve Memlekent dergisine abone olabilirsiniz.
Dergi, abonelerinin adresine özel kurye ile ücretsiz olarak ulaştırılacaktır.

Abone Sorumluları

İstanbul
SEMİHA BAŞAR
Tel: (0212) 296 93 00
(0555) 998 25 45
Faks: (0212) 247 15 91
semihabasar@psikeart.com

Kocaeli
GÜNNUR ALTAN
Tel: (0262) 331 50 87
(0555) 998 25 44
Faks: (0262) 331 50 88
gunnurdinc@psikeart.com

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı, Soyadı
Mesleği ve Görevi
Yaşı Cinsiyeti
Medeni Durumu
Öğrenim Durumu
Teslimat Adresi
Posta Kodu İlçe/Semt
Tel GSM
e-posta

FATURA BİLGİLERİ

◯ Adıma düzenlensin ◯ Kurum adına düzenlensin
Kişi/Kurum Adı
Fatura Adresi
Posta Kodu İlçe/Semt Şehir
Vergi No Vergi Dairesi

ÖDEME BİLGİLERİ

◯ Banka havalesi

Hesap Bilgileri:
Garanti Bankası, İzmit Şubesi
Hesap Adı:
Art Psikiyatri Tedavi araştırma Yayın ve Kurumsal Danışmanlık Ltd. Şti.
Hesap No:
212/6296845 IBAN No: TR57 0006 2000 2120 0006 2968 45

◯ Kredi kartımdan tahsil ediniz.

Kart No: ◯◯◯◯ ◯◯◯◯ ◯◯◯◯ ◯◯◯◯
Güvenlik Kodu: ◯◯◯ Son Kullanma Tarihi: ◯◯ ◯◯

Psikeart dergisine bir yıllık abone olmak istiyorum.

Tarih: İmza:

Lütfen formu eksiksiz olarak doldurarak banka dekontu ile birlikte (0262) 331 50 88 numaralı faksa gönderiniz.

KÜFÜR İLE ŞİİR ARASINDA ÜŞÜMEK

Bakışları başka bir şey söylüyordu dudakları başka. Sonunda gözyaşları kazandı ve abim küfretmeye ara verdi. Küfür de aşk gibi her zaman yarım kalır. Ağlamayı seven ama ağlarken görülmekten nefret eden son kahramanlardandı abim. Bir tek benim yanımda ağlardı ve bir tek öfkelendiği zamanlarda... Üzüldüğü zaman şaka yapardı.

Şaka, küfür ve şiirden bir hayat yaşadık. Bazen birini bazen öbürünü yanlış kullandık ama her seferinde bunlarla seslendik birbirimize. Anadilimiz böyleydi. Biz anadilimizi sokaktan eve getirdik hekimbaşı, kınama ve bizi kınayacakları uyar. "Çok iyi şiir okurlar, çok küfürbazdırlar ve acılarına gülebilir bu adamlar, uzak durun" deyiver onlara.

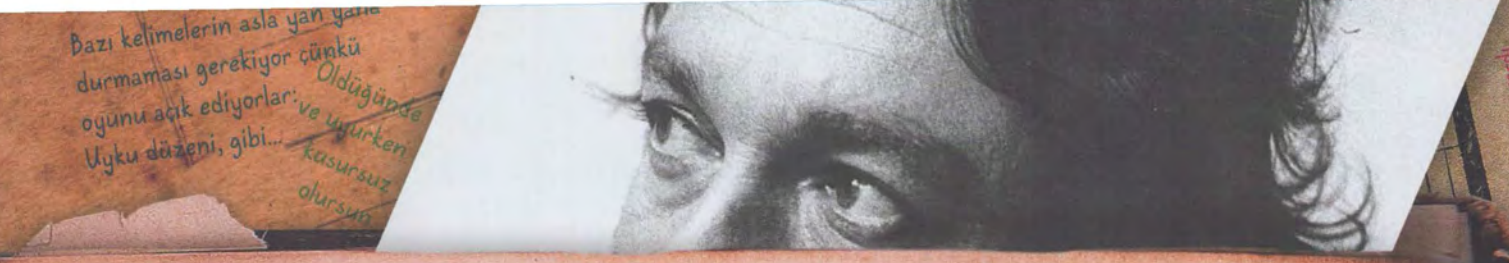
Bizi dövdükleri zaman küfrettik, biz küfrettiğimiz için daha çok dövdüler bizi. Zorda kalınca şiirleri küfür gibi okuduk. Aşırı masumiyettendi bu hallerimiz; kimse üzerimize battaniye örtmezdi bizim. Üşüyebileceğimiz kimsenin aklına gelmezdi. Ya da battaniye çok değerliydi. Ya da biz çok önemsiz... Sevgiyle işimiz yok, sevgi istenebilecek son şeydir, bizim derdimiz biraz şefkat görmekti. İncinebilir olsa da bir ruhumuz olduğunu bilmek istiyor olamaz mıydık? Belki onun için şiir ile küfür arasında sıkışınca kahkaha atarak susmayı bildik. Çok öldük hekimbaşı, çok. Kimse bizim kadar lüzumsuz ölmemiştir. Soğuk kış gecelerinde üzerimize her battaniye örtülmediğinde daha da ölürdük. Birbirimize bakar bakar ölürdük.

Göz göze geldik, dudaklarını sıktı abim. Belki bir şaka yapmayı deneyecekti ama o sınırı aşmıştık. Şaka yapılamayacak kadar çok kan akıyordu. Küfür?.. Evet küfür edilebilirdi ama kimsenin işine yaramazdı artık. Küfür sıcak olmalı, yerinde ve tadında olmalı. İyi nişan almalı... Beceriksiz canlardık biz. Bazen küfretmemiz gereken birine gülümsüyorduk bazen bir dize söyleyip gönlünü almamız gereken birine ayıp bir el işareti yapıyorduk. Öyle zamanlarda Allah kimseyi bizimle göz göze getirmesin. Özellikle daha yeni iğdiş edilmişsek, çok tehlikeli oluruz hekimbaşı. Kapımıza iki kamyon Lityum dökseniz işe yaramaz, öyle diyeyim anla!

Sünnetli bir çocuğun apış arasına tekme atan bir babam oldu benim. Abim onun seslendiğini duymamıştı. Öfkelenmiş. Onu duymamış olmak nasıl bir günahtı, anlatamam. On gün önce sünnet olmuştuk. Abimin apış arasına yediği o tekme ile en az iki kişi öldü o gün. Koluna girdim, tuvalete götürdüm abimi. Sürekli yutkunuyor ve küfrediyordu. Anlamsız küfürlerdi bunlar. Yani yalan söyledim az önce, biz küfretmeyi bile beceremeyecek kadar küçüktük ve hep öyle kaldık. Zaten küfürlerimiz hep sahipsiz kaldı, bizim gibi... Çünkü üzerimize battaniye örtmediler, yeni sünnet olduğumuz zaman apış aramıza tekme attılar. Onun için ezberimizdeki küfürleri de unuttuk.

Küskün bir bakışla beni süzüyordu. Dişleri kenetlenmişti, bir şeyler

mırıldanıyordu. Bağırmamak, ağlamamak için direniyordu. Bunu neden yaptığını çok sonra anlayabilecektim. Ağlayamamak, erkekliğin son kalesiydi.

"İşemen lazım abi, bak yoksa..." İşte o ürkek bakışmayla birlikte öldük. Oracıkta öldük hekimbaşı. Paylaşılmayacak kadar çok derdin körpe hayatımıza yüklenmesiyle öldük. Overdose acıyla... "Yoksa..." Yoksa ne? On dört yaşında bir çocuk apış arasına tekme yediyse onu üzecek tek şey yaşadığı fiziksel acı olmaz elbette, bunu da mı ben söyleyeyim yani?

"Kalkmaz mı?" dedi ve derin bir sarsılmayla içinde biriktirdiği ağlamayı kustu, uludu ve bana sarıldı. Onu yavaş yavaş iterek duvara dayadım ve pantolonunu çıkarmak için geriye doğru bir adım attım. Kan içindeydi. Onun pantolonundan bana da kan bulaşmıştı. Bej renk bir fitilli kadife pantolon giymiştim.

"Kalkmaz mı yoksa?" dedi bir daha sarsılarak. Önünü çözdüm. İkimiz de yaramıza bakmamaya özen gösteriyorduk. Loş, taş bir banyoydu. Renklerin soluk ve pısırık olduğu senelerdi. Hiçbir şey kanın kırmızılığıyla yarışabilecek kadar iddialı değildi o yıllarda. Şimdi ne kadar çok renk var! Bazen insanlar bu kadar rengi ne halt etmeye yaratırlar, diye düşünürüm. Pigment israfı! İnsan bakabileceği kadar renk yaratmalı.

Ne kadar bakışlarımızı kaçırırsak kaçıralım, nereye bakarsak bakalım kanamıştık bir kez. Küçük tuvalette bakacak hiçbir yön kalmamıştı.

"Ya bir daha kalkmazsa?" dedi ve bana sarıldı.

"Sen işemeye çalış, ben penisilin tozunu alıp geleyim" dedim. O zaman ağlamakta olduğumu fark ettim. Onun gibi "Ya kalkmazsa" diye kaygılanarak ağlamadığımı sonra anlayacaktım. O soruyu soran bir masumun bakışlarındaki acı... Bizi birbirimize bağlayan acı buydu. Onun korkusunu değil, onun korkuşunu paylaşıyordum.

Uzatmayalım, acıyla bağlanan her iki insan gibi birbirimiz için vazgeçilmez olmuştuk artık. Babam ikimize bir tek isimle seslenir olmuştu. Ben okula gidiyordum, abim ortaokuldan belgelenip okuldan ayrılmıştı. Okulda olduğum zamanlar dışındaki her anımızı birlikte geçiriyorduk. Aynı kitapları okuyor, aynı suçları işliyorduk. Suç ne ki? Bir masumun suç işleme gayreti kadar gülünç bir şey olabilir mi? Bir masum yalnızca kendisine şefkatle örtmeyi deneyeceği bir battaniye çalmaya kalkışır ve enselenir. İnsanın kendisine şefkat göstermeye kalkışması kadar adaletsiz bir bölüşüm olabilir mi âlemde? Ne cins bir isyanla reddetmeli bu tezgahı hekimbaşı, bir yol göster ki biz başka bir yol keşfedebilelim.

Daha Osho yoktu o günlerde. Vardıysa da bize yoktu. Yürümekle yol olmayı kendi imkanlarımızla deniyorduk. Kimseden yardım almadan ıstırap çekebilecek kıvama gelmiştik.

Geceleri pencereden bahçeye atlayıp yürüyorduk. Vatan Caddesi boyunca yürüyüp Aksaray'a varır oradan Yenikapı sahiline inerdik. İlk zamanlar Yaka sigarası alırdık Civciv birahanesinin önündeki büfeden. Sonra Gelincik, yoksa Yenice... Derken Bafra içmeye başladık. Maltepe ve Samsun çok ender bulabildiğimiz sigaralardı. Yenikapı sahilinde, Odunluk'ta oturup denize bakardık. Birbirimize çok benziyorduk.

"Birbirimize çok benziyoruz, farkında mısın?" dedim bir akşam Vatan Caddesi'nde yürürken.

"Hatırlatma, unutmaya çalışıyorum" diye dalga

geçti ama hemen ciddileşerek "ben iki yaş büyüğüm ve her zaman öyle kalacak, bunu biliyorsun değil mi? Unutursan..." durdu ve şimdiki İl Özel İdaresi'nin bulunduğu yerdeki bir kazığa iliştirilmiş tabelaya bakmaya başladı. "Satılık Arsa" diye yazıyordu tabelada.

"Çok tuhaf lan, Allah'ın mülkünü satıyorlar. Bu nasıl bir iştir?"

İşte o zaman fark ettim ki, biz birbirimize benzemeyen yanlarımızı da yok ederek tek bir varlık olmaya doğru yol alıyorduk. Aynı küfürleri ediyor, aynı kitapları okuyor, aynı şarkıları mırıldanıyorduk. Birbirimizde farklı bir şey görmeye tahammül edemiyorduk. Aklımıza yeni bir şey geldiğinde, birimiz ötekimizi ikna edinceye kadar konuşuyorduk. Çünkü ilk acıyı paylaştığımız gün lanetlenmiştik. İğdiş edilmeye direnmenin acısıyla, genzimize penisilin tozu kaçmıştı biraz. Onun kafasından çıkamamıştık demek ki.

"Allah bir gezegen yaratmış, biz parça parça satıyoruz. Gaspa girmez mi lan bu? Polis mi çağırsak ne dersin?"

Cevap vermedim. Yol boyunca konuştu ve soru sordu. Onun her sorusunu savuşturdum ve konuyu değiştirmeye çalıştım. Bir konuda ikna olmamayı deniyordum. Bir konuda farklı hissetmek, farklı davranmak istiyordum. İkna olmayacaktım.

"Yanlış mı? Allah dese ki, 'neden benim arazimi satıyorsunuz, size kim böyle bir şey için izin verdi? Siz burada kiracısınız? Ha? Yanlış mı?"

"Bilmem" dedim. Yenikapı tren istasyonu köprüsünün altında durdu ve dik dik bana baktı. Apış arasına tekme yediği günkü bakışındaki o şaşkın küskünlük vardı. Üst üste üç belki dört küfür sıraladı. Ben de ona küfrettim. Hırlaştığımız zamanlarda hep yaptığımız gibi sessizce yolumuza devam etmedik. İlk kez abim geri döndü. Hızlı hızlı yürüyordu. Aksaray'a kadar arkasını dönüp bakmadı bana. Ona yetişmeye çalışarak yürüdüm. Aksaray'da geri dönüp baktı ve benim yaklaştığımı görünce yolun karşısına geçti.

Tek başına acı çekmeyi bile beceremeyecek kadar acemiydik. Biz ancak yan yanayken bir şey olabiliyorduk. Onun gibi hissetmeme ihtimalim onu çok sarsmıştı. Bir daha kanayacak olsa ben yanında olmayabilirdim.

Bir ay sonra, bir sabah ezanlar okunurken beni uyandırdı. Yataktan doğrulduğumda abimin bir paket Samsun ve iki şişe Tekel birasını salladığını gördüm.

"Bunlar hafızanı tazelemene yardımcı olur mu barmen?" dedi.

"Olur ver bakalım."

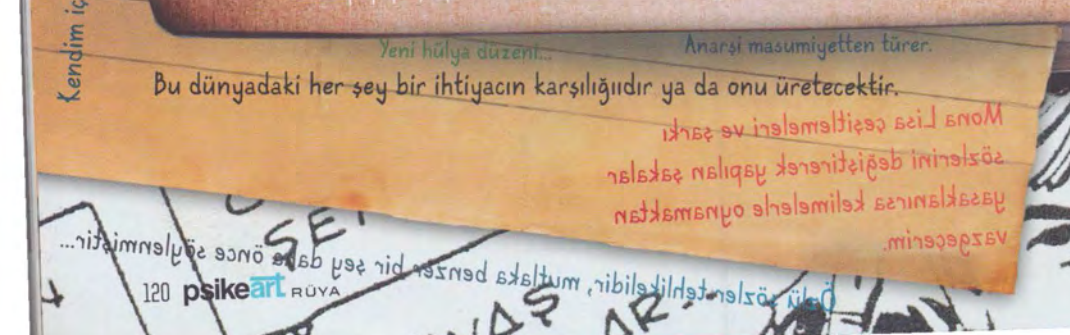
Son günlerde kitaplarını gazete kağıdıyla kaplıyor ve kilitli dolabında tutuyordu. Böylece onun hangi kitapları okuduğunu bilemeyecek ve meraktan kıvranacaktım aklınca. Aslında öyle de oluyordu. Her ne kadar o hastalıklı tekilliğe ilk neşteri vurmuş olsam da o kadarına hazır değilmişim. Ben sigaramı yakarken elindeki kitabın kabını soymaya başlamıştı. Hiçbir şey söylemeden kapağını gösterdi. Tam olarak hatırlamıyorum ama hipnoz ile ilgili uyduruk bir kitaptı. Murat amcanın kitaplığından aldığını söyledi. Çok heyecanlı görünüyordu.

"Birbirimize istediğimiz rüyayı gösterebiliriz. Bak bütün ayrıntıları burada anlatılmış. Çok kolay, senin Mandreka zırvaları değil, bilimsel şeyler. Okuyayım ister misin?"

Kopamıyorduk. İki ayrı şey olduğumuza

inanmak ıstırap veriyordu ikimize de.

Uzun bir süre hipnoz teknikleri üzerine çalıştık. Merak etme ne kadar gülünç işler yaptığımızı anlatmayacağım. Abim bizi yeniden birbirimize bağlayacak yeni bir ilke, yeni bir yalan, yeni bir oyuncak bulmuştu. Aynı rüyaya ortak olacaktık. Acı diniyordu ama rüya kendisini yeniden üretebilecek o muazzam hammaddeden yapılmıştı: Hiç, sıfır. Rüyalar sıfırdan yapılır o yüzden hem yokturlar hem bize kendilerini yaşatırlar. Bu kadar basit. Hiçbir acı bir küfür kadar uzun süremez ama rüyaların zamanı yoktur. Hiç'in sonu olur mu? Murat amca "Aman ha, uyutursun uyandıramazsın sonra. İki dünya arasında kalırsınız sonra" deyip duruyordu. Bir akşam abimi uyutmayı başardım. Hiç uyumadığı otuz küsur saatin ardından, kitaptaki telkinlerle mi uyutmuştum onu yoksa uykusuzluktan sızıp kalmış mıydı, bilmiyorum. Ama uyandığında her şeyin bembeyaz olduğu bir rüya gördüğünü söylemişti.

"Oğlum her şey süt beyazdı. Bir de at gördüm, o da beyazdı. Sadece gölgesi vardı, anlıyor musun?"

Odunlukta oturup denize baktık ve bana dedi ki "Beyazın tersi ne?"

"Siyah" dedim.

"Seninle hiç birbirimize benzemiyoruz biliyor musun? Görüntümüz biraz benziyor, tabii benim fazladan yakışıklılığım ve senin tıknaz oluşunu hesaba katmazsak. Sen ezbere yaşıyorsun, soru sormuyorsun. Sana öğretilene hemen inanıyorsun. Siyah sadece insanların beyazın karşısına koyduğu bir renk. Keyfi! Doğada beyazın tersi kırmızıdır. Düşün." Düşündüm ve ne demek istediğini anlayamadım.

"Peki, anlat da bileyim" dedim.

Başını iki yana salladı ve gülümsedi. Kısa bir süre sonra da Türkiye'den gitti. Dünyanın çeşitli yerlerinde yaşadı. Bir roman değil, bir fıkra kahramanı gibiydi abim. Bu şubat sonu bir Akdeniz ülkesinde donarak öldü. Oysa uzun yıllar İskandinavya'da yaşamıştı. Belki orada yaşamaya devam etse güneş çarpmasından ölecekti.

Nasıl öldüğünün ayrıntılarına girmeyeceğim ama dudakları küfrederken gözleri şiir okuyan çocuklardık biz hekimbaşı. Üzerimize battaniye örtmedikleri için bizim de onlar kadar gaddar olacağımızı zannettiler. Oysa biz başkalarının üzerine battaniye örterek isyan etmeyi öğrendik. Anadilini sokaklarda öğrenen çocuklardık. Küfürlerimize biraz şiir, dizelerimize biraz küfür karıştırdık. Mahsustan öyle yaptık. Acılarımız bizi öyle çok yaklaştırdı ki birbirimize, düğüm düğüm olduk. Kendimizi birbirimizden kurtarmak için bazen çok uzaklara gitmek zorunda kaldık.

Yıllar sonra abimin adını değiştirdiğini öğrendiğim zaman donup kalmıştım. Aldığı resmi isim bana aitti. Şimdi onun başucundayım. Güzel bir yanımı toprağa vermeye geldim buraya. Beyazın tersinin nasıl kırmızı olduğunu anlamaya geldim buraya. Nasıl küfür ile şiir arasına sıkışıp kaldığımızı anlamaya geldim buraya.

Herkese benden battaniye, sen de al hekimbaşı, üşürsün sonra! Sen bize lazımsın, onlara ne kadar çok öldüğümüzü, ölmekten yorulduğumuzu anlatacaksın. Teşhis koyma, tedavi etme hekimbaşı; bize acı ve bizim için biraz ağla. Şimdilik bu kadarı da bize yeter. O iki yaş hesabında da yanıldı abim. Matematiği iyi değildi zaten, ölümü hesaba katamayacak kadar saftı.

Acaba Murat amcanın dediği gibi iki dünya arasında kalmış olabilir miyiz? Belki de beyaz

© TUĞÇE ISIYEL

Sembolik bir dünyanın iki dili

Bir kişinin rüyalarını yorumlayarak nasıl bilinçdışı malzemeye ulaşabiliyorsak, o kişinin notalarının izinden giderek de bilinçdışı malzemesine ulaşabiliriz.

Müzik ve rüya...
İkisi de kendimden geçebildiğim veya kendime varabildiğim en kestirme yollar benim için. Bir kaçış, bir soluklanma, bir yeniden varoluş alanları... İç dünyama dair olan bu kestirme yolların birbirleriyle olan paralellikleri üzerine düşünmek her zaman çekici ve etkileyici geliyor.
Bir müzik eserinin oluşumunda, müzisyenin bilinçdışı dalgalarının sürüklenmesiyle bir araya gelen birlikteliklerinin etkisinin yadsınamayacağına inanıyorum.
Müziğin beni beklemediğim yerlere götürmesi, ansızın geçmiş bir yaşantıyı anımsatması, bir kokuyu duyumsatması, hayal gücümü veya arzularımı doruk noktasına çıkarması bu etkinin belirtileri arasında sayılabilir. Veya bütünlüğümü dağıtması, dağınıklığımı toplaması, olduğum kişinin dışında bazen başka bir kişi haline getirebilmesi de oldukça mümkün olabiliyor. Hatta daha da ileriye gidecek olursam, uyumadan önce dinlediğim müziğin, rüyalarımı biçimlendirebilmesi veya dilini bilmediğim şarkıların üzerimdeki tarifi zor etkisi bu durumun açık bir kanıtı olabilir.
Bir kişinin rüyalarını yorumlayarak nasıl bilinçdışı malzemeye ulaşabiliyorsak, o kişinin notalarının izinden giderek de bilinçdışı malzemesine ulaşabiliriz.
Müzik ve rüyanın sağaltım amacıyla kullanılması, terapötik bir araç olması bunun bir göstergesi olabilir. Müzikteki duraklamalar, ses artışları-inişleri, enstrümanların kullanılış biçimi vs...
Rüyada nasıl ki sembolik, arkaik ve imgesel bir dil varsa, müzik de ritmin ve notaların eşlik ettiği soyut ve alegorik bir dile sahip olarak çok geniş bir ifade olanağı sağlamaktadır.
Jung, rüyaları yalnızca bilinçdışına açılan bir yol oldukları için değil, rüyaların ayrıca bilinçdışının düzenleyici aktivitesinin büyük bir bölümünü sürdürme fonksiyonu oldukları için de önemsemektedir.
Çünkü rüyalar "öbür tarafı", bilinçli tavrın karşıt yanını ifade ederler.
Tıpkı bir müzik eseri gibi...
Müzik, karşı karşıya gelip, iç içe geçen dalgaların oluşturduğu bütünselliğin karmaşık ilkelerini, kendi iç dinamiklerinde gizli tutan bir yapıdır.
Rüya ise, sesin ve imgenin sınırsız bir özgürlük içinde uçması hatta uçuşmasıdır. Belirsiz, akışkan, kurallarını kendi içinde oluşturan, özgür ve sıra dışı olan.
Rüya, yoğunlaşmış imgesel ve simgesel bir örüntü olması dolayısıyla, rüyayı oluşturan öğeler içerisinde binişiklik ve çakışıklık durumları çok sık görülür.
Müziğin yoğunlaştırılmasında da aynı düzenekler işlev görür çoğu zaman.
"Ses"in çağrışımlar ve bağlantılar oluşturmasıyla, sözler ve sesler arasında kurulan

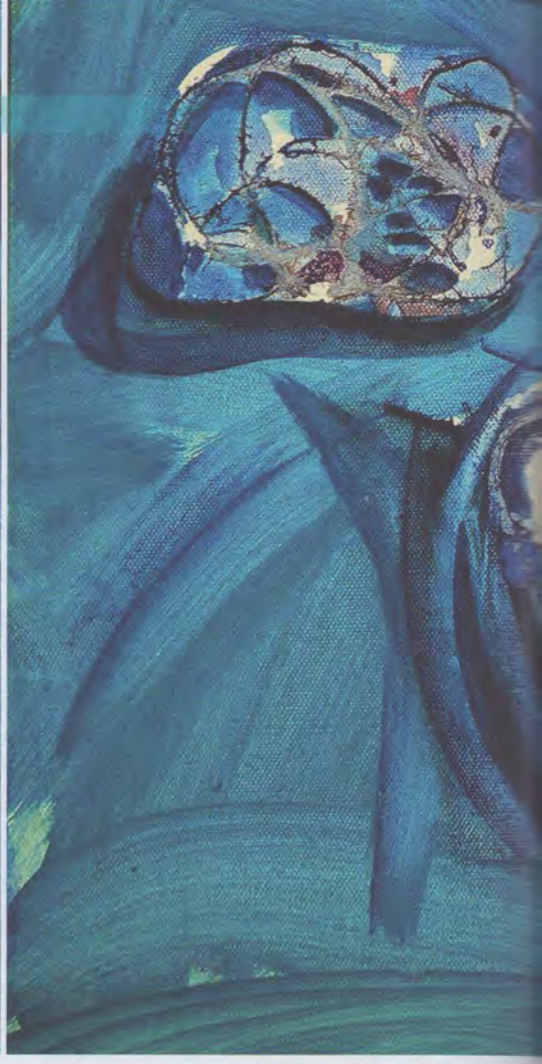

ilişkilerle, her notanın müziğin değişik düzlemleriyle kurduğu ilintiler ve göndermelerle katmansal bir yapı oluşturulabilir.
Müzik ve rüya, hem etkileyici hem de ifade edici bir karaktere sahiptir; bir yandan intrapsişik süreci, imgeler ve notalarla ifade ederler ama öte yandan, resimsel materyallerde de olduğu gibi "belli bir biçim aldıklarında" bir etki oluştururlar. Anlam içerikleri, intrapsişik süreci etkiler ve psişik enerjinin akışını kolaylaştırırlar.
"Rüya, bilinçten çıkartılan bir psikolojiyle yorumlanamaz" diyor Jung. O egonun isteklerinden, arzularından, niyetlerinden ve bilinçli hedeflerinden bağımsız bir işleyiştir. Ve ekler, "bir kişi rüya görmez, rüyada yer alır. Biz rüyaya maruz kalırız, çünkü biz onun nesnesiyiz."
Jung'a göre, bir rüya her zaman kendi hedefine göre, kolay fark edilmeyen yollarla olsa bile, kaynaşmış ve başkalaşmıştır. Fakat bunu bilincin ve nedenselliğin amaçlarına karşılık gelen yollardan çok farklı biçimde yapar.
Rüyada zaman ve mekân vardır ancak çizgisel değil, noktasal ya da kesitseldir. Aynı zaman kesitinde hem çocukluğumuzu hem şimdiki halimizi yaşayabiliriz.
Müzikteki zaman da çizgisel değildir. Müzik, zamanı kimi zaman bölerek, kimi zaman yavaşlatarak, kimi zaman hızlandırarak, kimi zaman aksatarak, kimi zaman yineleyerek canlı tutan bir organizmadır.
Vivaldi, "Le Quattro Stagioni (Dört Mevsim)" adını verdiği dört keman konçertosunda zamanın mevsimler bağlamında akışını İlkbahar, Yaz, Sonbahar ve Kış başlıkları ile belirlerken bir yandan da, her konçertonun her bölümünde mevsimlere özgü farklı nabız atışlarını, zaman kavramının mevsimlere göre geçirdiği değişimleri vurgulamıştır. Bir eserde dört mevsimi hissettirmiştir.
Bir diğer önemli nokta ise müziğin hem onu oluşturan hem de onu dinleyen kişi açısından bir doyum kaynağı olmasıdır. Müzik, yaşanılan duyguların, bastırılan dürtülerin, nesnesine erişemeyen arzuların, gerçekliği aşamayan hayallerin hem ifade ediş hem de doyurulma alanı olarak düşünülebilir.
Bir anlamda rüyalar da doyum sağlamaya yöneliktir. Cinsel perhizde olan bir insanın rüya içeriği tatmin olmaya yönelik şekillenebilir veya istismara uğrayan bir kişinin rüyasını sevgi-şefkat nesneleri süsleyebilir.
Doyum sağlama işlevinin dışında, rüya da müzik de tüm duyguları barındırabilmesiyle insan ruhunu ele geçirebilen bir işgal unsuru olabilmektedir. Ölüm ve yaşam arasında mekik dokumaya olanak veren, bazen yaşama yaklaştıran bazen ölüme dokunduran.
Yıkıcılığı da, yaratıcılığı da sıkı sıkı elinde tutan ve bunları elinden bıraktığı an insanın üzerine salan.
Duygu değişimini, bilinç veya bilinçdışı akışı en hızlı duyumsatan.
Rüya ve müzik, benim için yazılışları, okunuşları, harflerin şekilleri farklı olsa da aynı dil ailesine mensupturlar.
Fantastik ve sembolik bir dünyanın, biri görsel biri işitsel iki ifadesidir.
Var olmaları bazen güven veren, bazen tedirgin eden ama her daim tanıdık gelen...

Cansu ZEHRA

Hangi şairin benzersiz anlatımısın?
Hangi usta heykeltıraşın eliyle
şekillendi kusursuzluğun?
Hangi ressamın tuvalinde
renklendi yakıcı bakışların?
Dünya üzerinde hangi nota
sesin gibi tınlar?
Belli ki henüz keşfedilmedi
İlham kaynağı güzelliğin.
Ezeli, ebedi
Daima...
Benim şaheserimsin.

© GÜLTEN İMAMOĞLU

Denizcinin düşü

Gözkapakları ağırlaşırken bedeninin havalandığı hissiyle gıdıklanır. Binlerce elin bedeninde gezindiğini duyumsar. Parmak uçlarıyla okşarlar tenini hınzırca. Fettan dokunuşlar eşliğinde esriklik kıvamında vecd haline doğru yükselirken daha önce hiç duymadığı tınıda mırıldanan bir sesle irkilir.

Gözaltı soruşturması

Deniz erildir. Kara dişil. Mücadeleyi simgeler coşkun sular. Bu yüzden erkeklere özgüdür denizcilik. Erk ister. Öngörülemez istenci. Toprak doğurgandır. Anaçtır. İstikrarlıdır. Kadındır.

Deniz gezgindir, toprak evcil. Yuvası olsun ister toprak, mektup ulaşabilecek bir adresi. Deniz asidir, başına buyruk. Otellerde konaklamak ister. Maceraperestlik işlemiştir derinliklerine, iliklerine...

Herakles zamanın devinimini dile getirip her şey akar yargısına varır varmasına ama sorular şelalesinde bir başımıza bıraktığını hesaba katmaz bizleri. Her şey akar da nereye akar? Yolun sonu izafidir. Bilgi yoktur prospektüste. Plasebo etkisi yaratıyorsa faydalıdır. Ya da LSD. Dille birlikte zihnin de aksın, sorgulamasın dahasını ister. Felsefe bir açıdan da kavramlar med ceziriyle uyuşturur algıları.

MÖ 8. yüzyıl insanları, düşünme eyleminin kendi iradeleri dışında iç organlarından haber alma yoluyla gerçekleştiğine inanırlardı. Kalbinin sesini dinlemek arketipi bu çağlardan miras kalmış olmalı bizlere. Duygular ise diyaframdan yayılıyordu tüm bedene. Aşırı bir heyecan etkisiyle alınan derin bir nefes neyse, acı da sevinç de aynı organın işlevindeydi. Beyni kafatasını dolduran bir et yığınından farksız görüp hak ettiği önemi göstermemeleri Mısırlılardan kalma alışkanlıktı. Mumyalarını yeniden dirilecekleri yolculuklarına uğurlamak için hummalı hazırlıklarla sarıp sarmalayan Mısırlılar, lüzumsuz buldukları beyni burun deliklerinden maharetle çıkarırlardı. Belki de bilmeden de olsa insanı en zararlı organdan muaf bırakarak onları tüy kadar

hafifletebileceklerini seziyorlardı. Kim bilir? İlginç olan ise Mısırlılar için ölüler diyarına doğru başlayan yolculuğun ev sahibi yine akan sulardı. Ölümsüzlüğe açılan kapının yolu sularda ödenen bedellerle mümkündü. Ceninin yuvası merhumun da kaderiydi.

Hüküm

Denizcilerin batıl inançları vardır. Kadın uğursuz sayılır enginlerde. Ne ironiktir ki ekmek tekneleri, hücumbotları dişidir. Onların koynunda açılırlar fersah fersah keşiflere. Eli dümende, gözü ufukta, gönlü uzaklardadır. Düşleri en hakiki kılavuzlarıdır. Başka bir hali vardır deniz dostlarının. Kararlıdır kararlarında. Gerçek dostlukta olduğu gibi yanlışı da affetmezler üstelik. Sindiremez, sineye çekemezler. Denizdeki gibi önce batar öfkeleri diplere, şişer, kabarır, şiddetle püskürür yüzeye. Dönüşü de yoktur gidişlerinin. Gidiyorum derlerse geri gelmezler.
Eğer bir denizciye sevdalanmışsan kabulleneceksin kuma olmayı en baştan. Paylaşmayı öğreneceksin. Hangi çılgın ekmeğini taştan değil de sudan çıkarmak için çabalar? Tehlikeyle oynaşır? Deniz öyle büyülü bir serüvendir ki doğa yasalarına bile başkaldırır. Aşk gibi imkânsızı dener. Başarır. Eğer suyun tüm diğer sıvılar gibi soğudukça yoğunluğu artıp buz derinlere batsaydı, yaşamamız söz konusu olamazdı. Ölü bir gezegen olmayışımızın tek nedeni suyun aykırı davranması. Bir mucizedir deniz. Kahramanlarının da insanüstü özellikler taşıması kadar efsunlu bir kucak.

Rem haresi

Bir beşik gibi sallanan teknesinde dalgaların ninnisiyle avutur kalbinin ayazını genç denizci. Rüzgâr değil duygularıdır içini soğutan. Ilık bir nefes, ilgiyle süzülen bir çift göz hayaliyle mıhlanır heveslerine. Motorun tok sesiyle sağırlaşan kulakları bambaşka fısıltıları işitmeyi öğrenir. Bir lüferin sıçrayışıyla irkilir. Deniz kıvrak salınışıyla duyurur cazibesini. Karanlık sularında bile parlayan ışıltılarıyla yaptığı davet başını döndürür. Israrla yapılan tüm tembih ve korkunç yasaklara rağmen büyüye karşı koyamaz. Teslim olup kapılmayı arzular akıntıya. Gözkapakları ağırlaşırken bedeninin havalandığı hissiyle gıdıklanır. Binlerce elin bedeninde gezindiğini duyumsar. Parmak uçlarıyla okşarlar tenini hınzırca. Fettan

dokunuşlar eşliğinde esriklik kıvamında vecd haline doğru yükselirken daha önce hiç duymadığı tınıda mırıldanan bir sesle irkilir. Sancak tarafına doğru atılıp göğsünden fırlayacak şiddette çarpan kalbini sakinleştirmek ister gibi göğsünü soğuk sulara değecek kadar yaslar teknenin gradin yakasına. Dikkatle odaklandığı noktada bir afetin gözlerine yakalanır. Kapkara, delici bir bakışla avlanır tam yüreğinden. Dalgaların süzüldüğü saçlarının parlaklığı kör eder denizciyi. Gönüllü daldığı uykudan hiç uyanmak istemeyecek kadar merak tırmalayışlarıyla kıpırdanır duyguları. Hiç ummadığı anda çalar kapısını aşk. Sevdanın derinliklerine kontrolsüz dalışla vurgun yiyeceğini bile bile salar kendini dibe. Bir bakışla mahkûm edildiği esarete coşkuyla sarılır. Göz kırptığı anda sonsuza kadar kaybeder endişesiyle sulanan gözlerini bir an olsun ayırmaz üstünden meleğinin. Suyun bağrından hediye gelen perinin gülümsemesi güneşten bile daha çok aydınlatır dünyasını. Sözlerin ötesinde bir dil konuşurlar o ilk anda keşfettikleri. Talihin böylesine gülmek ister denizci. Katılırcasına güler. Kahkahalarıyla o denli yoğun titrer ki deryalar, huzur bozulur. Kabaran sular karabasan gibi çöker denizcinin üstüne. Güzel sevgilisinin gözlerinde hüzün belirir. Suç işleyip cezasını çekmeyi bekleyen bir çocuk kadar masumca dudak büker kaderine. Bu kez kahır titretir denizkızının gözbebeklerini. İki harlı yaş süzülür iki yanağından sessizce. Koynunda misafir olduğu denizin azameti karşısında aciz görülen o iki ıslak yaş hiçbir okyanusun yapamayacağı ihtişamla denizciyi yaralar. Gümüşi kuyruğuyla sıçrayarak dalıp geri döner masalına denizkızı. Sevda uyanan yüreğiyle teknesinde bir başına kalır denizci. Üstelik hiç tatmadığı hisleri uyandıracak kadar coşkun hislerle çırpınır yüreği. Aceleyle asılır küreklere sevgilisinin peşinden. Kavuşma ümidiyle bileylenir.

Antik rivayet

Deniz Tanrılarının Tanrısı Poseidon hışımla çıkar sahneye. Kendi evinde uğradığı ihanetle öfke saçar denizcinin üzerine. Korkunç fırtınada kibrit kutusunda yolculuk eden bir kurşun asker kadar acizdir denizci. Saf duygularının cılız etkisiyle karşı koymaya çalışır muhteşem Poseidon'a. İnsanoğlunun açgözlülüğü yüzünden bir kez daha kalbinin kırılmasını istemeyecek kadar çok sevdiği yeğenini korumaya çalıştığını hiç bilmeyecektir oysa.

Denizkızı buruk bir aşk hikâyesinin ilk kez kahramanı olmuyordur. Güzelliğiyle denizciyi büyüleyen bu su perisi tanrıça Artemis'ten başkası değildir. Şehvetten başını kaldıramayacak kadar aşk sarhoşu babası Zeus'un aksine, İffet Tanrıçası Artemis boyundan büyük sözler edip kararlar alır boyuna posuna bakmadan. Akıl ve iradenin en büyük erdem olduğunu cengâverce savunan Artemis'in günün birinde gizlice izlediği sevişen iki sevgili karşısında tüm inançları sarsılır. Genç adamın dinç bedeni onu öyle çılgınca kışkırtır ki kıskançlıktan delikanlının sevgilisini taşa çevirip güzel bir denizkızı suretiyle genç İdas'ın koynuna girer. Ama her sefanın bir cefası olduğu hükmü bu hikâyede de değişmez ve Artemis'in foyasını anlayan Poseidon yeğenine şiddetle karşı çıkar. Artemis'in yakarışlarına daha fazla kulak tıkayamayan Poseidon senede sadece bir kez buluşup koklaşmalarına göz yumar. Ancak genç denizci İdas yetinemez bir günle. Yalnızlığın dipsiz bunalımlarına bulaşır her yanı. Çok sevdiği denizle bile avunamaz. Balçıktaymış gibi çırpındıkça daha da gömülür acının içine usul usul. Bir gün öyle içten haykırır ki hiç hissedemeyecek kadar katılaşmayı dilediğini, hovarda Zeus bile kayıtsız kalamaz bu yalvarışa? Taşlaştırır İdas'ı tüm duygularıyla birlikte. Yaşadığı şaşkınlık ve hayal kırıklığıyla derin denizlere yüzer Artemis hiç hesapsız. Aşkın tutkusuyla yanıyordur her yanı. Dalgalar arasında dalıp çıkarak soğutmak istese de yüreğini, başaramaz. Ta ki bir teknenin ucunda dalgın dalgın hülyalanan denizciye rastlayana dek.

Gardiyan

Küreklere asılışının üçüncü saatinde deniz seslenir denizciye. Bariton bir erkek sesiyle duraksayan denizci etrafına bakınsa da lacivert deniz ve gri gökyüzünden başka kimseleri göremez. "Dinle genç adam bu sürgünün öğütlerini" der ses ve başlar türküsüne lir eşliğinde...

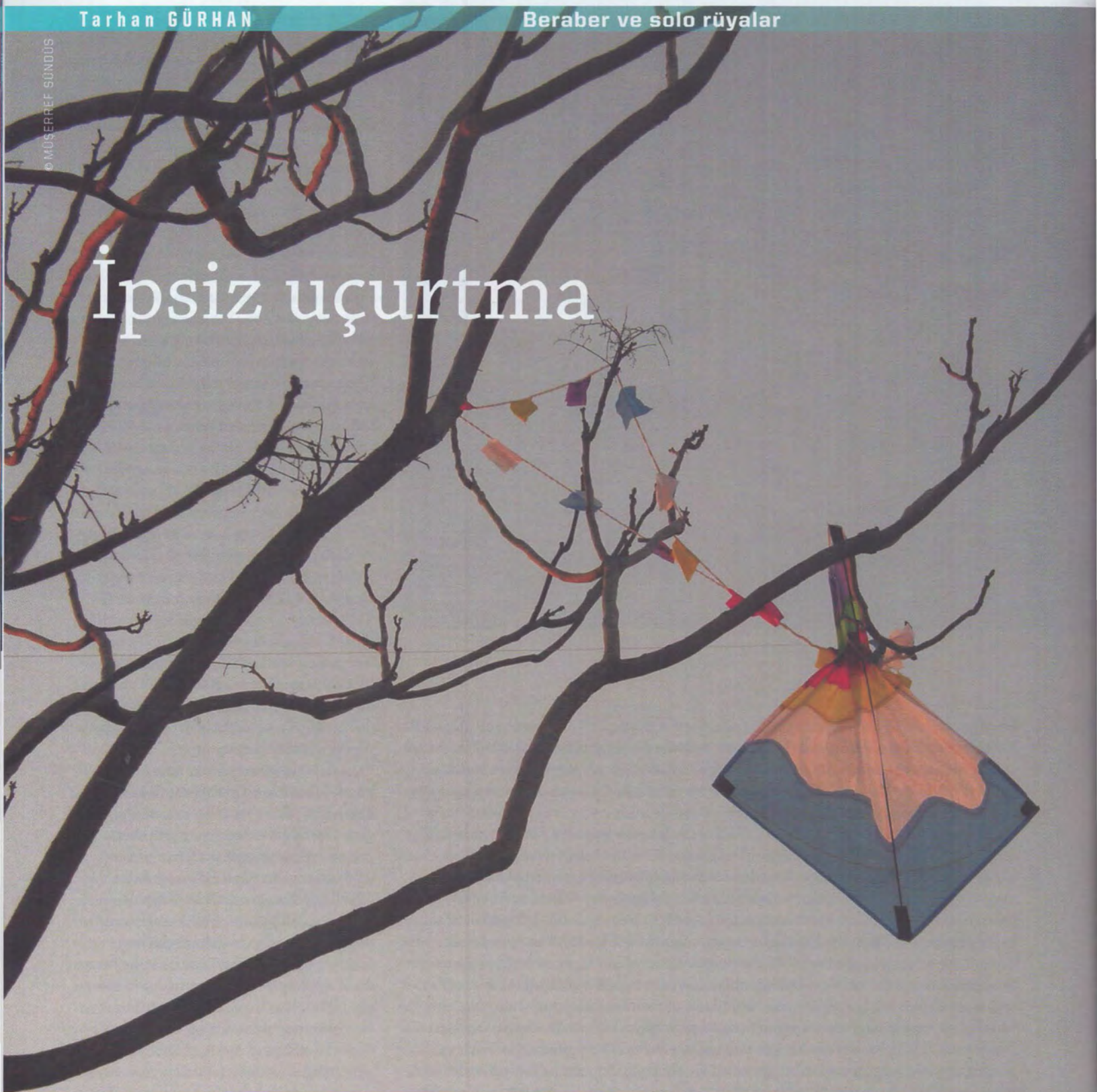
Bir sürgünle yeşerdim, çoğaldım ben. Bilirim denizin dostluğu ne kadar hakikatliyse düşmanlığı da bir o kadar yamandır. Mert insan neyse deniz de odur. Aldatmayacak, hafife hiç almayacaksın. Dalga denizde olur deyip de küçümsersen en okkalısından şamarı da yemeyi göze alacaksın. Denize bir kere bulaşan denizde ölmedikçe dirlik bulamaz. Öyle şefkatlidir ki bir anlarsan dilinden. Çabalayacaksın. Tek aşkla sevişen bizler değiliz üstelik. Yunuslar bile birçoğunuzdan daha ustadırlar bu işte. Mavi gizemin zevk için sevişen tek canlısıdır bu güleç hayvanlar. Hayvan deyip geçme. Birçoğunuzdan daha vefalı ve hislidir onlar. Yavrularını, sevgiyle bağlandıkları eşlerini terk etmezler en zor koşullarda bile. Sevdikleri söz konusuyken canlarına kıyacak kadar gözü karadırlar. İnsanın yapamadığını yapabiliyorlar üstelik. Sevebiliyorlar. Şimdi sana aşkına kavuşabilmek için milyonlarca kulaç atman gerektiğini söyleseler, gençlik ateşiyle sorgulamadan boğulana kadar yüzersin değil mi? Yüzmelisin de. Aksi takdirde safsatadan başka bir anlamı olamazdı duygularının. Bana yaşlı kurt, asırlık çınar ya da bunak desen de kulak ver genç yüreğime. Yaş alan herkes ihtiyarlamaz. Duygularsa hiç yaşlanmaz. Gözlerin nasıl hep çocuk kaldığı gibi sihirli hallerdir bunlar. Tek senin başına gelmiş gibi dört dönüyorsun şimdi sevdanın harından ama ben de yaşadım delikanlı yaşadıklarını, geçtim aşkın kıldan ince kılıçtan keskin yollarından. Kaybolanlar da var çıkmaz sokaklarda. Karasevda diyorlar ki adını anıp da sarmayalım şimdi başımıza.

Demlenme kıvamında çakırkeyif kalmayı başarabiliyorsan ne âlâ. Ama kimse zilzurna sarhoş olmadan bırakamaz aşkın kadehini elinden ne yazık ki. Ayyaş diyorlar, mecnun diyorlar ama en sevdiğim yakıştırma deli demeleri nedense. Sanki ayılınca delilik geçermiş gibi.

Sürgün edildiğim Akdeniz'in cennet köşesinde tutuldum sevdaya. Önce denize vuruldum, sonra Azra'ya. Birbirlerini kıskanmadan sevdiler onlar da beni bildim hep. Seven kıskanır diyenlere nispetle yaşadık doludizgin aşkımızı. Denizin sevdasıyla ürettim. Yazdım sayfalar dolusu içimden geçenleri. Dertleştim, kızdım, teskin ettim kendimi anlatarak. Azra'nınki bambaşkaydı denizci. Kaybetme korkusuyla kırbaçlanıp her an barbarişka düğümüyle bağlıyordum yüreğimi onun zarif yüreğine. Ölene kadar sürdüğünü görecek kadar şanslıydım ben denizci. Ona seslendim ölürken bile. Halikarnas Balıkçısı olarak alırken tarih sahnesinde yerimi, Cevat Şakir olarak gözlerimi yumarken yüreğimde iki sevdam da benimleydi. Sen de benim gibi yüreğine iki dev aşkı sığdırabilecek kadar yürekli olabilecek misin acaba denizci?

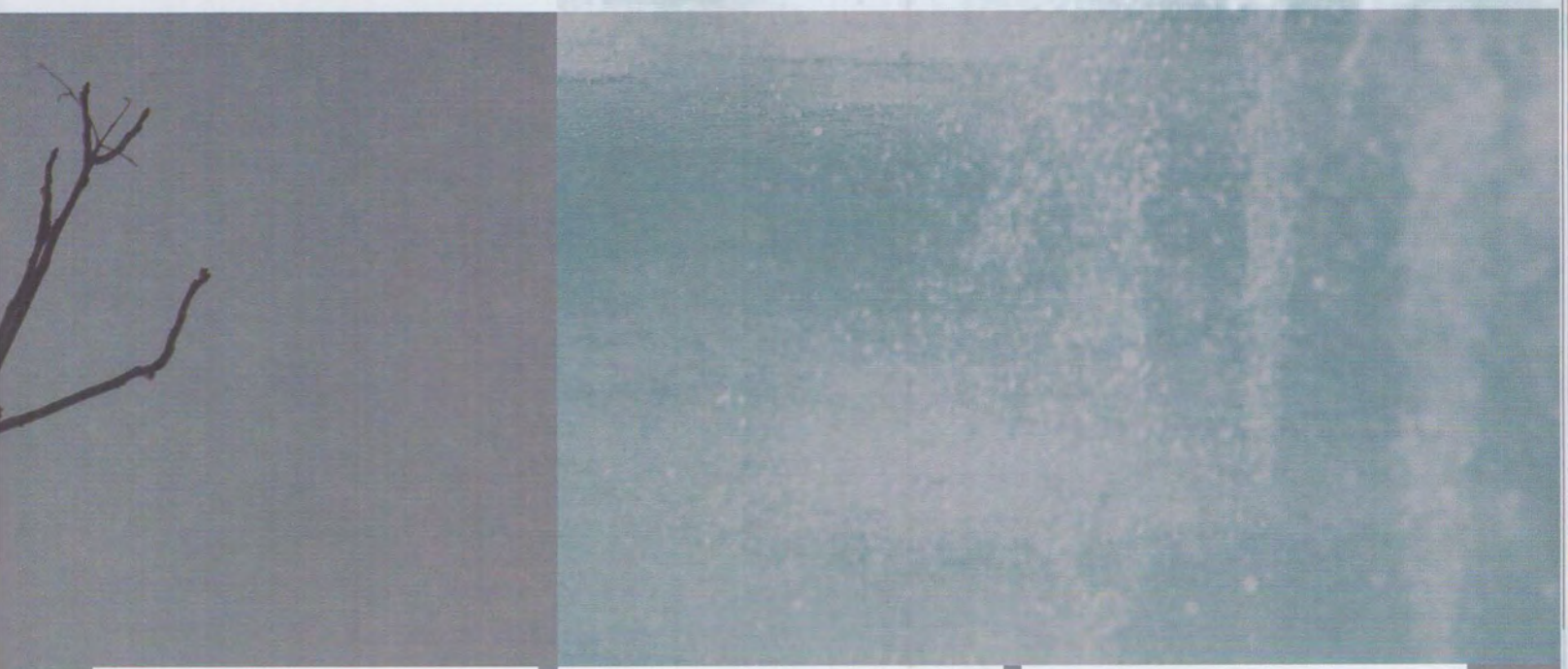
Cellat

Denizcileri sesleriyle büyüleyip yoldan çıkardıklarına inanılan sirenlerin aksine martıların cırtlak bağrışlarıyla uyanan delikanlı gecenin çiğleriyle ıslanmış yüzünü silerek silkelendi uykunun etkisinden. Çalışan bir motoru varken ancak saatlerce kürek çekmekle şişip kabaracak ellerine bakıp dün geceyi hatırlamaya çalıştı. Dün gece yaşanılanlar bir rüya mıydı yoksa gerçek mi? Göğsünde atan hazinesini yokladı merakla. Gerçeği ancak kalbi bilebilirdi. Yüreği aşkı inkâr edip de yanıltamazdı ya onu. Güzel sevgilisini düşününce hızlanan kalp atışlarının tesiriyle yaşadıklarının gerçekliğine inanan denizcinin aynı telaşla baktığı noktada gördükleri karşısında nutku tutuldu. Denizkızı olarak bütün gece rüyasını süsleyen efsanevi varlık, güzel meleği, şirin sevgilisi kafasına takılan yosunlarla suyun içinde debelenen denizineğinden başkası değildi. Kadınsız geçen onca ay sonrası çölde görülen serap gibi açık denizlerde birçok denizcinin başına gelen aynı yanılsamayla yüzleşmiş olan genç balıkçı ümitsizce iç geçirdi... "Keşke hiç uyanmasaydım."

© MÜŞERREF SÜNDÜS

İpsiz uçurtma

Uyku, bulamaçlı bir yaşam. Bu yaşamın içinde bir ağaç, rüya ağacı. Bilinçaltını bilinçüstüne taşıyor kendi ritmince. Rüya hakkında hâlâ her şey bilinmiyor, esrarını koruyan yanları çok. Rüyalarını yazan birisi olarak, kendi tecrübelerimden başlayayım. Dağınık, kopuk, eklektik gelirse eğer, rüyalarımın tesirindendir.

Düş gördüm. Düş gördüğümü de gördüm. Rüyaların tesellisi de yok, dibi de... Yine olmadı, düşlemeye devam ettim. Düş mü kurdum, yoksa düşüm mü beni şartladı? Bilemiyorum. Sonunda öyle bir noktaya geldim ki yaşadığım şeyin rüyasını mı görüyorum, rüyasını gördüğüm şeyi mi yaşıyorum emin olamadım. Bir şey yaşarken, *"Ben bunun rüyasını gördüm"* diyorum kendime. Rüya görürken de *"Ben bunu yaşadım"* diyorum. Bu sarmal birbirinden hiç kopmadan yaşatıyor beni, şimdilik. Gidebildiği yerde, belki bir *"son rüya"* şansım olur. En azından, kontrolsüz bir şeyin kopma ihtimali var. İnsan kontrollü, rüyası kontrolsüz. İnsan yaşarken kopamıyor pek. Belki de bu yüzden, alkol ve madde bağımlıları en uç noktalara gittiklerinde, ertesi gün kendilerini *"Koptum!"* diye tanımlıyorlar. Belki de sadece *"ön sezgi rüyası"* görüyorlardır. Rüya koparabilir.

Sadece bir insan rüya görse ve başka kimse görmeseydi, ona inanmazdık sanırım. Ama ben rüyamda, *"Güneş denize batarken 'Cosss!' diye bir ses çıkarıyordu!"* desem herkes inanır. Çünkü o sesi duyduğuma benim inanmam yeterlidir. Düş yokuşu vardır, inişi de hemen ardındadır. İnsan düşünü yokuşa süremez, düş kendini yokuştan aşağı bırakıverir. Üstelik freni de yoktur.

Rüya, frensiz bir iç dünyadır. Sahibinden menkuldür. Bir yerden bir yere taşınması için sahibine danışılmalıdır. *"Rüyalamak"* için, hayatının bir izdüşümüne ihtiyacın olur. Rüyaya gidilmez, o sana gelir. İnsan ölene kadar gördüğü rüyaları toplasa, bir *"Rüya Dağı"*nın altında kalabilir. Rüyalarını hatırlayanlar bilir ya da inanır. İnsan rüyalarına dur diyemez.

*"Rüya Dağı"*nın zirvesi yoktur, gördükçe görür, gittikçe gider, çıktıkça çıkarsın. Rüyalar bize bilinçaltımızın gönderileri midir? Tam olarak bu mudur? Bilseydik zaten adını rüya koymazdık. Rüyalarım sanki hayatımın natürmordu gibi. Ben ruhen yıkık döküksem, yıkık dökük rüyalar görüyorum. Eğer mutluysam rüyalarımda da mutluyum. Elbette bire bir değil ama çoğunlukla böyle. Kesin olmamakla birlikte, haletiruhiye rüya ile doğru orantılı. Rüyalarımızı elle tutabilseydik rüya olurlar mıydı? Tutamadığımız, avcumuza alamadığımız için rasyonel ve de somut değiller.

Rüyamı hatırlamaya çalışırken, sanki yazılı sınavda gidiş yolundan az da olsa puan alacakmışım gibi hissediyorum. Sık sık yanlış da hatırlayabiliyorum. Yanlış hatırladığımı nasıl biliyorum, orası meçhul. Belki sadece yanlış hatırladığımı seziyorumdur.

İnsan rüyalarına sağır kalmamalı. Bu kadar rüya yorumcusu var hayatımızda ama yine de rüya cahiliyiz. Çünkü hep aynı şekillerde yorumluyoruz rüyaları. Kahve falı muamelesi yapıyoruz ona. Oysa bazı rüyalar çok güçlüdür, dalgası bitmez kolay kolay. Bazıları hatta çoğu silinip gider. Örneğin benim sık hatırladığım bir rüyam: *"Makasla oynarken sol elimin avucuna saplıyorum birden. Kendim bile şaşırıyorum buna. Şaşırdığımı da görüyorum rüyamda."* Bu rüyayı neden çok görüyorum? Tekrar tekrar niye gördüğümü bilemiyorum, çıkarsayamıyorum. Belki filmlerde çok sık rastladığımız bir klişe gibi, ondan olabilir. Hem de gün içinde sıklıkla makas kullanan biriyim. Hep aynı rüyaları görmek takıntı tamam ama, bu hep aynı hayatımız olduğu anlamına da gelmez mi? Hayatımız farklılaşsa, rüyalarımız da değişecek sanki. Çok mu düz mantık oldu? Rüyayı tekrar ettiren şey nedir tam olarak? İnsan takıntısından belki tamamen kurtulamaz, ama hafifletebilir mi? Cevaplarını bilemediğim sorular bunlar. Değişiklik benim rüyalarımı değiştirmiştir. Hem mekânsal hem ruhsal değişiklikten bahsediyorum.

©İLKER GÖKŞEN

Takıntılı rüya olabilir ama yanlış rüya yoktur mesela, ne güzel!
Yaşadığımız hayat farkında olmasak da şeffaf ideolojilerle tanımlanıyor, belirleniyor, sınırlandırılıyor. Acaba rüyalarımızı da ideolojiler mi belirliyor? Hiç şaşırmam. Uykunu mu bekliyorsun, dikkat et, rüyan çıkabilir karşına. Hatta, dikkat et devlet çıkabilir, *"Sen bu rüyayı nasıl görürsün!"* diye. Rüya tutanağı olsaydı, ıslak imzalı. İmzalatmayan rüya göremeseydi, imzalatansa devlet ne istiyorsa onu görseydi. Sarsıntılı bir rüya ya da kâbus bu olurdu işte. Rüyalara kılıf dikilemeyeceğini anladım geç de olsa. Yani koruyamazsın rüyanı, sakınamazsın. İz bırakırlar hayatlarımızda, bazen başkalarınınki bile... İz de devletin en sevdiği şeylerdendir. Biz de bunu bile bile yaşamaya devam ederiz. Bildiğimiz birçok şeye rağmen yaptığımız gibi. Neyse ki zaman bir yığın rüyayı unutmamıza yardım ediyor. Sonuçta her şey geçiyor. Ölüme yaklaştıkça sadeleşiyor insan. Rüyaları da...
Rüyadan ötesi yok ama bir anlamda miskinlik, yattığın yerden her şey ayağına geliyor. Üstelik neler neler geliyor gözlerinin önüne. Rüyanda suçlu da, masum da, polis de, savcı da, avukat da, hâkim de sensin. Kendine ne edersen kendin edeceksin. Hayatta da böyle değil mi? Al sana bir *"hayat-rüya simetrisi"* daha. Serbest çağrışımı rüyanın akrabası olarak görüyorum. Akıllarımız tıka basa dolu, rüyalarımız da çok kalabalık artık. Benim de tekil bir kalabalık var rüyalarımda. Bazen muhteşem bir karmaşa görürüm, rüya diye aklıma inen görüntülerde. Çok haşlanmış karnabaharlar gibi dağılmış rüyalar da görürüm bazen. Neyse ki *"elden düşme"* ya da *"ikinci el düşler"* olmaz. Bazı rüyalar bir kâğıdın iki yüzü gibi benzerler birbirlerine. İyi ki her gördüğümüz rüyayı hatırlamıyoruz. Yoksa hafızamızda hiç yer kalmazdı. Aklın ödülü belki rüya. Beynin içindeki sinema salonlarına kurulup, sekiz saat yatarak bekliyoruz rüya sinemalarını. Zihnini tarayıp o günkü filmi çıkarıp vizyona sokuyor beyin. Kendimizi rüyaya çeviriyoruz uykuda. Kafamız alacaklı oluyor. Rüyasına tahammülü olamayanlar var. Dayanamayıp başkalarına anlatıyorlar. Gördüğün rüyaya kendin zor inanırken başkasından ne bekliyorsun? Çare arıyorlar. Birbirlerine rüya anlatmak, *"düş gezmeleri"* gibi bir şey. Rüya görürken hayat canlı canlı üstümüze gelir. Tesiri altından kalkamayız bazen. Bir ruh doktoru bize gelse ve *"Sen bir düşten ibaretsin"* dese diye bekleriz. Arkadaşımın benzetmesiyle, *"Bendüşüm"* deseniz,

olmaz. Biz o düşü görecek hayatı, gözümüz açık yaşıyoruz da ondan olmaz. Aklın mantıksal sırası bozuktur rüya esnasında. Dolayısıyla biz rüyalarımızı anlatırken sıraya koymaya çalışırız. Mantık ararız. Anlattığımız kişiler bizi ayıplamasın, uçuk kaçık bulmasınlar diye. Utanırız bazen gördüklerimizden. Aklın sırasıyla rüyanın sırası örtüşmez. Aklın kurduğu mantığın dışına çıkar insan rüyasında. Rüya sanki bir özet, final, sonuç, günün sonsözü müdür acaba?

İmge, rüyaya en yakın şeydir. Belki de bu yüzden şairler, gündüz gözüne rüya görürler. Hayallenirler. Beyinleri onlara düşleri için, bir *"zihin sineması"* gibidir. *"Hayalen"* bile olsa bunu düşünmek güzel. Çocukluğumu rüyalarımdan söktüm çıkardım. Kendime kavuştum rüyalarımda. Aynada insan, kendini kendine beğendiriyor. Yüzünü aynadan çekince gerçek hali çıkıyor ortaya. Rüyalarında insan kendini kendine beğendiremez. Şunu biliyoruz ki rüyalarımızda torpil yoktur. Zaten hemen herkes kendi hayatını oynuyor rüyasında. Yine de rüyalarım hayatıma aykırı. Belki de birçoğunuzun öyledir. Yine de iyi ki rüya görüyoruz. Görmeseydik bir boşluk olurdu. Hem de sıradan bir boşluk değil.

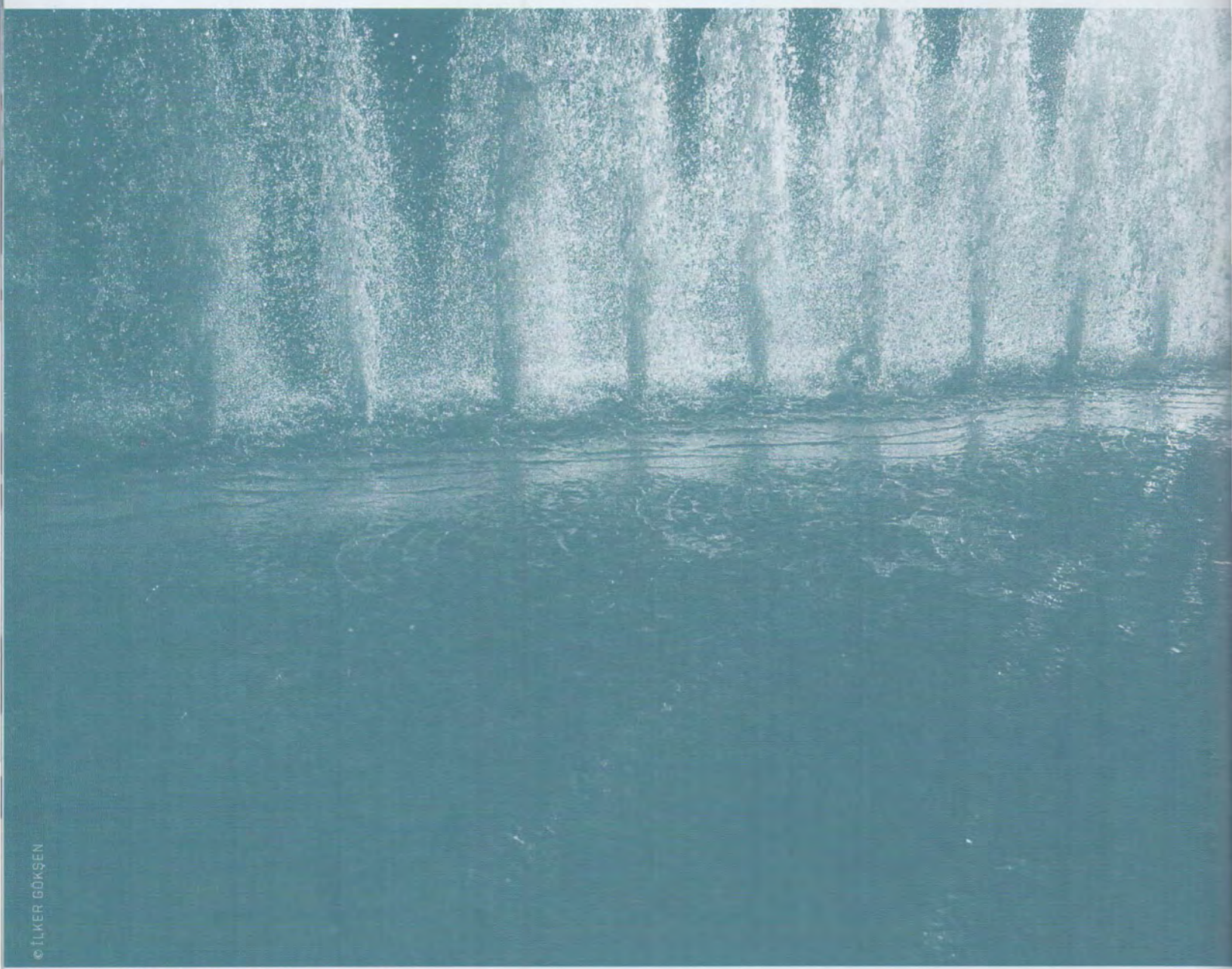
Düşün altında düşüncelerim akıp gidiyor, giderken, geçerken hafif bir *"düş akışı sesi"* çıkarıyor sanki. Bilinçaltında bazı kanallar var ve oradan akıp gidiyor. Kafam kent trafiği gibi yatarsam, iyi uyku beni sağaltıyor. Bir de o trafikte rüyam ezilmezse, daha ne isterim. Alelusul rüya görmeye gelmez, geniş geniş göreceksin rüyanı ki uyuduğuna değsin. Rüya farklı algılara hizmet edebilir. Eskiden kalma bir rüya olabilir fakat *"külüstür rüya"* olmaz. Hep yeniden, hep aynı rüyayı bile görsen

yenidir. Gündüz çözemediği bir şeyi, gece rüyasında çözen çok insan tanıdım. Beyin durmadan çalışıyor ve bir yıkık varsa onarıyor. Senin bir şey yapmana gerek kalmıyor. Sadece iyi bir uyku uyuman yeterli. Rüyalar ikinci hayatlardır. Uyumazsan yaşayamazsın.
Gözlerimiz nasır tutmuyor neyse ki istediğimiz kadar rüya görebiliriz. Severiz rüyayı, o kadar ki sabah hatırlamazsak bir ekşilik olur yüzümüzde. Hatırlamaya çalışırız, sonra hayat çalışır... Yazar takımı da rüyayı çok sever. Sırf *"düş kayıtları"* yapanlar var aralarında. *"Edebiyat rüyayı neresine alır ya da alacak"* bilemem ama, ilik ve düğmenin dayanılmaz ilişkisi gibi bir ilişki vardır gece ile rüya arasında. Yazar ikisini de sever. Rüyasını kovalar. Algıda seyirten rüyalar, imgeler rüya sahibini ele verir. İyi yazar bunları kendinde bulup çıkartır. Çok da keyiflidir bu süreç. Yazar kendi aklının içinde, kendi hayatının izini sürer. Her bulduğu yeni iz onu kendinden çıkarıp başka insanlara götürür. Yazar kendini ararken, kendini ve bizi çoğaltır. Gece, rüya, yazar, birbirleri içindir. Gece kısa mı sürer? Rüyasına ve yazarına göre değişir.

Rüya insan beyninin marifetlerinden sadece biridir. Biletsiz girdiğiniz tek sinemadır. Üstelik *"üç film birden"* ya da *"sürekli"* filmlerdendir bunlar. Ilıman rüyalar vardır, sert kâbuslar vardır. Kendi kâbusunu görürken uyanırsan, bir arkadaşımın dediği gibi *"rüyadayan"* olursun. Rüya ailesi zengindir. Sıcak rüyalar vardır, *"erotik ya da ıslak rüya"* da denir. Belki adı konmamış rüyalar da vardır. Freud'un *"Düş Yorumu"* adlı önemli yapıtı, iki cilt halinde Türkçede mevcuttur. Orada birçok rüya türü tanımlanmıştır. Görenin parmak izi gibidir. Benimkiler daha

© İLKER GÖKŞEN

çok ampirik, biraz da fantastik. *"Rüya kapsülleri"* icat etseler mesela, uyumadan önce ne tür bir rüya görmek istiyorsan onu yutsan. Ne şahane olurdu!
Aynı ayar rüyalar göremiyorum pek. Dozunda tekrar, hemen her zaman güçlü bir etki yaratır. Fakat doz aşımında yorar insanı. Gözümün ısırdığı rüyaları sürekli görmek yıpratabilir. Tekrar tekrar gördüğüm rüyalar sanki, beynimde *"rüya sandıkları"* var da oradan çıkarıp görüyormuşum gibi hissettiriyor. *"Rüya karneleri"* olsa ya da insanların beyninde, arşivde kayıtlı rüyalar. Çıkarıp çıkarıp tekrar görsek. Rüyanın fotoğrafı ya da filmi çekilemiyor ki ertesi gün taksak DVD'ye seyretsek. Bu sayede rüyalarımızı da yedeklerdik, ne olur ne olmaz! Unutmayacağımızdan emin olunca da, belki başka rüyalar görmeye başlardık. Neden olmasın, tekrar mümkünse başkalaşım da mümkündür.
Hızla biter benim rüyalarım bazen ya da ben az bir kısmını hatırlarım. Uykum bölündüğünde, *"iki rüya arası"* bilerek rüyamın devamını görmeye yattığım da olur. Sonuçta rüyam gündüze ve bölünmeye galip gelir. *"Gözüm ısırıyor bir yerden bu rüyayı"* dediğim de çok olmuştur. Rüya var, rüya var... *"Rüya içinde rüya"* gördüğüm de az değildir. Rüya ile sıkı fıkı bir toplumuz aslında. Hemen *"hayrolsun"* deriz. *"İçime doğdu, rüyasını gördüm, rüyasına yattım"* deriz. Kötü rüyalar gördüğünüzde, *"şeytan işi"* diyen, *"üstün açık kalmış"* diyen de olur. Rüya müya, hayal meyal işte demeyip, üzerinde durulması önemli. Yoksa *"Düşdeyan"* olur gideriz.
Bilinçaltımızın bize gönderdiği görsel bir mektuptur rüya. Pulsuz, zarfsız, fakat hafif damgalı, biraz *"devlet postası"*, biraz *"özel elden damgalı"*. Tek tek bireylerin rüyalarından sıyrılıp, birden büyük resme bakarsak şunu görebiliriz. Bir toplumun bilinçaltı birikiyor aslında bu rüyalarda. Böyle düşününce ne kadar belirleyici görünüyor. Koskoca bir dünya, saat farkını düşünerek yazdığımda sürekli rüya görüyor. Sürekli birileri rüyaya yatıp, birileri rüyadan kalkıyor. Dünya rüya, rüya dünya... Renk ya da görsel imaj yok ama, görmezler de rüya görüyor. Nasıl bir *"Rüya Dağı"* oluşmasın. Uyanınca da, düşünü/yor. Rüyalarımızdan dökülenler bizi ele veriyor. Akrebi yel kovalıyor sanki, o kadar hızlı geçiyor zaman.
Bir bakıyorsun her şey geçiyor, anılar kalıyor elimizde, biraz da rüyalar... Anıları tekrar yaşayamayız ama rüyalarımız hep canlı.
Rüyalarım, yabani bir telaş ile uysal bir aile terbiyesi arasında gidip gelir. İçinden kaçamadığım rüyalarım var benim de. Film icabı olan şeylerin birçoğu rüyalarda da olur ve hoş görülür. Kâbuslarda çiçek açmaz örneğin, bir tek iyi rüyalarda çiçek bahçeleri olur. Her şeyi kendine dönüştürme özelliği ateşte vardır. Bence bir de beyinde var. Hayatımızdaki hemen her şeyi rüyaya çevirebiliyor. Çeviremezse de aynı rüyayı tekrarlıyor, tıkanıyor. Her gün aynı şeyleri yapıp farklı sonuçlar beklemek nasıl saçmaysa, aynı hayatı yaşayıp farklı rüya görmeyi beklemek de o kadar saçma. Rüya hayatlarımızın turnusol kâğıdı gibidir çünkü. Hayatımın küçük bir yedeği gibi gördüğüm rüyalar. Fakat yine de bazen, hayatın ıskaladığı şeyleri de gösterirler. Örneğin tekrar tekrar gördüklerimiz, *"temize çekilmiş rüyalar"* olabilir.
Hiçbir şey tamamlanmaz, rüyalar da... Bir tek hayat tamamlanır. Uyku ile beyin arasında bir göbek bağıdır rüya. Ölene kadar kopmaz. Kopmaz belki ama, rüyalarından düşersen şaşırma, hayatının tek ipsiz uçurtmasındasındır.

Levent TOKUÇOĞLU

Rüyalar gerçek olsa sana güller verirdim

Ey terapi dünyasının titanları!
Rüyalara dönelim yine, yeniden; her bir insanın biricikliğine.
Onun özel, özgül ve özgün olduğuna dair
en halis ipuçlarını bulacağız orada.
(...) Gölgelerin ve rüyaların gücü adına!
Birleşelim ve Voltran'ı oluşturalım.

...
Rüya, bütün çektiğimiz
Rüya kahrım, rüya zindan.
Nasıl da yılları buldu,
Bir mısra boyu maceram...
...

Ahmed Arif

Bilmiyorum hayvanlar da rüya görmekte midir ama rüya hemen her gece ve hepimizin yaşantıladığı bir olgu. Al sana bodoslama bilim!
Kimileri rüyaların geleceğe dair ipuçları verdiğini düşünürken, kimi de yaşanmamış, yaşanması arzulanan şeylerin bir nevi doyurumu olarak görür rüyayı. Bazen bir çaba, bir telafi, bir uzlaşma, hal yoluna koyma, bir çözümdür. Kimileri de geleceğe dair beklentilerini ifade eder rüya olarak. Oysa bugünler, o görülen, umulan yarınlardan daha uzaktadır bazen. Bugünün yanıtı olabilirken, yarının sorusunu da bağrında taşıyabilir rüya. Martin Luther King'in meşhur "Bir rüyam var" söylevi ne de güzeldir. Gelecek tasarımını, dilekleri dile getirir. Bazen deyimlerimizde boy gösterir; gerçekleşmesi mümkün olmayan şeyleri ifade eder: ancak rüyanda görürsün diye. Bazen de devreye Emel Sayın girer ve "Rüyalar gerçek olsa, sana güller verirdim" deyiverir. Bu arada, Tarık Akan bütün gençliği ve yakışıklılığıyla dinlemektedir şarkıyı.
Kendisinden önce de bilinçdışı kavramından bahsedenler olmuş olsa da, bu konuda en dişe dokunur ve sistematik, yapılandırılmış şeyleri söylemiş olan psikanalizin kurucusu Sigmund Freud'a göre rüyalar, "bilinçdışının dışavurumu" dur ve rüya içeriğinin anlaşılması, bilinçdışının anlaşılmasına yarar. O meşhur sözü zikredersek, "rüyalar bilinçdışına giden kral yoludur".
Bizler gündelik hayatta olanca bilinçli halimizle gezerken, bilinçdışı arada fırsat buldukça, bulduğu en ufak açıktan pırtlar, yüzünü gösterir. Sürten o sürtük düşünceler edepsizce boy verir, yüzümüzü kızartır. Onu demek istememiştim deriz; dilim sürçtü. Oysa maksadı faş eden ifade idi o.

Bizler -o her neyse- bilinçdışı olanla, bilinçli olanın toplamıyız aslında. "Kimselerin vakti yok durup ince şeyleri anlamaya" diyor şair Gülten Akın. Sabah yakın, ondan mı ne! Günümüzde rüyalar üzerinde duran psikanalist kaldı mı? Her şey çok hızlı artık. Bizler geniş zamanlar umuyorduk oysa.

Gizli bahçenizde
Açan çiçekler vardı.
Gecelerde ve yalnız.
Vermeye az buldunuz.
Yahut vaktiniz olmadı.

Psikanalizin modası geçti mi bilmiyorum ama bilişsel ve nörobiyolojik yöntemler günümüzde daha baskın ve cari durumda. Şimdi ve burada'ya, hastanın güncel ilişkilerine ve özellikle terapistle olan ilişkisine odaklı terapiler artık. Çağdaş psikanaliz, rüya yorumlarından ziyade, hasta ve terapist arasında akan duygu ve düşünceler, yani aktarımlar üzerinde odaklanmakta; aktarımları yorumlamakta. Divanelerin uzandığı divan yok artık. Belki buna zaman yok, belki de para. Zamanlardan bir zaman var; di'li geçmiş. Bir zaman daha var: Di'vanlı geçmiş. Geçmiş artık, ne söylense boş.
Ne hoş olurdu uzanıldığında o divana; her şey, her şey olabilirdi; her şeyi söylemek mümkün-dü. Torunlar dedelerin beşiğini sallayabilirdi. Yoktu zamanın o akılcı dayatması. Yoktu o zamanın doğrusal akışı. Dün, bugünden önce gelebilir; yarın dünde kalabilirdi. Ceddin deden, neslin baban bir gelecek tasarımı olabilirdi. Sen Hürrem Sultan'ın sevgilisiyken, Kanuni Balyoz'un özel yetkili savcısı olabilirdi. Nihavend makamında çalarken bir kanun, tüm kanunlar yerle bir olabilirdi. Gelin dalalım uykuya. Bir varmış, iki de. Üç deyince hoop uyuyalım. Vardan yok olalım. Varken yok.

Uyku kardeşim ver elini,
Usul usul damla damla beraber eriyelim,
Sonra bembeyaz fukara bir bacadan,
Tek göz olmuş umutlarla sevdalarla tütelim eriyelim,
Mavi mavi ince ince usul usul eriyelim.

Sonra uyanalım ama. Sonrasızca bir uyku olmasın bu. Sonrasızca bir uyku, ölümle eşdeğerdir; "ölüm bizden uzak olsun, kader bizden yana dursun".
Oysa bilmezler yalnız yaşamayanlar, dediği gibi Orhan Veli'nin; bilmezler şu rüya denen nanenin ne bitek bir mecra olduğunu.
Orada her şey mümkün. Bir yer var, duyuyorum, biliyorum; anlatamıyorum. Şimdi bana ilginç geliyor ve manidar geliyor kral yolunun artık kullanılmaz olması. Acaba diyorum, bu durumun sosyolojik bir açıklaması da var mı? Zira, kral yoluna kıymet verildiği çağda, gerçekten de muktedir krallar yaşardı. Şimdi yok artık krallar ve krallıklar. Olanlar da sembolik nitelikte. Önemsenen, önde tutulan kavramların ve bunların adlandırılmasının sosyolojik korelatları olsa gerek.
Ey terapi dünyasının titanları! Rüyalara dönelim yine, yeniden. Her bir insanın biricikliğine; onun özel, özgül ve özgün olduğuna dair en halis ipuçlarını bulacağız orada. Hepimizde olanı, ortak paydamızı anlatan nörobiyolojiyle, psikanalizi kavuşturalım. Nöronlar, nörotransmitterler ile rüyaların kardeşliğini tesis edelim yeniden! Gölgelerin ve rüyaların gücü adına! Birleşelim ve Voltran'ı oluşturalım. Sabah olup, gözümüzü açtığımızda, bilgeler bilgesi Sezen Cumhur Önal, kadife sesiyle, karanlık değil, çikolata renkli rüyaların sona erdiğini, şarkılar gibi rüyaların da hep var olacağını söyleyecek; insanlar var oldukça...

BANA GELMEZ, YÜZ SENEDE NE MALZEME BİRİKMİŞTİR BEŞ YÜZ SENE ANLATIR. BİR ÖPÜCÜĞE DEĞMEZ HOCAM. KIZ HOŞMUŞ AMA...
ALLAH TÜRLÜ BELANIZI VEREYDİ! BİR KURU ÖPÜCÜK LANN! NE ADİ ÇIKTINIZ! BU NEDİR YA? KABUS!
UYANDIRMA KERİZİ
MADE IN CHINA
CHAKMA CO.INT.
BİR ARA ŞU BAYANI ÖPÜVERSENE KOÇUM SEVAPTIR.
BİR ARKADAŞ BUNLARDAN BİRİNİ ÖPMÜŞ... YOK YOK, O BUNU ÖPMÜŞTÜ GALİBA, AMAN UNUTTUM ŞİMDİ... HASILI VİRÜS MÜ KAPMIŞ ARTIK BAŞKA BİR ŞEY Mİ, MUTASYONA UĞRAMIŞ. BAYAĞI BİLDİĞİN MUTASYON! YOKSA DİLİME Mİ YAPIŞIR? BİR ÖPÜCÜK ALT TARAFI.
Sukuti

1. PSİKEART GÜNLERİ FOTOĞRAF YARIŞMASI

YARIŞMANIN KONULARI

- MİZAH
- HAYAL KIRIKLIĞI
- TEMBELLİK
- ANKSİYETE / KAYGI
- BAĞLANMA
- MOBBING

BİRİNCİLİK ÖDÜLÜ: 750 TL + PSİKEART VE MEMLEKENT DERGİLERİNİN 1 YILLIK ABONELİĞİ
İKİNCİLİK ÖDÜLÜ: 500 TL + PSİKEART DERGİSİNİN 1 YILLIK ABONELİĞİ
ÜÇÜNCÜLÜK ÖDÜLÜ: 250 TL + MEMLEKENT DERGİSİNİN 1 YILLIK ABONELİĞİ

BESTIMAGE

BAŞVURU BAŞLANGIÇ TARİHİ: 24 NİSAN 2012
SON BAŞVURU TARİHİ: 14 MAYIS 2012
SONUÇLARIN AÇIKLANMASI: 17 MAYIS 2012

Başvuru formuna ve yarışma şartnamesine www.psikeart.com ve www.bahcesehir.edu.tr adreslerinden ulaşabilirsiniz

psikeart

BAU
BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ

Gülten İmamoğlu
ORGANİKMETASTRATA
Düşlerin evreninde, renklerin dansı...
ATÖLYE
Rumeli Caddesi, Birlik (Tahtaburunyan) Apartmanı,
Yapı Kredi karşısı, No 78, Kat 1, Daire 3, 34363 Nişantaşı, İstanbul
www.gultenimamoglu.com www.gultenimamoglu.net